
Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za
rok 2013

Úřad vlády České republiky
Sekce pro lidská práva
Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny
a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny
Praha 2014

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	3
1. ÚVOD A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ ZA ROK 2013	5
2. INSTITUCIONÁLNÍ A POLITICKÝ RÁMEC ROMSKÉ INTEGRACE	11
2.1 NÁRODNÍ ÚROVEŇ ZABEZPEČENÍ ROMSKÉ INTEGRACE	11
2.1.1 Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny	11
2.1.2 Rada vlády pro národnostní menšiny	12
2.1.3. Agentura pro sociální začleňování	12
2.2 ZABEZPEČENÍ ROMSKÉ INTEGRACE NA ÚROVNI KRAJŮ A OBCÍ	13
2.2.1 Zabezpečení romské integrace na úrovni krajů	13
2.2.2 Zabezpečení romské integrace na úrovni místní samosprávy	16
2.3 PARTICIPACE ROMŮ PŘI TVORBĚ A NAPLŇOVÁNÍ POLITIKY ROMSKÉ INTEGRACE	20
2.4 FINANCOVÁNÍ INTEGRACE ROMŮ V ROCE 2013	24
2.4.1 Ministerstvo kultury	24
2.4.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	25
2.4.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí	31
2.4.4 Ministerstvo pro místní rozvoj	35
2.4.5 Úřad vlády ČR	36
3. KLÍČOVÉ OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE	44
3.1 ROZVOJ A PODPORA ROMSKÉ KULTURY	45
3.1.1 Pozice romské kultury a jazyka v ČR	45
3.1.2 Opatření zaměřená na rozvoj romské kultury a podporu romského jazyka	46
3.1.3 Aktivity Semináře romistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy	51
3.1.4 Podpora romské kultury a jazyka na regionální úrovni	52
3.2 OBLAST VZDĚLÁVÁNÍ	57
3.2.1 Předškolní vzdělávání	58
3.2.2 Základní vzdělávání	60
3.2.3 Sekundární a terciální vzdělávání	64
3.2.4 Pokrok v přijatých opatřeních ke zvýšení vzdělanostních šancí Romů	66
3.3 OBLAST ZAMĚSTNANOSTI	71
3.3.1 Situace Romů na trhu práce v roce 2013	71
3.3.2 Realizace opatření ke zvýšení zaměstnanosti Romů v roce 2013	74
3.4 OBLAST BYDLENÍ	77
3.4.1 Situace Romů v oblasti bydlení v roce 2013	77
3.4.2 Opatření ke zlepšení bytové situace Romů	80

3.5 OBLAST ZDRAVÍ	83
3.5.1 Zdravotní situace Romů v roce 2013	83
3.5.2 Vývoj situace ve věci protiprávních sterilizací žen v roce 2013.....	86
3.5.3 Opatření ke zlepšení zdravotní situace Romů v roce 2013	86
3.6 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ.....	90
3.6.1 Analýza sociálně vyloučených lokalit.....	90
3.6.2 Eskalace sociálních nepokojů.....	91
3.6.3 Projekt „Opomíjení Romové: mapy úspěšného začleňování do společnosti“	92
3.6.4 Opatření k řešení sociálního vyloučení Romů	93
3.6.5 Řešení situace obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit na místní úrovni	97
3.7 OBLAST BEZPEČNOSTI.....	101
3.7.1 Postoj české společnosti vůči Romům	101
3.7.2 Mediální obraz Romů.....	105
3.7.3 Bezpečnostní rizika vyplývající z pravicového extremismu.....	109
3.7.4 Opatření boje proti extremismu, rasismu a xenofobii v roce 2013	111
3.7.5 Kriminalita a výskyt rizikových forem jednání v sociálně vyloučených romských lokalitách	114
3.7.6 Opatření k prevenci kriminality a rizikových forem chování	116
3.7.7 Realizace opatření prevence kriminality na regionální úrovni.....	121
4. MEZINÁRODNÍ AKTIVITY NA POLI ROMSKÉ INTEGRACE	125
4.1 VÝVOJ AGENDY EU V OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE V ROCE 2013	125
4.1.1 Evropská platforma pro romskou inkluzi.....	126
4.1.2 Síť národních kontaktních míst	127
4.1.3 Agentura EU pro základní práva	127
4.2 ZAPOJENÍ ČR DO DALŠÍCH MEZINÁRODNÍCH AKTIVIT V ROCE 2013	127
4.2.1 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě/Úřad pro demokratické instituce a lidská práva.....	127
4.2.2 Výbor expertů Rady Evropy pro záležitosti Romů (CAHROM).....	128
4.2.3 Dekáda romské inkluze 2005 – 2015	128
4.2.4 EURoma Network	129
SEZNAM PODKLADŮ	130

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

APK – asistent prevence kriminality
CLLD – Komunitně vedený místní rozvoj [Community Led Local Development]
CPIV – Centra podpory inkluzivního vzdělávání
ČSI – Česká školní inspekce
ČSÚ – Český statistický úřad
ČVUT – České vysoké učení technické
DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti
EC – Evropská komise
ENAR – Evropská síť proti rasismu
ESF – Evropský sociální fond
ESLP – Evropský soud pro lidská práva
EU – Evropská unie
FF UK – Filozofický fakulta Univerzity Karlovy
FRA – Agentura EU pro základní práva
IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci
IOP – Integrovaný operační program
IPRM – Integrovaný plán rozvoje města
IPRÚ – Integrovaný plán rozvoje území
IROP – Integrovaný regionální operační program
ITI – Integrované teritoriální investice
KP – kulturní památka
LMP – lehké mentální postižení
MK – Ministerstvo kultury
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
MRK – Muzeum romské kultury
MS – Ministerstvo spravedlnosti
MŠ – mateřská škola
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV – Ministerstvo vnitra
MZK – Moravská zemská knihovna
MZd – Ministerstvo zdravotnictví
NNO – nevládní neziskové organizace
OECD – Organizace pro rozvoj a spolupráci v Evropě
OP LZZ – Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OPVK – Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
ORP – obec s rozšířenou působností
OSPOD – Odbor sociálně-právní ochrany dětí
PČR – Policie České republiky
PMS – Probační a mediační služba
PPP – pedagogicko-psychologická poradna
REF – Roma Education Fund
RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP ZV - LMP – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením
SPC – speciálně pedagogické centrum
SŠ – střední škola
SVL – sociálně vyloučená lokalita

SVP – speciální vzdělávací potřeby
TP – terénní pracovník
TSP – terénní sociální práce
UNDP – Rozvojový program OSN
ÚP ČR– Úřad práce České republiky
ÚVČR – Úřad vlády České republiky
VOP – veřejný ochránce práv
VOŠ – vyšší odborná škola
VŠ – vysoká škola
WHO – Světová zdravotnická organizace
WB – Světová banka
ZŠ – základní škola

1. ÚVOD A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ ZA ROK 2013

Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 (dále jen „Zpráva“) je vypracována na základě usnesení vlády ze dne 27. listopadu 2013 č. 887 ke *Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012*. Cílem materiálu je vyhodnotit situaci Romů v důležitých oblastech jejich života a pokrok v naplňování politiky romské integrace na národní, krajské a lokální úrovni. Zpráva reflektuje také legislativní a institucionální změny i jejich dopady na situaci Romů. Identifikuje dílčí úspěchy i neúspěchy integračních opatření, představuje příklady dobré praxe a upozorňuje na rizika, která mohou vést do budoucna ke zhoršení situace romské menšiny v ČR.

Zpráva vychází z podkladů, které pro její zpracování poskytly jednotlivé resorty k naplňování usnesení souvisejících s romskou integrací. Významným zdrojem informací byly výzkumné zprávy a studie, které obsahují nové statistické údaje a poznatky k situaci Romů v ČR publikované v roce 2013. Velkým přínosem byly i informace krajských hejtmanů, které popisují stav romských komunit na krajské i komunální úrovni a tím doplňují akademický rámec konkrétními údaji.

V úvodu pojednává o strukturách řízení a o aktivitách institucí zapojených do realizace politiky romské integrace. Na ni navazují kapitoly věnované klíčovému oblastem života Romů, jako je oblast podpory a rozvoje romské kultury a jazyka, vzdělávání a zaměstnanost, bydlení, oblast zdravotní péče, sociálního vyloučení a bezpečnosti Romů v ČR. V závěru je uveden souhrn mezinárodních aktivit v oblasti romské integrace, do nichž byla ČR v roce 2013 zapojena.

Na základě dostupných informací Zpráva konstatuje níže uvedené závěry:

Co se týče *institucionálního zabezpečení romské integrace*, řešila agendu romské integrace na národní úrovni zejména **Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny**. Činnost Rady ochromila v polovině roku 2013 demise vlády Petra Nečase, kterou podle tehdy platného statutu skončilo také funkční období členů Rady. Nový předseda vlády Jiří Rusnok totiž nové členy Rady po dobu své vlády nejmenoval. Z tohoto důvodu se Rada v roce 2013 sešla pouze dvakrát, přičemž hlavními tématy jednání bylo inkluzivní vzdělávání a naplňování rozsudku D. H. a ostatní proti České republice, situace Romů v oblasti bydlení a návrhy na řešení sociálního bydlení, situace Muzea romské kultury a v neposlední řadě mediální obraz Romů a šíření předsudků a stereotypů ve veřejných sdělovacích prostředcích. Z národnostního hlediska se naplňováním práv příslušníků romské menšiny zabývala **Rada vlády pro národnostní menšiny**. Oba poradní orgány jsou součástí Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR, kterou do svého odvolání dne 23. 10. 2013 řídila zmocněnkyně vlády pro lidská práva Mgr. Monika Šimůnková. Důležitým aktérem je nadále také **Agentura pro sociální začleňování**, která přispívá k sociálnímu začleňování na místní úrovni. Od roku 2013 byla zahájena realizace navazujícího projektu Agentury a ta začala působit v dalších 17 městech a obcích.

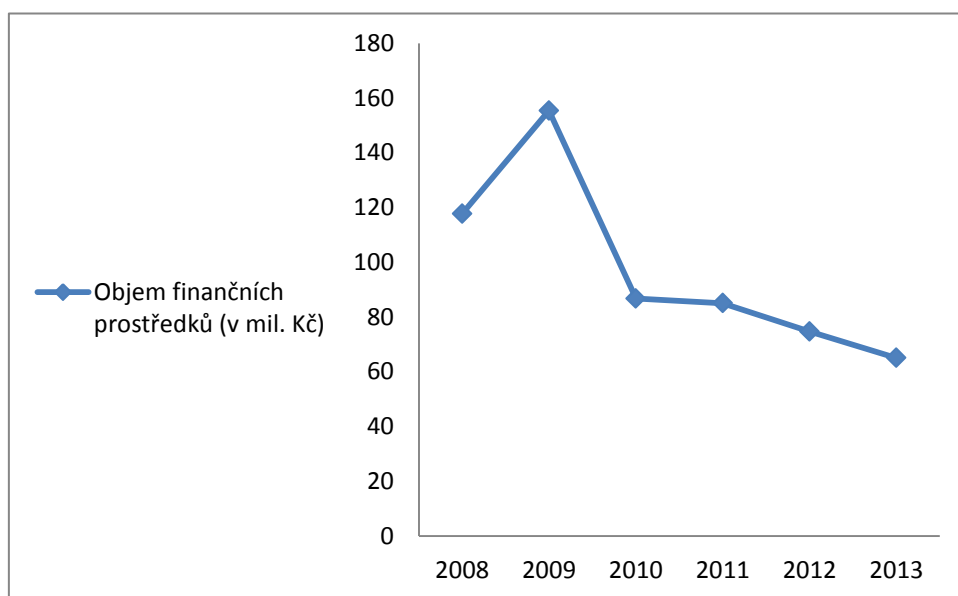
Na regionální úrovni přispívali k integraci Romů **krajští koordinátoři pro romské záležitosti**. Ti se podobně jako v předchozích letech věnovali hlavně přístupu Romů ke vzdělání a na trh práce, zadlužeností a bezpečnostní situaci, v některých regionech zejména v souvislosti s pochody extremistů. Stále palčivějším problémem, se kterým se setkávali, byla otázka bydlení, a to hlavně v souvislosti s subytovny. Ani v roce 2013 nedošlo k výraznějšímu posunu v otázce kumulace funkcí krajských koordinátorů. I v krajích, kde je

vysoká koncentrace sociálně vyloučených Romů (Ústecký, Moravskoslezský), se koordinátoři mohli věnovat romské tematice pouze na částečný úvazek.

Pro zefektivnění práce koordinátorů a podporu integrace Romů na místní úrovni je také třeba zajistit dostatečný počet **romských poradců** v rámci obcí s rozšířenou působností. Ti jsou často nahrazováni sociálními pracovníky, aniž by obce braly v potaz, že činnost romských poradců je ve vztahu k Romům podstatně širší. Jejich rozšíření by jistě pomohlo zakotvení funkce romských poradců v zákoně.

Prostřednictvím **dotací určených na podporu romské integrace** byly v roce 2013 alokovány finanční prostředky ve výši 65.512.685 Kč¹, což bylo téměř o 10 mil. Kč méně než v předchozím roce. Pokračoval tím trend snižování výdajů na cílené programy romské integrace ze strany státu, který ilustruje graf č. 1 porovnáním výše výdajů od roku 2008.

Graf č. 1 Finanční podpora programů romské integrace ze státního rozpočtu.

V oblasti kultury byl jednou z výrazných událostí roku 2013 návrh vlády sloučit v rámci úsporných opatření **Muzeum romské kultury** s Moravským zemským muzeem v Brně. Proti tomuto rozhodnutí se postavila Rada vlády pro záležitosti romské menšiny a dopisem ministru kultury proti němu protestovala zmocněnkyně pro lidská práva. Muzeum romské kultury nakonec zůstalo samostatnou příspěvkovou organizací státu, ale tento návrh nastolil otázku, jakým způsobem jej pevněji ukotvit, aby v budoucnu nebyla samostatná existence této i v mezinárodním měřítku významné a unikátní instituce ohrožena.

Co se týče **pietních míst romského holocaustu** v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu, probíhal v nich běžný provoz včetně pořádání výstav a akcí k uctění památky obětí. V roce 2013 byla Česká republika znovu podrobena kritice ze strany mezinárodních organizací kvůli tomu, že stále nenašla řešení problému vepřína fungujícího na území pietního místa romského holocaustu v Letech. V rámci budování Památníku romského holocaustu

¹ Projekty na podporu romské integrace jsou financovány i z jiných dotačních titulů, kde není podmínkou pro poskytnutí dotace příslušnost k romské menšině, ale spíše specifické potřeby cílových skupin. U těchto titulů není možné přesně určit, kolik finančních prostředků bylo alokováno cíleně ve prospěch Romů, proto také nejsou informace o těchto dotačních programech do celkového objemu prostředků zahrnuty.

v Hodoníně u Kunštátu proběhla v roce 2013 studentská architektonická soutěž o nejlepší návrhy na budoucí podobu památníku.

Seminář romistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy dokončil v roce 2013 reakreditaci bakalářského studia, nově s možností dvouoborového studia. To by mělo přiblížit studijní plány očekáváním potenciálních uchazečů, tedy směrem k lepšímu uplatnění absolventů v praxi (např. umožněním volby zaměření studia na sociální práci nebo jazykovědu). Obor čelil v roce 2013 pokračujícím problémům s personálním a finančním zajištěním, což mělo mimo jiné za následek výrazné omezení finanční podpory studentských terénních výzkumů.

Ve dnech 27. května – 2. června 2013 proběhl v Praze již 15. ročník **Světového romského festivalu Khamoro**. Festival nabídl stejně jako v minulých letech veřejnosti bohatý program zaměřený na kulturu, ale i odborná témata (koncerty, vernisáže výstav, křest knihy, taneční a hudební workshopy, projekce dokumentárních i hraných filmů, živá instalace Dort Mandala, divadelní představení, mezinárodní odborný seminář, ekumenická bohoslužba). Z důvodu vyhlášení druhého stupně povodňového nebezpečí musely v té době být bohužel zrušeny dvě venkovní akce, a to již tradiční defilé účinkujících v centru Prahy a Khamoro party na Vltavě.

Nezlepšila se ani situace v **přístupu Romů ke vzdělávání**. Studie provedené v roce 2013 potvrdily důležitost již předškolního vzdělávání pro další studijní a posléze pracovní uplatnění Romů, zejména dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Elektronické šetření České školní inspekce v základním školství pak v září 2013 zjistilo, že **Romové tvoří 28,2% žáků vzdělávaných podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy s přílohou pro lehce mentálně postižené**. Nejvyšší podíly byly zaznamenány v Ústeckém (41,5%) a v Moravskoslezském (35,9%) kraji. I když meziroční srovnání ukázalo, že v absolutních číslech se daří snižovat počet romských dětí vzdělávaných v tomto programu, totéž platí i u neromských dětí, tudíž podíl Romů zařazených mimo hlavní vzdělávací proud zůstává neúměrně vysoký. To má pak za následek nízké zastoupení a úspěšnost romských studentů na středních a vysokých školách.

Na podporu vzdělávání romských dětí v běžných základních školách se v roce 2013 zaměřily některé **projekty nestátních neziskových organizací**. Jedním z nich byl projekt „*Mami, tati, já chci do školy!*“ organizace Slovo 21. Hlavním cílem projektu, který probíhal od července do prosince 2013, bylo motivovat romské rodiče ke zvýšení zájmu o právo na přiměřené vzdělávání svých dětí. V rámci projektu byly pořádány workshopy pro rodiče, na kterých se mohli dozvědět, jaké dopady má vzdělávání v praktické škole na budoucnost jejich dětí. Součástí projektu byla také prezentace videoklipu „*Nebud' dilino!*“, ve kterém romští hiphopeři z pražského Žižkova zdůrazňují, že romské děti patří na základní, nikoli na praktické školy.

V roce 2013 byly podniknuty dílčí pozitivní kroky k umožnění rovného přístupu Romů ke vzdělávání, k čemuž se ČR zavázala v *Akčním plánu opatření pro výkon rozsudku Evropského soudu pro lidská práva v případě D. H. a ostatní proti ČR*. Byla připravena **novela prováděcí vyhlášky č. 73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*vyhláška č. 73/2005 Sb.*“), která má vyloučit dočasné umístění žáků se sociálním znevýhodněním do skupin pro žáky se zdravotním postižením. Nicméně zůstává zachována možnost vzdělávání žáků se zdravotním znevýhodněním ve skupinách pro žáky se zdravotním postižením, byť pouze v případě základního vzdělávání a s výjimkou skupin pro žáky s lehkým mentálním postižením. Nedošlo k plnému zrušení statutu diagnostického pobytu a jeho nahrazení diagnostickým pozorováním v běžném vzdělávání.

V roce 2013 byla připravena **novela školského zákona**, podle které budou přípravné třídy určeny pro děti s odkladem povinné školní docházky, nikoliv pouze pro děti sociálně znevýhodněné. Přestože se ČR zavázala zamezit zřizování přípravných tříd a mateřských škol při základních školách praktických, toto opatření se v navržené novele školského zákona neobjevilo. Zůstává tedy riziko, že méně informovaní rodiče dětí navštěvujících přípravné třídy při praktických školách budou mít tendenci zapsat dítě na školu, na kterou je již zvyklé.

Problematické je také zpoždění při plnění Plánu oproti schválenému harmonogramu, které nejen vrhá špatné světlo na Českou republiku v mezinárodním kontextu, ale zejména oddaluje účinnost potřebných opatření a způsobuje, že dalším romským dětem není umožněno plně využít jejich potenciál při vzdělávání.

Situace romské menšiny se nezlepšila ani v **oblasti zaměstnanosti**. Přetrvávají překážky jako nízká kvalifikace romských uchazečů o zaměstnání, ale i diskriminace ze strany zaměstnavatelů, kteří kvůli předsudkům nejsou ochotni zaměstnávat romské uchazeče. Přetrvává také stav, kdy Romové jsou koncentrováni v regionech strukturálně postižených nezaměstnaností, jako je např. Ústecký nebo Moravskoslezský kraj. K tomuto se nově přidává fenomén **migrace Romů z měst do odlehlejších obcí**, kde je pro ně dostupnější bydlení. Nevýhodou těchto míst je ovšem nedostačující infrastruktura a nedostatek pracovních příležitostí. V neposlední řadě je překážkou v zaměstnanosti Romů častá zadluženost, kdy se řada Romů dostává do situace, kdy pro ně není výhodné legálně pracovat, protože jejich mzda by se stala předmětem exekuce.

V roce 2013 nebyla na národní úrovni realizována žádná výrazná opatření v oblasti zaměstnanosti Romů. Na rozdíl od předchozích let neproběhlo v roce 2013 dotazníkové šetření na krajských pracovištích Úřadu práce České republiky, které formou kvalifikovaného odhadu zjišťovalo účast romských uchazečů v aktivní politice zaměstnanosti a jejich úspěšnost na trhu práce, tudíž nejsou k dispozici data potřebná pro meziroční srovnání.

Hlavní aktivity v oblasti zaměstnanosti se soustředily do regionů, kde byly realizovány **místní projekty** financované z evropských strukturálních fondů, např. v Ústeckém, Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Aktivní byly v tomto směru nestátní neziskové organizace. Pokračoval i dlouhodobě úspěšný projekt **Ethnic friendly zaměstnavatel**, v rámci kterého jsou oceňováni zaměstnavatelé, kteří se otevřeně hlásí k zásadě rovného zacházení a nediskriminují uchazeče o zaměstnání a pracovníky nejen pro jejich etnický původ a národnost.

V oblasti **bydlení** se v roce 2013 dostal do popředí **narůstající počet předražených a nevyhovujících ubytoven**, které se často stávají jediným útočištěm Romů, kteří si nemohou dovolit vlastní byt nebo kauci na nájemní bydlení, případně je pro ně pronájem problematický kvůli přetrvávající nedůvěře a diskriminaci ze strany pronajímatelů. Obce, které by měly v těchto případech nabízet alternativu bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel, často nedisponují dostatečným množstvím obecních bytů, případně při jejich přidělování nastavují kritéria, kvůli kterým se obecní byty stávají pro mnohé skupiny žadatelů nedostupné.

V reakci na tuto situaci zpracovávalo Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí v roce 2013 **Koncepci sociálního bydlení**. Návrhová část materiálu se stala terčem kritiky některých zástupců veřejného a soukromého sektoru, včetně nově vzniklého uskupení *Platforma pro sociální bydlení*. Hlavní výtky spočívaly v absenci dostatečně konkrétního a všemi zainteresovanými subjekty akceptovatelného návrhu řešení, které by zohledňovalo hlavní příčiny nedostupnosti bydlení pro určité skupiny obyvatel, jako je finanční nedostupnost nebo diskriminace.

Výraznějších změn nedoznala v roce 2013 ani oblast **zdraví**. Dílčí výzkumy i mezinárodní šetření, provedená v předchozích letech, ukazují, že zdravotní stav Romů je v průměru horší než zdravotní stav většinové populace. K tomu přispívá nezdravý životní styl zejména obyvatel sociálně vyloučených lokalit, ale v některých případech také nedostatečný přístup ke zdravotní péči a diskriminační jednání ze strany zdravotnického personálu. Přínosem je v tomto ohledu program **Zdravotně sociální pomoc**, který v roce 2013 fungoval pouze v devíti lokalitách na Moravě a v jižních Čechách. Podle našeho názoru je nutné tento program systémově ukotvit, vyřešit jeho financování a výrazně rozšířit jeho kapacitu, což se kvůli jeho interdisciplinaritě neobejde bez spolupráce všech relevantních institucí.

Alarmující je situace v oblasti **sociálního vyloučení**, kde narůstá počet sociálně vyloučených lokalit. Sociální vyloučení v České republice přestává mít svůj dominantní městský charakter a tříští se do většího počtu menších venkovských lokalit. Další velmi zásadní změnou je pak **masivní nárůst počtu lidí žijících v ubytovnách**. Pozitivní vývoj se nedá očekávat ani v dalších letech, protože provedené výzkumy se shodují v tom, že rodiny žijící v sociálně vyloučených lokalitách a zejména ty žijící v ubytovnách mají jen mizivou šanci získat standartní bydlení. Spolu s tím, jak v nevyhovujících podmínkách bez přístupu k základním službám vyrůstá stále větší počet dětí, které jiný model bydlení nepoznaly, hrozí navíc velké riziko, že se problém sociálního vyloučení bude nadále replikovat a reprodukovat.

Velkým tématem roku 2013 byly také **sociální nepokoje**, kdy pravicoví radikálové zneužili narůstající nespokojenosti lidí se sociální a politickou situací a tuto frustraci namířili proti Romům. Výsledkem byla protiromská kampaň od května do října 2013, zastoupená sérií 26 protestních akcí v Ústeckém, Moravskoslezském, Jihočeském, Olomouckém a Plzeňském kraji a v Praze, z nichž nejvýznamnější z hlediska účasti proběhly v Duchcově, Českých Budějovicích a v Ostravě. Jako reakci na tyto události vypracovala vládní *Pracovní skupina pro řešení sociálních nepokojů* návrh opatření pro řešení sociálních nepokojů. Tento dokument, který následně schválila vláda, obsahuje osm zásadních opatření, která reagují na nastalou situaci a systematicky ji z pozice státní správy řeší. Opatření se týkají např. zavedení sociálního bydlení, řešení zadluženosti, ale také adekvátního reagování na „mýty o Romech“ v médiích.

Nepokoje ovlivnily také obraz, který o Romech v roce 2013 vytvářela **média**. Přestože na rozdíl od dřívějška bylo samotné informování o „protiromských“ akcích více vyvážené, celkový výběr témat, kterému dominovaly hlavně problémy v soužití mezi Romy a majoritou, napovídá, že je v této oblasti stále co zlepšovat.

V roce 2013 probíhala na **mezinárodní úrovni** intenzivní diskuse o začleňování Romů, a to zejména v souvislosti s naplňováním „*Rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020*“, prostřednictvím něhož vyzvala Evropská komise v roce 2011 členské státy, aby rozvinuly komplexní přístup vedoucí k integraci romské menšiny. V návaznosti na to přijala Rada EU dne 26. června 2013 *Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Další kroky v provádění vnitrostátních strategií integrace Romů*, ve kterém konstatovala, že ačkoli již členské státy na politické úrovni učinily určité kroky, zejména v oblasti lepší koordinace všech stran, které se na integraci Romů aktivně podílejí, účinné změny zatím nejsou dostatečné. *Evropská platforma pro začleňování Romů* se na svém zasedání zabývala možnostmi zlepšení integrace romských dětí a mládeže, které jsou obzvláště ohrožené v rámci romských komunit. Problematika současného a budoucího financování programů podporujících romskou integraci z fondů EU a na implementaci nástrojů integrace na lokální úrovni byla řešena na *setkáních národních kontaktních míst pro Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020*.

Mimo těchto platforem se zástupci ČR zapojili do činnosti evropské sítě 13 členských států EU s názvem *EURoma Network*. Účastnili se několika jednání *pracovní skupiny Agentury EU pro základní práva k monitorování dopadů politiky romské integrace na situaci Romů* a jednání *Implementačních zasedání OBSE*. Jako členský stát Rady Evropy byla ČR také zastoupena ve *Výboru expertů Rady Evropy pro záležitosti Romů (CAHROM)*.

2. INSTITUCIONÁLNÍ A POLITICKÝ RÁMEC ROMSKÉ INTEGRACE

2.1 NÁRODNÍ ÚROVEŇ ZABEZPEČENÍ ROMSKÉ INTEGRACE

2.1.1 Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny

Na národní úrovni se zabývají integrací Romů dva poradní orgány vlády - *Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny*² v součinnosti s *Radou vlády pro národnostní menšiny*³, která podporuje integraci Romů z hlediska národnostního.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny (dále jen „Rada“) působí jako meziresortní orgán, jehož posláním je sjednocení integračních aktivit ministerstev, státních institucí, krajů a dalších veřejných institucí ve vztahu k Romům. Za tímto účelem iniciuje systémové změny a odstraňování překážek, které brání Romům žít plnohodnotně a důstojně v české společnosti. Předsedou Rady byl v roce 2013 dle tehdy platného znění Statutu Rady předseda vlády.

Členskou základnu tvoří ministři resortů důležitých pro oblast romské integrace (MŠMT, MPSV, MV, MK, MMR), další důležitá ministerstva jsou reprezentována náměstkem (MZ, MZV, MF). Výkonnou místopředsedkyní Rady byla do svého odvolání dne 23. října 2013 zmocněnkyně vlády pro lidská práva Mgr. Monika Šimůnková. Členy Rady byli i ředitel Agentury pro sociální začleňování, dále zástupci Asociace krajů ČR a Svazu měst a obcí ČR. Díky tomu se podařilo posílit participaci krajů a obcí na tvorbě a prosazování politiky romské integrace na regionální úrovni. Důležitou roli v Radě zastávalo 15 představitelů působících na pozicích krajských koordinátorů pro romské záležitosti a zástupců občanské společnosti, kteří aktivně pracují na zlepšení situace Romů v ČR.

Funkční období členů bylo podle článku 3 odst. 5 tehdy platného Statutu Rady totožné s funkčním obdobím vlády. V roce 2013 došlo dne 17. června k demisi vlády RNDr. Petra Nečase, který byl jako předseda vlády v demisi pověřen řízením vlády do jmenování vlády nové. Nová vláda byla jmenována dne 10. července 2013, předsedou vlády byl od 25. června 2013 Ing. Jiří Rusnok, který byl také dle Statutu předsedou Rady. Během vlády Ing. Jiřího Rusnoka nebyli jmenováni noví členové Rady namísto těch, kterým funkční období skončilo dle článku 3 odst. 5 tehdy platného Statutu Rady.

V roce 2013 se konala dvě zasedání Rady. Mezi hlavní projednávaná témata patřilo inkluzivní vzdělávání a naplňování rozsudku D. H. a ostatní proti České republice, situace Romů v oblasti bydlení a návrhy na řešení sociálního bydlení, situace okolo Muzea romské kultury a v neposlední řadě mediální obraz Romů a šíření předsudků a stereotypů ve veřejných sdělovacích prostředcích. Diskutována byla i dotační podpora projektů romské integrace ze strany Úřadu vlády ČR a dalších resortů.

Bližší popis činnosti Rady je uveden ve *Výroční zprávě o činnosti Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny za rok 2013*, která byla předložena pro informaci vládě na jejím jednání dne 9. června 2014.⁴

² Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny byla zřízena usnesením vlády ČR ze dne 17. září 1997 č. 581, tehdy jako Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity, v roce 2001 byla změněna na Radu vlády.

³ Současná Rada je zřízena ve smyslu § 6 menšinového zákona.

⁴ *Výroční zpráva o činnosti Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny za rok 2013* je dostupná na webovém odkazu http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Vyrocni_zprava_romske_rady_2013.pdf.

2.1.2 Rada vlády pro národnostní menšiny

Od července 2013 má Rada vlády pro národnostní menšiny (dále jen „menšinová Rada“) 32 členů, z toho čtrnáct členů reprezentuje veřejnou správu a osmnáct členů zastupuje národnostní menšiny (běloruskou, bulharskou, chorvatskou, maďarskou, německou, polskou, romskou, rusínskou, ruskou, řeckou, slovenskou, srbskou, ukrajinskou a vietnamskou). Jednotlivé národnostní menšiny mají v menšinové Radě po jednom zástupci, s výjimkou německé, polské, romské a slovenské menšiny. Ty mají v tomto grémiu vždy po dvou členech, což odráží skutečnost, že ČR ratifikovala Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků, přičemž němčinu, polštinu, romštinu a slovenštinu chrání ve zvláštním režimu Charty (pod částí III). Veřejná správa je zastoupena náměstký/náměstkyněmi ministrů / ministryň financí, kultury, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra a zahraničních věcí, dále jsou členy menšinové Rady reprezentanti Veřejné ochránkyně práv, Kanceláře prezidenta republiky, Asociace krajů ČR, Svazu měst a obcí ČR a členem je rovněž zástupce odborné (lingvistické) veřejnosti. Předsedou Rady byl v roce 2013 na základě usnesení vlády ze dne 21. září 2011 č. 709 a usnesení vlády ze dne 11. září 2013 č. 692 ministr zahraničních věcí.

V roce 2013 se menšinová Rada zabývala kromě jiného dotacemi programu Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků, v němž je jedním ze čtyř podporovaných jazyků právě romštinu. V tomto programu byly podpořeny dva projekty zaměřené na romštinu:

Tab. č. 1 Projekty zaměřené na romštinu podpořené z programu Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků

<i>organizace</i>	<i>projekt</i>	<i>výše dotace (Kč)</i>
Nová škola, o.p.s.	Romano Suno	300 000
Pražská společnost bloumající veřejnosti	Romský stan – Romani Cerha – Roma Big Top	200 000

2.1.3. Agentura pro sociální začleňování

Integraci obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit napomáhá *Agentura pro sociální začleňování*. Nositelem projektu je Úřad vlády, konkrétně Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, který je součástí Sekce pro lidská práva Úřadu vlády.

Svými aktivitami Agentura podporuje eliminaci vzniku a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit, podporuje výměnu zkušeností mezi regionálními partnery i šíření příkladů dobré praxe. Jednotlivým partnerům poskytuje metodickou podporu, pomoc při vytváření, implementaci lokálních strategií sociálního začleňování a při tvorbě a realizaci integračních projektů. Při svém vzniku v roce 2008 začala Agentura pilotně působit ve 12 lokalitách České republiky. V letech 2010-2012 realizovala Agentura tříletý individuální projekt *Podpora sociálního začleňování ve vybraných romských lokalitách prostřednictvím Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách*. V tomto období působila ve 33 městech, obcích a mikroregionech. Od roku 2013 byla zahájena realizace navazujícího projektu Agentury a ta začala působit v dalších 17 městech. Podrobný popis činnosti Agentury je uveřejněn také v samostatném dokumentu, předkládaném vládě, *Výroční zprávě Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách*.

2.2 ZABEZPEČENÍ ROMSKÉ INTEGRACE NA ÚROVNI KRAJŮ A OBCÍ

2.2.1 Zabezpečení romské integrace na úrovni krajů

Na úrovni všech 14 krajů působili v roce 2013 krajští koordinátoři pro romské záležitosti, jejichž činnost byla podpořena z dotačního programu Úřadu vlády ČR *Podpora koordinátorů pro romské záležitosti*, s výjimkou koordinátora působícího v hl. městě Praze.

Tuto funkci zřizují krajské úřady na základě ustanovení § 67 odst. 1 písm. f) zákona č. 129/2000 Sb., *o krajích (krajské zřízení)*, ve znění pozdějších předpisů a to v rámci přenesené působnosti kraje. Závazek krajů zabývat se romskou integrací vyplývá z ustanovení § 6 odst. 7) zákona č. 273/2001 Sb., *o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „menšinový zákon“), kde je uvedeno „*Krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společností*“.

Stejně jako v minulých letech se krajští koordinátoři zabývali zejména metodickou podporou, konzultační činností a koordinací pracovníků zabývajících se agendou romské integrace ve správních obvodech obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, pracovníků nestátních neziskových organizací (dále jen „NNO“) a dalších veřejných institucí, které participují na řešení situace Romů. Pořádali pro ně konference, semináře a společné koordinační porady (v průměru 3x - 4 x ročně). Zde diskutovali o možnostech zlepšení společenské pozice Romů v kraji, koordinovali své postupy, podporovali přenos zkušeností a výměnu příkladů dobré praxe.

V roce 2013 se zaměřovali při poradách a koordinačních setkáních na zvýšení vzdělanostních šancí romských dětí, na bytovou situaci Romů a problematiku ubytoven, na podporu zaměstnanosti Romů a řešení jejich zadluženosti, na boj proti předsudkům a stereotypům a na zlepšení bezpečnostní situace Romů. V krajích, kde působila Agentura pro sociální začleňování, koordinátoři také spolupracovali s jejími lokálními konzultanty. Pro zástupce měst a obcí a pracovníky NNO pořádali semináře zaměřené na možnosti podpory integračních projektů z evropských strukturálních fondů nebo v rámci individuálních projektů kraje, na sociální bydlení, na boj proti extremismu a diskriminaci, na programy pro osoby navracející se z výkonu trestu či realizovali kazuistické semináře pro sociální pracovníky a romské poradce. Některé semináře se věnovaly také výkonu terénní sociální práce nebo společenské odpovědnosti firem.

Krajští koordinátoři byli zapojeni do koncepce opatření ke zlepšení situace Romů. Své návrhy uplatňovali při vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, koncepcí prevence kriminality v kraji, při tvorbě dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy, při tvorbě lokálních strategií sociálního začleňování či přímo krajských strategií integrace romské menšiny. Účastnili se také tvorby strategií protidrogové politiky v kraji, případně strategického plánu lokálního partnerství v lokalitách, kde působila Agentura pro sociální začleňování. Za účelem zachování či zvýšení kapacity poskytovatelů sociálních služeb poskytovali projektové poradenství a byli zapojeni do dotační politiky nejen krajů a obcí, ale i některých resortů, jako je MŠMT, MV či ÚVČR.

Část krajských koordinátorů měla na starosti zpracování navazujících individuálních projektů kraje, jejich řízení a koordinaci. Pro potřeby představitelů kraje i Rady vytvářeli zprávy a analýzy o situaci romské menšiny. Součástí práce některých koordinátorů je i přímá práce s klienty, kteří se na ně obracejí s každodenními problémy (nejčastěji jde o pomoc v oblasti bydlení či o řešení konfliktního soužití). Okrajově se někteří koordinátoři věnovali

také spolupráci s univerzitami, v rámci které poskytovali konzultace k absolventským pracím a výzkumům zaměřeným na Romy.

Stejně jako v roce 2012 označili samotní koordinátoři za překážky, které jim dlouhodobě brání efektivně vykonávat funkci, zejména celospolečenskou averzi vůči Romům a neochotu některých obcí řešit jejich problémy. V některých krajích nepůsobili stejně jako v minulých letech na úrovni obcí s rozšířenou působností romští poradci či jiní styční pracovníci, kteří by ve spolupráci s nimi řešili romské záležitosti, případně byla jejich funkce vzhledem k velmi nízkému úvazku pouze formální. Zde pak koordinátoři museli vykonávat i agendu romských poradců. Deklarována byla i nedostatečná specifikace činnosti krajských koordinátorů v zákoně. Koordinátoři zmiňovali také nedostatečnou vymahatelnost naplňování závazku obcí k realizaci politiky romské integrace.

Dalším zmiňovaným problémem byla nízká finanční podpora neziskového sektoru. Organizace usilující o boj proti sociálnímu vyloučení a integraci romské menšiny jsou nuceny kvůli nižší finanční podpoře snižovat stavy a omezovat některé dosud poskytované služby. V důsledku stávajícího způsobu financování taktéž nejsou schopny plánovat svoji činnost dlouhodobě a koncepčně na několik let dopředu.

Problémem je také migrace romských rodin v rámci kraje i mimo kraj, někdy v souvislosti se vznikem a zánikem komerčních ubytoven. Tyto jevy znesnadňují plánování rozvoje sociálních služeb a dalších integračních aktivit a neumožňují kontinuální práci s cílovou skupinou.

Potřebou krajských koordinátorů bylo také intenzivnější metodické vedení ze strany ÚVČR a nedostatek akreditovaných kurzů s romskou tematikou. V první polovině roku probíhalo metodické vedení, stejně jako v minulých letech, v rámci Výboru pro spolupráci se samosprávami a koncepcí romské integrace. V červenci 2013 začala tuto funkci vykonávat Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Dne 3. 12. 2013 pak proběhlo pracovní jednání s krajskými koordinátory pro romské záležitosti, na kterém se diskutovalo o návrhu modelu jejich metodického vedení. Účastníci jednání se dohodli na tom, že Kancelář Rady zpracuje v roce 2014 návrh postupu a harmonogramu zpracování metodiky vedení, vzdělávání a náčrt komunikačního manuálu.

Ve většině krajů byla v roce 2013 agenda romské integrace vykonávána v rámci *kumulované funkce*, s výjimkou Zlínského, Jihočeského, Středočeského a Libereckého kraje a hl. města Prahy. V ostatních krajích byla funkce kumulována s jinou agendou⁵, na níž byl zpravidla vyčleněn nižší úvazek než na agendu romské integrace. Průměrná výše úvazku byla v roce 2013 stejná jako v roce 2012, tj. 0,8 úvazku, Nejnižší úvazek na výkon agendy romské integrace byl zaznamenán v Královéhradeckém a Plzeňském kraji (0,5 úvazku). V Jihomoravském kraji byl úvazek koordinátora mírně navýšen z 0,4 na 0,6. Částečný úvazek na agendu romské integrace byl stanoven i v krajích, kde je vysoká koncentrace sociálně vyloučených romských domácností. Jednalo se zejména o kraje Ústecký (0,8 úvazku) a Moravskoslezský (0,9). Výše úvazku koordinátora neodpovídala nejen početnosti a charakteru situace romské menšiny, ale ani postojům většinové společnosti vůči romské menšině. Zároveň se jednalo o strukturálně postižené regiony, kde jsou horší podmínky a méně dostupné zdroje pro realizaci politiky romské integrace. Účelné by bylo úvazek koordinátorů navýšit na 1,00.

V organizačním zařazení koordinátorů převládal odbor sociálních věcí krajského úřadu, resp. sociálních věcí a zdravotnictví (11 případů), v 1 případě byl zařazen do odboru školství, dále pak do odboru kanceláře hejtmána. V třech případech byli koordinátoři přeřazeni

⁵ Nejčastěji se jednalo o agendu národnostních menšin a integrace cizinců.

z odboru kanceláře hejtmána do odboru sociálních věcí. Nejednotné postavení koordinátorů v rámci úřadu vede k tomu, že se více specializují na řešení těch problémů Romů, které jsou v působnosti organizační složky úřadu, do níž jsou zařazeni, což jim znemožňuje efektivně komunikovat s dalšími odbory napříč krajským úřadem a uplatňovat ve spolupráci s nimi multidisciplinární přístup, který by reagoval komplexně na všechny dimenze života Romů.

Tab. č. 2 Zastoupení krajských koordinátorů pro romské záležitosti na krajských úřadech

Kraj	Výše úvazku	Organizační zařazení	Agenda, s níž je funkce kumulována
hl. město Praha	1,00	Odbor sekretariátu radního pro oblast kultury, cestovního ruchu a zahraničních vztahů	bez kumulace
Jihočeský	1,00	Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, oddělení sociální prevence a humanitních činností	bez kumulace
Jihomoravský	0,60	Odbor školství	agenda národnostních menšin
Karlovarský	0,60	Odbor sociálních věcí, oddělení sociálních věcí	agenda integrace cizinců a národnostních menšin
Královehradecký	0,50	Odbor sociálních věcí, oddělení sociální práce, prevence a sociálně právní ochrany	0,50 úvazek koordinátor prevence kriminality a metodik pro sociální kurátory obcí, státní integrační program a integrace cizinců, integrace sociálně vyloučených lokalit
Liberecký	1,00	Odbor sociálních věcí, oddělení sociální práce	bez kumulace
Moravskoslezský	0,90	Odbor sociálních věcí	0,10 agenda národnostních menšin
Olomoucký	0,90	Odbor sociálních věcí, odd. sociálně - právní ochrany	agenda integrace cizinců a národnostních menšin
Pardubický	0,90	Odbor sociálních věcí, odd. koncepční	agenda azylantů a cizinců
Plzeňský	0,50	Odbor soc. věcí, odd. organizačně správní	0,20 agenda integrace cizinců; 0,30 agenda řízení individuálního projektu Podpora sociálních služeb Plzeňského kraje
Středočeský	1,00	Odbor sociálních věcí, oddělení soc. služeb a humanitárních činností	bez kumulace
Ústecký	0,80 (kromě 1. 8. -31. 10. 2013) 1,00 (1. 8. 2013 – 31. 10. 2013)	Odbor sociálních věcí, odd. sociální práce	0,20 koordinace integračního projektu Ústeckého kraje PIRK2 (kromě 1. 8. -31. 10. 2013)
Vysočina	0,80	Odbor sociálních věcí, odd. soc. správy	agenda registrace poskytovatelů sociálních služeb
Zlínský	1,00	Odbor Kanceláře hejtmána kraje	bez kumulace

2.2.2 Zabezpečení romské integrace na úrovni místní samosprávy

Na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností napomáhají integraci Romů *romští poradci*⁶. Ti navazují svou činností na působení krajských koordinátorů pro romské záležitosti a prosazují v rámci přenesené působnosti politiku romské integrace ve spádové oblasti obce s rozšířenou působností.

Funkce romského poradce byla zřízena v návaznosti na usnesení vlády ze dne 29. října 1997 č. 686⁷. Ve spádové oblasti obce s rozšířenou působností by měl romský poradce v souladu s ustanovením odst. 8 § 6 menšinového zákona koordinovat plnění úkolů napomáhajících výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti.

Počet romských poradců (162 za rok 2013) nadále neodpovídá počtu obcí s rozšířenou působností v ČR (cca 205). V praxi dochází naopak ke snižování počtu romských poradců, které se v roce 2013 projevilo nejvýrazněji v Moravskoslezském kraji. Přestože tento kraj patří dlouhodobě k nejvíce exponovaným, co se týče romské problematiky, počet poradců tam meziročně klesl z 20 na 16.

Část obcí nahrazuje funkci romských poradců tím, že vytváří místa pro terénní pracovníky. Tomuto nahrává i fakt, že povinnost zřizovat poradce pro celý správní obvod obce s rozšířenou působností ani pro obec samotnou není dána zákonem. Výraznější úbytek romských poradců byl způsoben i tím, že jsou obce od roku 2012 pověřeny výkonem sociální práce ve svém správním obvodu. Některé obecní úřady tedy začaly nahrazovat výkon agendy romské integrace výkonem sociální práce, aniž by braly do úvahy, že agenda romské integrace není pouze o přímé práci s cílovou skupinou, ale má i svůj strategický přesah, neboť romský poradce monitoruje, analyzuje situaci Romů a podílí se na jejím koncepčním řešení, zároveň vyhledává zdroje podpory a podporuje síťování služeb pro tuto cílovou skupinu. Měl by se podílet na metodickém vedení terénních a sociálních pracovníků obce, kteří poskytují sociální práci vyloučeným Romům. Tento rozměr agendy romské integrace však bývá na úrovni obcí s rozšířenou působností opomíjen.

Pokud obce funkci romského poradce zřizují, čelí často pracovníci, kteří ji vykonávají, obdobným překážkám jako krajské koordinátory. Agendu romské integrace vykonávají v rámci kumulované funkce (nejčastěji v kombinaci s agendami sociálních odborů nebo s prací kurátora). V některých obcích je úvazek tak nízký, že fakticky znemožňuje romským poradcům systémové řešení problematiky. Někteří krajské koordinátory musí suplovat činnost poradců na obcích, kde není výkon této funkce dostatečně zajištěn. Problémem je rovněž fakt, že není definován jednotný rámec činnosti romských poradců. Míra aktivity pak závisí na přístupu poradců k dané problematice, také na aktuální situaci v jejich správním obvodě a na rozsahu svěřených kompetencí.

Pokračujícím problémem je opět i financování této agendy, která je v souladu s menšinovým zákonem vykonávána v rámci přenesené působnosti. Obce stejně jako v případě koordinátorů nedostávají na výkon této agendy účelově vázané finanční prostředky od státu. Chybí zde tedy záruky, že finanční prostředky, které obce čerpají na výkon agend v rámci přenesené působnosti, budou využity i ve prospěch agendy romské integrace. Obce k formě kumulovaných funkcí přistoupily v důsledku sociální reformy a nedostatečného

⁶ Termínem „romský poradce“ se myslí pracovník plnící úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti ve smyslu §6 odst. 8 menšinového zákona.

⁷ Dříve romští poradci působili při okresních úřadech, po jejich zrušení měli být všichni romští poradci převedeni zákonem č. 320/2002 Sb., o změně zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů na obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Toto však v konečném důsledku nenastalo a kvůli tomu došlo ke snížení počtu romských poradců či k neúměrnému krácení jejich pracovních úvazků.

příspěvku na přenesený výkon státní správy. Obce výkon agend v přenesené působnosti hradí částečně ze svých rozpočtů.

Tab. č. 3 Institucionální zajištění romské integrace v roce 2013⁸

Kraj	Lokality Agentury v kraji	Přehled obcí s rozšířenou působností s romskými poradci	Počet romských poradců v kraji/souhrnná výše jejich úvazků
hl. m. Praha	Nepůsobila na území města.	Funkce zřízena ve třech městských částech hl. města Prahy (Praha 5, Praha 7, Praha 14).	22 romských poradců (4 z nich pracují na plný úvazek, prac. úvazek zbylých 18 je v rozmezí 0,25 – 0,50 úvazku)
Jihočeský	Větřní	Funkce zřízena v 15 ze 17 obcí s rozšířenou působností. (České Budějovice, Český Krumlov, Trhové Sviny, Týn nad Vltavou, Tábor, Soběslav, Jindřichův Hradec, Dačice, Třeboň, Písek, Blatná, Kaplice, Prachatice, Vimperk)	15 pracovníků (4,35 úvazku, většina pracovníků vykonává agendu v rámci kumulované funkce)
Jihomoravský	Hodonín	Funkce zřízena ve všech 21 obcích s rozšířenou působností. (Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice)	21 pracovníků (pouze 1 pracuje na plný úvazek, zbytek vykonává kumulovanou funkci vzhledem k nízkému počtu romských obyvatel v daných lokalitách, výkon této agendy tedy není tolik potřebný)
Karlovarský	Sokolov Nové Sedlo, Žlutice (od ledna 2013). Kraslice (od srpna 2013). Jáchymov, Toužim/Teplá (do června 2013).	Funkce zřízena pouze ve 2 ze 7 obcí s rozšířenou působností. (Karlovy Vary, Cheb)	2 pracovníci (souhrnná výše úvazku je 1, 5 pouze jeden pracovník na plný úvazek, druhý na částečný úvazek)
Královehradecký	Jaroměř	Funkce nebyla zřízena ani v jedné z 15 obcí s rozšířenou působností. Řešení romských záležitostí je spíše v gesci sociálních pracovníků obcí, sociální pracovníky v rámci sociálně právní ochrany dětí, sociální pracovníci vykonávající sociální práci v rámci přenesené působnosti či terénní pracovníci obcí.	0 pracovníků (v kraji není zřízena pozice přímo nazvaná romský poradce; agendu romské integrace řeší sociální pracovníci obcí, případně terénní pracovníci v sociálně vyloučených lokalitách – Náchod – 2 TP, Hradec Králové – 1 TP, Jaroměř – 3 TP, Úpice – 2 TP, Nový Bydžov – 2 TP.

⁸ Porovnání mezi počty romských poradců v jednotlivých krajích není zcela reprezentativní kvůli nejednotnému výkladu pojmu „romský poradce“. Zatímco někteří koordinátoři do tohoto počtu zahrnuli výhradně pracovníky na pozicích nazvaných „romský poradce“, v jiných případech byli započítáni všichni pracovníci fakticky vykonávající agendu integrace Romů, bez ohledu na oficiální název jejich funkce.

Liberecký	Ralsko, Velké Hamry	Funkce byla zřízena v 9 z 10 obcích s rozšířenou působností. (Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod).	9 pracovníků (ve všech případech se jedná o výkon kumulovaných funkcí, celková výše úvazku je odhadována na 2,00)
Moravskoslezský	Bruntál, Havířov. Odry, Osoblaha (od ledna 2013). Frýdek-Místek, Krnov (od července 2013).	Funkce zřízena v 16 z 22 obcí s rozšířenou působností. (Bílovec, Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Orlová, Ostrava, Rýmařov, Vítkov).	16 pracovníků (souhrnnou výši úvazku nelze určit, ve městech s nižším podílem Romů je funkce zřízena v rámci kumulovaných funkcí na sníženou výši úvazku)
Olomoucký	Šternberk (od ledna 2013) Moravský Beroun, Mikulovice (od července 2013)	Funkce zřízena ve všech 13 obcích s rozšířenou působností. (Hranice, Jeseník, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk, Uničov, Zábřeh)	13 pracovníků (4,2 úvazku)
Pardubický	Nepůsobila na území kraje.	Funkce zřízena ve všech 15 obcích s rozšířenou působností. (Česká Třebová, Svitavy, Žamberk, Hlinsko, Chrudim, Králíky, Litomyšl, Lanškroun, Přelouč, Holice, Moravská Třebová, Vysoké Mýto, Pardubice, Polička, Ústí nad Orlicí)	15 pracovníků (1,91 úvazku)
Plzeňský	Poběžovice (od června 2013)	Funkce byla zřízena v 3 z 15 obcí s rozšířenou působností. (Domažlice, Sušice, Tachov).	3 pracovníci (výše jejich úvazků se pohybuje v rozmezí od 0,05 do 0,2 úvazku)
Středočeský	Kolín, Mělník. Kutná Hora (do června 2013).	Funkce zřízena ve všech 26 obcích s rozšířenou působností. (Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Čáslav, Černošice, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Říčany, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice)	26 pracovníků (jedná se o výkon kumulovaných funkcí)
Ústecký	Kadaň, Krupka, Vejprty, Dubí, Štětí, Rumburk/ Staré Křečany. V červnu 2013 ukončena spolupráce v lokalitách Bílina, Obrnice, Trmice. V Děčíně probíhala tzv. vzdálená podpora.	Funkce zřízena v 5 ze 16 obcí s rozšířenou působností.	5 pracovníků (jedná se o výkon kumulovaných funkcí, celková výše úvazku je 1,35 úvazku)

V y s o č n a	Nepůsobila na území kraje	Funkce zřízena v 11 z 15 obcí s rozšířenou působností. (Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Pacov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou).	11 pracovníků (celkem 1,75 úvazku)
Z l í n s k ý	Nepůsobila na území kraje.	Funkce zřízena ve 4 ze 13 obcí s rozšířenou působností. (Vsetín, Holešov, Valašské Klobouky, Kroměříž)	4 pracovníci (dohromady 1,1 úvazku).

2.3 PARTICIPACE ROMŮ PŘI TVORBĚ A NAPLŇOVÁNÍ POLITIKY ROMSKÉ INTEGRACE

Nejvyšším orgánem umožňujícím participaci Romů při tvorbě a realizaci politiky romské integrace na národní úrovni je *Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny*, jejíž občanskou část tvořilo v roce 2013 15 romských představitelů působících na pozicích koordinátorů a zástupců občanské společnosti, kteří aktivně pracují na zlepšení postavení Romů ve společnosti, s přihlédnutím ke krajskému rozdělení.

K prosazování oprávněných zájmů romské menšiny na úrovni krajů a obcí slouží i *výbory pro národnostní menšiny*, jejichž zřízení vyplývá z ustanovení § 117 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (*obecní zřízení*), ve znění pozdějších předpisů a § 78 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (*krajské zřízení*), ve znění pozdějších předpisů a odvíjí se od výsledků sčítání lidu. Účast Romů ve výborech umožňuje v praktické rovině výkon jejich práva účasti na řešení záležitostí, které se jich týkají (dle ustanovení § 6 menšinového zákona). Výbor slouží jako platforma pro řešení aktuálních témat národnostních menšin (např. integrace dětí z národnostních menšin do českých škol, postavení na trhu práce, kulturní a náboženská specifika menšin), pro sdílení názorů a vyjasnění si případných nedorozumění.

Dle údajů poskytnutých krajskými koordinátory pro romské záležitosti byly ze 14 krajů ČR výbory zřízeny ve 4 z nich (v Jihomoravském⁹, Karlovarském, Moravskoslezském a Ústeckém kraji). V ostatních krajích výbory zřízeny nebyly z důvodu nedostatečného počtu osob přihlášených k příslušnosti k národnostní menšině při sčítání lidu či z důvodu nezájmu národnostních menšin řešit své záležitosti ve výborech. Některé kraje přistoupily nezávisle na výsledky sčítání lidu k vytvoření poradního orgánu zastupitelstva, který se situací Romů či obyvatel sociálně vyloučených lokalit zabývá. Takto postupoval např. Zlínský, Královéhradecký, Liberecký či Pardubický kraj, kde působí odborné komise.

Z hlediska fungování výborů pro národnostní menšiny na úrovni obcí je příznivá situace v Moravskoslezském kraji, kde činnost vyvíjí 29 výborů. Další výbory působí v obcích Karlovarského, Jihomoravského, Ústeckého, Libereckého a Pardubického kraje, nicméně zastoupení romských členů v nich je nízké. Zástupci Romů se zapojují spíše do specializovaných platforem zabývajících se řešením dílčích problémů Romů (např. zapojení do střednědobého plánování sociálních služeb, do pracovních skupin prevence kriminality, sociálních či bytových komisí).

Tab. č. 4 Existence výborů pro národnostní menšiny na úrovni krajů a obcí v roce 2013¹⁰

	Výbor na úrovni kraje	Výbory na úrovni obcí
hl. město Praha	Hlavní město Praha je v přípravě fázi o možnosti zřízení Výboru národnostních menšin zastupitelstva hl. m. Prahy. Dále funguje <i>Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin a integrace cizinců na území hl. m. Prahy</i> , jejíž členkou je koordinátorka pro romské záležitosti hl. města Prahy.	Výbor nebyl zřízen ani na úrovni správních obvodů hl. města Prahy. Spolupráce s národnostními menšinami probíhá v Domě národnostních menšin, který je příspěvkovou organizací Magistrátu hl. města Prahy. Otázkami romské menšiny se zabývá také Poradní sbor pro záležitosti romské menšiny hl. města Prahy, jehož členy jsou zástupci jednotlivých městských částí, kteří jsou pověřeni touto agendou.

⁹ V Jihomoravském kraji byla zřízena namísto Výboru pro národnostní menšiny Rada pro národnostní menšiny.

¹⁰ Podrobné informace o činnostech výborů pro národnostní menšiny na úrovni obcí a krajů za rok 2013 jsou uvedeny ve *Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2013*.

Jihočeský	Výbor v kraji nebyl vzhledem k nízkému počtu osob, které se v roce 2011 přihlásily k romské národnosti.	Výbor nebyl zřízen ani na obecní úrovni, ačkoliv podmínky pro zřízení výboru splňoval Český Krumlov (počet příslušníků překročil 5%). Romové jsou zastoupeni v jiných platformách, jako jsou skupiny zabývající se střednědobým plánováním sociálních služeb, či v sociálních a bytových komisích.
Jihomoravský	V kraji funguje jako poradní a iniciační orgán Rada pro národnostní menšiny Jihomoravského kraje.	V Brně byl zřízen Výbor pro národnostní menšiny jako poradní orgán Zastupitelstva města Brna. Zástupci Romů jsou zapojeni do procesu tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na obecní úrovni.
Karlovarský	Výbor pro národnostní menšiny Zastupitelstva Karlovarského kraje byl zřízen a má i romského zástupce. Krajský koordinátor pro romské záležitosti zastává funkci zapisovatele.	Výbory byly zřízeny v 19 ze 132 obcí v kraji. Aktivním je pouze Výbor pro národnostní menšiny v Nejdku (1 romská zástupkyně). Romové jsou členy i v Komisích pro národnostní menšiny v Chebu a v Kraslicích, ale ty aktivně nepracují.
Královéhradecký	V roce 2013 byla rozhodnutím Zastupitelstva kraje ustavena <i>Komise pro lidská práva</i> . Svou činnost mimo jiné zaměřovala také na podporu národnostních menšin dlouhodobě a tradičně zde žijících.	V roce 2013 nebyly na úrovni obcí zřízeny žádné výbory pro národnostní menšiny.
Liberecký	Liberecký kraj usnesením ze dne 22. ledna 2013 ustanovil <i>Komisi pro národnostní menšiny a sociální začleňování</i> , jako iniciativní a poradní orgán Rady kraje pro oblast integrace národnostních menšin a osob ohrožených sociálním vyloučením.	V Liberci působí Rada pro národnostní menšiny jako stálý poradní a iniciační orgán pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků na území města Liberce. Komise kromě výměny informací k aktuálním problémům spojených například s nežádoucím vývojem v některé lokalitě kraje, projednává především připravované koncepční a strategické dokumenty v oblasti sociálního začleňování, menšinové politiky, projekty a programy podporující sociální integraci, plánování sociálních služeb, projektové žádosti pro projekty financované z evropských strukturálních fondů a jiných dotačních programů pro tuto cílovou skupinu osob. Dále úzce spolupracuje s pracovní skupinou <i>prevence kriminality</i> .

Moravskoslezský	<p>Zastupitelstvo Moravskoslezského kraje zřídilo Výbor pro národnostní menšiny vzhledem k počtu osob, které se přihlásily při sčítání lidu 2011 k příslušnosti k národnostní menšině. Jeho hlavní činností je komplexně řešit otázky národnostních menšin žijících v kraji, hájit jejich práva a vytvářet prostor pro prosazování jejich zájmů. Výbor má 15 členů, kterými jsou reprezentanti politických klubů, z toho část členů zastupuje polskou národnostní menšinu, část členů řeckou národnostní menšinu a další členové se v rámci svých profesních činností zabývají problematikou národnostních menšin. Zástupci Romů a proromských organizací jsou zváni na jednání výboru týkajících se integračních aktivit ve prospěch romské komunity žijící na území kraje.</p>	<p>Výbor pro národnostní menšiny byl na obecní úrovni zřízen ve 29 obcích (Bocanovice, Bukovec, Bystřice, Chotěbuz, Český Těšín, Dolní Lomná, Hnojník, Horní Lomná, Horní Suchá, Hrádek, Jablunkov, Komorní Lhotka, Košaršiska, Milíkov, Mosty u Jablunkova, Návsi, Nýdek, Petrovice u Karviné, Písečná, Písek, Ropice, Řeka, Stonava, Střítež, Těrlicko, Třanovice, Třinec, Vělopolí a Vendryně. V některých z těchto výborů mají svá zastoupení také příslušníci romské komunity.</p> <p>Jejich činnost je plně v samostatné působnosti obcí. Členové jednotlivých výborů jsou vybíráni na základě poměrného zastoupení příslušníků národnostních menšin na území obce, které vychází z údajů z posledního sčítání lidu.</p>
Olomoucký	<p>Výbor nebyl na úrovni kraje zřízen. Romové jsou zapojeni v pracovní skupině Etnické menšiny a cizinci v rámci tvorby a implementace Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Olomouckého kraje pro roky 2011 až 2014.</p>	<p>V Olomouckém kraji nepůsobí výbory na úrovni obcí. Zástupci Romů byli zapojeni v pracovních skupinách komunitního plánování v Přerově, Prostějově, Olomouci a Šternberku.</p>
Pardubický	<p>Od roku 2002 je v rámci Rady Pardubického kraje zřízena <i>Komise pro integraci romské komunity a dalších etnických skupin</i>, kde romskou menšinu zastupuje Bc. Věra Horváthová.</p>	<p>V roce 2013 pracovaly komise pro národnostní menšiny při městských úřadech v České Třebové a ve Vysokém Mýtě. V jiných městech se obdobným tématům dlouhodobě věnují skupiny vzniklé pro potřeby komunitního plánování, mezi jejichž členy jsou také Romové (Pardubice, Ústí nad Orlicí).</p> <p>Romové jsou členy pracovních skupin v rámci komunitního plánování obcí v místech, kde tato aktivita probíhá, např. v Pardubicích či Ústí nad Orlicí.</p>
Plzeňský	<p>Výbor nebyl Zastupitelstvem kraje ani v roce 2013 zřízen. Menšinovou problematikou se v případě potřeby i nadále zabývala <i>Komise sociálních věcí Rady kraje</i>.</p>	<p>V obcích nebyly zřízeny výbory pro národnostní menšiny, ani jiné platformy.</p>
Středočeský	<p>Výbor nebyl v rámci kraje zřízen.</p>	<p>Výbor nebyl zřízen ani v jedné z obcí v kraji.</p>
Ústecký	<p>Výbor pro národnostní menšiny v Ústeckém kraji působil i v roce 2013. Romská menšina v něm měla svého zástupce.</p>	<p>Zastupitelstvem města Most byla zřízena Komise pro národnostní menšiny. Romové zde však nemají zastoupení.</p>

Vysočina	Výbor nebyl v rámci kraje zřízen.	Výbor nebyl zřízen ani v jedné z obcí v kraji. Romové jsou zapojováni do činnosti sociálních komisí obecních úřadů a pracovních skupin zaměřených na aktualizaci střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb.
Zlínský	V kraji nebyl zřízen Výbor pro národnostní menšiny vzhledem k nízkému počtu osob, které se přihlásily k romské národnosti. Působí zde však třináctičlenná Komise Rady Zlínského kraje pro sociálně vyloučené, ve které byli v roce 2013 zastoupeni 4 romští členové.	Výbor nebyl zřízen ani v jedné z obcí v kraji.

Důležitou roli v oblasti romské integrace zastává občanská iniciativa Romů. V ČR se postupem času rozvinula síť organizací, u jejichž zrodu a dalšího působení stáli Romové. Jejich posláním je nejčastěji poskytování sociálních služeb, realizace vzdělávacích a volnočasových aktivit, podpora romské kultury a jazyka, mediální činnost nebo se angažují politicky.

V roce 2013 bylo ministerstvem vnitra registrováno 566 romských či pro-romských občanských sdružení. Vedle toho kandidáti *Strany rovných příležitostí*, kterou založili Romové v lednu 2012 jako reakci na nepokoje na Šluknovsku v roce 2011, figurovali ve volbách v roce 2013 na kandidátce Strany zelených. Těsně před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR na podzim roku 2013 vznikla *Romská demokratická strana*, kterou ministerstvo vnitra zaregistrovalo v polovině srpna a jež postavila kandidáty ve Středočeském a Libereckém kraji (celkem 5 kandidátů). Ve volbách neuspěla. Ve volbách na podzim roku 2013 kandidovalo celkem 20 Romů (za strany *LEV 21* - dva kandidáti, *Česká pirátská strana* - jeden, *SPOZ* - jeden, *ČSSD* - jeden, Politické hnutí *Změna* - jeden, *Romská demokratická strana* - pět, *Strana rovných příležitostí* - pět v rámci kandidátky *Strany zelených*, navíc dva kandidáty měla *Strana zelených* na své kandidátní listině), z toho však ani jeden mandát Romové nezískali.

2.4 FINANCOVÁNÍ INTEGRACE ROMŮ V ROCE 2013

Vláda ČR každoročně vyčleňuje finanční prostředky na podporu romské integrace formou dotací. U některých dotačních programů jsou finance přerozdělovány s přihlédnutím k příslušnosti příjemců podpory k romské menšině. Projekty na podporu romské integrace jsou financovány i z jiných dotačních titulů, kde není podmínkou pro poskytnutí dotace příslušnost k romské menšině, ale spíše specifické potřeby cílových skupin. U těchto titulů není možné přesně určit, kolik finančních prostředků bylo alokováno cíleně ve prospěch Romů, proto také nejsou informace o těchto dotačních programech uvedeny v tabulce níže.

Tab. č. 5 Přehled finanční prostředků za rok 2013 přerozdělených ze státního rozpočtu ve prospěch Romů formou dotací

Kapitoly státního rozpočtu	Rok 2013
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	
1. Program na podporu integrace romské komunity	11.350.392,-
2. Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol	5.607.000,-
Celkem	16.957.392,-
Ministerstvo kultury	
3. Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin	800.000,-
4. Podpora integrace příslušníků romské menšiny	1.449.498,-
5. Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin	2.393.000,-
6. Činnost Muzea romské kultury v Brně	10.168.000,-
7. Projekt Paměť romských dělníků	2.501.000,-
Celkem	17.311.498,-
Úřad vlády ČR – Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách	
8. Činnost Agentury pro sociální začleňování	1.891.089,-
Úřad vlády ČR – odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny	
9. Dotační program Podpora terénní práce	8.367.241,-
10. Dotační program Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce	15.367.000,-
11. Dotační program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	5.066.600,-
12. Dekáda romské inkluze 2005 – 2015	51.865,-
13. Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků	500.000,-
14. Celkem	29.352.706,-
Celkem	65.512.685,-

2.4.1 Ministerstvo kultury

Ministerstvo kultury (dále jen „MK“) podporuje průběžně v rámci své dotační politiky romské aktivity v osvětové, kulturní a kulturně vzdělávací oblasti.

Ve výběrovém dotačním řízení na *Podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR* byl podpořen projekt romské národnostní menšiny v celkové výši 800 000 Kč¹¹. Dotace byla poskytnuta na projekt Světový romský festival Khamoro 2013, který předložilo Občanské sdružení Slovo 21, Praha.

¹¹ Ministerstvo kultury poskytlo v roce 2013 v rámci programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice dotaci na 59 projektů v celkové výši 6 312 000 Kč.

Ve výběrovém dotačním řízení na *Podporu integrace příslušníků romské menšiny* byly podpořeny projekty částkou ve výši 1 236 000 Kč. Celkem dotaci získalo 22 projektů od 19 žadatelů. V rámci tohoto programu byl ještě účelově navýšen rozpočet Muzea romské kultury o částku ve výši 224 000 Kč na projekt Doprovodné audio-vizuální aktivity pro veřejnost do stálé expozice Muzea romské kultury. Celkem byl program na podporu integrace příslušníků romské menšiny podpořen částkou 1 460 000 Kč. Koncem ledna však došlo k vrácení nevyužitých finančních prostředků v částce 10 502 Kč¹². Po odečtení vrácených finančních prostředků byl tento program tedy podpořen částkou 1 449 498 Kč (stav k 15. 2. 2014).

Odbor médií a audiovizí je garantem dotačního řízení v programu *Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin*. v jehož rámci byly v roce 2013 podpořeny 3 projekty v celkové výši 2 293 000 Kč, z rezervy Ministerstva kultury bylo nad rámec programu uvolněno ještě 100 000 Kč, které směřovaly ve prospěch projektu Kereka – Kruh. Celkem teda podpora činila 2 393 000 Kč. Podpořeny byly následující projekty – dva měsíčníky (Kereka/Kruh - 933 000 Kč, Romano voďi/Romská duše – 1 000 000 Kč) a jedny noviny, vycházející 2x v měsíci (Romano hangos/Romský hlas – 660 000 Kč).

V gesci odboru umění, literatury a knihoven jsou poskytovány dotace na podporu různých kulturních projektů. Při hodnocení projektů ve výběrových dotačních řízeních je rozhodující umělecká, resp. odborná kvalita projektů, nikoli jejich vztah k problematice romské menšiny. Ovšem dotované kulturní projekty ve svých konečných důsledcích přispívají ke zlepšení situace romské menšiny v ČR, především v oblasti přístupu jejich příslušníků ke kultuře a naopak i k poznání kultury romské menšiny.

Některé projekty, které byly v roce 2013 spolufinancovány dotacemi poskytovanými v oblasti profesionálního umění, přímo podporují kulturní dialog a poznávání kultur národnostních menšin. Z projektů tohoto typu (velké festivaly a koncertní cykly) lze zmínit Colours of Ostrava (890 000 Kč) a Respect World music festival 2013 (690 000 Kč).

Provoz Muzea romské kultury v Brně, které je od roku 2005 státní příspěvkovou organizací MK, byl v roce 2013 podpořen částkou ve výši 10 168 000 Kč.

2.4.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V roce 2013 byla integrace Romů v oblasti vzdělávání podporována ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) z níže uvedených dotačních programů:

- **Program na podporu integrace romské menšiny**

Dotační program MŠMT na podporu integrace romské komunity byl pro rok 2013 vyhlášen v souladu s nařízením vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, ve znění pozdějších předpisů.

Program byl v roce 2013 rozdělen do 6 tematických okruhů:

1. Předškolní příprava a včasná péče

Cílem vyhlášení tematického okruhu č. 1 je vytvářet předpoklady pro naplňování včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí a zvýšení předpokladu zapojení dětí žijících v prostředí sociálního vyloučení či sociálním vyloučením ohrožených do hlavního vzdělávacího proudu.

¹² Někteří příjemci dotací nevyčerпали poskytnuté finanční prostředky v plné výši.

2. Podpora školní úspěšnosti žákyň a žáků na základní a střední škole

Cílem vyhlášení tematického okruhu č. 2 je přispět k vyrovnávání vzdělávacích šancí žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v rámci hlavního vzdělávacího proudu.

3. Vzdělávání a metodická podpora pedagogických pracovníků, pracovníků školských poradenských zařízení a studentů vysokých škol zaměřených na učitelské obory

Cílem vyhlášení tematického okruhu č. 3 je vzdělávání a podpora pedagogických pracovníků včetně asistentů pedagoga, kteří pracují s dětmi, žákyněmi a žáky z odlišného sociokulturního prostředí v předškolním a základním vzdělávání. Jedná se o využívání efektivních metod zaměřených na jejich vzdělávání a vyrovnávání případných deficitů vzniklých v důsledku jejich sociálního vyloučení.

4. Tvorba didaktických materiálů a odborných studií pro potřeby vytváření vzdělávacích programů, metod a strategií

Cílem vyhlášení tematického okruhu č. 4 je podpora vytváření didaktických materiálů pro práci s dětmi ze sociálně vyloučených lokalit a podpora odborných studií pro potřeby vytváření vzdělávacích programů, metod a strategií.

5. Volnočasové a zájmové aktivity pro romské děti a mládež v návaznosti na jejich vzdělávací potřeby

Cílem vyhlášení tematického okruhu je podpora vytváření nabídky pravidelných volnočasových aktivit pro danou cílovou skupinu a integrace dětí a mládeže z romských komunit v této oblasti.

6. Podpora informačních a osvětových aktivit zaměřených na předcházení jakémukoliv diskriminačnímu jednání z důvodu etnicity, národnostní příslušnosti, sociálního či ekonomického statutu

Cílem vyhlášení tematického okruhu č. 6 je podpora specifických aktivit zaměřených na danou oblast, vytváření prostředí příznivějšího pro začleňování cílových skupin do společnosti.

V roce 2013 bylo v tomto programu podpořeno 49 projektů celkovou částkou 11 350 382 Kč.

• **Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních a studentů vyšších odborných škol**

Cílem programu je podpořit studium těch romských žáků¹³, jejichž rodinám působí náklady spojené se středoškolským a vyšším odborným studiem finanční potíže. Podpora jim je poskytována prostřednictvím škol zapsaných ve školském rejstříku poskytujících střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání a vyšší odborné vzdělání na konzervatoři. Stipendia jsou poskytována sociálně znevýhodněným romským žákům¹⁴, kteří se vzdělávají v denní formě studia a nedosáhli ještě věku 27 let.

¹³ Kromě těchto kritérií nesmí mít v uvedeném období neomluvenou neúčast ve vyučování a počet omluvených hodin nesmí přesáhnout 200 hodin. Žák nesmí být ve zkušební lhůtě podmíněného vyloučení ze školy a v předešlém pololetí školního roku nesmí být jeho chování hodnoceno sníženou známkou z chování, zároveň proti němu nesmí být vedeno přestupkové ani trestní řízení.

¹⁴ Za sociálně znevýhodněného se považuje žák žijící v rodině, ve které některá za společně posuzovaných osob pobírala dávku ze systému pomoci v hmotné nouzi či žák žijící v rodině, kde rodič pobíral sociální příplatek z důvodu zdravotního postižení žáka nebo rodiče. Do příjemců podpory jsou zahrnuti i žáci vyrůstající v pěstounské péči, nebo pokud byli svěřeni do náhradní rodinné péče, kde měli pěstouni nárok na opakující se

Jedním z problémů, který se dotýká i tohoto programu, je udržitelnost romských žáků na středních školách, neboť řada z nich přestože získává stipendium, předčasně ukončuje studium. Problém předčasného odchodu romských žáků ze školy byl řešen odstupňováním výše dotace dle dosažené délky studia. Stipendia jsou nastavena tak, aby byli romští žáci, kteří setrvávají déle ve studiu, oceněni vyšším stipendiem než žáci, kteří studium na škole zahájili. V roce 2013 byla výše stipendia odstupňována následovně:

- na žáka v 1. ročníku SŠ nejvýše 4 000 Kč;
- na žáka ve 2. ročníku SŠ nejvýše 5 000 Kč;
- na žáka ve 3. ročníku SŠ nejvýše 6 000 Kč;
- na žáka ve 4. ročníku nejvýše 7 000 Kč;
- na žáka v 1. až 3. ročníku VOŠ nejvýše 8 000 Kč.

V období leden – červen 2013 bylo podpořeno 129 žádostí škol. Celkem bylo podpořeno 540 žáků a studentů v celkové výši 2 447 000 Kč. Na období září – prosinec 2013 bylo podpořeno 160 žádostí škol. Celkem bylo podpořeno 740 žáků a studentů v celkové výši 3 160 000 Kč.

V roce 2013 bylo celkem podpořeno 1 280 sociálně znevýhodněných romských žáků a studentů v celkové výši 5 607 000 Kč.

- **Rozvojový program Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním**

Ke zvýšení vzdělanostních šancí romských dětí přispívá program asistent pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním financovaný částečně z rozvojového programu „*Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním*“.

Cílem programu je vytvořit podmínky pro zřizování nových pracovních míst pro asistenty a pomoci tak krajům a obcím nést náklady spojené s jejich činností. Koncepce programu počítá s finanční spoluúčastí krajů i místní samosprávy. Z praxe však vyplývá, že jen velmi malá část krajů a obcí k finanční spoluúčasti přistupuje. V roce 2013 k ní nepřistoupil ani jeden kraj.

V roce 2013 vzniklo díky dotaci MŠMT ve výši 91 735 783 celkem 517 pracovních míst pro asistenty pedagoga (v roce 2012 vzniklo 554 míst s přispěním dotací ve výši 93 166 987 Kč). Došlo tedy ke snížení dostupnosti tohoto vyrovnávacího opatření.

dávku pěstounské péče nebo kde nárok nemají z toho důvodu, že jsou žáci poživateli důchodu z důchodového pojištění, a jsou-li poživateli přídatku na dítě. K žádosti o těchto skutečnostech musí žák prostřednictvím školy doložit doklad, kterým je potvrzení žádosti ze strany příslušného sociálního odboru a doložení rozhodnutí o přiznání přídatku na dítě, ne starší než 1 rok.

Tab. č. 6 Počet asistentů pedagoga na školách a výše dotační podpory za rok 2013

Žadatel	Počet asistentů	Podpora MŠMT	Podpora z rozpočtu krajů
Jihočeský kraj	24	5 021 406	0
Jihomoravský kraj	33	5 356 994	0
Královéhradecký kraj	41	5 993 113	0
Liberecký kraj	34	5 335 972	0
Moravskoslezský kraj	72	14 256 882	0
Pardubický kraj	18	3 191 181	0
Plzeňský kraj	15	2 097 619	0
Magistrát hl. m. Prahy	37	6 135 246	0
Středočeský kraj	47	8 333 474	0
Ústecký kraj	86	17 395 333	0
Kraj Vysočina	9	2 072 552	0
Karlovarský kraj	28	4 736 434	0
Zlínský kraj	18	3 066 786	0
Olomoucký kraj	52	7 990 643	0
<i>Dětský diagnostický ústav, základní škola a školní jídelna Bohumín</i>	1	271 188	0
<i>Dětský domov se školou, ZŠ a školní jídelna, Sedlec-Prčice</i>	1	233 100	0
<i>DDŠ, ZŠ a Šj Býchory</i>	1	247 860	0
CELKEM	517	91 735 783	0

Asistent pedagoga je dle ustanovení § 1 odst. 2¹⁵ vyhlášky č. 73/2005 Sb., jedním z vyrovnávacích opatření pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním. Je však velmi obtížné zajistit adekvátní dostupnost tohoto opatření vzhledem k jeho nesystémovému způsobu financování prostřednictvím rozvojového programu MŠMT, jehož řízení je pro školy navíc administrativně náročné a neumožňuje jim zřídit systemizované místo pro asistenty, dlouhodobě financovat jejich činnost z rozpočtu školy a zajistit jim tak stabilní pozici v pedagogickém sboru.

¹⁵ Vyrovnávacími opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním se pro účely této vyhlášky rozumí využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod a postupů, které odpovídají vzdělávacím potřebám žáků, poskytování individuální podpory v rámci výuky a přípravy na výuku, využívání poradenských služeb školy a školských poradenských zařízení, individuálního vzdělávacího plánu a služeb asistenta pedagoga²⁾. Škola tato opatření poskytuje na základě pedagogického posouzení vzdělávacích potřeb žáka, průběhu a výsledků jeho vzdělávání, popřípadě ve spolupráci se školským poradenským zařízením.

- **Podpora škol, které realizují inkluzivní vzdělávání dětí a žáků se znevýhodněním**

Jedná se o rozvojový program, který je vyhlášen každoročně pro mateřské, základní a střední školy, které realizují inkluzivní vzdělávání a vzdělávání dětí, žáků se znevýhodněním podle § 171 odst. 2 školského zákona.

Účelem programu bylo navýšit v roce 2013 prostředky určené na posílení úrovně nenárokových složek platů a motivačních složek mezd (dále jen „motivační složky platů a mezd“) pedagogických pracovníků v souvislosti se vzděláváním dětí a žáků se sociálním znevýhodněním a dětí a žáků se zdravotním znevýhodněním.

Cílovou skupinou programu byly:

- Mateřské školy, které pracují s dětmi se sociálním znevýhodněním a vzdělávají více než 15% sociálně znevýhodněných dětí (ohrožených sociálním vyloučením) a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro tyto děti a žáky nebo vzdělávají alespoň 5 dětí se zdravotním znevýhodněním vyžadujícím vyšší stupeň podpory ve vzdělávání a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro tyto děti.
- Základní školy, které vzdělávají podle RVP ZV nebo vzdělávacího programu základní nebo obecná škola vyjma přílohy k RVP ZV – LMP (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - příloha lehkého mentálního postižení) a vzdělávají více než 15% sociálně znevýhodněných žáků a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro sociálně znevýhodněné žáky nepřetržitě alespoň v uplynulých 3 letech nebo vzdělávají alespoň 10 žáků se zdravotním znevýhodněním vyžadujícím vyšší stupeň podpory ve vzdělávání a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro tyto žáky.
- Střední školy, které vzdělávají žáky se sociálním a zdravotním znevýhodněním vyžadujícím vyšší stupeň podpory ve vzdělávání a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro tyto žáky a vzdělávají více než 15% sociálně znevýhodněných žáků a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro sociálně znevýhodněné žáky nepřetržitě alespoň v uplynulých 3 letech nebo vzdělávají alespoň 10 žáků se zdravotním znevýhodněním vyžadujícím vyšší stupeň podpory ve vzdělávání a prokazatelně realizují vyrovnávací opatření pro tyto žáky.

Podmínkou poskytnutí dotace byla realizace alespoň 1 z určených vyrovnávacích opatření u mateřských škol, 3 u základních škol nebo 2 u středních škol¹⁶.

V rámci programu nebyla dodnes vytvořena metodika přerozdělování finančních prostředků s důrazem na rozdělování podle aktuálních vzdělávacích potřeb dětí/žáků a zásluh pedagogů o inkluzi, nikoli podle úvazků. Vliv programu na inkluzi sociálně znevýhodněných dětí a žáků není průběžně vyhodnocován. Z tohoto důvodu zaznívá ze strany odborné

¹⁶ Pro potřebu dotačního programu byla definována následující vyrovnávací opatření: a) v rámci základní školy jsou zřízeny přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním, b) škola využívá asistentů pedagoga pro realizaci vzdělávání dětí nebo žáků se zdravotním a/ nebo sociálním znevýhodněním vyžadujícím vyšší stupeň podpory ve vzdělávání, c) škola vytváří podmínky pro vzdělávání dětí a žáků se sociálním a/ nebo zdravotním znevýhodněním vyžadujícím vyšší stupeň podpory ve vzdělávání vytvářením potřebného metodického nebo technického zázemí, d) v rámci školy jsou realizována opatření, umožňující sociálně znevýhodněným žákům přípravu na vyučování (individuální podpora ze strany učitelů, využívají prostor školy k předškolní přípravě v době mimo vyučování nebo ve spolupráci s neziskovými organizacemi nebo vysokými školami), e) škola „reintegroje“ žáky ze základních škol praktických či samostatně zřízených škol či tříd vzdělávacích podle přílohy RVP ZV – LMP, f) škola spolupracuje s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty vyvíjejícími aktivity v oblasti práce s dětmi a žáky se sociálně znevýhodňujícím prostředím.

veřejnosti pochybnost o tom, zda finanční prostředky skutečně slouží těm školám, které jsou skutečně otevřené inkluzi.

Tab. č. 7 Přehled přerozdělených finančních prostředků v rámci programu Podpora škol, které realizují inkluzivní vzdělávání

Žadatel	Počet právnických osob	Počet PP přep.	Počet AP přep.	Přepočtené úvazky celkem	Schválený příspěvek na rok 2013 celkem (v Kč)
CELKEM	186	2557,775	184,380	2742,150	27 943 234
Hl. město Praha	7	177,400	12,000	189,400	1 929 960
Jihočeský kraj	20	136,700	7,900	144,600	1 473 473
Jihomoravský kraj	13	139,900	17,400	157,300	1 603 891
Karlovarský kraj	6	127,800	7,800	135,600	1 381 745
Kraj Vysočina	4	50,300	4,000	54,300	553 310
Královéhradecký kraj	4	87,600	7,700	95,300	971 093
Liberecký kraj	15	181,020	10,900	191,920	1 955 646
Moravskoslezský kraj	17	253,320	29,250	282,570	2 879 358
Olomoucký kraj	42	373,940	27,325	401,265	4 088 870
Pardubický kraj	5	39,200	2,400	41,600	423 900
Plzeňský kraj	1	26,000	2,800	28,800	293 468
Středočeský kraj	6	60,600	3,500	64,100	653 173
Ústecký kraj	43	823,195	49,700	872,895	8 894 685
Zlínský kraj	3	80,800	1,700	82,500	840 662

• Dotační podpora z Evropského sociálního fondu

Oblast desegregace romských žáků je financována i z prostředků Evropského sociálního fondu (dále jen „ESF“), konkrétně z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (dále jen „OPVK“).

V roce 2013 MŠMT v rámci ESF OPVK podpořilo projekt *Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR*, jehož nositelem je Univerzita Palackého v Olomouci a partnerem Člověk v tísni, o.p.s.. Realizace projektu započala 1. července 2013. Jedním z cílů tohoto projektu je kompletní řešení problematiky asistenta pedagoga v českém školství – vytvoření modulu „Asistent pedagoga“ a návrh na změnu školské legislativy v této oblasti.

Očekávanými výstupy bude:

- Využití pozice asistenta pedagoga jako podpůrné opatření provázané s konkrétním stupněm podpory vyplývajícím ze závažnosti speciálních vzdělávacích potřeb žáka
- Standard práce asistenta pedagoga s respektováním jeho pracovních práv a povinností
- Nový model kvalifikačního vzdělávání a ucelený systém dalšího vzdělávání asistenta pedagoga

- Nový způsob financování asistenta pedagoga

Projekt by měl být ukončen v roce 2015.

V roce 2013 byl ukončen projekt Centrum podpory inkluzivního vzdělávání (CPIV), jehož cílem bylo ověření a nastavení podmínek inkluzivního vzdělávání zejména na základních školách a na práci s pedagogy. V rámci spolupráce pracovníků CPIV se školami byly vytvářeny i plány dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků škol.

2.4.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí

- **Dotační podpora z ESF**

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) využívá rovněž prostředky z ESF na podporu sociálního začleňování. Projekty romské integrace mohou být podporovány skrze Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen „OP LZZ“), a to formou globálního grantu nebo individuálních projektů obcí a krajů. Klíčovou oblastí podpory byla zejména priorita 3.2 - Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit. Jejím cílem bylo napomoci sociálnímu začleňování příslušníků sociálně vyloučených romských komunit zajistit dostupnost, kvalitu a kontrolu služeb, včetně odstraňování bariér přístupu Romů ke vzdělávání, k zaměstnání a k investiční podpoře.

Globální grant

V rámci oblasti podpory 3.2 OP LZZ byly vyhlášeny výzvy pro předkládání projektů již v roce 2008. Jednou z těchto výzev byla **výzva č. 19**, která byla k 30. 11. 2011 po vyčerpání alokace uzavřena. Výzva byla zaměřena na podporu vzdělávání poskytovatelů a zadavatelů sociálních služeb působících v oblasti sociální integrace příslušníků romských lokalit, dále pak na podporu sociálních služeb a dalších nástrojů ve prospěch sociální integrace příslušníků sociálně vyloučených romských komunit/lokalit a v neposlední řadě na podporu procesů poskytování sociálních služeb, včetně podpory partnerství na místní a regionální úrovni. Díky této výzvě došlo k podpoře širokého spektra žadatelů a podporovaných aktivit a bylo umožněno adresně reagovat na problémy, s nimiž se vyloučené komunity potýkají. Jedná se např. o projekty zaměřené na podporu finanční gramotnosti a řešení dluhů reagující na fenomén vysoké zadluženosti. Jako velmi účinný prostředek začlenění na trh práce se ukázalo také přímé pracovní poradenství a asistence v rámci práce v terénu.

V této výzvě bylo schváleno k realizaci celkem 76 projektů. Celková přidělená částka na realizované projekty ve výzvě č. 19 činila přibližně 458 mil. Kč. V průběhu roku 2013 pokračovalo postupné ukončování realizace dalších projektů uvedené výzvy. K 31. lednu 2013 bylo v realizaci 48 projektů, ke konci roku 2013 již bylo v realizaci pouze 18 projektů. Nejzazší realizace podpořených projektů bude probíhat do června 2015.

V roce 2013 rovněž (únor – říjen) proběhla **grantová výzva č. A8** zaměřená na podporu sociálního začleňování příslušníků sociálně vyloučených romských komunit zajištění dostupnosti, kvality a kontroly služeb, včetně odstraňování bariér v jejich přístupu ke vzdělávání a k zaměstnání a v přístupu k investiční podpoře. Mezi povinné aktivity výzvy patřila místní spolupráce a doplňkové aktivity mohly být mimo jiné zaměřeny na vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách. I přes intenzivní konzultace připravovaných projektů a projektových záměrů však nedošlo k očekávanému naplnění podpory. Ve výsledku byly podpořeny pouze 4 projekty v celkové výši 13 mil. Kč. Tyto výsledky do jisté míry způsobila nutná provazba na investiční podporu realizovanou

z programu IOP, kterou se některým potencionálním žadatelům nepodařilo naplnit.

Individuální projekty

Individuální projekty, jež předkládají kraje, umožňují zajištění poskytovaných sociálních služeb a dalších aktivit, směřovaných na boj se sociální exkluzí v romských lokalitách, stejně jako další koncepční práci, přesně podle konkrétních potřeb identifikovaných krajem. Svoje individuální projekty mohou předkládat rovněž obce v další k tomu určené výzvě. Tato výzva (č. 55) podporuje sociální služby a další nástroje působící ve prospěch sociálního začleňování příslušníků sociálně vyloučených romských komunit/lokalit. V roce 2012 došlo k navýšení finanční alokace jak pro individuální projekty krajů, tak i pro individuální projekty obcí.

Výzva č. 55 byla vyhlášena v roce 2009 a v průběhu roku 2012 byla prodloužena do konce října roku 2013. Celková alokace výzvy je 250 mil. Kč. Výzva byla určena pro obce a podpora je směřována především do lokalit, ve kterých působí Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Výzva navazovala na oblast intervence 3.1 Integrovaného operačního programu (IOP) – Služby v oblasti sociální integrace. K 31. prosinci 2013 bylo podpořeno celkem 19 projektových žádostí v celkové výši 239 579 883 Kč. Podporované aktivity/činnosti jsou zejména směřovány na podporu poskytování vybraných sociálních služeb v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, se zaměřením na návrat osob zpět do společnosti, na trh práce nebo udržení se na trhu práce či k přístupu ke službám umožňujícím návrat na trh práce. Dále je to podpora dalších činností a aktivit umožňující prevenci sociálního vyloučení nebo přímou pomoc příslušníkům sociálně vyloučených romských komunit/lokalit. S ohledem na dosavadní výsledky lze konstatovat, že podpořené projekty realizují předkládané aktivity v plném rozsahu tak, jak byly stanoveny v žádosti o finanční podporu. V současné době se žadatelé potýkají se zpožděním realizace projektů v IOP a jsou tak nuceni poskytovat sociální služby ve stávajících prostorách.

Výzva č. 15 byla vyhlášena v roce 2008 a ukončena k 31. prosinci 2012. Výzva byla vyhlášena na individuální projekty pro kraje, v rámci ní bylo podpořeno celkem 11 projektů, ve výši 270 044 660 Kč. Celková alokace byla v průběhu roku 2012 na základě zájmů žadatelů navýšena na částku 279 500 000 Kč.

Výzva č. B4 byla vyhlášena v roce 2013 a ukončena k 31. prosinci 2013. Výzva byla vyhlášena také na individuální projekty pro kraje, v rámci ní bylo podpořeno celkem 5 projektů, ve výši 98 941 208 Kč. Celková alokace výzvy byla 105 000 000 Kč.

Cílem výzev byla zejména přímá podpora příslušníků sociálně vyloučených romských komunit, kterým je omezen přístup ke službám a na trh práce. A dále podpora zajištění dostupnosti a kvality sociálních služeb směřujících k integraci příslušníků sociálně vyloučených romských komunit, včetně podpory v přístupu k investiční podpoře, podpora oblasti prevence sociálního vyloučení a oblasti prevence kriminality, podpora systémových aktivit systému sociálních služeb pro příslušníky sociálně vyloučených romských komunit, především ve vztahu k zákonu o sociálních službách, souvisejícím právním normám a k transformaci sociálních služeb, včetně podpory evaluace efektivnosti služeb.

Odlišný svým zaměřením je individuální projekt Úřadu vlády, který realizuje Agentura pro sociální začleňování ve výzvě č. 47. Celková výše podpory je 44 850 000 Kč. Projekt výrazně podpořil vznik místních partnerství při přípravě a realizaci intervencí ve vyloučených lokalitách. V rámci projektu je průběžně mapována a vyhodnocována situace v jednotlivých lokalitách a dopady realizovaných intervencí. Projekt je koncipován jako nástroj pro ověření všech potenciálních řešení na lokální a centrální úrovni v oblasti sociálního začleňování a

produkuje metodiku státní politiky sociálního začleňování v romských, respektive vyloučených lokalitách. Projekt ukončil svou realizaci k 31. prosinci 2012 a vyčerpal celkem částku ve výši 39 447 692 Kč. Od 1. ledna 2013 začala realizace nového navazujícího projektu ve **výzvě č. 90** ve výši 51 368 256 Kč.

- **Evropský fond regionálního rozvoje**

Aplikovaným nástrojem integrace romské menšiny využívajícím prostředky Evropského fondu regionálního rozvoje spadajícím do gescce MPSV je také **realizace aktivity 3.1 b)** zaměřené na investiční podporu při zajištění dostupnosti takových služeb, které umožní návrat příslušníků nejvíce ohrožených sociálně vyloučených romských lokalit zpět na trh práce a do společnosti, v rámci Integrovaného operačního programu (dále IOP), prioritní osa číslo 3 Zvýšení kvality a dostupnosti veřejných služeb, oblast intervence 3.1 Služby v oblasti sociální integrace (dále OI 3.1).

Konkrétní zaměření výše uvedené aktivity spočívá ve vytvoření zázemí nových, rozšiřujících se a inovujících se vybraných sociálních služeb a na ně navázaných fakultativních činností, jejichž posláním je návrat uživatelů těchto služeb na trh práce a do společnosti.

V rámci aktivity byla dne 30. září 2009 otevřena **výzva číslo 3 OI 3.1 IOP** s kontinuálním příjmem projektů, který probíhal až do uzavření výzvy dne 28. února 2011. K uzavření výzvy došlo na základě revize hodnotícího systému (změna hodnotících kritérií a zrušení hodnotící komise) a nutnosti reflektovat nízký počet předložených projektů rozšířením absorpční kapacity výzvy a nastavení nových podmínek výzvy.

Do výzvy č. 3 OI 3.1 bylo předloženo celkem 29 projektů, z nichž bylo 13 projektů schváleno. Ze schválených projektů byla u 12 zahájena realizace, z nich je již 10 ukončeno a 2 jsou dosud realizovány. Celkové aktuální způsobilé výdaje těchto 12 projektů činí dohromady 100 922 293,- Kč.

Výzva č. 3 OI 3.1 byla z hlediska územního zaměření podpory určena pouze pro vybrané lokality ČR, což bylo v kontextu absorpční kapacity limitující. Na základě výše uvedených změn došlo dne 31. května 2011 k vyhlášení nové **výzvy č. 6 OI 3.1**, která zvýšila absorpční potenciál rozšířením území podpory na všechny vyloučené lokality v České republice mimo území hl. m. Prahy a zohlednila všechny nezbytné úpravy podmínek výzvy. Do výzvy č. 6 OI 3.1 bylo možné podávat projekty kontinuálně od jejího vyhlášení do 6. května 2013, kdy byla uzavřena. K předčasnému uzavření výzvy došlo z důvodu nedostatečného čerpání a minimalizace nárůstu závazků resortu. Alokovaný objem prostředků činí 260 433 287 Kč. Do výzvy číslo 6 OI 3.1 bylo do konce roku 2013 předloženo 44 projektů s celkovými nároky 558 201 598,01 Kč. Do konce roku 2013 bylo podpořeno 24 projektů s celkovými způsobilými výdaji 306 880 000 Kč. V roce 2013 bylo předloženo 13 projektů s celkovými způsobilými výdaji 159 475 975,27 Kč, které nebyly doposud schváleny. Z důvodu nedostatku volných finančních prostředků v aktivitě b) došlo k ukončení přípravy projektového zásobníku a žádný z těchto projektů proto nebude podpořen. U všech schválených projektů byla do konce roku 2013 zahájena realizace. 5 projektů bylo již ukončeno a 15 je doposud realizováno. Celkové aktuální výdaje těchto 20 projektů činí 235 260 641 Kč.

- **Dotační podpora sociálních služeb z rozpočtové kapitoly 313 – MPSV**

Dle zákona č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů, poskytuje MPSV ze své rozpočtové kapitoly 313 finanční podporu registrovaným poskytovatelům sociálních služeb, a to bez ohledu na národnostní či etnickou příslušnost poskytovatelů nebo uživatelů sociálních služeb. Z údajů poskytnutých od MPSV lze přímo identifikovat, kolik finančních prostředků bylo přerozděleno ve prospěch poskytovatelů sociálních služeb zabývajících se cílovou skupinou etnických menšin. Vzhledem k tomu, že některé organizace upřednostňují uvádění cílové skupiny osob žijících v sociálně vyloučených komunitách, jejichž uživatelé jsou často i obyvatelé sociálně vyloučených romských lokalit, jsou v níže uvedené tabulce uvedeny alokace za rok 2013 na podporu poskytovatelů těchto sociálních služeb, jejichž uživateli jsou převážně etnické menšiny a osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách.

Tab. č. 8 Dotační podpora sociálních služeb nejčastěji využívaných etnickými menšinami a osobami žijícími v sociálně vyloučených komunitách

Typ sociální služby	Výše podpory
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (6)	2 936 000
Odborné sociální poradenství (19)	5 589 000
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (16)	8 114 000
Sociální rehabilitace (2)	1 630 000
Terénní programy (76)	40 462 473
Celkem	58 731 473

V níže uvedené tabulce jsou uvedeny alokace za rok 2013 na podporu poskytovatelů těchto sociálních služeb, které uvádějí jednu ze svých cílových skupin „etnické menšiny“.

Tab. č. 9 Dotační podpora sociálních služeb nejčastěji využívaných etnickými menšinami

Typ sociální služby	Výše podpory
Azylové domy (17)	5 179 000
Domy na půl cesty (2)	1 680 000
Kontaktní centra (6)	3 272 000
Krizová pomoc (4)	2 229 000
Nízkoprahová denní centra (4)	
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (156)	44 534 600
Noclehárny (6)	7 482 000
Odborné sociální poradenství (95)	38 903 000
Pečovatelská služba (1)	700 000
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (64)	25 508 300
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (1)	1 100 000
Sociálně terapeutické dílny (1)	92 000
Sociální rehabilitace (13)	5 794 000
Telefonická krizová pomoc (25)	6 482 000
Terénní programy (69)	31 995 000
Celkem	175 557 900

2.4.4 Ministerstvo pro místní rozvoj

Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „MMR“) podporuje s využitím finančních prostředků ze státního rozpočtu i z evropských strukturálních fondů revitalizaci sociálně vyloučených lokalit a zvýšení dostupnosti bydlení pro osoby, které by s ohledem na nízké příjmy či jiné specifické potřeby neměly přístup k bydlení na otevřeném trhu s byty.

- **Dotační podpora z evropských strukturálních fondů**

MMR jako řídicí orgán *Integrovaného operačního programu* (dále jen „IOP“) realizuje několik opatření napomáhajících integraci vyloučených romských komunit. Tento program obsahuje mnoho oblastí intervence, přičemž priorita 5.2c) je cílená na problémové zóny¹⁷ ve městech s více než 20 tisíc obyvateli s cílem pomáhat odvrácení hrozeb sociálního vyloučení jejich obyvatel.

Podmínkou pro získání finanční podpory bylo zpracování *Integrovaného plánu rozvoje města* (dále jen „IPRM“), jehož součástí je soubor časově provázaných akcí (projektů či integrovaných projektů) zaměřených na sociální začleňování vyloučených obyvatel. Tyto akce musí být realizovány přímo v zóně města. Minimální finanční objem pro IPRM je u měst nad 50 000 obyvatel stanoven na 3 mil. EUR. Minimální objem pro IPRM u měst s počtem obyvatel 20 - 50 tisíc je stanoven na 2 mil. EUR. Podpora v rámci této oblasti je poskytována na tři druhy aktivit:

5.2a) Revitalizace veřejných prostranství;

5.2b) Regenerace bytových domů;

5.2c) Pilotní projekty zaměřené na řešení romských komunit ohrožených sociálním vyloučením.

Z hlediska zajištění dostupnosti sociálního bydlení je důležitá zejména třetí aktivita 5.2 c. U pilotních projektů romských lokalit není primárním problémem stav bytových domů, ale především výskyt dalších problémů jako je nezaměstnanost, rizikové formy chování (kriminalita, užívání návykových látek) a nízký stupeň dosaženého vzdělání. Intervence v oblasti bydlení, zaměřené jak na regeneraci veřejných prostranství, tak i na renovaci bytových domů, popř. přestavbu nebytových objektů na sociální bydlení, mají charakter doplňkových aktivit navazujících na aktivity v oblasti sociální a komunitní péče, rozvoj lidských zdrojů a zaměstnanosti, apod. Projekty musí být koncipovány tak, aby propojily aktivity regenerace domů s aktivitami sociálního začleňování (oblast intervence 3.1b Služby v oblasti sociální integrace v rámci IOP, nebo s aktivitami řešenými v rámci OP LZZ – oblast intervence 3.2 zaměřená na neinvestiční podporu romských lokalit). K pilotním projektům se přihlásilo celkem šest měst: Kladno, Most, Brno, Přerov, Orlová a Ostrava. Kromě těchto měst zařazených do aktivity 5.2c) se však i v aktivitách 5.2a) a 5.2b) další města zaměřují na řešení problémů romské komunity: Havířov, Karviná, Bohumín, Cheb, Vsetín, Olomouc, Ústí nad Labem, Chomutov, Litvínov, Most, Jirkov, Příbram, Písek a České Budějovice.

¹⁷ Problémovým sídlištěm se rozumí ucelená část obce zastavěna bytovými domy, přičemž musí mít takové sídliště nejméně 500 bytů.

- **Dotační podpora ze státního rozpočtu**

Podpora obnovy venkova

MMR přerozděluje finance na úpravu vyloučených romských lokalit na venkově v rámci dotačního programu „Program obnovy venkova“, který obsahuje dotační titul č. 5 Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti. Od roku 2009 jsou v rámci tohoto programu podporovány aktivity zaměřené na vyloučené romské komunity, na jejichž výběru a realizaci se romská komunita prokazatelně podílela nebo bude podílet.

Zájem o podporu z tohoto dotačního titulu se od roku 2010 snižuje. V roce 2012 byly podpořeny pouze tři akce a byly poskytnuty finanční prostředky ve výši 869 000 Kč. Z důvodu malého zájmu ze strany obcí a také z důvodu úspor v rozpočtu, kdy došlo ke krácení prostředků na financování podprogramu, nebyl tento dotační titul na rok 2013 vyhlášen.

Podpora výstavby podporovaných bytů

MMR každoročně vyhláší podprogram Podpora výstavby podporovaných bytů, který stanovuje podmínky pro poskytování dotací na výstavbu podporovaných bytů určených k bydlení osob se zvláštními potřebami v oblasti bydlení. Pro bydlení Romů ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených lze využít dotační titul „Vstupní byt“. Tyto byty jsou určeny jako sociální bydlení pro osoby s nízkými příjmy, které jsou v nepříznivé sociální situaci způsobené sociálními okolnostmi jejich života, a které ani při využití všech stávajících nástrojů sociální a bytové politiky nemají přístup k bydlení. Tabulka ukazuje počty podporovaných bytů, na jejichž výstavbu byla v roce 2013 poskytnuta dotace z kapitoly MMR.

Tab. č. 10 Dotační podpora výstavby vstupních bytů za rok 2013

Rok	Dotační titul		Počet zahájených bytů v daném roce	Celkové finanční prostředky na zahájené byty v mil. Kč
2013	Podporované byty	celkem	347	196 234 898
		Pečovatelské byty	215	123 834 898
		Vstupní byty	132	72 400 000

Informace o tom, kolik romských domácností využilo vstupních bytů MMR neviduje, neboť nájemní bydlení je soukromoprávní vztah, o uzavírání nájemních smluv ke vstupním bytům rozhodují především obce a vlastníci vstupních bytů, jako příjemci dotace.

2.4.5 Úřad vlády ČR

ÚVČR v roce 2013 přerozděloval z rozpočtové kapitoly 604 – ÚV dotace obcím, NNO a krajům ze tří dotačních programů na podporu romské integrace.

- **Dotační program Podpora terénní práce**

Program je realizován od roku 2000, v roce 2004 byl na základě usnesení vlády č. 1327 ze dne 22. prosince 2004 převeden z MPSV na ÚVČR. Program je určen obcím, ve kterých se nacházejí vyloučené romské komunity nebo lokality či je na jejich území potřeba posílit prevenci sociálního vyloučení. Cílem programu je rozvíjet sociální kompetence klientů a jejich schopnost řídit svůj život a tím eliminovat problém sociálního vyloučení. Dotace je určena na podporu obcím, které zaměstnávají terénní pracovníky. Přednost je v rámci

dotačního řízení dána menším obcím, které nemohou bez podpory státu zabezpečit činnost terénních pracovníků.

Z rozpočtové kapitoly ÚVČR byly na rok 2013 vyčleněny prostředky na program ve výši 8 544 000 Kč (oproti 10 000 000 Kč v roce 2012). V rámci dotačního řízení byly v prvním kole rozděleny finanční prostředky ve výši 8 156 940 Kč a ve druhém kole ve výši 219 384 Kč. Dotace byly poskytnuty celkem 43 obcím. Skutečnost k 31. 12. 2013 tvořila 8 367 241 Kč.

Tab. č.11 Srovnání výdajů vynaložených v roce 2013 s čerpáním prostředků v předchozích letech

Rok	Rozpočet v tis. Kč	Rozděleno:	Skutečnost v tis. Kč	Podpořené projekty
2008	10 000,000	9 700,000	8 861,452	46
2009	10 036,954	10 036,954	10 036,954	47
2010	9 903,000	9 899,522	9 770,742	49
2011	10 000,000	9 771,587	9 579,921	47
2012	10 000,000	9 972,088	9 972,088	40
2013	8 544,000	8 376,324	8 367,241*	43

* vratka během roku (Bruntál 9 083,34 Kč)

Tab. č.12 Podpořené projekty obcí z programu Podpora terénní práce v roce 2013

Podpora terénní práce 2013			
Poř. číslo	Žadatel (obec)	Název projektu	Výše dotace (Kč)
45	Cheb	Podpora terénní práce pro rok 2013	100 000
24	Žďár nad Sázavou	Terénní práce v lokalitě Žďár 3	100 000
11	Česká Lípa	Podpora terénní práce 2013	101 000
25	Znojmo	Romský terénní pracovník 2013	105 000
31	Bruntál	Terénní práce v Bruntále 2013	109 000
48	Český Krumlov	Podpora terénní práce v ČK	113 000
29	Pardubice	Podpora terénní práce 2013	115 000
50	Velká Bystřice	Podpora terénní práce ve Velké Bystřici 2013	122 000
49	Havlíčkův Brod	Terénní práce ve městě Havlíčkův Brod	124 000
20	Dobromilice	Terénní práce v obci Dobromilice	125 000
19	Hradec Králové	Podpora terénní práce 2013	125 000
27	Kobylá nad Vidnavkou	Podpora terénní práce v Kobylé nad Vidnavkou	125 000
15	Krnov	Terénní práce v Krnově	125 000
5	Litoměřice	Podpora terénní práce 2013	125 000
8	Opava	Terénní práce v Opavě 2013	125 000
35	Roudnice n. L.	Terénní sociální práce 2013	125 000
37	Ústí nad Orlicí	Terénní práce v Ústí nad Orlicí	125 000
2	Havířov	Předcházení sociálnímu vyloučení v Havířově	155 000
36	Moravská Třebová	Podpora terénní práce pro rok 2013	157 000
18	Moravská Ostrava a Přívoz	Terénní práce 2013	161 000

21	Teplá	Teplá pomáhá	175 000
4	Vrbátky	Terénní práce v obci Vrbátky	175 000
33	Milevsko	Podpora terénní práce 2013	177 000
3	Hranice	Podpora terénní práce v rómské komunitě na Hranicku pro rok 2013	180 000
16	Karviná	Podpora terénní práce 2013	182 000
12	Odry	Podané ruce	182 000
13	Bílina	„CHCEME SPOLU VYCHÁZET 3“	187 000
42	Duchcov	Podpora terénní práce 2013	187 000
32	Frýdek-Místek	TAJSA SAVORE	200 000
43	Vejprty	Terénní práce Vejprty	211 000
14	Šluknov	Podpora terénní práce ŠLUKNOV	242 000
23	Krásná Lípa	Amari – terénní práce	243 000
46	Větrní	Podpora terénní práce ve Větrní	249 000
17	Chomutov	Terénní práce v Chomutově	250 000
22	Sokolov	Podpora terénní práce 2013 - Sokolov	250 000
28	Štětí	Terénní práce - Štětí 2013	250 000
38	Tábor	Podpora terénní práce 2013	250 000
26	Úpice	Podpora terénní práce v Úpici	250 000
44	Rumburk	Podpora terénní práce	300 000
47	Obrnice	TERÉN 2013	349 940
6	Ralsko	Podpora terénní práce 2013	375 000
7	Praha 14	Terénní práce na Praze 14	400 000
41	Litvínov	Terénní práce Litvínov – Janov na rok 2013	430 000
CELKEM I. kolo			8 156 940
2	Krásná Lípa	AMARI - terénní práce 2013 - 2. kolo	15 300
1	Náchod	Podpora terénní práce 2013	125 000
4	Vimperk	Romský terénní pracovník ve Vimperku	17 584
6	Žlutice	Jdeme do terénu!	61 500
CELKEM II. kolo			219 384
CELKEM obě kola			8 376 324

- **Dotiční program Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce**

Program vyplývá z usnesení vlády ze dne 5. srpna 2002 č. 761 a je určen pro NNO na realizaci neinvestičních projektů na podporu příslušníků romských komunit a obyvatelům vyloučených romských lokalit s cílem předcházet u nich sociálnímu vyloučení a odstraňovat jeho důsledky. Cílem projektů je podpořit snahu klientů vést běžný život a zapojit se do života místní komunity. Současně jsou podporovány projekty komplexní práce s cílovou skupinou vedoucí k propojení projektových aktivit s činností dalších klíčových institucí pro oblast romské integrace (např. zdravotnických zařízení, škol či policie, aj.).

V rámci dotačního řízení byly vyčerpány prostředky ve výši 15 367 000 Kč. V roce 2013 bylo podpořeno celkem 55 projektů, tj. o 14 projektů více než v roce 2012, kdy došlo k dosud k nevýraznějšímu finančnímu propadu ve financování tohoto jedinečného programu.

Tab. č. 13 Srovnání výdajů vynaložených v roce 2013 s čerpáním prostředků v předchozích letech

Rok	Rozpočet v tis. Kč	Rozděleno:	Skutečnost v tis. Kč	Podpořené projekty
2008	20 000,000	19 999,000	19 203,700	42
2009	25 000,000	25 000,000	25 000,000	44
2010	23 077,000	23 054,000	23 054,000	60
2011	20 420,000	19 669,000	19 669,000	35
2012	10 055,465	10 055,000	10 055,000	31
2013	15 367,230	15 367,000	15 167,000*	55

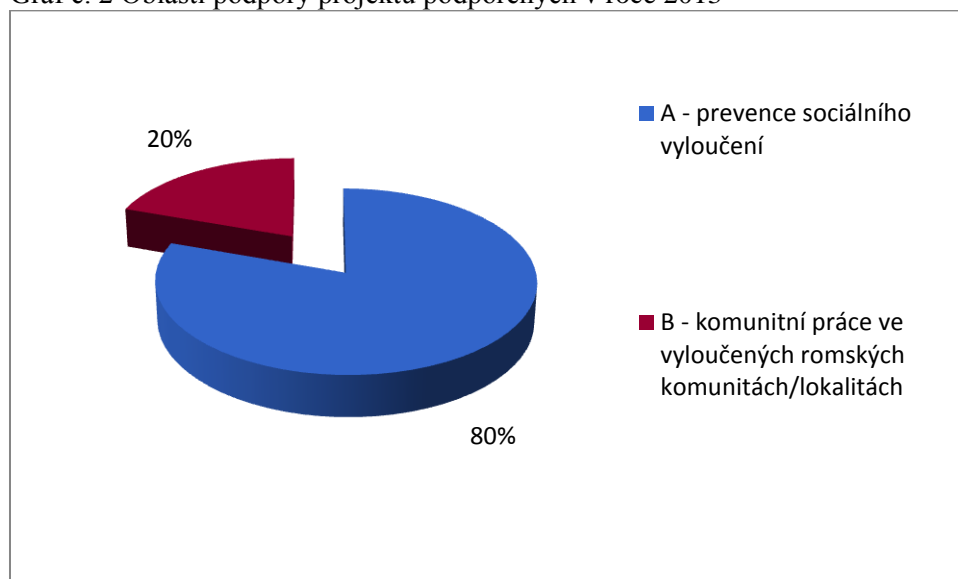
* vratka během roku (Dokořán 200 000 Kč)

Tento dotační program byl v roce 2013 rozdělen na následující oblasti podpory:

- A. oblast prevence sociálního vyloučení
- B. oblast komunitní práce ve vyloučených romských komunitách/lokality
- C. edukační a informační činnost organizací působících v oblasti prevence a odstraňování sociálního vyloučení Romů

Nejvíce projektů (45) bylo podpořeno v oblasti podpory A, následovala oblast podpory B, v rámci které bylo podpořeno 11 projektů. Žádný projekt nebyl v roce 2013 podpořen v oblasti podpory C.

Graf č. 2 Oblasti podpory projektů podpořených v roce 2013

Z grafu výše i ze zkušeností z předchozích let vyplývá, že na oblast komunitní práce se zaměřuje pouze menšina předkládaných a podpořených projektů. Nicméně vzhledem k její důležitosti a faktu, že pro tuto oblast v současnosti neexistuje alternativní možnost financování ze státního rozpočtu, bylo rozhodnuto o položení většího důrazu na podporu komunitní práce, respektive o zrušení rozdělení projektů mezi jednotlivé oblasti podpory. Aktivity směřující ke vzdělávání nebo poskytování služeb budou podporovány pouze doplňkově.

Tab. č. 14 Přehled podpořených NNO z dotačního programu Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce za rok 2013

Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce 2013		
Název žadatele	Název projektu	Dotace v Kč
Oblastní charita Šluknov	Ambrela pro rodinu	217 000,00
Charita Kojetín	Rodinný klub Maria	100 000,00
Diakonie ČCE - středisko v Jablonci nad Nisou	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Kruháč	350 000,00
Teen Challenge International ČR	Kudy chodí malý lev	192 000,00
Diecézní charita ostravsko-opavská	Šance domova – podpora terénní práce	300 000,00
Charita Frýdek-Místek	Centrum Pramínek	98 000,00
Městská charita České Budějovice	NZDM Srdíčko - Jiloro	653 000,00
Oblastní charita Ústí nad Labem	Terénní program	320 000,00
Oblastní charita Vimperk	Služba pro rodiny s dětmi	345 000,00
Diakonie ČCE – středisko Vsetín	RUBIKON	200 000,00
Oblastní charita Kutná Hora	Poradenství ve vyloučených romských lokalitách	500 000,00
Charita Šternberk	Jiloro - Srdíčko	150 000,00
Diecézní charita Brno	Vezměte nás mezi Vás!	250 000,00
Oblastní charita Most	Regionální centra sociální asistence Rómů	500 000,00
Charita Valašské Meziříčí	Most mezi dítětem a školou	250 000,00
Oblastní charita Rumburk	Žijeme spolu	200 000,00
		4 625 000,00
Sdružení romských občanů v Lysé n. L. o.s.	Nový začátek	150 000,00
Ponton, občanské sdružení	NZDM Pixla	439 000,00
Šance pro Tebe, o.s.	Zlepšení životních podmínek Romů Chrudimska	500 000,00
Občanské sdružení Světlo Kadaň	S rodinou proti vyloučení Chomutov	70 000,00
IQ Roma servis, o.s.	Brána ke vzdělání	400 000,00
ECCE HOMO ŠTERNBERK	Centrum pro rodinu, děti a mládež	100 000,00
Občanské sdružení Květina	Terénní programy Duchcov	340 000,00
SPOLEČNÝ ŽIVOT	Poradenství a pomoc při řešení bytové otázky	255 000,00
Český západ o.s.	Na vlastní nohy	288 000,00
"Středisko pomoci ohroženým dětem - ROSA"	Podpora etnicky znevýhodněných rodin	200 000,00
CENTROM, občanské sdružení	Komplexní systém sociální péče	274 000,00
SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o. s.	Rovná šance 2013	372 000,00
Sdružení Podané ruce, o.s.	NZDM KudyKam - ROMANODROM	200 000,00
Romské sdružení "Indigo Děčín"	Komunitní centrum Kamarád	150 000,00
Občanské sdružení Horizont - Jihlava	Komunitní klub Mulačágo	100 000,00
Občanské sdružení Romodrom	TSP v Zastávce u Brna	500 000,00
Občanské sdružení dětí a mládeže "Začít spolu"	NZDM	150 000,00
Občanské sdružení Světlo Kadaň	S rodinou proti vyloučení Pruněřov	82 000,00
Rodina v centru, o.s.	Podpora romských rodin v ubytovnách	160 000,00
Demokratická aliance Romů ČR	Nízkoprahový klub centra AVARDE	300 000,00
Sdružení Romano jasnica	Poradenské informační centrum Trmice	400 000,00

OPEN HOUSE	Preventivně zacvičíme s nudou	200 000,00
Dokořán, o.s.	Sociálně aktivizační program Archa	200 000,00
Občanské sdružení Salinger	Komunitní centrum Amaro Phurd - Pražská	152 000,00
Občanské sdružení Vzájemné soužití	Pro nás s námi	470 000,00
YMCA Praha o.s.	Pomoc ohroženým dětem na Praze 7	100 000,00
Občanské sdružení Květina	Klub Květina	400 000,00
Občanské sdružení R-Mosty	Sociální služby pro romskou komunitu	500 000,00
Sdružení pro mimoškolní aktivity PALAESTRA	Sportovně-vzdělávací komunitní centrum	600 000,00
Spirála	Systematická podpora romských osob v krizi	300 000,00
CEDR - komunitní centrum, občanské sdružení	Fungující rodina 2013	150 000,00
Naděje o.s.	Naděje Písek - předškolní kluby	335 000,00
LIGA o. s.	Komunitní práce na Osoblažsku	350 000,00
Bunkr, o. s.	Komunitní centrum Borek	100 000,00
Sdružení Podané ruce, o.s.	NZDM Prostějov - TAJASASKERO	100 000,00
		9 387 000,00
SPOLEČNOST TADY A TEĎ, o. p. s.	Podpora vzdělávání a Mentoring	242 000,00
Cheiron T, o.p.s.	Na cestě ke zplnomocnění	270 000,00
Člověk v tísní, o.p.s.	Komunitní práce v Přerově a na Prostějovsku	550 000,00
EUROTOPIA Opava o.p.s.	ALTERNATIVA – Podané ruce	293 000,00
		1 355 000,00
Celkem		15 367 000,00

- **Dotiční program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti**

Dotiční program je realizován na základě usnesení vlády ze dne 25. července 2001 č. 781 o zřízení funkce koordinátora romských poradců při vyšších územních samosprávných celcích.

Je určen krajům na podporu pracovních míst koordinátorů pro romské záležitosti zřízených v přenesené působnosti podle § 67 odst. 1 písm. f) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k tomu, že se tento zákon nevztahuje na hl. město Prahu, které je upraveno samostatným zákonem, nelze touto dotací financovat činnost koordinátora v Praze. Dotace je určena na zabezpečení potřeb pracovní pozice koordinátorů (celkem 13 zaměstnanců krajů) a vztahuje se zejména na koordinační aktivity vykonávané vůči romským poradcům obcí s rozšířenou působností.

Finanční prostředky určené na program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti byly do kapitoly 304 – Úřad vlády ČR přiděleny ve schváleném rozpočtu na rok 2013 ve výši 5 165 000 Kč. V rámci dotičního řízení byly vyčerpány finanční prostředky určené na tento program ve výši 5 066 600 Kč. Skutečnost čerpání k 31. 12. 2013 byla 5 066 600 Kč.

V roce 2013 tvořil zůstatek čerpání 98.400 Kč. Z toho byla převedena částka 98 tis. Kč na program Podpora terénní práce (druhé kolo). Dotace byly poskytnuty celkem 13 subjektům na účelové neinvestiční dotace krajům.

Tab. č. 15 Srovnání výdajů vynaložených v roce 2013 s čerpáním prostředků v předchozích letech

Rok	Rozpočet v tis. Kč	Rozděleno:	Skutečnost v tis. Kč	Podpořené projekty
2008	5 565,000	4 217,730	4 218,000	13
2009	5 665,000	4 520,100	4 520,000	13
2010	4 679,000	4 668,250	4 668,250	13
2011	5 165,000	5 065,000	4 565,700	12
2012	5 165,000	4 959,200	4 959,200	13
2013	5 165,000	5 066,600	5 066,600	13

Tab. č. 16 Přehled přerozdělených dotací v rámci programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti

Program podpora koordinátorů pro romské záležitosti v roce 2013			
Poř.č.	Žadatel	Název projektu	Dotace (Kč)
1	Zlínský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	500 000
2	Jihomoravský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	300 000
3	Královéhradecký kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	250 000
4	Středočeský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	500 000
5	Kraj Vysočina	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	400 000
6	Jihočeský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	500 000
7	Karlovarský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	300 000
8	Olomoucký kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	450 000
9	Pardubický kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	450 000
10	Moravskoslezský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	350 000
11	Ústecký kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	400 000
12	Liberecký kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	416 600
13	Plzeňský kraj	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	250 000
Celkem:			5 066 600

- **Náklady na koordinaci Dekády romské inkluze 2005 – 2015 v roce 2013**

Usnesením vlády České republiky ze dne 14. listopadu 2012 č. 831 ke Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2011, bylo uloženo vedoucímu Úřadu vlády zabezpečit finančně v rámci rozpočtu Úřadu vlády koordinaci Dekády romské inkluze 2005–2015 v roce 2013 a zajistit v rámci rozpočtu Úřadu vlády a podle možností státního rozpočtu České republiky finanční krytí koordinace Dekády romské inkluze 2005 - 2015 v roce 2013 tak, jak je uvedeno v části V materiálu č. j. 1107/12,

V rámci Dekády romské inkluze 2005–2015, která je společnou iniciativou 14 evropských zemí pro zlepšení postavení Romů, se uskutečnilo v roce 2013 několik akcí financovaných z rozpočtu Úřadu vlády. Finanční prostředky byly určeny na zajištění koordinace programu Dekády romské inkluze 2005–2015 v České republice a na realizaci aktivit a činnosti plynoucí z Akčního plánu Dekády romské inkluze 2005–2015 v roce 2013. Celkem bylo na akce v rámci Dekády vynaloženo 51 865 Kč k zajištění drobných odborných

konzultačních služeb spojených s přípravou Strategie integrace Romů do roku 2020 a financování akcí *Oslavy mezinárodního dne Romů a Kulatý stůl k integraci*.

Vedle toho byl v roce 2013 Úřadem vlády administrován dotační program Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků, v němž je jedním ze čtyř podporovaných jazyků právě romština. Program náleží do agendy menšinové Rady (viz oddíl 2.1.3) a v roce 2013 rozdělil částku o celkové výši 1 219 000 Kč, z toho 500 000 Kč na projekty zaměřené na romštinu.

- **Příprava na nové programové období Evropských strukturálních a investičních fondů**

V roce 2013 probíhaly intenzivní přípravy na nové programové období čerpání Evropských strukturálních a investičních fondů (2014-2020). Do příprav Dohody o partnerství a operačních programů OP Zaměstnanost, Integrovaný operační program (IROP) a OP Výzkum, vývoj, vzdělávání se aktivně zapojila, kromě jiných relevantních aktérů, Sekce pro lidská práva Úřadu vlády.

Za Úřad vlády se zejména jednalo o Agenturu pro sociální začleňování, která měla své zastoupení v Pracovní skupině k Dohodě o partnerství a v pracovních skupinách Rady pro ESI fondy (pracovní skupina pro integrovaný rozvoj území, pracovní skupina pro inovativní finanční nástroje). Experti Agentury se v rámci pracovních skupin podíleli na textu Dohody o partnerství, zejména kapitol: 1.1.4 Sociální začleňování, boj s chudobou a systém péče o zdraví, 3.1.5 Integrovaný přístup k řešení specifických potřeb území, která jsou nejvíce zasažena chudobou nebo cílových skupin s nejvyšším rizikem diskriminace nebo sociálního vyloučení. Zástupci Agentury pro sociální začleňování se podíleli na rozpracování těchto kapitol v operačních programech. Sledovali také přípravu metodických materiálů, zejména přípravu Metodického pokynu pro využití integrovaných přístupů v programovém období 2014 – 2020, kde se počítá s Agenturou jako s odborným garantem pro sociální začleňování při přípravě a implementaci integrovaných nástrojů ITI, IPRÚ a CLLD.

Sekce pro lidská práva se také aktivně podílela na přípravě nového programového období jako gestor obecné zásady nediskriminace a rovného zacházení.

3. KLÍČOVÉ OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE

V následující části bude představena situace Romů v těch oblastech, u nichž se nejvýznamněji projevuje jejich společenská marginalizace. Kapitoly jsou řazeny v souladu se strukturou a prioritami *Koncepce romské integrace na období 2010 - 2013* a zaměřují se na oblast rozvoje romské kultury a jazyka, vzdělávání, zaměstnanosti s přesahem na téma předlužení, oblast bydlení, zdravotní péče, sociálního vyloučení a bezpečnosti.

První část každé kapitoly uvádí kontext problému a analyzuje situaci Romů v období roku 2013. Jednou z bariér, která snižuje přesnost uvedených údajů, je neexistence specifických statistických dat o Romech. Sběr etnických dat je regulován menšinovým zákonem (ustanovení § 4)¹⁸ a zákonem č. 101/2000 Sb. *o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů*. Informace o situaci romské menšiny uvedené v jednotlivých kapitolách se tedy opírají nejčastěji o kvalifikované odhady odborníků nebo o výsledky cílených a spíše lokálně nebo úzce tematicky zaměřených výzkumů.

Druhá část kapitoly hodnotí nejvýznamnější změny a opatření realizovaná ve sledovaném období institucemi státní správy a samosprávy a jejich dopady na situaci Romů. Ke zlepšení situace Romů dlouhodobě přispívají také NNO, které na úrovni měst a obcí realizují integrační projekty. Zpráva představuje úspěšné projekty z roku 2013, které lze označit za příklady dobré praxe vhodné k rozšíření do dalších regionů.

¹⁸ Orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin. Získání, zpracování a používání osobních údajů týkajících se příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanovením zvláštních právních předpisů. Údaje o přihlášení se k národnosti získané těmito orgány při sčítání lidu nebo podle zvláštního zákona, které umožňují určení k příslušnosti k národnostní menšině, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny“.

3.1 ROZVOJ A PODPORA ROMSKÉ KULTURY

3.1.1 Pozice romské kultury a jazyka v ČR

Romská kultura a historie dosáhla v posledních letech určitého uznání. Jsou podnikány kroky k jejímu zachování i rozvoji díky systematické podpoře ze strany MK, Rady vlády pro národnostní menšiny, krajů i obcí. Tyto subjekty podporují prezentaci romské kultury v osvětové, kulturní a vzdělávací oblasti, při vydávání periodických i neperiodických publikací, přijímání a rozšiřování informací o romské kultuře, tradicích a historii ve veřejnoprávních médiích. Romská kultura a jazyk však nejsou dodnes plně přijímány většinovou společností jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR.

Jak už konstatovala Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012, rozvoj romské kultury a jazyka ohrožuje pokračující akulturace¹⁹ a jazyková asimilace. Dochází k ní zejména u mladších generací Romů, kteří ztrácí kontakt s tradiční romskou kulturou, s historií a postupně i s romským jazykem. Tento trend ohrožuje přenos a uchování kulturního dědictví Romů pro další generace.

Romština jako mateřský jazyk byla jedním ze sledovaných ukazatelů při sčítání lidu, domů a bytů 2011. Mateřský jazyk romský buď samostatně nebo v kombinaci s jiným uvedlo celkem 41 087 osob. Nejčastější byla volba kombinace mateřských jazyků „český a romský“, kterou uvedlo 33 351 osob. Samostatný jazyk romský jako jedinou volbu uvedlo 4 919 osob. Třetí nejpočetnější volbou byla kombinace mateřských jazyků „slovenský a romský“ v počtu 2 100 osob.

Počet osob, pro něž je romština mateřským jazykem je uveden v tabulce níže.

Tab. č. 17 Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 – romština jako mateřský jazyk

Ukazatel	Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011
Počet osob, jejichž mateřským jazykem je výlučně romština	4 919
Počet osob, jejichž mateřským jazykem je romština v kombinaci s češtinou	33 351
Počet osob, jejichž mateřským jazykem je romština v kombinaci se slovenštinou	2 100

Vláda ČR vnímá rozvoj a ochranu romské národnostní identity jako přirozené právo této národnostní menšiny. ČR přistoupila také k *Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin*, která zavazuje státy k tomu, aby podporovaly podmínky nezbytné pro příslušníky národnostních menšin k tomu, aby mohli zachovávat a rozvíjet svou kulturu a uchovávat si základní prvky své identity, zejména své náboženství, jazyk, tradice a kulturní dědictví. Česká republika je vázána i *Evropskou chartou regionálních a menšinových jazyků*²⁰, která si klade za cíl ochránit historické regionální a menšinové jazyky Evropy, kterým hrozí postupný zánik, a směřuje k uchování a k rozvoji kulturního bohatství a tradic Evropy. Romština je spolu s němčinou, polštinou a slovenštinou pod zvláštním režimem ochrany Charty.

¹⁹ Pojem „akulturace“ poprvé užíli v roce 1935 Robert Redfield, [Ralph Linton](#) a Melville J. Herskovits. Akulturace je proces sociálních a kulturních změn, ke kterým dochází v důsledku kontaktu různých kultur. Akulturace souvisí s [difúzí](#) kulturních prvků a s [migrací etnik](#) v prostoru. Na úrovni jednotlivce pak akulturace vystupuje jako proces [sociálního učení](#).

²⁰Text Charty je dostupný na stránkách http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_cz_1.pdf.

3.1.2 Opatření zaměřená na rozvoj romské kultury a podporu romského jazyka

• Činnost Muzea romské kultury v roce 2013

Muzeum romské kultury je ojedinělou institucí v ČR, která se od roku 1991 specializuje výhradně na oblast romských dějin a kultury. Uchovává doklady romské historie jako součást evropského dědictví a usiluje o vybudování sbírkových fondů dokumentujících kulturu a dějiny Romů, spravuje fondy tradičních řemesel a profesí, typů obydlí, vybavení interiéru, oděvů, šperků, výtvarného umění, písemného materiálu, audio, foto a videodokumentace, které jsou zpřístupněny badatelům i široké veřejnosti. Součástí muzea je knihovna čítající přes 6 500 svazků romské a romistické literatury. Kulturní aktivity Muzea byly v roce 2013 financovány z rozpočtu MK částkou 10 168 000 Kč.

Celková návštěvnost za rok 2013 dosáhla hodnoty 16 962 návštěvníků. Výstavy a akce mimo budovu Muzea romské kultury navštívilo 12 524 návštěvníků. Počet nových internetových návštěvníků webových stránek v roce 2013 byl 24 957.

V lednu 2013 schválila vláda návrh úsporných opatření v oblasti zjednodušení agend a zrušení duplicit ve státní správě pro rok 2014, který zmiňoval u Ministerstva kultury návrh na sloučení Muzea romské kultury s Moravským zemským muzeem. Zmocněnkyně vlády pro lidská práva Monika Šimůnková vyjádřila s tímto záměrem nesouhlas prostřednictvím dopisu předsedovi vlády a ministerstvu kultury. Také Rada vlády pro záležitosti romské menšiny na svém zasedání dne 25. března 2013 vyzvala ministerstvo kultury, aby učinilo kroky k zachování samostatné existence Muzea romské kultury ve formě příspěvkové organizace státu. Tyto snahy byly úspěšné a Muzeum romské kultury si zachovalo svou samostatnost.

Muzeum romské kultury v roce 2013 vedle klasické lektorské muzejní činnosti (interaktivní prohlídky výstav pro školy a jiné animace, vzdělávací akce pro široké spektrum veřejnosti, kurzy romštiny) v muzeu realizuje i činnost, která směřuje na práci s převážně romskými dětmi z okolí muzea. Lektorský úsek připravil v roce 2013 vzdělávací programy pro děti a dospělé, pro vysoké školy a pedagogické pracovníky. Jedná se o akce jednorázové (např. přednášky či prohlídky dle objednávky) i o zajišťování pravidelných přednáškových cyklů, stálých interaktivních programů apod.

Ve spolupráci se Vzdělávacím oddělením Židovského muzea v Praze pořádá Muzeum každoroční workshopy zaměřené na tematiku židovského a romského holocaustu s názvem *Porajmos – Šoa – Holocaust*. Program zahrnuje celou řadu aktivit, mezi nimiž jsou například testy navazující na vyplňování časové přímky, objasnění aktuálních pojmů či práce s norimberskými protižidovskými nařízeními. Je velmi vyhledáván i pro účast a povídání pamětnice paní Emilie Machálkové, jež studentům a žákům poskytuje své vzpomínky na 2. světovou válku. Workshopy proběhly pod vedením muzejní pedagožky Julie Svatoňové a pracovnice Židovského muzea Taťány Klementové. V roce 2013 proběhlo 10 termínů akce.

Ve spolupráci s Živou pamětí, o.p.s., odborní pracovníci muzea a jeden romský pamětník navštěvují v rámci projektu *Zmizelí Romové a Romové dnes* školy na území celé ČR, kde realizují vždy přednášku na téma romského holocaustu a besedu s pamětníkem, přímým účastníkem perzekuce Romů v této době. Projekt byl realizován v roce 2013 v 8 termínech. Vzhledem k vysokému věku (87 let) jediné pamětnice byly některé přednášky konány pouze za přítomnosti historika Muzea, místo besedy byl promítnut film „...to jsou těžké vzpomínky“.

V lednu 2013 byla zahájena dlouhodobá spolupráce s Moravskou zemskou knihovnou. V rámci této spolupráce v ní proběhly tzv. filmové večery. Na nich byl účastníkům představen vždy film a následně probíhala beseda rozvíjející obsah nebo téma filmu.

Od září 2010 Muzeum zapůjčuje do škol i dalších kulturních a vzdělávacích institucí putovní výstavu Genocida Romů v době druhé světové války. Formou panelů nebo banerů informuje o často dosud neznámé historii Romů na našem území a na Slovensku. Výstava je k dispozici ve dvou jazykových variantách – češtině a angličtině. Výstavu doprovází putovní interaktivní program, Muzeum nabízí také možnost setkání s pamětníci holocaustu.

Muzeum je spoluorganizátorem brněnských oslav *Mezinárodního dne Romů*. Muzeum přispělo do programu oblíbenou komentovanou módní přehlídkou tradičních romských oděvů. Na volném prostoru náměstí se nacházel stánek Muzea prezentující romskou historii a Romy v ČR, ale také svoji činnost. Muzeum bylo také jednou z institucí, která se připojila k „*Brněnské muzejní noci*“, v rámci které bylo pro návštěvníky otevřeno až do 24:00.

Již druhým rokem se zapojilo Muzeum romské kultury do jednodenního street festivalu Ghettofest. Do programu tohoto festivalu přispělo nejen 4 skupinovými komentovanými prohlídkami, kterých se zúčastnilo 39 návštěvníků, ale uskutečnilo také architektonickou procházku brněnského „Bronxu“. Na dvorku Muzea se návštěvníci mohli zapojit do diskuze (nejen) s Kateřinou Tučkovou o městské čtvrti v okolí muzea. Architektonické procházky a diskuze se účastnilo celkově 70 osob. Budova muzea během konání festivalu, působila jako backstage pro vystupující umělce a organizační tým.

Kurzy romštiny v Muzeu romské kultury ve spolupráci se seminářem romistiky Ústavu jižní a centrální Asie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy proběhly v období 1. února až 30. Dubna 2013 též ve spolupráci se Společenstvím Romů na Moravě. Od 1. května se pak konal ještě další pokračující pro zájemce. Edua group, respektive jazyková škola Tutor, kurzy romštiny v roce 2013 nerealizovala. Muzeum romské kultury se také aktivně zapojilo do pilotního projektu výuky romštiny na základních školách. Mezi 1. březnem a 30. červnem se uskutečnilo 8 výukových hodin na ZŠ Merhautova.

Také v roce 2013 pokračovalo individuální doučování romských žáků a podpora předškolního vzdělávání. Do programu doučování bylo na konci roku 2013 zapojeno okolo 50 dětí, jež dochází jednou či dvakrát týdně na individuální doučování do Muzea romské kultury. Činnost doučování zajišťují dobrovolníci, které koordinuje jedna pracovnice Muzea.

V roce 2013 fungoval také Dětský muzejní volnočasový klub, v němž se scházejí zejména romské děti v rozličných kroužcích. Činnost klubu zajišťují dobrovolníci z řad studentů pod vedením jedné pracovnice Muzea. Volnočasové aktivity zahrnovaly např. pravidelné kroužky, měsíční výlety, návštěvy kulturních institucí či prázdninový několikadenní tábor.

Muzeum nadále pečuje o památná místa romského holocaustu, tedy o lesní hřbitov a památník romských obětí (Žalov) v Hodoníně u Kunštátu, pamětní informační kámen poblíž areálu tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu a pamětní desku romských obětí na obecním hřbitově v sousedních Černovicích. Hromadný hřbitov byl v roce 2013 prohlášen za kulturní památku.

V neděli 18. srpna 2013 pořádalo Muzeum romské kultury společně s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského v Praze pietní shromáždění k uctění památky obětí holocaustu z bývalého protektorátního tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu. Pietní shromáždění v místě tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu se koná každoročně jako připomínka 21. srpna 1943, kdy byl z tábora vypraven nejpočetnější transport romských vězňů do vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim II–Březinka. Převážná část Romů z tohoto transportu v Osvětimi zahynula.

- **Provoz a úpravy pietních míst romského holocaustu v roce 2013**

Památník romského holocaustu v Letech u Písku

Pietní místo v Letech u Písku²¹ spravuje v souladu s usnesením vlády ze dne 4. května 2009 Památník Lidice, který je příspěvkovou organizací MK. Jeho posláním je péče o uchování trvalé vzpomínky na utrpení Romů internovaných v bývalém cikánském táboře v Letech u Písku, včetně péče a úpravy pietního místa.

Součástí aktivit památníku je stálá expozice a výstavy. Stálá expozice na pietním území pod názvem „*Lety, život za plotem*“²² a repliky původních ubikací je otevřena od dubna do konce října. Od listopadu do konce března si mohou návštěvníci KP Lety prohlédnout panely stálé expozice v *Infocentru KP Lety*. V červenci 2013 byla expozice KP Lety rozšířena o Miniexpozici v *Infocentru KP Lety* pod názvem „*Vývoj Kulturní památky Lety*“.

V období od 25. března - 30. května 2013 zde proběhla výstava „*František Kánský, český četník a dozorce z tábora Lety*“ a od 31. května do 3. září 2013 výstava prací fotografické soutěže pro mládež. Poslední výstavou roku byla od 4. září do 1. listopadu 2013 „*Výstava fotografií - Ozvěny*“. Výstava „*Porrajmos*“ (Velké zničení), která přibližuje osud, pronásledování a genocidu Romů během II. světové války, byla v roce 2013 zapůjčena do Prahy (5. února - 10. února 2013) a do Brna (11. 2. – 30. 4. 2013). Dále byla představena a publikace profesora Ctibora Nečase *Pamětní seznam I - Lety*.

Na základě žádosti ředitele školy byla v lednu 2013 navázána spolupráce se Střední školou obchodu a služeb Teplice. Studenti se po celý rok věnovali tématu historie Lidic, Ležáků a Letů. V této souvislosti vznikla výstava pod názvem 3L, která byla představena na několika místech ČR. Téma Lety zaujalo některé studenty natolik, že se za podpory školy a Ústeckého kraje rozhodli pro KP Lety vytvořit model bývalého letského tábora. Tento model byl veřejnosti představen 8. července 2013 za přítomnosti hejtmana Ústeckého kraje Oldřicha Bubeníčka, starostky obce Lety, starosty obce Králova Lhota, předsedy Společenství Romů na Moravě, zástupců SŠ obchodu a služeb Teplice a přeživších lidických dětí. V listopadu 2013 se stal model součástí miniexpozice v *Infocentru KP Lety*.

Památník Lidice taktéž v roce 2013 vyvíjel vzdělávací činnost (seminář pro pedagogy *Tábory – nástroje persekuce*), a také propagační činnost (například na Mezinárodním veletrhu cestovního ruchu v Brně). Z podnětu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pokračoval Památník Lidice rovněž v činnosti *Komise pro vybudování Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu*, kde mohl prezentovat své dosavadní zkušenosti s vedením památníku v Letech.

Památník Lety u Písku měl v roce 2013 návštěvnost 8 480 návštěvníků. Jedná se o pokles ve srovnání s rokem 2012, kdy byla návštěvnost rekordně vysoká (11 963 návštěvníků). Na nižší návštěvnost mohlo mít vliv, tak jako v případě ostatních památníků, chladné a deštivé počasí jarních měsíců a extrémně horké léto.

Poblíž pietního místa romského holocaustu v Letech u Písku se nadále vyskytuje vepřín postavený v roce 1970. Výbor OSN pro lidská práva v roce 2013 vyzval Českou republiku, aby se aktivně angažovala v péči o romskou kulturu a historii prostřednictvím symbolických aktů, například odstraněním vepřína. K tomuto kroku, který by nepochybně přispěl k posílení pietního charakteru stávajícího památníku vybudovaného na místě pohřebiště bývalého cikánského tábora, nebylo doposud přistoupeno z důvodu jeho finanční nákladnosti.

²¹ Zdroj Výroční zpráva Památníku Lidice za rok 2013.

²² Tato výstava byla od 2. ledna do 31. května zapůjčena do Banské Bystrice (Slovensko).

Vzpomínkové akty v Památníku Lety u Písku v roce 2013

Dne 13. května 2013 se uskutečnil na nouzovém pohřebišti v Letech u Písku vzpomínkový akt připomínající romské oběti letského cikánského tábora²³. Účastníci piety položili věnce a květinové dary k pomníku, který je na pohřebišti umístěn od roku 1995 zásluhou tehdejšího prezidenta republiky Václava Havla. Tradičně organizoval vzpomínkovou akci Výbor pro odškodnění romského holocaustu.

Dne 1. srpna 2013 se uskutečnila v KP Lety vzpomínková akce pod názvem „*Uctění obětí romského holocaustu a vzpomínka na zahájení a ukončení provozu cikánského tábora Lety*“. Po položení květin u pomníku obětí letského tábora na pietním území promluvil k přítomným předseda vlády ČR Jiří Rusnok, předseda Společenství Romů na Moravě Karel Holomek, velvyslanec SRN Detlef Lingemann a vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. Poklonit obětem letského tábora se přišli také ministr zahraničních věcí Jan Kohout, ministr kultury Jiří Balvín, hejtman Jihočeského kraje Jiří Zimola, a dále pamětníci, pozůstalí, osobnosti politického života, zástupci neziskového sektoru a médií a další hosté. Druhá část pietní vzpomínky patřila romským písním v provedení hudební skupiny Bachtale Apsa s Mário Bihári a jako host skupiny vystoupila herečka a zpěvačka Bára Hrzánová.

Památník romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu

O vybudování Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu rozhodla vláda usnesením ze dne 2. března 2011 č. 158 o změně usnesení vlády ze dne 4. května 2009 č. 589 k úpravě pietních míst v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Památník by měl být vybudován na místě bývalého protektorátního cikánského tábora, kam byli v období od srpna 1942 do srpna 1943 soustředováni romští vězni před deportací do koncentračního tábora v Osvětimi. Celkem táborem prošlo 396 Romů a přímo jich zde zemřelo 207 z nich, Většina ostatních Romů zemřela v koncentračním táboře v Osvětimi.

Cílem Památníku je vzdělávat a informovat o holocaustu Romů v souvislosti s holocaustem Židů a likvidací českého národa v období II. světové války. Památník bude vhodným místem zejména pro neformální vzdělávání mladých lidí.

Za účelem realizace nového záměru zřídilo MŠMT *Komisi pro vybudování Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu* (dále jen „Komise“), která je poradním orgánem ministra školství, mládeže a tělovýchovy. Tato Komise se sešla v roce 2013 jednou. Hlavními tématy jejího jednání bylo rozšíření zaměření Památníku jako připomínky nejen romských obětí, ale i dalších skupin obyvatel vyčleněných ze společnosti v dané době. Komise projednala studentskou soutěž o architektonický návrh dostavby Památníku (viz níže) a zhodnotila dosavadní postup budování.

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, které je usnesením vlády ČR pověřeno vybudováním Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu, oficiálně vyhlásilo dne 4. března 2013 soutěž pro studenty oboru architektura tří vysokých škol v ČR.

²³ Nucenou táborovou internací ve sběrném táboře prošlo od srpna 1942 do srpna 1943 celkem 1 309 vězňů, včetně 36 zde narozených dětí. V samotném táboře našlo smrt 329 Romů, kdy významná část z nich bylo 241 romských dětí. Romové zde čelili nelidskému zacházení, těžké práci a podmínkám, které vyústily v roce 1943 v epidemii břišního a skvrnitého tyfu, jež měla za následek katastrofální nemocnost a vysokou úmrtnost obyvatel tábora. První oběti pobytu v Letech byly pohřbívány na hřbitově v nedalekých Mirovicích. Postupem času však tento hřbitov z kapacitních důvodů nevyhovoval, a proto byl v blízkosti tábora zřízen provizorní hřbitov, kde je dnešní památník obětem romského holocaustu. Epidemie tyfu vedla posléze ke zrušení sběrného tábora. Jedna čtvrtina obyvatel v táboře zemřela, polovina Romů byla transportována přímo do koncentračního tábora Osvětimi a osud řady z nich je nejasný, jedna čtvrtina z tábora uprchla či byla propuštěna na svobodu.

Ve lhůtě pro odevzdání soutěžních prací bylo doručeno celkem 30 návrhů, z toho 6 návrhů studentů FA VUT v Brně, 3 návrhy studentů z FAU TU v Liberci a 21 návrhů studentů z FA ČVUT v Praze. Hodnocení soutěžních návrhů provedla devítičlenná hodnotící komise složená převážně z nezávislých odborníků z řad architektů a zástupců dalších souvisejících oborů. Hodnotící komise na základě důkladného posouzení každého z hodnocených návrhů doplněného i názorem z osobních prezentací jednotlivých návrhů jejich autory doporučila dne 17. 6. 2013 zadavateli soutěže pořadí soutěžních návrhů na prvních třech místech a udělit ocenění za výjimečné nápady v soutěžních návrzích. Oficiální předání diplomů a čestných uznání studentům proběhlo v září 2013 v Národním pedagogickém muzeu za účasti zástupců zmíněné hodnotící komise, Komise pro přípravu Památníku v Hodoníně u Kunštátu a zástupců Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Pozvání přijali rovněž odborníci, kteří zpracovávají scénář pro budoucí expozici, která bude v Památníku instalována.

Pietní shromáždění k připomenutí holocaustu Romů

Pietní shromáždění připomínající 70. výročí prvního hromadného transportu Romů z Brna a dalších částí Moravy do koncentračního tábora v Osvětimi se uskutečnilo dne 7. března 2013 v budově Veřejného ochránce práv na Údolní ulici v Brně. Mezi hosty, kteří promluvili v rámci připomínky, byla zmocněnkyně vlády pro lidská práva Monika Šimůnková, zástupkyně veřejného ochránce práv Jitka Seitlová, 1. náměstek ministryně kultury František Mikeš, člen zastupitelstva města Brna Martin Ander, sociální referent Velvyslanectví Spolkové republiky Německo Stefan Schmid, vedoucí Informačního centra OSN Michal Broža, Soňa Cpinová pověřená řízením odboru speciálního vzdělávání a institucionální výchovy MŠMT a ředitel Památníku Terezín Jan Munk. O hudební doprovod se postarali romský klavírista Robert Šariský a houslista Lukáš Čonka.

V neděli 18. srpna 2013 pořádalo Muzeum romské kultury společně s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského v Praze pietní shromáždění k uctění památky obětí holocaustu z bývalého protektorátního tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu. Pietní shromáždění v místě tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu se koná každoročně jako připomínka 21. srpna 1943, kdy byl z tábora vypraven nejpočetnější transport romských vězňů do vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim II–Březinka. Převážná část Romů z tohoto transportu v Osvětimi zahynula. U příležitosti pietního aktu byl veřejnosti zpřístupněn zrekonstruovaný vězeňský barák, doplněný o repliku interiéru z doby druhé světové války (pryčny, plechové koryto na umývání apod.).

• Podpora romské literatury

V roce 2013 se na poli romské literatury dostalo do popředí nově založené nakladatelství KHER, které vzniklo na myšlence dlouhodobě podporovat vznik, propagaci a rozvoj literatury Romů. Jeho přístup je inovativní v tom, že často obtížnou distribuci děl romských autorů k romským i neromským čtenářům řeší jejich vydáváním v elektronické podobě. Vydané e-knihy si můžou zájemci zdarma stáhnout na webových stránkách nakladatelství KHER. Tímto způsobem nakladatelství nejen zprostředkovává původní romskou tvorbu široké veřejnosti, ale také poskytuje romským autorům prostor k prezentaci jejich děl a tím podporuje tvorbu romské literatury v České republice. V roce 2013 vydalo nakladatelství KHER v elektronické podobě čítanku romské literatury ROZUMMĚNÍ, která obsahuje rovněž metodickou příručku pro učitele. V následujícím roce byla čítanka vydána i knižně a distribuována do téměř 900 základních a praktických škol.

3.1.3 Aktivity Semináře romistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

V roce 2013 uskutečnili studenti a pracovníci Semináře romistiky několik výjezdů do romských lokalit v ČR, Maďarsku, na Slovensku a Ukrajině. Ty jsou kromě zaznamenávání romského jazyka zaměřeny na témata spadající mj. pod obory jako je religionistika, lingvistika, medicínská antropologie, antropologie příbuzenství a další. Díky častým výjezdům se daří získávat ucelenější a širší pohled na situaci Romů.

Výzkum v oblasti romistických studií probíhal průběžně i prostřednictvím prací studentů doktorandského studia, kteří se orientují různými směry: lingvistika, sociolingvistika, otázky identity, migrace, dějiny Romů po II. světové válce, religiozita Romů.

V roce 2013 pokračoval cyklus přednášek (v uplynulém roce jich proběhlo celkem 7) s názvem „*Romistické Utopie*“, který svou neformální povahou umožňuje širokému spektru zájemců prezentovat a diskutovat rozličná romistická témata, a tím získávat nové informace o dění v oboru.

V pokračujícím projektu „*Jazykový atlas centrální romštiny*“ (podrobné zmapování jazykových variant dialektní skupiny, která pokrývá území zejména Slovenska a vlivem poválečné migrace i České republiky) probíhala fáze zpracování dat shromážděných v rámci předchozích terénní části.

V rámci mezinárodního projektu „*QualiRom*“, do něhož je část pracovníků a studentů oboru zapojena, probíhala výuková fáze dle vytvořených materiálů k výuce romského jazyka. Zároveň byl dokončen individuální doktorandský projekt v rámci GA UK (Grantová agentura UK) - „*Užívání jazyků u obyvatel vybrané romské osady*“. Na projektech spolupracují nejen studenti, ale i absolventi oboru. Se seminářem je provázáno i o. s. Romano džaniben, jehož hlavní činností je vydávání stejnojmenného časopisu romistických studií.

Studium romistiky na FF UK je jako jediné v ČR možné v rámci samostatně akreditovaného oboru, navíc s důkladným zaměřením na jazyk. Na jiných školách existuje možnost zabývat se romskou tematikou pouze v rámci zaměření jiných kmenových oborů – zejm. antropologie a sociální práce, ev. psychologie, speciální pedagogiky atp., případně v týchž odvětvích na SŠ a VOŠ, každopádně spíše formou jednotlivých kurzů²⁴.

Seminář romistiky dokončil v roce 2013 reakreditaci bakalářského studia s novou variantou pro dvouoborové studenty. To by mělo přiblížit studijní plány očekáváním potenciálních uchazečů, tedy směrem k lepšímu uplatnění se absolventů v praxi (např. umožněním volby zaměření studia na sociální práci nebo jazykovědu). U navazujícího magisterského studia je potřebou při reakreditaci akreditovat navíc program s pedagogickým zaměřením. Je však otázkou, jak akreditaci a především pak výuku zajistit při současných personálních a finančních kapacitách Semináře. Obor čelí problémům s relativně malou finanční a tudíž i personální jistotou, každoroční kombinace poměrně variabilních příjmů a závislost na grantech odčerpává čas a energii potřebné na rozvoj a vývoj oboru, vlastní výuku a výzkum. V roce 2013 museli pracovníci semináře v důsledku krácení dotací výrazně omezit finanční podporu studentských terénních výzkumů. Zároveň také bylo nutno omezit administrativní sílu na pracovišti. Došlo tak k administrativnímu zatížení akademických pracovníků, což jim bralo prostor pro samotnou vědeckou práci. V současnosti také není možné přijímat na obor nové studenty, dokud si alespoň dva pracovníci Semináře romistiky nezvyší formální kvalifikaci.

24 Pro srovnání: výuka romštiny zde při bakalářském studiu probíhá intenzivně, celé tři roky třikrát až čtyřikrát týdně, vedle ní běží další předměty zaměřené na Romy, v Pardubicích v rámci oboru Sociální antropologie mají studenti v plánu romštinu jedenkrát týdně po dobu jednoho roku, k tomu předmět Úvod do romistiky, taktéž rok. Na dalších školách běží převážně kurzy typu „Práce s romskou komunitou“, tedy kurzy ne až tak romistické.

- **Světový romský festival Khamoro 2013**

Ve dnech 27. května – 2. června 2013 proběhl v Praze již 15. ročník Světového romského festivalu Khamoro. Festival se konal pod záštitou tehdejšího předsedy vlády ČR a tehdejšího primátora hl. m. Prahy. Partnerem bylo již tradičně hl. m. Praha, festival byl podpořen ministerstvem kultury, zastoupením Evropské komise v ČR, Dekádou romské inkluze, Maďarským kulturním střediskem v Praze, velvyslanectvím Nizozemského království v ČR, velvyslanectvím Španělska, Instituto Cervantes Praga, Muzeem romské kultury v Brně, společností Samago s.r.o. a dalšími. Hlavním mediálním partnerem festivalu byla již tradičně Česká televize, dalšími mediálními partnery byly Český rozhlas, Radio 1, Romano Voďi a Romea.cz, Romano Hangos, COLOR music radio, Radio Spin, Literární noviny a Českénoviny.cz.

Obecnými a dlouhodobými cíli Světového romského festivalu Khamoro jsou ukázat bohatství a rozmanitost romské kultury a tradic, které jsou významnou součástí české, evropské a světové kultury, přispět k integraci Romů do české společnosti a k vytváření multikulturní společnosti a přispět ke zlepšení a rozvoji vztahů mezi majoritní společností a romskou komunitou prostřednictvím kultury a odborných diskuzí na aktuální témata.

Patnáctý ročník festivalu nabídl stejně jako v minulých letech veřejnosti bohatý program zaměřený na kulturu, odborný program a mediální kampaň (koncerty, vernisáže výstav, křest knihy, taneční a hudební workshopy, projekce dokumentárních i hraných filmů, živá instalace Dort Mandala, divadelní představení, mezinárodní odborný seminář, ekumenická bohoslužba Devleskere čhave).

Z důvodu vyhlášení druhého stupně povodňového nebezpečí musely v té době být bohužel zrušeny dvě venkovní akce, a to defilé účinkujících v centru Prahy a Khamoro party na Vltavě – oslavy 15. výročí festivalu na pražské Náplavce.

Khamoro není pouze hudebním festivalem, ale jeho rozměr je mnohem širší (zejména v oblasti odborného programu). Jedním z důležitých aspektů je také fakt, že festival Khamoro realizuje tým, v němž je více než 50% členů Romů, kteří vykonávají produkční práce, podílí se na scénografii, dramaturgii, moderování atd. Festivalové akce navštívilo více než 5 000 diváků.

3.1.4 Podpora romské kultury a jazyka na regionální úrovni

Kulturní aktivity Romů podporovaly i kraje a obce ze svých rozpočtů. Nezanedbatelnou roli v šíření povědomí o romské kultuře a jazyku jak směrem k Romům, tak i k většinové společnosti zastávaly kromě Muzea romské kultury i NNO. Přehled kulturních aktivit, které proběhly v jednotlivých krajích a výše dotační podpory z rozpočtu kraje, je uvedena v tabulce níže.

Tab. č. 18 Podpora romské kultury v roce 2013 na úrovni jednotlivých krajů

Kraj	Výše dotační podpory z rozpočtu kraje	Realizované činnosti za rok 2013
hl. m. Praha	2 250 000 Kč	<p>Magistrát hl. města Prahy podporuje kulturní aktivity Romů v rámci grantového řízení Celoměstské programy podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2013. V Praze byly realizovány ve vztahu k Romům projekty OS ČHAVORIKANO LUMA - KROUŽEK HER A NĀPADŮ, loutková představení v pražských divadlech s tematikou romského folkloru, pohádek a bajek. Proběhl zde osvětový cyklus 20 workshopů a 5 loutkových představení (určeno pro děti a mládež z pražských škol). Existují rovněž dotační programy kraje v oblasti národnostních menšin a odboru kultury MHMP. MČ Praha 9 každoročně pořádá tzv. Etnofest, multikulturní festival, v roce 2013 měl přes 2000 diváků. O.s. RomPraha s MČ Praha 5 spolupracovaly v roce 2013 na 2. společenském večeru národnostních menšin Prahy 5. Kromě toho je Praha dějištěm Světového romského festivalu Khamoro.</p> <p>Na rozvoj romského jazyka a uchování romské kultury se zaměřuje Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, kde působí Seminář romistiky jako jediný v celé ČR.</p>
Jihočeský	0 Kč	<p>V roce 2013 se konaly tyto kulturní aktivity nestátních neziskových organizací: Oblastní charita Vimperk pořádala za podpory MK ČR přehlídku romských kapel a souborů s názvem „Roma Star“, festival KEREKATE (již 7. ročník) realizovaný o.s. Slunowrat Tábor ve spolupráci s občanským sdružením Jekhetane Tábor a o.p.s. Cheiron T. Všechny tyto akce byly zveřejněny v romských i neromských médiích, propagačních materiálech a následně popsány v článcích v tisku jako jsou: www.romea.cz, Jihočeský deník, apod.</p>
Jihomoravský	558 000 Kč	<p>Jihomoravský kraj ve vazbě na Strategii rozvoje Jihomoravského kraje na období 2006-2016 v rámci priority Kvalita života obyvatel/Zlepšení a podpora kvalitního systému vzdělávání a Rozvoj kultury, památkové péče a možností trávení volného času vyhlásil <i>Dotační program na činnost národnostních menšin v r. 2013</i>. Pro tento program byla z rozpočtu JMK vyčleněna částka 1 000 000,- Kč.</p> <p>Rada pro národnostní menšiny JMK zorganizovala společné setkání národnostních menšin žijících a působících v jihomoravském regionu - „Den národnostních menšin v Jihomoravském kraji“. Setkání se uskutečnilo 18. května 2013 v prostorách Lázní Hodonín. Činnost národnostních menšin prezentovalo celkem 13 občanských sdružení. Jejich členové představili tancem, vystoupením jednotlivých souborů a živou hudbou kulturu devíti národnostních menšin. Prostor v lázeňském parku zaplnilo i osm stánků s tradičními specialitami kuchyně jednotlivých národností včetně romské. Na tuto akci byla z rozpočtu JMK poskytnuta částka ve výši 298 150,- Kč. Den národnostních menšin vyvrcholil 12. ročníkem Česko – slovenské Miss Roma. Tradičně ji moderoval Jan Čenský, v doprovodném programu vystoupila Martina Balogová aj.</p> <p>V rámci dotačního řízení „Dotační program na činnost národnostních menšin v Jihomoravském kraji na rok 2013“ bylo podpořeno 6 projektů zaměřených na romskou kulturu, jazyk, popř. volnočasové aktivity dětí a mládeže se sociálním znevýhodněním celkovou částkou 558 000,- Kč.</p>
Karlovarský	95 000 Kč	<p>Výbor pro národnostní menšiny Zastupitelstva Karlovarského kraje za finanční podpory Karlovarského kraje uspořádal v září 2013 v Sokolově tradiční již V. Den národnostních menšin. Jedná se o každoroční kulturní akci, v rámci které se prezentují různé národnostní menšiny, včetně romské, formou např. ukázek gastronomie a tradiční hudby a tanců.</p> <p>Výbor rovněž pořádal již VI. fotografickou a III. výtvarnou soutěž s výstavou zaslaných a vyhodnocených prací. Nejčastějším námětem těchto děl jsou motivy ze života Romů. V rámci sokolovského projektu byly v r. 2013 v měsíci září ve zdejších kině Alfa pouštěny romské večerníčky České televize, spojené s přednáškami koordinátora o tradičních hodnotách Romů. Muzea a jiné kulturní instituce další aktivity nevyvíjely. V Sokolově probíhal od 23. 9. do 5. 10. 2013 velký projekt <i>Žijeme tu společně-otevřená ulice</i>, kdy cílem města a městské policie bylo veřejnosti vzkázat, že spolu umíme žít a osvětovou kampaní na základních školách a v ulici U Divadla bořit strach. Krajský koordinátor realizuje romistické přednášky na školách.</p>

Královehradecký	10 000 Kč	Z dotačního programu Podpora rozvoj profesionálních i neprofesionálních kulturních aktivit byl podpořen ROMFEST 2013 o. s. Soužití Jaroměř.
Liberecký	100.000 Kč	Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu speciálně nevypisuje dotační programy na podporu romské kultury a jazyka. Romské organizace se mohou hlásit do vyhlášených podprogramů. V loňském roce Liberecký kraj podpořil ze svého rozpočtu „Hudební festival národnostních menšin Libereckého kraje“. Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě připravilo grantový projekt „Multikulturní muzeum“. Tento projekt byl schválen a zařazen do zásobníku projektů, v rámci daného kola výzvy však nemohl být financován.
Moravskoslezský	370 000 Kč	<p>V roce 2013 se na území Statutárního města Karviná konal již 15 ročník <i>Karvinského Romského festivalu</i> organizovaného občanským sdružením Sdružení Romů Severní Moravy (příspěvek kraje 100.000 Kč). V Karviné se dále koná každoročně také festival „<i>Prolínání kultur aneb Známe se navzájem – festival národnostních menšin</i>“, kde je prezentována tak kultura romské menšiny žijící na území kraje (příspěvek kraje 70.000 Kč). V roce 2013 se ve Frýdku-Místku konal již 6. ročník pravidelné akce „Romipen“ u příležitosti Mezinárodního dne Romů. S Romipenem je spjat tradiční kulturní program – hudební a taneční představení, ochutnávka romských tradičních jídel, výstava fotografií s romskou tematikou a další doprovodný program. Celou akci organizačně zaštil poradce pro národnostní menšiny a terénní pracovnice oddělení sociální prevence. Akce Romipen byla hrazena z rozpočtu města.</p> <p>Dále kraj poskytl v roce 2013 neinvestiční dotaci na zajištění činností spojených s provozem Romského kulturního a společenského centra provozovaného neziskovou organizací Občanské sdružení „Sdružení Romů Severní Moravy“ ve výši 200.000 Kč.</p> <p>Romština je vyučována v rámci výukového bloku Pedagogické fakulty Ostravské univerzity. O vyučování romistiky jako samostatného oboru v Moravskoslezském kraji nemáme informace.</p>
Olomoucký	50 000 Kč	<p>Vyjma Společenství Romů na Moravě a částečně Charity Olomouc neexistuje v Olomouckém kraji subjekt, který by byl iniciátorem aktivit k udržení a rozvoji romské kultury a jazyka. Z tohoto důvodu je podporována Demokratická aliance Romů, která pravidelně pořádá festival Romské písně. Akce je navštěvována Romy z Olomouckého kraje a zúčastňují se jí i místní hudební skupiny.</p> <p>Olomoucký kraj nevyhlašuje zvláštní dotační titul na aktivity směřující k národnostním menšinám. Občanská sdružení, humanitární organizace a fyzické osoby mohou žádat o přidělení příspěvků na činnost do 25.000,-Kč, mimo jiné v oblasti kultury. V roce 2013 byl takto podpořen projekt <i>Romská píseň 2013</i> částkou 20.000 Kč. Dále Olomoucký kraj vyhlásil pro rok 2013 posedmé program „<i>Podpora kulturních aktivit v Olomouckém kraji</i>“, jehož cílem je podpořit a rozšířit hodnotné typy kulturních aktivit na území Olomouckého kraje. Vymezené cíle programu umožňují prezentovat kulturní aktivity národnostních menšin. V rámci tohoto programu byl podpořen projekt Charity <i>Olomouc „Den Romů a Romská pouť v Olomouci“</i> částkou 30.000 Kč.</p> <p>Za příklad dobré praxe lze považovat oslavu Mezinárodního dne Romů, která se konala dne 8. dubna 2013 v Olomouci a byla připravována Charitou Olomouc ve spolupráci se Společenstvím Romů na Moravě, Statutárním městem Olomouc, vedoucí NZDM Podané ruce. Na přípravě se podílela i romská poradkyně města Olomouc a krajská koordinátorka. Oslavy byly realizovány na několika místech s širokým spektrem kulturních akcí. Na Horním náměstí v Olomouci proběhlo vystoupení tanečních a hudebních souborů, mimo jiné kapely Imperio.</p> <p>V Olomouckém kraji není dostupná výuka romského jazyka ani romistiky. Ze strany nestátních neziskových organizací, které pracují s Romy, nebyla reflektována potřeba zajištění výuky romského jazyka.</p>

Pardubický	0 Kč	<p>V loňském roce byly na některých místech kraje realizovány oslavy Mezinárodního dne Romů. V Pardubicích také probíhá pravidelně Multikulturní týden, kdy v rámci městských slavností vystupovaly taneční kroužky romských dětí. Obecně se Romové v Pardubickém kraji do kulturních akcí se zájmem zapojují, nejčastěji za pomoci místních organizací a sdružení, které se romskou problematikou zabývají. Mezi největšího pořadatele akcí a aktivit pro Romy patří Multikulturní centrum. V obci Hrochův Týnec se pak pravidelně konají diskotéky.</p> <p>Podpora romské kultury je reflektována v některých strategických dokumentech obcí (např. komunitní plány), organizace mají možnost podávat projekty v několika dotačních řízeních. V roce 2013 Pardubický kraj aktivně participoval na realizaci Multikulturního týdne v Pardubicích. Na projekty na podporu romské kultury a jazyka si organizace v kraji v roce 2013 nepodávaly žádnou žádost.</p> <p>Romský jazyk se v současné době vyučuje na Univerzitě Pardubice, obor sociální antropologie. Vyučujícími jsou Mgr. Lada Viková a Mgr. Zbyněk Andrš, PhD.</p>
Plzeňský	Nebylo upřesněno	<p>V Plzeňském kraji nebyl v roce 2013 vyhlášen dotační program zaměřen na podporu kultury a jazyka pro výhradně romskou komunitu. Dotační titul „Program podpory kultury v Plzeňském kraji v roce 2013“ je vyhlášen pro žadatele bez rozdílu etnické příslušnosti, samozřejmě i žadatelé z řad romské komunity mohou v tomto dotačním programu žádat o finanční podporu.</p> <p>Ve strategických kritériích Pravidel programu je mimo jiné stanovena preference projektů, které přispějí ke zlepšení přístupu k různým druhům a žánrům umění a seznámení se s nimi a projektů zvláštní společenské a občanské naléhavosti.</p> <p>Díky široké obsažnosti nejsou z dotačního programu nijak vyčleněni ani Romové či organizace věnující se cílové skupině Romů.</p> <p>V Plzeňském kraji není v žádném oboru vyučován romský jazyk ani romistika.</p>
Středočeský	0 Kč	<p>V kraji každoročně probíhá romský hudební festival, který pořádá Sdružení romských občanů v Lysé nad Labem. Jedná se o největší přehlídku romských hudebních skupin a tanečních souborů.</p>
Ústecký	0 Kč	<p>Stejně jako v roce 2012, tak i pro rok 2013 byl zastupitelstvem Ústeckého kraje vyhlášen dotační titul „Program podpory regionální kulturní činnosti na rok 2013“. Tento program je určen k podpoře projektů z oblasti kultury, zejména k rozšíření nabídky a podpoře pořádání kulturních akcí, k podpoře subjektů zabezpečujících kulturní aktivity, k reprezentaci kraje v oblasti kultury, k rozvoji tvořivosti a estetické výchovy, aktivní kulturní tvorby a zájmové umělecké tvorby a k zachování a rozvoji místních tradic.</p> <p>Výboru pro národnostní menšiny Ústeckého kraje se ani pro rok 2013 nepodařilo prosadit zvláštní dotační titul, kterým by mohl podporovat realizaci kulturních aktivit.</p>
Vysočina	0 Kč	<p>Již 6. ročník uspořádalo nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Erko při Oblastní charitě Jihlava taneční soutěž pro romské děti Amen Khelas 2013, loni poprvé za mezinárodní účasti slovenských tanečníků z Nitry.</p> <p>V dubnu 2013 odstartoval v Jihlavě Týden romské kultury (TRK), jde již o pátý ročník projektu, který připravili studenti projektové skupiny Mulačágo. Cílem akce je ukázat široké veřejnosti současnou romskou kulturu, jejich tradice a tím změnit pohled na toto etnikum. Součástí tohoto týdne bývají oslavy Mezinárodního dne Romů, projekce filmů, kulturní a hudební vystoupení, vaření tradičních romských pokrmů a výstavy zapůjčené z celosvětově unikátního Muzea romské kultury v Brně. Spolupracujícími organizacemi byly Soukromá Vyšší odborná škola sociální Jihlava, o. p. s., o. s. Horizont, Erko Jihlava - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, Muzeum romské kultury v Brně, IQ Roma servis, o. s., komunitní klub Mulačágo.</p> <p>Jedinou školou, která na Vysočině vyučuje romský jazyk, je Střední odborná škola managementu a práva v Jihlavě. Mladší generace Romů nemá podle informací poskytnutých krajem přílišný zájem o rozvoj vlastní kultury a jazyka.</p>

Zlínský	110.000 Kč	<p>Zlínský kraj vyhlašuje od roku 2004 podprogram na integraci romské menšiny žijící ve Zlínském kraji. Cílem podprogramu je mimo jiné podpořit projekty zaměřené na podporu uměleckých a kulturních aktivit pro romské menšiny (divadelní představení, koncerty, přehlídky, výstavy, festivaly apod.) formou dotací na specifický účel. V roce 2013 byl vyhlášen podprogram v celkové alokaci 450.000 Kč, z toho částkou 110.000 Kč byly podpořeny kulturní projekty.</p> <p>V kraji se nevyučuje romský jazyk. Dostupnost výuky je v Brně na Masarykově univerzitě.</p>
---------	------------	---

3.2 OBLAST VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělanostní úroveň Romů je nadále nízká v porovnání s většinovou populací, přitom její zvýšení je základním předpokladem pro zlepšení společenského postavení Romů a pro zastavení mezigeneračního přenosu sociálního vyloučení, které se dotýká významné části z nich. Vysoké vzdělanostní nerovnosti ohrožují společenskou soudržnost a přinášejí značné ekonomické ztráty spojené s budoucí nezaměstnaností Romů.

V roce 2013 nebyl proveden žádný celostátní výzkum zaměřený na situaci Romů v oblasti vzdělávání. Výzkumné studie realizované v posledních letech²⁵ však dokládají, že vzdělávací systém v ČR stále nezajišťuje všem Romům rovný přístup ke vzdělávání, ačkoliv tento závazek vyplývá z ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen „školský zákon“)²⁶ a z dalších mezinárodních úmluv, jimiž je ČR vázána²⁷. Mezinárodní výzkum FRA, UNDP a WB s názvem „*Situace Romů v 11 členských státech EU*“ prokázal, že Romové žijící v sociálně vyloučených lokalitách nebo v jejich blízkosti dosahují obecně nižší úrovně vzdělání než Neromové žijící v obdobných podmínkách. Například pouze 30% romských respondentů absolvovalo středoškolské vzdělávání, u Neromů byl podíl výrazně vyšší (79%). Příslušnost k romské menšině tedy hraje roli v přístupu ke vzdělání vedle faktorů jako je chudoba a materiální deprivace rodiny. V porovnání s ostatními zeměmi zařazenými do výzkumu sice ČR dosáhla lepších výsledků, výrazné rozdíly v úrovni vzdělání mezi romskou a většinovou populací jsou však pro vládu ČR do budoucna velikou výzvou.

Z praxe vyplývá, že v ČR nadále trvá neuspokojivá situace v přístupu Romů ke vzdělávání. V roce 2007 došel Evropský soud pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti ČR k závěru, že neutrálně koncipované opatření (možnost umisťovat děti do tehdejších zvláštních škol pro děti s lehkým mentálním postižením) mělo nepřiměřený dopad na romské žáky, docházelo tudíž k nepřímé diskriminaci. Nerovné podmínky se projevují i dnes jednak ve vzdělávání neúměrně vysokého počtu romských žáků podle rámcového vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením. Kromě toho je však zejména ve větších městech s početnou romskou komunitou rozšířeným fenoménem existence základních škol, které navštěvuje neúměrně vysoké procento romských žáků²⁸.

²⁵Situace Romů v 11 členských státech EU, FRA 2011; Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012, Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation, Budapest 2013; Výzkum veřejného ochránce práv k otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol, Brno 2012; Tematická zpráva: Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012, ČSI Praha 2012.

²⁶ Vzdělávání je založeno na zásadách rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.

²⁷ Např. Úmluva o právech dítěte (čl. 3); Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (čl. 24).

²⁸ Ačkoli nejsou zatím k dispozici celostátní studie, které by se zabývaly segregací v rámci běžného vzdělávacího systému, vyskytly se již pokusy mapovat etnické a sociální složení místního školského systému na úrovni obcí. Příkladem je analýza školské sítě v Kutné Hoře, zpracovaná na objednávku Agentury pro sociální začleňování (H. Štěpánková: Závěrečná zpráva z výzkumu. Analýza školské sítě ve městě Kutná Hora a návrh podpory vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Agentura pro sociální začleňování, Praha 2013. Dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-kutna-hora/analiza-skolske-site-ve-meste-kutna-hora-stepankova-h-2013/download>), nebo příslušná kapitola Situační analýzy obce Velké Hamry (L. Radostný, H. Štěpánková, M. Kryl: Situační analýza obce Velké Hamry. Agentura pro sociální začleňování 2013. Dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/velke-hamry/situační-analyza-obce-velke-hamry-radostny-l-stepankova-h-kryl-m-2013/download>).

3.2.1 Předškolní vzdělávání

V ČR upravuje oblast předškolního vzdělávání²⁹ školský zákon a je zajišťováno prostřednictvím mateřských škol zpravidla pro děti od 3 – 6 let věku nebo přípravných tříd poslední rok před nástupem do povinné školní docházky. Předškolní vzdělávání je v ČR nepovinné, nicméně na jeho důležitost poukázala studie České školní inspekce „*Rovný přístup ke vzdělávání v České republice: situace a doporučení*“. Předškolní vzdělávání je odbornou veřejností chápáno jako významný prostředek vyrovnání rozdílů mezi dětmi, který do určité míry pomáhá na počátku vzdělávací dráhy snížit handicap dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, kam se řadí i část romských dětí. Studie zmiňuje také chybějící monitoring dětí, které předškolním vzděláváním neprocházejí. Z dílčích zjištění z terénu ovšem vyplývá, že bohužel často právě děti, které pochází z málo stimulujícího rodinného prostředí, se předškolního vzdělávání často neúčastní a jejich handicap při nástupu k povinné školní docházce se tím pádem ještě zvětšuje. Spíše výjimkou stále zůstává komunitní práce s rodinami, jejichž děti zůstávají stranou předškolního vzdělávacího systému, a mimo sociálně vyloučené lokality chybí celostátní nebo regionální strategie, jak s těmito rodinami komunikovat a motivovat je k zapojení jejich dětí do předškolního vzdělávání.

V návaznosti na tato konstatování pak studie České školní inspekce navrhuje konkrétní doporučení:

- Zajistit kvalitní přípravu na základní vzdělávání u všech dětí, zejména s ohledem na sociálně znevýhodněné děti, a to formou povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání od 5 let. Alternativně, pro děti od 6 let, kterým byl doporučen odklad nástupu do základního vzdělávání nebo kterým bylo doporučeno navštěvovat přípravné třídy, se navrhuje zavést povinné předškolní vzdělávání při ZŠ, resp. MŠ).
- Budovat v dostatečném předstihu kapacity MŠ tak, aby bylo možné přijmout všechny děti od 3 let.
- Ve spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) zajistit monitoring situace dětí od 3 let, které neprocházejí PV v MŠ a zůstávají doma. Tento monitoring bude využit pro intervenční opatření s cílem prosazení kvalitní přípravy na vzdělávání všech dětí.
- Zlepšit vymahatelnost plnění povinností rodičů při přípravě dětí na základní vzdělávání (zvýšení účasti v předškolním vzdělávání již od 3 let, snížení absencí v přípravných třídách). Navrhuje se větší důslednost v prosazování sankčních opatření v souvislosti se sociálními dávkami a opatřeními sociálně-právní ochrany dětí.
- Finančně podpořit hrazení výdajů spojených s účastí v předškolním vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí. Pro tyto děti v mateřských školách a v přípravných třídách zajistit svačinky a obědy, v případě pravidelné a včasné docházky zdarma. Motivovat tak rodiče těchto dětí k účasti na předškolním vzdělávání.

Zároveň studie zdůraznila důležitost spolupráce mezi mateřskou školou a základní školou, kde bude dítě zahajovat povinnou školní docházku, tak, aby byl zajištěn plynulý přechod dítěte na základní školu.

Přístup k předškolnímu vzdělávání byl v některých krajích ČR v roce 2013, podobně jako v minulých letech, komplikovaný nejen pro romské, ale i pro ostatní děti, neboť vlivem demografického vývoje došlo v minulosti k rušení mateřských škol či ke snižování jejich kapacity. Vzhledem ke zvýšené porodnosti silných populačních ročníků a nárůstu počtu dětí

²⁹ Dle § 33 je cílem předškolního vzdělávání dle školského zákona podporovat rozvoj osobnosti dítěte v předškolním věku, podílet se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Má vytvářet základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání, napomáhat vyrovnat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytovat speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

v předškolním věku pak mateřské školy nemají dostatečnou kapacitu a musí častěji odmítat žádosti rodičů o umístění dítěte do školky. Nicméně podle MŠMT došlo v tomto směru mezi školním rokem 2012/2013 a 2013/2014 k výraznému zlepšení³⁰.

- **Vzdělávání romských dětí v přípravných třídách**

Druhou formou předškolní přípravy je *vzdělávání v přípravných třídách*, které jsou zřizovány obcí, svazkem obcí nebo krajem na základě § 47 školského zákona pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné, a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj³¹.

Celkově bylo v roce 2013 v ČR zřízeno 244 přípravných tříd na 214 školách a vzdělávalo se v nich více než 2 597 dětí³² (údaj o počtu dětí v přípravných třídách za Karlovarský kraj nebyl poskytnut). Počet přípravných tříd ve srovnání s rokem 2012 stagnoval, mírný nárůst byl zaznamenán v počtu škol zřizujících tyto třídy (v roce 2012 zřídilo 209 škol 244 přípravných tříd, ve kterých se vzdělávalo celkem 2 884 sociálně znevýhodněných dětí).

Tab. 19 Počet přípravných tříd v roce 2013

Kraj	Počet škol zřizujících přípravné třídy	Počet přípravných tříd	Počet žáků, kteří je navštěvují
Celkem	214	244	2597
hl. m Praha	19	19	219
Jihočeský	2	2	30
Jihomoravský	7	13	163
Karlovarský	20	27	?
Královehradecký	10	10	120
Liberecký	7	9	105
Moravskoslezský	25	30	381
Olomoucký	5	5	62
Pardubický	6	7	85
Plzeňský	7	10	110
Středočeský	22	22	210
Ústecký	76	81	987
Vysočina	7	8	113
Zlínský	1	1	12

K zastoupení dětí, které v nich vzdělávají, se vyjadřuje *Tematická zpráva České školní inspekce: Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012*. Ta uvádí, že se v přípravných třídách vzdělávalo 97,5% dětí se sociálním znevýhodněním.

V přípravných třídách byla zaznamenána i segregace, kdy tyto třídy fungují jako určitá sběrná místa pro romské děti, jež v době zápisu neprokázaly dostatečné schopnosti. Pokud jsou třídy zřízeny při běžných i praktických základních školách, zvyšuje se pravděpodobnost,

³⁰ Zdroj: Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2013, MŠMT, Praha 2014.

³¹ O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení, které k žádosti přiloží zákonný zástupce. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.

³² Údaje byly poskytnuty hejtmany všech krajů, kteří předložili jako podklad k materiálu dokument Zpráva o situaci romské menšiny v kraji za rok 2013.

že se romské děti budou vzdělávat v původním etnickém složení i na základní škole. Mnoho přípravných tříd navíc funguje při praktických školách, což přispívá k následnému zápisu romských dětí a k zahájení povinné školní docházky v nich.³³ Tento problém by měla odstranit připravovaná novela školského zákona, v rámci které již nebude možné zřizovat přípravné třídy při praktických školách.

3.2.2 Základní vzdělávání

Dle ustanovení § 36 odst. 3 školského zákona začíná povinná školní docházka v ČR počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne 6 let věku, pokud není povolen odklad. Vzhledem k tomu, že se významný podíl romských dětí neúčastní předškolního vzdělávání a pro přípravu v domácím prostředí ve vyloučených lokalitách nemá vhodné podmínky, vykazují romské děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí nižší připravenost na vstup do základní školy. Z tohoto důvodu bývá možnost odkladu povinné školní docházky ze strany romských rodičů využívána. Odklad povoluje ředitel školy na žádost rodičů a její součástí je i vyjádření příslušného školského poradenského zařízení nebo odborného lékaře.

Důležitým faktorem úspěchu romských dětí ve vzdělávacím systému je zajištění rovného přístupu k běžnému základnímu vzdělávání, a to i v případě žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jak je tento přístup zajištěn v praxi, sledovalo v roce 2013 tematické šetření České školní inspekce. Výsledky tohoto šetření byly zveřejněny v tematické zprávě „*Podpora inkluzivního vzdělávání v základních a středních školách ve školním roce 2012/2013.*“ Zdroji pro zprávu byly výsledky inspekční činnosti a tematického šetření, které proběhlo v 256 základních a 92 středních školách běžného typu, tj. nebyly zahrnuty školy samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením.

V rámci tematického šetření se činnost inspekce zaměřila podrobněji na personální podmínky ve školách (zajištění specializovaných pozic, formy podpory pedagogických pracovníků a jejich dalšího vzdělávání), systémy školního poradenství, formy podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) ve výuce i mimo ni, motivační aktivity, spolupráci a rozvoj partnerských vztahů a bariéry, které brání úspěšnému začleňování žáků se SVP do běžných základních a středních škol. Hlavním cílem šetření bylo popsat praxi, která je ve školách v této oblasti již realizována, případně zhodnotit připravenost škol k inkluzivnímu vzdělávání.

Jedním ze zjištění je, že základní školy se obecně potýkají s identifikací žáků se sociálním znevýhodněním. Na základě výkazů MŠMT konstatovala Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání (ČOSIV) krajské rozdíly mezi diagnostikovanými a individuálně integrovanými žáky se SVP a poukázala tak na nejednotný přístup k diagnostice různých postižení a znevýhodnění³⁴. Na zkoumaných školách byli sociálně znevýhodnění žáci, kteří

³³ Zpráva „*Česká vláda propadá již pátým rokem, školy stále diskriminují Romy*“, Amnesty International a Evropské centrum pro práva Romů, Budapešť 2012.

³⁴ Toto odpovídá zjištěním „*Zprávy o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR za rok 2012*“ o identifikaci žáků se sociálním znevýhodněním. Významný podíl spolupracujících škol podle ní uváděl raději nulový počet žáků se sociálním znevýhodněním, zejména základní školy praktické, kde se vzdělával vysoký podíl romských dětí a běžné základní školy sídlící v blízkosti sociálně vyloučených lokalit. Výchovní poradci škol se obávali kvalifikovaného odhadu především z důvodu neznalosti adekvátních kritérií pro identifikaci sociálního znevýhodnění a také z obavy z označení školy za romskou. Někteří z nich odmítali označovat děti za sociálně znevýhodněné, pokud neměly toto znevýhodnění diagnostikované pedagogicko-psychologickou poradnou. Současná praxe poraden při diagnostice sociálního znevýhodnění je poměrně nejednotná. Neochota pedagogických pracovníků rozpoznat sociální znevýhodnění a zvolit patřičné vyrovnávací prostředky při vzdělávání takových žáků souvisí s nulovým navýšováním finančních prostředků na vzdělávání této skupiny.

byli diagnostikováni školským poradenským zařízením a byli tudíž evidováni ve školní matrice, zaznamenáni pouze v 16,5 % škol a tvořili 0,5 % ze všech žáků. Ředitelé škol byli v rámci šetření požádáni, aby odhadli, kolik dalších žáků by vyhovovalo definici sociálního znevýhodnění, přestože jej nemají diagnostikované. Součet těchto žáků a diagnostikovaných sociálních znevýhodnění (dále „SZ“) pak činil 4,9 % z celkového počtu žáků. Celkem tedy podle kvalifikovaného odhadu ředitelů navštěvovali žáci se sociálním znevýhodněním tři pětiny škol. Výše zmíněné údaje potvrzují předpoklad, že počet sociálně znevýhodněných žáků je několikanásobně vyšší, než je uváděno ve školních matrikách. I přes obtížnou diagnostiku však školy podle zjištění ČŠI s žáky se SVP pracují a poskytují jim různé formy podpory.

Podpora žáků se SVP byla zaznamenána ve dvou třetinách hodin, kde byli tito žáci přítomni. Z toho se nejčastěji jednalo o poskytování individuální podpory v rámci výuky (90,8 % hodin), v 14,9 % hodin byl přítomen asistent pedagoga a v 8,9 % hodin byly využity speciální metody, postupy, formy a prostředky vzdělávání. Všechny tři nejčastější formy podpory byly častěji využívány v hodinách na 1. stupni. Nejčastěji byla využita pouze jedna forma podpory, v 16,6 % byly využity dvě formy, nejčastěji právě kombinace individuální podpory v rámci výuky s využitím asistenta pedagoga nebo s využitím speciálních metod a forem.

Pro zohlednění individuálních vzdělávacích potřeb je možné v hodinách zařadit obsahovou diferenciaci učiva. Diferencované nároky dle schopností a možností žáků byly zaznamenány v 58,2 % hodin. Diferenciaci učiva častěji uplatňovali pedagogičtí pracovníci, kteří absolvovali další vzdělávání zaměřené na práci se žáky se SVP. Výrazně častěji bylo učivo přizpůsobeno možnostem a schopnostem žáků na 1. stupni (68,1 % hodin) než na 2. stupni (48,7 % hodin). Ve větší míře využívali diferenciaci také vedoucí pracovníci a třídní učitelé oproti ostatním učitelům.

Systematická a cílená péče o žáky se SVP zahrnuje nejen podpůrná a vyrovnávací opatření zařazená do výuky, ale také další aktivity. Nejčastěji jsou žákům se SVP poskytovány konzultace, doučování a příprava na vyučování (9 z 10 škol). Tři čtvrtiny škol organizují v rámci podpory žáků se SVP volnočasové aktivity, přibližně 65 % škol realizuje aktivity zaměřené na prevenci a boj s rizikovými jevy.

Předcházení školnímu neúspěchu a zvyšování motivace ke vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků implikuje zapojení těchto žáků do aktivit školy, aniž by je z účasti vylučovalo jejich sociální znevýhodnění. Školy pro to mohou učinit nejrozličnější opatření, např. mohou tyto žáky finančně či materiálně podpořit (pokud jim to rozpočet umožňuje), případně jejich znevýhodnění zohlednit při plánování školních akcí. Touto formou podporuje sociálně znevýhodněné žáky 87,8 % škol, a to nejčastěji ve formě zohlednění finanční situace žáků při plánování školních akcí (65,6 % škol).

V rámci tematického šetření byli ředitelé škol dotazováni na to, jaké bariéry podle jejich názoru komplikují inkluzivní vzdělávání. Existenci překážek pro realizaci inkluze ve školách konstatovalo 69,5 % ředitelů. Příčiny nedostatečné podpory inkluzivního vzdělávání spatřují nejčastěji v materiálních a architektonických nedostatcích. V podobné míře byl zmiňován nedostatek finančních prostředků na zajištění specializovaných personálních pozic, jako je asistent pedagoga, speciální pedagog apod. (problematické je především dlouhodobé zajištění těchto pozic, které přesáhne dobu trvání grantu či projektu). Nedostatečnou dostupnost specializovaných pozic vzhledem k potřebám škol potvrdilo i šetření, podle kterého byl speciální pedagog k dispozici v 16,1 % škol a školní psycholog v 9,4 % škol, kde se vzdělávají žáci se SVP. Školní poradenské pracoviště v kompletním složení (výchovný poradce, školní metodik prevence, speciální pedagog a školní psycholog) bylo dostupné pouze

v pěti navštívených školách. Ve třetině případů zmiňovali ředitelé škol také nedostatek financí na podpůrná a vyrovnávací opatření a čtvrtina ředitelů uvedla nedostatečnou spolupráci se zákonnými zástupci žáků.

- **Podíl romských žáků vzdělávaných dle vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením**

U významného podílu sociálně znevýhodněných romských dětí bývá na základě zápisu doporučeno ředitelem školy vyšetření školským poradenským zařízením, případně bývá vyšetření iniciováno pedagogy po nástupu dítěte do běžné základní školy, jakmile žák přestane zvládat nároky na něj kladené při výuce. Pokud s vyšetřením dítěte zákonní zástupci souhlasí, pak také nesou odpovědnost za dojednání diagnostiky dítěte se školským poradenským zařízením.

Na základě doporučení školského poradenského zařízení a informovaného souhlasu romských rodičů pak může být dítě zařazeno do vzdělávání do třídy, studijní skupiny nebo školy zřízené za účelem vzdělávání žáků se zdravotním postižením. Volena bývá varianta vzdělávání dle RVP ZV - LMP. Právě tohoto způsobu vzdělávání se ve vztahu k romským dětem týkal rozsudek ESLP ve věci D. H. a ostatní, v němž byla shledána nepřímá diskriminace romských žáků, kteří se v porovnání s většinovou populací ve vyšší míře vzdělávali v tehdejších zvláštních školách. Český školský systém nezajišťoval rovný přístup romských dětí ke vzdělávání, neboť jejich výuka probíhala dle RVP ZV - LMP. Tento způsob vzdělávání omezoval jejich budoucí vzdělanostní šance, protože bylo pro absolventy zvláštních škol obtížnější vzhledem k omezenému rozsahu vědomostí a dovedností, které si v těchto školách osvojili, úspěšně vykonat přijímací zkoušky na střední školu. S nízkou úrovní vzdělání a bez potřebné kvalifikace měli následně daleko nižší šance na úspěšné uplatnění na trhu práce.

V minulých letech proběhlo několik šetření, jejichž cílem bylo získat odhad etnického složení žáků praktických škol a informace o počtu romských žáků vzdělávaných dle vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením (dále RVP ZV-LMP).

V září 2013 se na žádost MŠMT uskutečnilo elektronické rychlé šetření České školní inspekce zjišťující počty žáků vzdělávaných dle RVP ZV-LMP. Šetření vycházelo z kvalifikovaných odhadů, které poskytli představitelé oslovených škol³⁵. Následně školní inspektoři doplňovali informace ve školách, které do uvedeného termínu dotazník nevyplnily. Šetření proběhlo jako součást Akčního plánu opatření pro výkon rozsudku Evropského soudu pro lidská práva v případě D. H. a ostatní proti České republice. Osloveno bylo celkem 483 škol, které splňovaly kritérium zařazení do výběru, tj. 5 a více žáků s diagnózou LMP (na základě informací poskytnutých MŠMT za školní rok 2012/2013). Do analýz bylo následně zahrnuto 478 škol, za které byly dostupné kompletní údaje. Bylo zjištěno, že z 14 908 žáků vzdělávaných podle RVP ZV-LMP bylo 4 198 Romů, což činilo 28,2%.

Tab. 20 Počet žáků vzdělávaných podle RVP ZV a RVP ZV-LMP

Vzdělávací program	Počet	Podíl (v %)
Počet žáků vzdělávaných podle RVP ZV	41 643	100
Z toho počet romských žáků	4 278	10,3
Počet žáků vzdělávaných podle RVP ZV-LMP	14 908	100
Z toho počet romských žáků	4 198	28,2

³⁵ Toto šetření bylo některými představiteli škol vnímáno negativně, což v některých případech mohlo zkreslit poskytnuté informace.

Tabulka níže uvádí procenta romských žáků vzdělávaných podle programu RVP ZV – LMP v jednotlivých krajích ve školním roce 2012/2013. Nejvyšší podíly byly zaznamenány v Ústeckém kraji (41,5%), dále pak v Moravskoslezském (35,9%) a Královéhradeckém (34,7%). Nad celorepublikovým průměrem jsou ještě podíly romských žáků v Libereckém, Karlovarském a Středočeském kraji. Naopak nejnižší podíly romských žáků, kteří se vzdělávají podle RVP ZV – LMP, jsou v Pardubickém kraji (11,4%), Vysočině (14,1%) a Praze (16,9%).

Tab. č. 21 Podíl romských žáků vzdělávaných dle RVP ZV-LMP v krajích ve školním roce 2012/2013

Kraj	Podíl romských žáků na počtu všech žáků s LMP (kvalif. odhad v %)
	šk. r. 2012/13
Ústecký	41,5
Moravskoslezský	35,9
Královéhradecký	34,7
Liberecký	31,5
Karlovarský	30,3
Středočeský	28,7
Olomoucký	25,8
Jihočeský	25,7
Zlínský	23,7
Plzeňský	21,4
Jihomoravský	20,7
Hl. město Praha	16,9
Vysočina	14,1
Pardubický	11,4
Celkem	28,2

Podobné šetření provedla ČŠI také v roce 2012, kdy byla analyzována data z rychlého šetření ze 169 škol. Z toho u 152 škol jsou k dispozici data z obou těchto šetření (tj. v roce 2012 i 2013). Z porovnání těchto dat vyplývá, že absolutní počty romských žáků vzdělávaných podle programu RVP ZV – LMP se ve zkoumaných školách daří snižovat, nicméně vzhledem ke stejnému trendu u neromských žáků zůstává procentuální podíl romských žáků vzdělávaných podle tohoto programu stále stejný.

Tab. 22 Srovnání počtu žáků vzdělávaných podle RVP ZV na 152 školách zařazených do šetření ve školním roce 2011/2012 a 2012/2013

	2011/2012	2012/2013
Počet žáků vzdělávaných podle RVP ZV-LMP	8 330	6 768
Z toho počet romských žáků	2 160	1 758
Podíl (v%)	25,93	25,98

Procentuální podíl romských žáků vzdělávaných mimo hlavní vzdělávací proud zůstal v roce 2013 zhruba stejný jako v roce předchozím i při srovnání s dalšími relevantními výzkumy provedenými v roce 2012. Výzkum veřejného ochránce práv k otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol, zveřejněný v červnu 2012, konstatoval, že romští žáci

jsou výrazně nadreprezentováni³⁶ ve vzdělávání v základních školách praktických. Pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv prostřednictvím metody pozorování identifikovali³⁷ celkem 32% romských žáků na sledovaných 67 bývalých zvláštních školách. Kvalifikovaný odhad učitelů byl vyšší – 35% romských žáků.

Na zmapování podílu romských dětí vzdělávaných dle RVP ZV - LMP se zaměřila také „*Tematická zpráva České školní inspekce: Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012*“ zveřejněná v červenci 2012. Podíl romských žáků, kteří se vzdělávali podle RVP ZV - LMP, činil podle kvalifikovaných odhadů ředitelů škol 26,4 %.

Na podporu vzdělávání romských dětí v běžných základních školách se v roce 2013 zaměřily také některé projekty nestátních neziskových organizací. Jedním z nich byl projekt „*Mami, tati, já chci do školy!*“ organizace Slovo 21³⁸. Hlavním cílem projektu, který probíhal od července do prosince 2013, bylo motivovat romské rodiče ke zvýšení zájmu o právo na přiměřené vzdělávání svých dětí. V rámci projektu byly pořádány workshopy pro rodiče, na kterých se mohli dozvědět, jaké dopady má vzdělávání v praktické škole na budoucnost jejich dětí. Součástí projektu byla také prezentace videoklipu „*Nebud' dilino!*“, ve kterém romští hiphopeři z pražského Žižkova zdůrazňují, že romské děti patří na základní, nikoli na praktické školy.

3.2.3 Sekundární a terciální vzdělávání

Podíl Romů se středoškolským vzděláním je ve srovnání s ostatní populací nadále nízký, přitom tento cíl by měl být jednou z priorit vzdělávací politiky ČR. Organizace OECD ve studii „*Rovnost a kvalita ve vzdělávání: Podpora znevýhodněných žáků a škol*“ poukázala na to, že u žáků s horším sociálně ekonomickým zázemím existuje dvakrát vyšší pravděpodobnost, že budou mít horší studijní výsledky. Vzdělávací systém v ČR se projevuje tím, že není schopen reagovat na osobní nebo sociální okolnosti života žáků, které představují překážky při naplňování jejich vzdělávacího potenciálu. Nerovnost v přístupu ke vzdělávání je příčinou neúspěchu i u romských dětí ve škole, vede k demotivaci na další vzdělávání a k předčasnému odchodu ze školy (průměrně 20% mladých lidí opouští školu před dokončením úplného středního vzdělání). Přitom úspěšné dokončení úplného středoškolského umožňuje jednotlivcům získat lépe placené zaměstnání a mají zároveň vyhlídky na smysluplnější a zdravější životní styl. Výsledkem jsou rovněž vyšší příspěvky do veřejných rozpočtů prostřednictvím vyšších daní z příjmu. Lidé s vyšší úrovní vzdělání také přispívají k demokratickým společnostem a udržitelným ekonomikám, jsou méně závislí na sociální pomoci a méně zranitelní vůči hospodářským krizím. I z toho důvodu doporučila OECD zajistit rovný přístup ke vzdělávání Romům a investice do předškolního, základního a středoškolského vzdělávání.

Změna školského zákona z roku 2005 sice odstranila znevýhodnění žáků bývalých zvláštních škol, kteří neměli v minulosti možnost studovat na středních školách, nicméně ani změna legislativa neusnadnila romským absolventům základních škol praktických přechod na střední školu. Podle České školní inspekce³⁹ jen asi 45% žáků praktických škol pokračuje

³⁶ Výzkumníci vycházeli z předpokladu, že v ČR žije dle oficiálních odhadů 150 – 300 tisíc Romů, tj. podíl romské populace z celkové populace ČR dosahuje 1,4 – 2,8%. Dalo by se tedy očekávat, že by měl být tento podíl zhruba zachován i v subpopulaci dětí školou povinných.

³⁷ Etnicita žáků byla zjišťována dvěma metodami sběru etnických dat, metodou pozorování a metodou identifikace na základě nepřímých kritérií.

³⁸ Zdroj: Výroční zpráva 2013, Slovo 21, Praha 2014. Dostupné online: http://www.slovo21.cz/images/dokumenty/vyrocní_zprava_2013.pdf

³⁹ Rovný přístup ke vzdělávání v České republice: situace a doporučení. Česká školní inspekce, Praha 2014, str. 25)

v dalším vzdělávání. Navíc 93% z nich se vzdělává v oborech středního vzdělávání skupiny E⁴⁰.

Zpráva České školní inspekce „*Rovný přístup ke vzdělávání v České republice: situace a doporučení*“ uvádí, že pro úspěšný přechod sociálně znevýhodněných žáků na střední školu a její úspěšné dokončení je důležitý dobrý start, tedy dobrá příprava v předškolním vzdělávání a absolvování kvalitního základního vzdělání. Nezbytná je další podpora a pozitivní motivace znevýhodněných žáků na střední škole⁴¹. Účinnou podporu představuje také dobré poradenství pro volbu dalšího vzdělávání a včasná diagnostika rizika selhání nebo školního neúspěchu. Osvědčila se práce školního poradenského pracoviště, školního psychologa a speciálních pedagogů, kteří jsou škole i žákům k dispozici a pracují se žáky a uchazeči již při výběru oboru středního vzdělávání.

Mezi navrhovanými opatřeními zmiňuje zpráva např. úpravu rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání tak, aby byl zajištěn rovný přístup všem žákům do oborů středního vzdělání a středního vzdělání s výučním listem a vzájemná prostupnost těchto oborů. Také uvádí nutnost zajistit prostupnost a možnost dokončení středního vzdělání i po neúspěchu u maturitní zkoušky (žáci musí dostat možnost dokončit střední vzdělání i na nižší než na původně započaté úrovni). Také je třeba monitorovat předčasné odchody žáků ze středního vzdělávání a sledovat, jak souvisí s jejich předchozím vzděláváním.

Mezi bariéry úspěšného přechodu romských absolventů ZŠ na SŠ patří také horší prospěch na ZŠ a nižší profesní aspirace dětí i jejich rodičů. Tyto aspirace jsou obvykle ovlivněny prostředním, v němž dítě vyrůstá, kde je nezaměstnanost a nízká úroveň vzdělání běžná. Projevuje se zde i nedůvěra rodičů v to, že vyšší vzdělání přinese dítěti sociální vzestup. Svůj postoj často zdůvodňují zkušenostmi z okolí, kdy se ani Romům s vyšší úrovní vzdělání nepodařilo najít si pracovní místo. Významným faktorem je i celková socioekonomická situace rodiny.

V praxi se projevuje nízká připravenost SŠ na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tyto školy využívají inkluzivní opatření v nižší míře než ZŠ. Podle tematické zprávy České školní inspekce „*Podpora inkluzivního vzdělávání v základních a středních školách ve školním roce 2012/2013*“ jsou nejčastějšími překážkami, které brání vyšší míře inkluzivního vzdělávání, podle výpovědí ředitelů škol zejména nedostatek finančních prostředků na zajištění specializovaných pozic (speciální pedagog, asistent pedagoga apod.) a materiální či architektonické bariéry. Výjimkou je na českých středních školách existence školního poradenského pracoviště se všemi specialisty (tj. výchovný poradce, školní metodik prevence, speciální pedagog a školní psycholog).

Znevýhodněným romským žákům se hůře daří adaptovat na nové podmínky vzdělávání. Na SŠ se setkávají s vyšším podílem neromských spolužáků. Navázat vztah s nimi může být složitější zejména u těch romských žáků, kteří byli zvyklí vzdělávat se v segregovaných romských ZŠ s vysokým podílem romských žáků. Romský žák je na SŠ více vystaven riziku stigmatizace, která může ovlivnit jeho postoj ke studiu. Významně do předčasného odchodu ze školy intervenují absence ve škole, které postupem času mohou vyústit k vyloučení žáka ze školy.

⁴⁰ Jde o odborné (profesní) vzdělání v oborech s nižšími nároky na všeobecnou a odbornou přípravu. Absolventi získají výuční list a jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání. Po absolvování je velmi problematické pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturitní zkoušky. Doba přípravy je 2 nebo častěji 3 roky.

⁴¹ Toto zjištění vychází z výzkumu NÚV Předčasné odchody žáků ze středních škol: Názory pracovníků škol a úřadů práce na nástroje prevence a intervence, Národní ústav pro vzdělávání, Praha 2013.

Negativně do vzdělávací dráhy romských středoškoláků zasahuje i migrace rodin. Z důvodu stěhování odchází žák ze střední školy a v novém bydlišti již ve studiu nepokračuje.

Nízký počet romských absolventů SŠ se logicky odráží ve velmi nízkém počtu romských studentů VOŠ a VŠ. Celkově je přechod romských středoškoláků na VŠ nedostatečně zmapovaný. Za tímto účelem by měla být do budoucna provedena výzkumná studie, která by sledovala vzdělávací trajektorie těch romských absolventů SŠ, kterým se podařilo úspěšně zahájit studium na VŠ či VOŠ. Zároveň by identifikovala překážky, kterým tito studenti v průběhu studia čelí.

Určitým demotivujícím faktorem k přechodu do tohoto stupně vzdělávání je dlouhodobost, finanční náročnost vysokoškolského studia a nejistota, zda se studentům podaří školu úspěšně dokončit. Absolventi středních škol z nízkopříjmových romských domácností více preferují i rychlý nástup na trh práce, který jim umožní získat co nejdříve příjem a dosáhnout tak ekonomické nezávislosti.

Finanční náročnost studia na středních a vyšších odborných školách je možné u nemajetných romských studentů kompenzovat prostřednictvím dotačního programu MŠMT „Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol“. Dotace jsou poskytovány také soukromým a veřejným vysokým školám. Sociální stipendia se přiznávají studentům podle §91 odst. 3 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Stipendia pro romské vysokoškolské studenty poskytuje také Romský vzdělávací fond (Roma Education Fund, dále jen „REF“). Hlavním cílem programu je pomocí stipendia zvýšit vzdělanostní úroveň romské menšiny a působit desegregačně na vzdělávací systém. V roce 2013 bylo do programu přijato celkem 73 žádostí o stipendium na akademický rok 2013/2014, z čehož 33 žádalo o obnovu stipendia. Z celkového počtu bylo 54 žádostí podáno studenty bakalářského programu, 17 magisterského programu a 2 žádosti studenty doktorandského studia. Z tohoto počtu bylo přiznáno celkem 41 stipendií, na která bylo rozděleno 41 057 EUR.

3.2.4 Pokrok v přijatých opatřeních ke zvýšení vzdělanostních šancí Romů

V listopadu 2012 předložila vláda ČR Výboru ministrů Rady Evropy *Akční plán opatření pro výkon rozsudku Evropského soudu pro lidská práva v případě D. H. a ostatní proti České republice*, který představuje jednotlivé kroky k odstranění nepřímé diskriminace romských žáků, kterou shledal ve svém rozsudku Evropský soud pro lidská práva.

Naplánovaná opatření mají za účel nastavit účinné právní záruky zajišťující, že proces zařazování dětí do RVP ZV - LMP bude objektivní, prostý diskriminace na základě etnicity a sociálního původu a bude zajišťovat nejlepší zájem dítěte. Základním cílem všech opatření uvedených v Plánu je důsledné naplňování zásad školského zákona; Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluvy o právech dítěte a Ústavy ČR tak, aby etnicita a sociální zázemí neměly vliv na zařazování žáků do vzdělávacích programů.

V říjnu 2013 předložila Česká republika Výboru ministrů Rady Evropy informaci o naplňování Plánu. Opatření tohoto Plánu byla v roce 2013 naplňována následovně:

A. Žáci bez indikace vzdělávání ve skupinové integraci s žáky s lehkým mentálním postižením

- 1) Vypuštění bez náhrady 25% tolerance žáků se zdravotním znevýhodněním ve třídě pro žáky se zdravotním postižením v § 10 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

- 2) Zruší se možnost dočasného zařazení žáka se zdravotním či sociálním znevýhodněním do třídy pro žáky se zdravotním postižením (§ 3 odst. 5 vyhlášky č. 73/2005 Sb.).

V roce 2013 byla připravena novela⁴² prováděcí vyhlášky č. 73/2005 Sb., která má vyloučit dočasné umístění žáků se sociálním znevýhodněním do skupin pro žáky se zdravotním postižením. Nicméně zůstává zachována možnost vzdělávání žáků se zdravotním znevýhodněním ve skupinách pro žáky se zdravotním postižením, byť pouze výjimečně a po dobu nezbytně nutnou pro vyrovnání jejich znevýhodnění a jen v případě, že při vzdělávání v základní škole nebo třídě základní školy pro žáky bez zdravotního postižení i při zohledňování individuálních vzdělávacích potřeb a uplatňování vyrovnávacích opatření podle § 1 odst. 2 celkově selhávají a pokud to vyžaduje jejich zájem. Vzdělávání nemohou být ve školách či třídách pro žáky s lehkým mentálním postižením.

Procentuální tolerance zůstala ve vyhlášce zachována. Novela byla schválena v první polovině roku 2014 a je účinná od 1. září 2014.

B. Diagnostický pobyt

- 1) Vypuštění diagnostického pobytu v § 10 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb.
- 2) Nahrazení pobytu diagnostickým pozorováním, které bude směřovat k podpoře učitele vzdělávajícího dítě v hlavním vzdělávacím proudu ze strany poradenských zařízení.

K plnému zrušení statutu diagnostického pobytu a jeho nahrazení diagnostickým pozorováním v běžném vzdělávání v rámci novelizace vyhlášky č. 73/2005 Sb. nedošlo. Opatření MŠMT pouze neumožňuje vykonávat diagnostické pobyty ve skupinách pro žáky s lehkým mentálním postižením.

C. Diagnostické nástroje

- 1) Revize diagnostických nástrojů používaných k diagnostice lehkého mentálního postižení (zajištění kulturně neutrálního přístupu a rovného přístupu ke vzdělávání – diagnostickým potřebám by měly odpovídat korespondující služby).

MŠMT zavádí do praxe nové diagnostické nástroje, které zaručují objektivitu výsledků šetření všech žáků. Jejich cílem je nejen posouzení dovedností dětí, ale především přesnější definování způsobů jejich podpory ve vzdělávání, která dětem umožní snadněji se vyrovnat s požadavky majoritní školy.

Národní ústav pro vzdělávání za tímto účelem sestavil expertní skupinu k diagnostickým nástrojům ve školství. Skupina identifikovala klíčové problémy: užívání nástrojů, analýzu stavu vybavení nástroji v systému poradenských služeb ve školství. Následně bylo realizováno vzdělávání respektive výcvik psychologů v ČR ve spolupráci s vydavatelstvím v USA, který byl zaměřen na užívání nástroje k diagnostice kognitivních předpokladů. Výcvik byl realizován s podporou MŠMT.

MŠMT v roce 2013 vyhlásilo nový rozvojový program „Vybavení školských poradenských zařízení diagnostickými nástroji“. Nové diagnostické nástroje (např. IDS, CFT 20R, MATERS) jsou určeny pro použití ve školských poradenských zařízeních (pedagogicko-

⁴² Vyhláška č. 103/2014 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb., a vyhláška č. 73/2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., s účinností od 1.9.2014

psychologické poradny, speciálně-pedagogická centra). Případně je mohou užívat školní psychologové.

V roce 2013 bylo zároveň podpořeno pro používání metody Woodcock–Johnson včetně nezbytného proškolení v užívání testu 71 školských poradenských zařízení a v rámci nich 93 proškolených psychologů. Výběr pedagogicko-psychologických poraden byl plošně rovnoměrný v rámci celé ČR.

D. Supervizní mechanismy v oblasti diagnostiky a poradenských zařízení

- 1) Česká školní inspekce nabude kompetence revizního orgánu (hodnocení správnosti posudku v případě incidentu, namátková kontrola poradenských zařízení).
- 2) Úprava školského zákona – školská poradenská zařízení (PPP a SPC) budou zařazována do rejstříku ministerstva, popř. budou MŠMT akreditována.

Otázka zřízení revizního orgánu je předmětem novelizace školského zákona, která byla během roku 2013 připravována. Česká školní inspekce by měla být především kontrolním a inspekčním orgánem a Národní ústav pro vzdělávání odborným a řídicím orgánem pro oblast poradenství. Česká školní inspekce bude v dané oblasti především přezkoumávat, zda došlo k naplnění uplatňování doporučení od poradenského zařízení v souladu se školským zákonem, zatímco Národnímu ústavu pro vzdělávání bude náležet úloha koncepčního řízení a rozvoje oblasti poradenství.

V rámci modernizace systému vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v novele školského zákona podrobněji specifikována činnost poraden i revizního orgánu. Výstupy činnosti školských poradenských zařízení – zpráva a doporučení – budou podléhat revizi. Součástí revizního postupu může být v případě potřeby také nové zjišťování vzdělávacích potřeb žáka, které bude možné provést pouze se souhlasem žáka (zákonného zástupce).

E. Evidence a statistiky v oblasti etnicity žáků vzdělávaných dle přílohy RVP ZV - LMP

- 1) ČR bude za účelem monitoringu naplňování výkonu rozsudku D. H. a ostatní provádět každoroční šetření k zjištění počtu romských žáků vzdělávaných v programech dle RVP ZV – LMP.
- 2) Bude provedena úprava vyhlášky o dokumentaci škol a školských zařízení ve smyslu zavedení evidence počtu dětí vzdělávajících se v programech dle přílohy RVP ZV – LMP.

V roce 2013 byla provedena úprava⁴³ vyhlášky č. 364/2005 Sb., *o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení)*, ve znění pozdějších předpisů, která zavádí pro školy povinnost vést evidenci počtu dětí vzdělávajících se v programech dle přílohy RVP ZV – LMP, včetně informace o způsobu integrace žáka, a oba tyto údaje předávat MŠMT. Novela vyhlášky nabyla účinnosti dne 1. července 2013.

⁴³ Vyhláška č. 131/2013 Sb., kterou se mění vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů.

Dále bylo zavedeno každoroční šetření České školní inspekce k zjištění počtu romských žáků vzdělávaných v programech podle přílohy RVP ZV – LMP (viz. bod „*Podíl romských žáků vzdělávaných dle vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením*“ výše).

F. Přípravné třídy a mateřské školy

- 1) Přípravné třídy nebudou moci být zřizovány u ZŠ praktických (novela školského zákona).
- 2) U základních škol praktických bude znemožněno zřizovat MŠ.
- 3) Ředitel školy bude nově rozhodovat o zařazení žáka do přípravné třídy na základě jeho zhodnocení vzdělávacích potřeb žáka (podmínka vyjádření školského poradenského zařízení bude vypuštěna).

V roce 2013 byla v rámci novely zákona č. 472/2011 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) zpracována úprava § 47, který je zaměřen na přípravné třídy základní školy. Přípravné třídy základní školy budou nově určeny nikoli pro děti s diagnostikovaným sociálním znevýhodněním (kategorie sociálního znevýhodnění bude transformována do podpůrných opatření odpovídajících některým překážkám ve vzdělávání z důvodu životních podmínek žáka), ale pro děti s odkladem povinné školní docházky. Doporučení školského poradenského zařízení nebude vyžadováno, ale předpokládá se, že interakce s poradenským systémem proběhla před povolením odkladu.

Zřizování mateřských škol a přípravných tříd při základních školách praktických se zmíněná novela školského zákona nedotýká, v roce 2014 se však připravoval návrh zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání, který by tuto problematiku řešil.

G. Postavení přílohy RVP ZV – LMP a další postup ohledně této přílohy

- 1) Revize přílohy RVP ZV – LMP – právní a odborná analýza současného stavu; přehodnocení metodiky práce s RVP ZV s vymezením možnosti upravovat předpokládané výstupy RVP ZV.

V roce 2013 MŠMT připravilo záměr revize ve variantních řešeních. Záměr ve většině variant pracuje s možností začlenění přílohy LMP do vlastního vzdělávacího programu. Akcentována je i individualizace přístupu v míře úpravy/snižování výstupů vzdělávání.

H. Fórum nevládních organizací k otázce rovných příležitostí

- 1) Česká republika iniciuje vznik a bude moderovat fórum, které bude diskutovat otázky rovných příležitostí ve vzdělávání (koncept inkluzivního vzdělávání).

Toto fórum, které slouží k otevřené diskuzi o tématu vzdělávání Romů, bylo v roce 2013 svoláno čtyřikrát.

V roce 2013 byly učiněny dílčí kroky k naplňování požadavků vyplývajících z rozsudku ESLP ve věci D. H. a ostatní proti ČR. Pozitivně lze hodnotit zejména zavedení evidence počtu dětí vzdělávajících se v programech dle přílohy RVP ZV – LMP, a také každoročního šetření podílu romských dětí, vzdělávajících se podle této přílohy. Přestože metodika sběru

těchto etnických dat nezaručuje vždy přesné výsledky, existence alespoň hrubých dat je nezbytná pro vyhodnocení dopadů zákonných opatření v praxi.

Pozitivní je také pokračující revize diagnostických nástrojů a vzdělávání pedagogů a psychologů v nových metodách testování, které by mělo být dokončeno v roce 2014, stejně tak probíhající revize přílohy rámcového vzdělávacího programu základní vzdělávání pro žáky s lehkým mentálním postižením.

Česká republika naopak nesplnila úkol zrušit statut diagnostického pobytu a nahradit ho diagnostickým pozorováním v běžném vzdělávání. Nepodařilo se ani zamezit zřizování mateřských škol a přípravných tříd při základních školách praktických, které v praxi činí pozdější přechod dítěte na běžnou základní školu komplikovanějším. Problematické je také zpoždění při plnění Plánu oproti schválenému harmonogramu, které nejen vrhá špatné světlo na Českou republiku v mezinárodním kontextu, ale zejména oddaluje účinnost potřebných opatření a způsobuje, že dalším romským dětem není umožněno plně využít jejich potenciál při vzdělávání.

3.3 OBLAST ZAMĚSTNANOSTI

Jedním ze základních předpokladů společenského vzestupu sociálně vyloučených Romů je zlepšení jejich pozice na trhu práce. Dosažení tohoto cíle se však dlouhodobě nedaří, míra nezaměstnanosti Romů se od počátku transformace ekonomiky v ČR po roce 1989 spíše zvyšuje.

Ačkoliv se členské státy EU včetně ČR zavázaly realizovat opatření zaměřená na profesní vzdělávání, zvýšení zaměstnatelnosti a zaměstnanosti Romů, je participace Romů na trhu práce nadále nepřijatelně nízká ve srovnání s většinou populací. Z důvodu vyloučení významného podílu Romů z účasti na trhu práce patří romská menšina mezi jednu z nejvíce ohrožených chudobou a materiální deprivací.

Vysoká míra nezaměstnanosti v romské populaci negativně ovlivňuje i postoje většinové společnosti vůči Romům. Majoritní společnost vidí příčinu nezaměstnanosti více v samotných Romech a v jejich neochotě pracovat, nepřipouští existenci systémových překážek či diskriminace na trhu práce. Zvýšení participace Romů na trhu práce by tedy přispělo nejen ke zlepšení socioekonomických poměrů romských domácností, ale i ke zlepšení jejich vztahů s většinou populací a ke zvýšení jejich společenské prestiže.

3.3.1 Situace Romů na trhu práce v roce 2013

V přístupu Romů na trh práce nenastal ani v roce 2013 pozitivní vývoj. Romové čelí častěji v porovnání s většinou populací dlouhodobé, opakující se nezaměstnanosti, přičemž bývá nezaměstnaných více členů domácnosti v ekonomicky aktivním věku. V průběhu roku 2013 se mírně zvýšila jejich šance získat pracovní místo vzhledem k celkovému vývoji situace na trhu práce, kde byl k 31. prosinci 2013 podíl nezaměstnaných osob 8,2%⁴⁴. To představuje mírný nárůst ve srovnání s rokem 2012, kdy byl k poslednímu dni v roce podíl nezaměstnaných osob 7,4%. Opět se projevila i určitá regionální disproporce, neboť některé regiony byly postiženy nezaměstnaností více než jiné. K 31. prosinci 2013 byla nezaměstnanost nejvyšší v Ústeckém kraji (11,47 %), následovaly Moravskoslezský (10,47%), Olomoucký (9,79%) a Karlovarský (9,33%). Jedná se zároveň o kraje, kde žije v rámci ČR nejvyšší podíl sociálně vyloučených romských domácností. Dle údajů krajských koordinátorů pro romské záležitosti se míra nezaměstnanosti Romů žijících na území sociálně vyloučených lokalit v těchto regionech pohybovala v rozmezí 70 – 100%.

V prosinci 2013 připadalo v ČR na 1 volné pracovní místo 17 uchazečů o zaměstnání. Celková poptávka zaměstnavatelů pro pracovní cíle se tedy stejně jako v minulých letech nezvýšila. Počet uchazečů o zaměstnání převyšoval poptávku po pracovní síle a nezaměstnaní Romové tak museli při hledání pracovního místa obstat ve větší konkurenci ostatních uchazečů. Přetrvávající ekonomické problémy prohloubily strukturální charakter nezaměstnanosti Romů, jejichž úspěšnost při hledání pracovního místa nepříznivě ovlivňuje nižší úroveň vzdělání a kvalifikace, která má spojitost s diskriminací Romů v přístupu ke vzdělávání (viz. kapitola 3.2). Vzrůstající vliv na nezaměstnanost Romů má také situace v oblasti bydlení, kdy se negativně projevuje stěhování Romů za dostupnějším bydlením z ekonomických center do okrajových oblastí s menším množstvím pracovních příležitostí⁴⁵. Na zaměstnatelnost Romů navíc negativně působí zkušenost s dlouhodobou nezaměstnaností, která vede ke ztrátě pracovních návyků a k demotivaci. Vzhledem k velké konkurenci na

⁴⁴ Zdroj: Úřad práce ČR

⁴⁵ Stínová zpráva Evropské sítě proti rasismu (ENAR) o rasismu a diskriminaci v zaměstnání v České republice (Racism and related discriminatory practices in employment in the Czech Republic), ENAR 2014.

pracovním trhu se hlásí na méně kvalifikovaná pracovní místa i pracovníci, jejichž kvalifikace přesahuje požadavky na uvolněné pracovní místo. Zaměstnavatelé také kladou vzhledem k racionalizaci své činnosti vyšší nároky na nové pracovníky, často očekávají, že budou flexibilnější a mít kvalifikaci pro zastávání několika pracovních pozic. Kvalifikovanějším zájemcům o práci mohou romští uchazeči jen obtížně konkurovat. V případě propouštění jsou naopak mezi prvními, kteří o své pracovní místo přijdou. I tento trend se týká romských zaměstnanců, kteří vykonávají manuální dělnické profese. Romští muži s nízkou kvalifikací se uplatňují často ve stavebnictví. Vzhledem k tomu, že se pracovní příležitosti v tomto odvětví objevují zejména v jarních a letních měsících, má jejich nezaměstnanost i sezónní charakter.

Míra nezaměstnanosti mezi Romy v České republice není systematicky sledována. V minulých letech provádělo ministerstvo práce a sociálních věcí dotazníkové šetření na krajských pracovištích Úřadu práce ČR a formou kvalifikovaného odhadu zjišťovalo účast romských uchazečů v aktivní politice zaměstnanosti a jejich úspěšnost na trhu práce. Toto šetření se však v roce 2013 neuskutečnilo. Jedním z mála zdrojů informací tak zůstávají výzkumy mezinárodních organizací.

Nejvýznamnějším z nich bylo v minulých letech regionální šetření UNDP, WB a EC provedené v ČR⁴⁶ (viz Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012) a s ním koordinovaný pilotní výzkum situace Romů provedený Agenturou EU pro základní práva⁴⁷, které se ovšem zaměřily na situaci v sociálně vyloučených lokalitách a tudíž nemusí dostatečně zachycovat situaci Romů žijících integrovaně.

Významně ovlivňují situaci Romů na trhu práce stereotypy a předsudky uplatněné některými zaměstnavateli, kteří Romům kolektivně připisují charakteristiky jako je neochota pracovat, nespolehlivost a další negativní stereotypy, aniž by konkrétnímu romskému uchazeči dali příležitost prokázat své pracovní schopnosti. Na toto téma byly v roce 2013 publikovány výsledky výzkumu, který zjišťoval, do jaké míry ovlivňuje jméno implikující příslušnost k národnostní menšině šance uchazečů o zaměstnání⁴⁸. Výzkumníci elektronicky rozeslali 274 odpovědí na nabídky zaměstnání inzerované na internetu, přičemž používali fiktivní profily uchazečů o zaměstnání, které se lišily pouze ve jméně. Použitá jména evokovala vždy buď příslušnost k většinové společnosti, nebo příslušnost k romské, respektive vietnamské menšině. Zatímco fiktivní uchazeči s typicky česky znějícím jménem byli pozváni na pohovor v 13% případů, u uchazečů se stejným profilem avšak romsky znějícím jménem byla úspěšnost pouze 8%.

V praktické rovině vede uplatnění předsudků k diskriminaci Romů na trhu práce, na jejíž řešení však romské oběti často rezignují a neohlašují ji kontrolním orgánům. Kontrolní orgán, konkrétně inspektoráty práce, neevidují výskyt diskriminace na základě etnicity, proto není možné zde uvést přesný počet případů diskriminace Romů na trhu práce, které řešily. Regionální šetření UNDP a WB z roku 2011 přitom dokládá, že mělo 51% dotazovaných Romů v ČR povědomí o právních předpisech zakazujících diskriminaci etnických menšin při hledání zaměstnání. Příčinou neřešení diskriminace tedy není ani tak neznalost, jako spíše rezignace a nedůvěra v to, že případ bude úspěšně prošetřen.

Neúspěch na trhu práce a zkušenost s opakovaným odmítáním ze strany zaměstnavatelů negativně působí na motivaci k hledání práce. Dalším demotivujícím faktorem je také nízká očekávaná mzda, neboť mzda romských uchazečů o zaměstnání bez kvalifikace se pohybuje

⁴⁶ Situace Romů v 11 členských státech EU, UNDP/WB/EC 2012.

⁴⁷ Pilotní výzkum situace Romů, FRA 2012.

⁴⁸ Bartoš, V., Bauer, M., Chytilová, J., Matějka, F., *Attention Discrimination: Theory and Field Experiments*, CERGE-EI, Praha, 2013.

často na úrovni minimální mzdy (byť ta byla nařízením vlády č. 210/2013 Sb. od 1. srpna 2013 zvýšena z 8 000 Kč na 8 500 Kč). Při porovnání s náklady spojenými s výkonem zaměstnání, se legální pracovní příležitost nevyplácí, zejména pokud uchazeč musí za práci dojíždět a v regionu je horší dopravní obslužnost. V prostředí vyloučených lokalit jsou také dostupnější nelegální pracovní příležitosti, ke kterým se Romové i podle informací krajských koordinátorů často uchylují.

Dalším demotivujícím faktorem je vysoká míra zadlužení sociálně vyloučených Romů, kteří nejsou schopni s ohledem na výši svých příjmu a kvůli nevýhodným podmínkám půjček uhradit své závazky. Regionální šetření UNDP a WB uvádí, že 40% romských respondentů bylo zadlužených. Odhady krajských koordinátorů pro romské záležitosti jsou však vyšší, v roce 2012 hovořily až o 70% zadluženosti⁴⁹. Jakmile se dluh dostává do stádia exekuce, je nevýhodné mít legální zaměstnání, neboť je plat ohrožen exekucí. Zadluženost také vhání sociálně vyloučené romské domácnosti do šedé ekonomiky. Z tohoto důvodu je důležité zavést systematický monitoring situace zadlužených domácností v ČR a nekalých praktik uplatněných ze strany poskytovatelů finančních produktů. Důležitá jsou rovněž opatření na ochranu spotřebitelů a intenzivní pozornost si zaslouží i zvýšení finanční gramotnosti u české populace, specificky však i u obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit, kde jsou jim nevýhodné finanční produkty aktivně nabízeny.

Nepříznivá finanční situace celkově ovlivňuje proces hledání zaměstnání, neboť ten je spojen rovněž s určitými náklady (cestovní výdaje na výběrová řízení). Problematický je u chudých romských uchazečů přístup k internetu, který je v současnosti významným prostředkem při hledání práce. Znevýhodňujícím faktorem je i nižší orientace na trhu práce a schopnost aktivně hledat práci.

Zranitelnými skupinami uchazečů, u nichž je přístup k zaměstnání komplikovanější, jsou mladí nezaměstnaní. V roce 2011 regionální šetření UNDP a WB odhalilo, že alarmující situaci čelí mladí nezaměstnaní ve věkové kategorii 15 – 24 let, u nichž je míra nezaměstnanosti 61%, přičemž 77% respondentů v této věkové kategorii nemělo žádnou pracovní zkušenost. Tato skutečnost poukazuje na potřebu vytvářet specifické programy zaměřené na mladistvé uchazeče o zaměstnání, kteří nemají potřebnou kvalifikaci. Část z nich dokončila pouze základní vzdělání (7%), významný podíl z nich dosáhl pouze nižšího sekundárního vzdělání (62%). Tyto programy by měly vést k návratu mladistvých romských uchazečů do škol, kde budou moci pokračovat ve studiu a doplnit si kvalifikaci. Případně budou tyto programy nabízet absolvování kvalifikačních kurzů, prostřednictvím nichž si budou moci uchazeči doplnit kvalifikaci ověřenou příslušným osvědčením a získat pracovní zkušenost.

Jak již konstatovala Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012, další zranitelnou skupinou na trhu práce jsou romské ženy, které zastávají v rodině pečovatelskou roli. Péče o děti je odtrhuje na delší dobu od účasti na trhu práce. Ve srovnání s muži je celkově nižší participace romských žen na trhu práce. Dle regionálního šetření UNDP a WB participuje na trhu práce pouze 37% romských žen oproti 63% romských mužů. Obtížnější je i jejich pracovní uplatnění, kdy se míra jejich nezaměstnanosti pohybuje okolo 48% (u romských mužů se jedná o 33%).

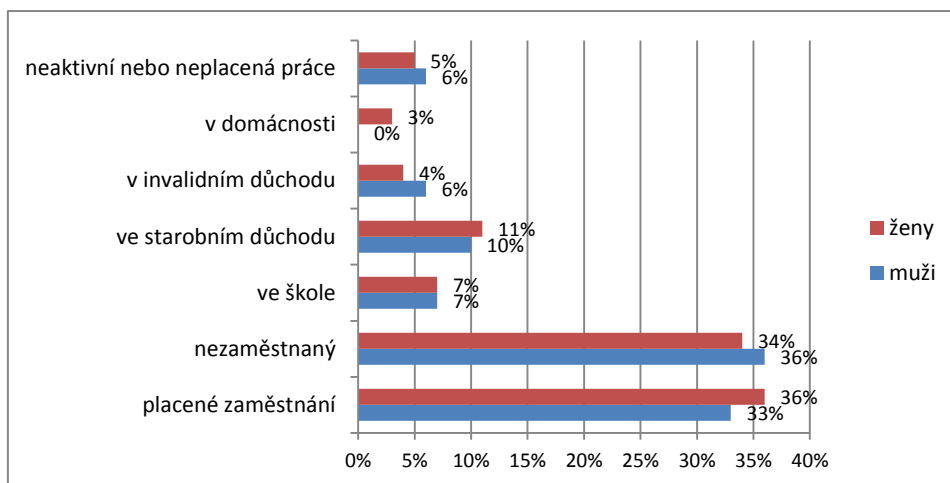
Přímo na rozdíly v situaci romských žen a mužů se zaměřila Agentura EU pro základní práva (FRA), která zpracovala v roce 2013 studii „*Analýza výzkumu Romů agentury FRA z hlediska genderu*“⁵⁰ (Analysis of FRA Roma Survey by Gender). Podle této analýzy

⁴⁹ Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012, Úřad vlády, Praha 2013.

⁵⁰ Analysis of FRA Roma Survey by Gender, FRA 2013.

vykázalo v České republice 36% romských žen a 33% romských mužů žijících v sociálně vyloučených lokalitách nějakou formu placeného zaměstnání. Míra nezaměstnanosti u romských žen a mužů žijících v sociálně vyloučených lokalitách se tedy v České republice podle tohoto výzkumu lišila velmi málo. Podobná situace byla i v dalších zemích střední Evropy (Slovensko, Maďarsko), čímž se tento region vymykal situaci Romů v ostatních sledovaných zemích, kde byla nezaměstnanost žen podstatně vyšší než nezaměstnanost mužů.

Graf č. 3 Srovnání ekonomické aktivity romských žen a mužů v ČR (Zdroj: Analysis of FRA Roma Survey by Gender, FRA 2013)

Nicméně situace romských žen na trhu práce je komplikovanější i tím, že jsou ohroženy vícenásobnou diskriminací z důvodu etnicity a případně péče o dítě nebo jiného člena rodiny. Tuto situaci je třeba výrazněji zohlednit v rámci nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Důležitá je i dostupnost služeb zaměřených na péči o děti. Pozitivní posun by přineslo odstranění překážek, které brání nízkopříjmovým romským rodinám využívat předškolní vzdělávání v mateřských školách (zvýšení kapacity školek, bezplatnost docházky a stravování, změna klimatu v předškolních zařízeních a zvýšení jejich otevřenosti ke vzdělávání znevýhodněných romských dětí).

3.3.2 Realizace opatření ke zvýšení zaměstnanosti Romů v roce 2013

• Účast Romů v aktivní politice zaměstnanosti

Úřad práce ČR realizuje programy APZ pro všechny skupiny znevýhodněných uchazečů o zaměstnání, kterým se nedaří nalézt si v krátkém čase práci, tj. nástroje APZ jsou tedy etnicky neutrální. Na znevýhodněné skupiny Romů je nahlíženo optikou ustanovení §33 zákona č. 435/2004 Sb., *o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů*, který říká, že „[p]ři zprostředkování zaměstnání se věnuje zvýšená péče uchazečům o zaměstnání, kteří ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují“. Pokud romští uchazeči o zaměstnání splňují tuto charakteristiku, potom se jim dostává i zvýšené pozornosti ze strany pracovníků Úřadu práce ČR.

V minulých letech MPSV provádělo každoročně dotazníkové šetření na krajských pracovištích Úřadu práce ČR a formou kvalifikovaného odhadu zjišťovalo účast romských uchazečů v aktivní politice zaměstnanosti i jejich úspěšnost na trhu práce. V roce 2013 se ovšem toto šetření neuskutečnilo, informace o účasti Romů proto nejsou k dispozici.

Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012 zmiňovala nedostatečné personální kapacity Úřadu práce ČR v souvislosti s významným rozšířením jeho agendy, které se negativně odráželo mimo jiné v kvalitě poskytování služeb APZ. V roce 2013 došlo v této otázce k pozitivnímu posunu, kdy 31. července 2013 schválila vláda navýšení počtu zaměstnanců ÚP ČR o 700 zaměstnanců. Od září 2013 do konce prosince 2013 nastoupilo 319 zaměstnanců, kteří působí výhradně v terénu a komunikují nejen s uchazeči, ale také s místními firmami a samosprávou. Další zaměstnanci měli nastupovat od počátku r. 2014. Personální posílení ÚP ČR by mělo vytvořit podmínky k intenzivnější spolupráci se zaměstnavateli, k lepšímu zmapování situace na trhu práce v regionech a k přesnějším zacílení nástrojů APZ. Na ÚP ČR byla zahájena činnost zaměřená na monitorování potřeb zaměstnavatelů, kterou provádějí „terénní“ zaměstnanci každého kontaktního pracoviště (okresní úroveň) a dle zjištění potřeb pak ÚP ČR vytipovává vhodné uchazeče na nabízené pracovní pozice.

V září 2013 byl ukončen program docházky nezaměstnaných (tzv. DONEZ), bránící evidovaným uchazečům o zaměstnání nelegálně pracovat. Po dobu maximálně tří měsíců se uchazeči o práci museli 2x až 3x týdně hlásit na kontaktních místech veřejné správy Czechpoint. Praxe DONEZ byla aplikována na více než 170 tisících nezaměstnaných. Veřejný ochránce práv opakovaně zavedení tohoto opatření kritizoval a označil jej za protiústavní, neboť odporoval lidské důstojnosti a byl spojený s vysokými náklady na dopravu zejména pro uchazeče z venkovských lokalit. Zároveň docházka omezovala čas uchazečů na hledání zaměstnání. Tento systém byl v roce 2013 modifikován tak, že se nezaměstnaní místo na kontaktních místech veřejné správy hlásili na přepážkách úřadů práce, v září byl pak ukončen.

Jednou z možností ke zlepšení situace znevýhodněných Romů na trhu práce je jejich zapojení do sociálně ekonomických aktivit. Veřejné instituce však nedostatečně využívají možnost zadat realizátorům těchto aktivit veřejné zakázky, prostřednictvím nichž by bylo možné zvyšovat zaměstnatelnost pracovníků zapojených do projektu. Možnost zadat veřejnou zakázku se zohledněním sociální podmínky je možná na základě ustanovení § 44 odst. 10 zákona č. 137/2006 Sb., *o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů*.

• **Lokální projekty na podporu zaměstnanosti Romů**

Zaměstnanost Romů je dlouhodobě podporována například prostřednictvím projektů a programů realizovaných prostřednictvím ESF. Jedním z nich byl v roce 2013 projekt Úřadu práce ČR - Krajské pobočky v Ústí nad Labem. „*Sociálně vyloučené lokality Ústeckého kraje*“ (dále projekt SVL), jehož cílem je podpořit min. 800 osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách pomocí provázaného komplexu služeb poradenství, motivace a rekvalifikací a s využitím pracovní asistence umístit 400 účastníků do zaměstnání. Partnerem tohoto projektu jsou Ústecký kraj a poskytovatelé sociálních služeb. Projekt SVL je realizován napříč celým Ústeckým krajem a jeho klíčovými aktivitami jsou výběr a vstup účastníků do projektu, poradenství (skupinové, individuální a odborné), motivační a aktivizační školení, rekvalifikace a praxe, zprostředkování zaměstnání, workshopy a doprovodná opatření. Tento projekt není výhradně zaměřen na zaměstnávání Romů, ale je více než velmi pravděpodobné, že se romského etnika výrazně dotkne. Projekt byl zahájen v prosinci 2012 a má trvat do srpna 2015.

V dubnu 2013 byl zahájen za podpory z OP LZZ projekt „*TEPROM - Terénní pracovníci v Olomouckém a Moravskoslezském kraji*“, který bude ukončen v říjnu 2014. Realizátorem je s.r.o. SocioFactor, partnerem v Olomouckém kraji je Člověk v tísni, o.p.s. Projekt je zaměřen na vytvoření pracovních míst a pomoc lidem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí v

začleňování na trh práce. V rámci projektu bylo ze sociálně vyloučených lokalit Moravskoslezského a Olomouckého kraje (konkrétně Ostravy, Havířova, Olomouce, Přerova a Prostějova) vybráno ve spolupráci s místními neziskovými organizacemi a Úřadem práce ČR padesát osob, které jsou dlouhodobě bez stabilního zaměstnání. Tyto osoby byly zapojeny do motivačních kurzů, prošly bilanční diagnostikou za účelem rozpoznání pracovního potenciálu a je jim poskytována individuální podpora a poradenství po celou dobu trvání projektu. Z celkového počtu podpořených osob cílové skupiny bylo vybráno 24 osob, které prošly akreditovaným kvalifikačním kurzem pro pracovníky v sociálních službách - "*Terénní pracovník působící v sociálně vyloučených lokalitách*". Osm nejlepších absolventů získalo pracovní pozici terénního pracovníka na dobu 12 měsíců na nově vytvořených pracovních místech u partnerských organizací: u Slezské Diakonie (působící v Havířově a Ostravě) a u organizace Člověk v tísni (působící v Olomouci, Přerově a Prostějově). Individuální pracovní poradenství a podpora je poskytována po celou dobu trvání projektu všem zapojeným osobám z cílové skupiny. V případě úspěšných absolventů se zaměří na udržení pracovního místa, osvojení pracovních návyků, komunikaci se zaměstnavatelem a řešení případných konfliktů.

Již od roku 2007 je v České republice etablovaný projekt brněnského sdružení IQ Roma servis, o. s. s názvem „*Ethnic Friendly zaměstnavatel*“. V rámci projektu byla v roce 2013 již posedmé udělována značka „*Ethnic Friendly zaměstnavatel*“, tj. zaměstnavatel, který se otevřeně hlásí k zásadě rovného zacházení a nediskriminuje uchazeče o zaměstnání a pracovníky nejen pro jejich etnický původ a národnost. Ocenění zaměstnavatele je jasným signálem nejen pro uchazeče o zaměstnání jiného etnického původu, ale i pro veřejnost, že zaměstnavatel dává stejnou příležitost etnicky odlišnému obyvatelstvu stejně jako ostatním. Podpora těchto pozitivních příkladů by měla dále vést k rozšíření zásady nediskriminace jako běžného standardu chování zaměstnavatelů na trhu práce. Významným efektem medializace a postupného šíření známosti této značky také přispívá k nárůstu povědomí o otázkách rovných příležitostí a diskriminace na základě etnického původu i v jiných oblastech života a odstraňování negativních stereotypů a předsudků vážících se k etnicky odlišnému obyvatelstvu. Projekt přispívá primárně ke kulturnímu otevírání se samotného trhu práce. Aktivita usiluje o dosažení kulturní otevřenosti služeb zaměstnanosti.

Dne 17. října 2013, tedy k příležitosti Mezinárodního dne boje proti chudobě, proběhla v Praze slavnostní certifikace nových Ethnic Friendly zaměstnavatelů v Rezidenci primátora hlavního města Prahy, a to za účasti zástupců realizátorů projektu a certifikovaných společností, osob veřejného života i pozvaných hostů. Certifikaci Ethnic Friendly zaměstnavatelů zaštitilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, primátor hlavního města Prahy a Velvyslanectví USA.

3.4 OBLAST BYDLENÍ

Romové, především ti sociálně vyloučení, jsou dlouhodobě jednou z nejvíce ohrožených skupin účastníků na trhu s byty, kde ve větší míře podléhají strukturálním bariérám a diskriminaci. V posledních letech byl zaznamenán výrazný propad této cílové skupiny v přístupu k nájemnímu bydlení. Takřka nedostupnou formou je bydlení v bytě v osobním či družstevním vlastnictví; výjimku tvoří levné bydlení v sociálně vyloučených lokalitách, které je v některých případech ve vlastnictví samotných obyvatel. Narůstá počet romských domácností, které jsou odkázány z různých důvodů výhradně na ubytování v ubytovacích zařízeních, které však nejsou vhodné pro dlouhodobé bydlení, zejména u rodin s dětmi. Praxe ukazuje, že jakmile romské domácnosti opustí segment nájemního bydlení, mají mizivé šance na to, že se do něj budou moci v budoucnu vrátit zpět. Provozovatelé ubytoven nahrazují chybějící segment sociálního bydlení pro nízkopříjmové domácnosti v ČR.

Zejména vzhledem k velice špatné situaci vyloučených romských domácností v oblasti bydlení je komplexní řešení sociálního bydlení v ČR naléhavou potřebou.

3.4.1 Situace Romů v oblasti bydlení v roce 2013

Stejně jako v minulých letech byla základní překážkou v přístupu nízkopříjmových romských domácností k bydlení jeho finanční nedostupnost. Příjem domácností znevýhodněných Romů se pohybuje v blízkosti životního minima, což jim znemožňuje vytvořit si potřebné úspory k nájmu bytu, který je spojen na začátku s úhradou jistoty, řádného nájmu, případně i provize pro realitní kancelář. Vzhledem k nepříznivé finanční situaci je složité u těchto domácností si nájemní bydlení i udržet. S deregulací nájemného došlo také k nárůstu nákladů na bydlení, což vede k zatížení rodinných rozpočtů. Nízkopříjmové romské domácnosti pak čelí většímu riziku vzniku dluhů na nájmu a službách s tím spojených, které bývají jednou z nejčastějších příčin ztráty bydlení.

Další nepřekonatelnou překážkou je pro romské domácnosti bez ohledu na jejich finanční situaci neochota pronajímatelů pronajmout jim byt, neboť si je předem spojují s předsudky a stereotypy jako je nedodržování povinností vyplývajících z nájemní smlouvy (zejména s neplacením nájmu či s konfliktním soužitím s ostatními nájemníky). Diskriminace Romů při hledání bydlení probíhá často skrytě. Vzhledem k obtížné prokazatelnosti a neochotě obětí diskriminace ji ohlásit, se jim nedaří účinně řešit.

V roce 2013 byly publikovány výsledky výzkumu, který mimo jiné zjišťoval, do jaké míry ovlivňuje jméno implikující příslušnost k národnostní menšině úspěšnost zájemců o nájemní bydlení v soukromém vlastnictví⁵¹. Výzkumníci elektronicky rozeslali 1 800 odpovědí na nabídky pronájmu bytů inzerované na internetu, s žádostí o prohlídku bytu. Přitom vystupovali pod třemi fiktivními profily, které se lišily pouze ve jméně a neobsahovaly, kromě kontaktních údajů, žádné další informace o uchazečích – majitelé bytů se tedy rozhodovali pouze na základě asociací spojených se jménem uchazeče. Použitá jména evokovala vždy buď příslušnost k většinové společnosti, nebo příslušnost k romské, respektive vietnamské menšině. Součástí odpovědi na inzerát byl také odkaz na webovou stránku fiktivního uchazeče, která obsahovala profil zájemce⁵². Výzkum sledoval jednak to, kolik pozvání na prohlídku bytu jednotliví fiktivní kandidáti dostanou, ale také to, kolik majitelů bytů použije odkaz pro získání bližších informací o jednotlivých zájemcích o pronájem.

⁵¹ Bartoš, V., Bauer, M., Chytilová, J., Matějka, F., *Attention Discrimination: Theory and Field Experiments*, CERGE-EI, Praha, 2013.

⁵² Profily všech tří fiktivních zájemců o ubytování se shodovaly.

Výsledky výzkumu jasně ukázaly na přetrvávající diskriminaci zájemců z řad Romů. Zatímco zájemce s typicky česky znějícím jménem byl pozván na prohlídku bytu v 78% případů, u zájemce s romsky znějícím jménem byla úspěšnost pouze 43%. Z toho vyplývá, že zájemce s romsky znějícím jménem musí průměrně odpovědět na dvojnásobek inzerátů, aby dostal pozvání na prohlídku bytu, a to aniž by vlastník bytu měl o dotyčném zájemci jakékoli další informace. Majitelé bytů také častěji přistupovali k webovému profilu zájemců s romsky znějícím jménem (44%) než u zájemců s typicky českým jménem (33%), což ukazuje na jejich větší potřebu si romské zájemce o byt předem prověřit.

Na druhou stranu byl v některých krajích zaznamenán zvýšený počet případů, kdy soukromí majitelé pronajímají romským rodinám byty nižší kategorie za výrazně vyšší nájemné, než je v daném místě obvyklé. Nájemné přitom bývá hrazeno z dávek hmotné nouze či dávek státní sociální podpory.

Nedostatek dostupného bydlení souvisí také s faktem, že mnoho obcí nedisponuje vlastním bytovým fondem, který by mohlo pronajímat lidem, pro které jsou komerční byty nedostupné. Podle výsledků sčítání lidí, domů a bytů tvořilo v roce 2011 obecní bydlení 9,1 % z celého bytového fondu, kdy ve vlastnictví státu nebo obce bylo 372 214 obydlených bytů. Stát nebo obec v roce 2011 vlastnily 48 135 obydlených domů s byty, což představovalo pouze 2,7 % ze všech obydlených bytových domů v ČR.

Přístup k obecnímu bydlení je navíc řízen kritérii pro posuzování žádostí o obecní byt, jejichž splnění může být často pro cílovou skupinu problematické. Např. kritérium trvalého pobytu žadatele na území města či obce mnozí ubytovaní nesplňují, zejména pokud se opakovaně za bydlením stěhují. Ne všechny ubytovny totiž umožňují ubytovaným zapsat si zde trvalé bydliště. Další bariérou je kritérium bezdlužnosti vůči městu, což může být problematické zejména pro domácnosti, které se na ubytovny dostaly kvůli výpovědi z nájmu obecního bytu z důvodu dluhů na nájmu, nebo jejich dluhy vůči obci vznikly např. kvůli neuhrazení poplatků za odvoz odpadu či pokutě za přestupek. V některých případech pak kritéria nejsou transparentní, což v roce 2013 kritizoval veřejný ochránce práv.

Mezi hlavní příčiny ztráty bydlení romských domácností označili krajští koordinátoři pro romské záležitosti zejména předluženost, špatnou platební morálku nebo nerespektování domovního řádu, ale také neprodlužování nájemních smluv ze strany majitelů nemovitostí.

Omezený přístup k nájemnímu bydlení podporuje rozvoj jiných forem bydlení. Nejvíce se v poslední době rozvinulo využívání ubytoven, ačkoliv nejsou tato ubytovací zařízení určena dle ustanovení § 6 vyhlášky č. 398/2009 Sb., *o technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb*, k dlouhodobému užívání, ale pouze k přechodnému krátkodobému bydlení. Na ubytovnách přitom často bydlí početné romské rodiny s nezaopatřenými dětmi, jejichž délka pobytu se prodlužuje i na několik let. Přestože některé obce zahrnují ubytovny do systému tzv. prostupného bydlení, v praxi se ukazuje, že obyvatelé ubytoven mají jen malou šanci získat obecní byt. Například studie „*Zmapování kapacit bydlení využívaného k ubytování sociálně znevýhodněných v obci Větrní s důrazem na soukromé ubytovny*“⁵³ toto potvrzuje na příkladu obce v Jihočeském kraji. Obyvatelé tamních ubytoven povětšinou přecházejí do tohoto ubytování z obecních bytů a jen minimum se jich do obecních bytů vrací.

Bydlení na ubytovnách souvisí také s podmínkami poskytování dávek na bydlení. Ty umožňují poskytovat v případech hodných zvláštního zřetele doplatek na bydlení i na ubytování v jiné než nájemní formě bydlení, existuje možnost poskytovat více doplatků

⁵³ *Zmapování kapacit bydlení využívaného k ubytování sociálně znevýhodněných v obci Větrní s důrazem na soukromé ubytovny*. Agentura pro sociální začleňování, 2013.

na jednu ubytovací jednotku a využívání těchto dávek není dostatečně kontrolováno. V poslední době někteří majitelé ubytoven začali ve vyšší míře toto nastavení zneužívat a rozběhl se tzv. byznys s ubytovnami, kdy majitelé ubytoven stanovují přemrštěné ceny za ubytování a související služby, které jsou pak hrazeny z veřejných peněz prostřednictvím doplatku na bydlení. Kvalita ubytování v ubytovnách přitom nejenže neodpovídá vysokým cenám, ale v některých případech ani nesplňuje základní kritéria pro důstojné bydlení. Ubytovny se navíc nacházejí v částech měst a obcí, které vykazují známky sociálně vyloučených lokalit, nerozvíjí se a ztěžují přístup rodin k zaměstnání, ke vzdělávání a k dalším veřejným službám.

Nevyhovující často bývají i technické parametry bydlení na ubytovnách. Popisu standardů bydlení na ubytovnách v Ostravě se věnovala zpráva občanského sdružení *Vzájemné soužití s názvem „Zpráva o ubytovnách na Ostravsku aneb Jsou ubytovny opravdu vhodným řešením pro bydlení rodin s dětmi a lidí bez domova?“*. Podle této zprávy rodiny na ubytovnách obývají malé prostory, které neodpovídají počtu ubytovaných, s nedostatečným vybavením. Není neobvyklé, že bytovou jednotku o velikosti 20 m² obývá 6 - 8 lidí. Na většině ubytoven v Ostravě jsou společná sociální zařízení (koupelna a WC) a kuchyňky, které sdílí dohromady několik domácností. V prostorách většiny ubytoven panují velmi špatné hygienické podmínky, které jsou živnou půdou pro vznik infekčních onemocnění. Komplikovaný je přístup k teplé vodě, což ztěžuje osobní hygienu, ale i vaření.

V rámci řešení špatných podmínek bydlení nejsou využívány dostupné kontrolní mechanismy, které jsou v gesci hygienických stanic či stavebních úřadů, protože v případě náhlého uzavření ubytovny z důvodu technických či hygienických nedostatků by se její uživatelé ocitli ze dne na den bez přístřeší. Obce a města nemají pro takové situace připravené krizové plány a nedisponují dostatečnou kapacitou v rámci rezervního bytového fondu, který by mohl být pro tyto účely využit. To vede v těchto případech k časté migraci i za hranice kraje, která ve svých důsledcích komplikuje např. poskytování sociálních služeb nebo docházku dětí do škol.

V některých ubytovnách je snaha zavést přísný režim a bývá zde za tímto účelem zajištěna i ostraha objektu, která eviduje příchod a odchod ubytovaných a návštěvy. Provozní a ubytovací řád mnohdy obsahuje ustanovení, která návštěvy omezují. Někde je znemožněn i přístup sociálních pracovníků za klienty nebo musí jednání s nimi probíhat pouze za přítomnosti zaměstnance ubytovatele. Nově se v roce 2013 objevily případy, kdy ubytovny odmítaly ubytovat rodiny s dětmi.

Přesný počet lidí žijících v ubytovnách není znám⁵⁴, jistým vodítkem při sledování trendů však mohou být údaje o doplatku na bydlení. U něj je patrné meziroční zvýšení už mezi lety 2011 a 2012, kdy se počet příjemců této dávky na ubytovnách zdvojnásobil⁵⁵, a v roce 2013 došlo k dalšímu nárůstu. Celkové výdaje na doplatek na bydlení činily v roce 2013 cca 2 813,6 mil. Kč, za rok 2012 se jednalo o 1 673,3 mil. Kč, což představovalo výrazný nárůst – o 1 140,3 mil. Kč (o 68,1%). V průměru bylo měsíčně vyplaceno 65,1 tis. doplateků na bydlení (při průměrné výši vyplacené dávky 3 610 Kč), tj. meziročně o 21,5 tis. (o 49,3%) více. Růst byl zaznamenán ve všech formách bydlení, zejména u nájemního bydlení a v jiných formách bydlení, z toho především na ubytovnách⁵⁶. Nárůst počtu ubytoven v roce 2013 potvrzují i informace krajských koordinátorů pro romské záležitosti.

⁵⁴ V roce 2011 mělo podle výsledků sčítání lidí, domů a bytů obvyklý pobyt v ubytovnách a svobodárnách 34 805 obyvatel.

⁵⁵ Zdroj: *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020*. MPSV, Praha 2013.

⁵⁶ Zdroj: Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2013. Dostupné online: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17212/davky_prosinec_2013_3.pdf

Život na ubytovně celkově vede ke ztrátě lidské důstojnosti v souvislosti se životem ve špatných životních podmínkách, podle vynuceného dodržování režimu a s nepřiměřenými zásahy do soukromí rodiny. Obyvatelé ubytoven jsou na základě svého bydliště stigmatizováni, což negativně ovlivňuje i jiné dimenze jejich života. Vzhledem k tomu, že se ubytovny nacházejí často na území vyloučených lokalit, jsou omezeny příležitosti romských rodin na úspěšné uplatnění na trhu práce. Prostorová segregace se přelévá i do oblastí vzdělávání a vede ke vzniku spádových romských škol. V ubytovacích zařízeních vyrůstá generace romských dětí, která nepozná jinou kulturu bydlení než na ubytovnách, vzdělává se bez kontaktu s ostatními žáky a nemá příležitost poznat standardní způsob života, což výrazně zvyšuje pravděpodobnost, že budou v dospělosti žít v sociálním vyloučení stejně jako jejich rodiče. Koncentrace sociálně vyloučených rodin a osob na sebe váže další sociální problémy a rizikové formy chování, přitom na některých ubytovnách bývá ubytovaným odepřen přístup k sociálním službám, které by jim mohly pomoci. Život v bezvýchodné situaci ovlivňuje i životní postoje ubytovaných rodin. Lze soudit, že permanentní frustrace vede i u motivovaných jedinců ke ztrátě perspektiv, životu „ze dne na den“, bez plánování budoucnosti. Dochází tím ke snížení jejich potenciálu k sociální integraci.

3.4.2 Opatření ke zlepšení bytové situace Romů

- **Návrh koncepčního řešení problematiky sociálního bydlení**

Na základě úkolu z usnesení vlády ze dne 9. srpna 2013 č. 590 o Plánu nelegislativních úkolů vlády na 2. pololetí 2013 a o Přehledu námětů pro Plán nelegislativních úkolů vlády na 1. pololetí 2014 připravilo MMR ve spolupráci s MPSV návrh komplexního řešení sociálního bydlení s využitím institutu tzv. bytové nouze. Termín předložení návrhu do vlády byl stanoven na 31. 12. 2013. Materiál byl rozeslán do meziresortního připomínkového řízení pod názvem „*Koncepce sociálního bydlení ČR*“ (dále „Koncepce“). S ohledem na politický vývoj, který nakonec vedl k ustavení nové vlády, byl termín předložení materiálu do vlády posunut na 31. 8. 2014 a následně na základě Usnesení vlády ČR č. 472. ze dne 25. června 2014 o Plánu nelegislativních úkolů vlády na 2. pololetí 2014 a o Přehledu námětů pro Plán nelegislativních úkolů vlády na 1. pololetí 2015 byl termín předložení materiálu (s upraveným názvem „Návrh koncepčního řešení problematiky sociálního bydlení“) odložen do 31. 12. 2014.

V průběhu přípravy Koncepce vznikla na neformální bázi skupina s názvem „Platforma pro sociální bydlení“. Jedná se o uskupení neziskových organizací, odborníků na oblast bydlení a zejména poskytovatelů sociálního bydlení. Platforma pro sociální bydlení se vymezila proti navrhovanému způsobu řešení sociálního bydlení. Materiál dle vyjádření jejích mluvčích⁵⁷ nedefinuje cílovou skupinu sociálního bydlení ani neuvádí, kdo by měl sociální bydlení zajišťovat a jak by mělo vypadat. Zaměřuje se podle nich hlavně na posílení sociální práce, zejména na obcích, a vnímá jako hlavní problém lidí vyloučených z bydlení absenci sociálních dovedností nutných pro udržení si bydlení. Neřeší přitom dostatečně hlavní problémy nedostupnosti bydlení pro určité skupiny, což je finanční nedostupnost a diskriminace ze strany pronajímatelů.

- **Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020**

„Koncepci prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020“⁵⁸ (dále jen „Koncepce“) schválila vláda ČR svým usnesením ze dne 28. srpna 2013 č. 666. Koncepce

⁵⁷ Viz <http://www.socialnibydeni.org/>

⁵⁸ Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. MPSV, Praha 2013.

vychází z faktu, že bezdomovectví není jen „přespávání na ulici“, nýbrž proces, na který je nutné reagovat již od rizika jeho vzniku jak opatřeními preventivní povahy, tak podporou navazující na stávající služby. Pracuje s různými přístupy řešení problémů osob bez domova s přihlédnutím k míře a diferenciaci jejich problémů. Zahrnuje témata od podpory přístupu k bydlení a zdravotní péči až po podporu zvyšování informovanosti a spolupráce všech relevantních aktérů.

Koncepce se zasazuje o prosazení širšího, procesuálního pohledu na problematiku bezdomovectví a nutnosti jejího komplexního a koordinovaného řešení. Vnímání vyloučení z bydlení jakožto procesu ukazuje slabiny současného systému, ve kterém téměř chybí preventivní opatření, stejně jako systémové možnosti návratu osob, které se propadnou až „na ulici“, zpět do bydlení.

Definice, se kterou pracuje tato Koncepce, respektuje funkční definici bezdomovectví ETHOS (Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení), vytvořenou Evropskou federací národních sdružení pracujících s bezdomovci. Podle této definice nejsou bezdomovci pouze lidé žijící na ulici, ale také osoby, jejichž bydlení je nejisté, a také osoby, které žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení v daném kulturním a sociálním prostředí, tedy i osoby žijící v ubytovnách. Ubytovny tedy chápe jako problém, který je třeba řešit zpřístupněním standartního bydlení, nikoli jako řešení.

- **Doporučení Výboru pro spolupráci se samosprávami a koncepci romské integrace ke zlepšení situace Romů v oblasti bydlení**

Tématem bydlení se na svých zasedáních zabývala také Rada a zejména při ní zřízený *Výbor pro spolupráci se samosprávami a koncepci romské integrace*. Ten v reakci na eskalaci problémů s ubytováním v ostravské lokalitě Přednádraží a v Ústí nad Labem v Předlicích apeloval na příslušné resorty, aby koncepčně i legislativně ukotvily oblast sociálního bydlení, zabezpečily jeho adekvátní financování a rozvíjely další nástroje podpory osob v bytové nouzi. Výbor zejména doporučil přijmout následující opatření:

1. Zanalyzovat bytovou situaci sociálně vyloučených romských domácností a na základě výsledků analýzy navrhnout možnosti jejího řešení.
2. Systematicky monitorovat diskriminaci na trhu s byty a nabídnout bezplatnou právní pomoc jejím obětem.
3. Jasně definovat a legislativně ukotvit kompetenční odpovědnost subjektů klíčových pro řešení situace osob v bytové nouzi.
4. Zajistit prostřednictvím metodického pokynu, aby byly vypláceny dávky pomoci v hmotné nouzi i na úhradu kauce⁵⁹, která je požadována realitními kanceláři a pronajímateli při pronájmu bytu.
5. Zastavit mechanismus parazitování poskytovatelů ubytování na systému sociálních dávek na bydlení.

⁵⁹ Slovem „kauce“ se zde rozumí „jistota“ ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník).

6. Vhodně nastavit dotační podporu sociálního bydlení poskytovanou státem a vytvářet ve spolupráci s MPSV další stimulační nástroje pro obce tak, aby rozvíjely na svém území komplexní programy k řešení situace osob v bytové nouzi.

Toto doporučení bylo zahrnuto do usnesení č. 6/2013, které přijala Rada na svém zasedání dne 25. března 2013. Tímto usnesením požádala ministra pro místní rozvoj, aby:

- A) provedl analýzu situace sociálně vyloučených Romů v oblasti bydlení, jejímž cílem by bylo identifikovat faktory, které jí ovlivňují a možnosti jejího zlepšení;
- B) ve spolupráci s ministryní práce a sociálních věcí zintenzívnil úsilí a urychlil plnění úkolu vyplývajícího z *Koncepce bydlení do roku 2020*, který směřuje k vytvoření návrhu komplexního řešení sociálního bydlení s využitím institutu tzv. bytové nouze, a do přípravy tohoto návrhu zapojil členy Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny;
- C) při přípravě návrhu komplexního řešení situace osob v bytové nouzi vzal do úvahy doporučení *Výboru pro spolupráci se samosprávami a koncepci romské integrace* ke zlepšení situace Romů v oblasti bydlení.

3.5 OBLAST ZDRAVÍ

Program Světové zdravotnické organizace (dále jen „WHO“) *„Zdraví 21 – zdraví pro všechny do 21. století“* obsahuje požadavek v oblasti zdravotní politiky na redukci sociálních rozdílů ve zdraví v rámci zabránění předčasným úmrtím a nadměrné nemocnosti sociálně znevýhodněných skupin obyvatelstva. Ačkoliv současná legislativa v ČR garantuje rovný přístup občanů ke zdravotní péči, existují v ČR skupiny obyvatelstva, u nichž je přístup ke zdravotní péči ohrožen. Jednou z nich jsou i sociálně vyloučení Romové. Provedené výzkumy⁶⁰ dokládají, že tato cílová skupina vykazuje horší zdravotní stav a nižší délkou dožití ve srovnání s většinovou populací. Zdraví je přitom důležitým předpokladem sociální integrace Romů. Podmiňuje jejich soběstačnost a ekonomickou nezávislost dosažitelnou prostřednictvím aktivní participace na trhu práce.

Zdravotní stav Romů a péče o něj je ovlivňována řadou strukturálních sociálních faktorů. Mnohé ze studií na téma vztahu mezi zdravím a sociálně ekonomickou situací tuto perspektivu potvrzují a hovoří o tzv. stratifikovaném přístupu k lékařské péči, diferencovaném přístupu k informacím o zdravotních rizicích a sociálně rizikovém chování⁶¹. Uvedenou souvislost pak konstatuje také deklarace WHO, ke které se Česká republika připojila mimo jiné vytvořením tzv. *„Dlouhodobého programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR Zdraví pro všechny v 21. století“*, který vzala vláda na vědomí usnesením ze dne 30. října 2002 č. 1046.

3.5.1 Zdravotní situace Romů v roce 2013

V roce 2013 nebyl podle dostupných informací proveden výzkum zdraví u romské menšiny na celostátní úrovni. Nicméně představu o přetrvávající situaci si lze vytvořit na základě dat publikovaných v roce 2012 v rámci regionálního šetření UNDP, WB a Evropské komise s názvem *„Zdravotní situace romských komunit“*⁶². Ta poukázala na horší zdravotní stav Romů žijících na vyloučených územích v porovnání s Neromy žijícími v podobných podmínkách. Romští respondenti sice vnímali svůj zdravotní stav jako dobrý, nicméně bylo zjištěno, že trpí více chronickým onemocněním (nejčastěji udávanými nemocemi byl vysoký krevní tlak, dále artritida, revmatismus, diabetes, úzkost a deprese). Bylo zaznamenáno, že lékaře Romové navštěvují spíše ve fázi, kdy dojde k náhlému zhoršení stavu či nemoc přešla do fáze chronické choroby. Zanedbávána je tedy podle výzkumu prevence a využívání preventivních prohlídek u lékaře (např. 33% romských respondentů využilo preventivní prohlídky u zubaře oproti 79% Neromů). Pokrytí Romů z vyloučených území zdravotním pojištěním je v ČR je o něco nižší ve srovnání s Neromy (95% romské populace oproti 98% Neromů). Celkem 44% Romů uvedlo, že se v posledním roce dostalo do situace, kdy si nemohli dovolit zakoupení předepsaného léku, u Neromů se jednalo o podíl 11%)⁶³. Výzkum dále uvádí, že kromě socioekonomického statusu ovlivňuje postoj k prevenci a ke zdraví vzdělání. U Romů s vyšší úrovní vzdělání byl zaznamenán aktivní postoj k prevenci

⁶⁰ Např. *The health situation of Roma communities: Analysis of the data from the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey*. UNDP Europe and the CIS, Bratislava 2012.

⁶¹ Srov. Kreidl 2008, Sociologický časopis, a další jím citované výzkumy.

⁶² *The health situation of Roma communities: Analysis of the data from the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey*. UNDP Europe and the CIS, Bratislava 2012.

⁶³ V této souvislosti Ministerstvo zdravotnictví poukazuje na § 15 odst. 5 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění účinném v roce 2013, který uvádí, že „[v] každé skupině léčivých látek uvedených v příloze č. 2 se ze zdravotního pojištění vždy plně hradí nejméně jeden léčivý přípravek nebo potravina pro zvláštní lékařské účely.“

onemocnění a zdravější životní styl. Tyto trendy potvrzují i aktuální informace od krajských koordinátorů pro romské záležitosti.

Analýza provedená organizací FRA⁶⁴ zaměřená na srovnání situace romských žen a mužů zjistila, že v oblasti zdraví nejsou mezi romskými ženami a muži výrazné rozdíly. Nicméně srovnání romských a neromských žen starších 16 let ukazuje, že romské ženy mnohem častěji popisují svůj zdravotní stav jako špatný nebo velmi špatný. V České republice svůj zdravotní stav vnímalo jako špatný 19% romských žen starších 16 let, oproti 11% neromských žen stejného věku. Ještě výraznější rozdíl je u žen starších 50 let, kde svůj zdravotní stav považuje za špatný nebo velmi špatný téměř dvojnásobek Romek oproti Neromkám (v ČR je to 52% romských žen oproti 27% neromských žen). Výrazný rozdíl mezi romskými a neromskými ženami existuje také ve vnímání limitace zdravotními problémy v každodenním životě, kdy 77% procent Romek starších 50 let je podle svého prohlášení limitováno svým zdravotním stavem v běžném životě. U neromských žen stejného věku je podíl 53%. Na otázku, jestli mají zdravotní pojištění, odpovědělo průměrně 8% českých Romek záporně, oproti 3% neromských žen žijících ve stejné oblasti.

Cenným zdrojem informací o zdravotní situaci Romů jsou údaje poskytnuté organizací *DROM, romské středisko*⁶⁵, které od roku 2006 realizuje projekt SASTIPEN ČR – „*Zdravotně sociální pomocníci ve vyloučených lokalitách*“. Program je DROMem realizován ve třech krajích (v Jihomoravském, Olomouckém, Moravskoslezském)⁶⁶. Sice nelze popisované problémy zobecnit na romskou populaci v ČR, nicméně i ze zkušeností zdravotně sociálních pomocníků lze vyvodit, jakým problémům Romové v oblasti zdraví čelí. Z informací, které organizace DROM, romské středisko každoročně poskytuje krajům, ve kterých působí zdravotně sociální pomocník, vyplynula následující zjištění za rok 2013:

1. Přístup romských uživatelů ke zdravotní péči je ovlivněn několika faktory. Z hlediska příčin jej ovlivňují individuální postoje a návyky cílové skupiny, dále pak institucionální bariéry ve využívání systému zdravotní a sociální péče spojené se zdravotním postižením. V případě individuálních postojů lze mezi problémy řadit zejména zanedbanou prevenci (týká se zejména preventivních stomatologických a gynekologických prohlídek, nedodržování léčebného režimu u léčby diagnostikovaných onemocnění či nevhodného životního stylu (zejména kouření v době těhotenství a mateřství, nezdravá životospráva, stres) apod.

2. U institucionálních bariér se jedná zejména o problémy s registrací u lékařů spojené s diskriminačním jednáním, ale také neschopnost uživatelů přijímat a analyzovat dostupné informace (týkající se životního stylu, nároků a práv spojených s využíváním veřejných služeb apod.) a informace předávané ze strany lékařů a zdravotnického personálu (jde často o jazykové bariéry a komunikační kompetence, kdy uživatelé nerozumí sdělovaným informacím, takže mnohdy ani nedokáží přizpůsobit své jednání v rámci léčby požadavkům, apod.).

3. Významná část uživatelů služby má v současné době dluhy na zdravotním pojištění a ani snaha je splatit formou splátkového kalendáře se nejeví jako schůdná vzhledem k relativně vysokým splátkám, které zdravotní pojišťovny požadují. Objevuje se čím dál více osob, které

⁶⁴ Analýza výsledků výzkumu FRA podle genderu (*Analysis of FRA Roma Survey Results by Gender*), FRA 2013.

⁶⁵ DROM, romské středisko je příspěvkovou organizací zřízenou [Statutárním městem Brno - městskou částí Brno-sever](#), údaje vycházejí ze zpráv o programu Zdravotně sociální pomoc v roce 2013, kterou každoročně zpracovává organizace Drom pro kraje, ve kterých je tato služba poskytována (Jihomoravský, Moravskoslezský a Olomoucký kraj).

⁶⁶ Kromě organizace DROM tuto službu poskytuje, i když v mnohem menší míře, také Farní charita Prachatice, v rámci které působil v roce 2013 jeden zdravotně sociální pomocník v obcích Prachatice a Volary v Jihočeském kraji.

sice splňují podmínky pro přiznání invalidního důchodu z hlediska zdravotního stavu, ale nesplňují zákonnou dobu pojištění, a zůstávají dlouhodobě a pravděpodobně napořád závislí na nepojistných sociálních dávkách.

4. Na základě zkušeností zdravotně sociálních pomocníků lze říci, že tomuto stavu nepomáhá sociální a prostorová izolace cílové skupiny od společenského mainstreamu. V bezprostředním okolí těchto osob chybí referenční skupiny pocházející z jiných sociálních (tzn. ekonomických, profesních, vzdělanostních) skupin, které by cílovou skupinu konfrontovaly s jinými životními strategiemi, úrovněmi a styly. Zatím pokračující trend vzniku vyloučených lokalit tuto situaci logicky konzervuje, ne-li prohlubuje. Mezi lokalitami navíc dochází k dynamické migraci rodin, zejména těch, které žijí na ubytovnách. Tento pohyb do jisté míry komplikuje poskytování zdravotně sociální pomoci, protože je pak vzhledem k velikosti města složité či nemožné klienta dohledat, pokud nemá funkční mobilní telefon, nebo se nedostaví sám.

5. Zdravotně sociální pomocníci se setkávají s nekorektním jednáním ze strany lékařů a sester v rámci prohlídek a vyšetření, kteří nejsou vstřícní při komunikaci s romskými pacienty. Takové jednání opakovaně odrazuje uživatele služby od návštěv lékařů, zejména tam, kde je celková motivace k návštěvě lékaře nižší vzhledem k sociální a ekonomické situaci. Asistence zdravotně sociálních pomocníků je v těchto situacích klíčová, významně však zatěžuje jejich kapacitu. Zdravotně sociální pomocnice se (prostřednictvím svých klientů) setkávají s případy jednání ze strany lékařů a zdravotnického personálu, které vyvolává podezření z diskriminace na etnickém principu, v některých případech je lze označit za protiprávní. Jedním z problémů, kterým se zabývaly, bylo odmítání registrace romských pacientů některými praktickými a odbornými lékaři, kteří byli následně neochotní či přímo odmítli vydat potvrzení o plné kapacitě, což je však jejich povinnost dle zákona č. 48/1997 Sb., *o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů*.

6. Pokračujícím problémem, i když v menší intenzitě než v minulých letech, byly v roce 2013 náборы pojišťovacích agentů zdravotních pojišťoven, kteří používali nekalé praktiky pro nalákání osob k přeregistraci a uváděli nepravdivé či zavádějící informace, či nabízeli drobné benefity. V jednom případě byla dokonce zjištěna neoprávněná registrace pojištěnce, kdy byl na falešnou adresu a zfalšovaný podpis zaregistrován pojištěnec k jiné pojišťovně. Uživatel toto zjistil až od svého obvodního lékaře. Pojišťovna odmítla sjednat nápravu, sdělila, že se lze zaregistrovat k původní pojišťovně, ale až po uplynutí zákonné lhůty⁶⁷. V roce 2013 nebylo uplatněno žádné systémové opatření, které zabránilo zdravotním pojišťovám v cílených nábořech ve vyloučených lokalitách.

Zdravotní stav Romů je často spojen s nevyhovujícími hygienickými podmínkami bydlení (zvláště v ubytovnách), které jsou dlouhodobě obtížně řešitelné. Problémem bývá výskyt švábů, štěnic a plísni, které mohou vést především u dětí ke vzniku respiračních onemocnění a astmatu. Ze strany majitelů objektů často není vůle se plísněmi a výskytem hmyzu zabývat, tyto problémy jsou bagatelizovány a sváděny na nájemníky (např. plísně jsou v bytech proto, že nevětrají apod.). Provádění dezinfekcí je navíc poměrně nákladná záležitost a často nepřilíživě úspěšná, protože např. štěnice už jsou k prováděným postřikům rezistentní. V těchto podmínkách se také ve zvýšené míře vyskytují infekční choroby, jako je hepatitida a impetigo.

⁶⁷ Podle zákona č. 48/1997 Sb., *o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů*, lze zdravotní pojišťovnu změnit jednou za 12 měsíců, a to vždy jen k 1. lednu následujícího kalendářního roku; přihlášku je pojištěnec nebo jeho zákonný zástupce povinen podat vybrané zdravotní pojišťovně nejpozději 6 měsíců před požadovaným dnem změny.

Poměrně frekventované jsou také nejrůznější psychické problémy a to jak u dospělých, tak stále více i u dětí (např. hyperaktivita).

3.5.2 Vývoj situace ve věci protiprávních sterilizací žen v roce 2013

Pravidelně sledován je pokrok ve věci protiprávních sterilizací žen, neboť významný podíl z nich byly ženy romské. Nová právní úprava ke sterilizacím, která nabyla účinnosti od začátku roku 2012, byla podrobněji zmíněna ve Zprávě o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012. V této oblasti nedošlo v roce 2013 ke změnám.

V České republice zůstává stále otevřená otázka odškodnění obětí protiprávních sterilizací z minulosti, jak již dříve doporučovaly mezinárodní instituce na ochranu lidských práv⁶⁸ a neziskové organizace. Rada vlády pro lidská práva dlouhodobě prosazuje, aby stát přijal odpovědnost za nedostatečnou legislativu v minulých letech a protiprávně sterilizované ženy odškodnil. Podnět Rady vlády pro lidská práva k odškodnění žen sterilizovaných v rozporu s právem nebyl vládou ani během roku 2013 projednán. Ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu, jmenovaný počátkem roku 2014, v této věci přislíbil přípravu zákona, který bude problematiku odškodnění nezákonně sterilizovaných žen řešit. Věcný záměr zákona by měl být hotov do konce roku 2014.

Podporu romským ženám, které čelily v minulosti protiprávním sterilizacím, nabízí *Spolek žen postižených nedobrovolnou sterilizací* z Ostravy, jehož cílem je dosáhnout nápravy křivd u těch žen, které byly sterilizovány na začátku 90. let, a jejich plošného finančního odškodnění. Ženy se scházely pod záštitou ostravské organizace o. s. Vzájemné soužití. Jejich zástupci se účastnili zasedání Rady vlády pro lidská práva, kde došlo ke schválení podnětu k odškodnění protiprávně sterilizovaných žen, ale i řady dalších jednání na mezinárodní úrovni.

V roce 2013 realizoval Spolek ve spolupráci s Českým Helsinským výborem projekt financovaný z OSF, jehož smyslem bylo vytvořit paragrafové znění zákona, na základě něhož by byly odškodněny oběti protiprávně provedených sterilizací, předložit tento návrh vládě a snažit se tento návrh prosadit. Zákon by měl odškodnit ty ženy, které podstoupily sterilizaci, aniž by byly dodrženy zákonné či mezinárodní standardy svobodného a informovaného souhlasu s provedením zákroku. Plánované aktivity projektu zahrnovaly přípravu návrhu zákona a důvodové zprávy, statistickou činnost v terénu, získání podpory Úřadu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, vlády a zástupců politických stran a uspořádání kulatého stolu za účasti Úřadu Vysokého komisaře, zástupců politických stran zastoupených v zákonodárném sboru a dalších zainteresovaných osob.

3.5.3 Opatření ke zlepšení zdravotní situace Romů v roce 2013

- **Program „Zdravotně sociální pomoc“**

V roce 2013 působilo v rámci programu v ČR celkem 8 zdravotně sociálních pomocníků, a to ve 4 ze 14 krajů, což je vzhledem k neuspokojivé situaci vyloučených Romů v oblasti zdraví nedostatečný počet a bylo by účelné jej navýšit.

Tab. č. 23 Dostupnost programu Zdravotně sociální pomoc v roce 2013

⁶⁸ V roce 2013 to byl například Výbor OSN pro lidská práva, který při projednávání 3. periodické zprávy ČR o plnění závazků vyplývajících z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech České republiky doporučil odškodnění protiprávně sterilizovaných romských žen ze strany státu stejně jako sledování naplňování nových pravidel provádění sterilizací.

Kraj	Počet zdravotně sociálních pomocníků	Působnost
hl. m Praha	0	-
Jihočeský	1	Prachatice, Volary
Jihomoravský	2	Brno
Karlovarský	0	-
Královehradecký	0	-
Liberecký	0	-
Moravskoslezský	2	Bruntál, Ostrava
Olomoucký	3	Olomouc, Jeseník, Javornicko, Prostějovsko
Pardubický	0	-
Plzeňský	0	-
Středočeský	0	-
Ústecký	0	-
Vysočina	0	-
Zlínský	0	-
Celkem	8	

Ve srovnání s rokem 2012 zůstal počet pracovníků stejný. Klíčovým poskytovatelem programu je romské středisko Drom, které zaměstnávalo 7 z 8 zdravotně sociálních pomocníků působících v ČR. V Jihočeském kraji program v roce 2013 realizovala Farní Charita Prachatice. V roce 2013 bylo ukončeno poskytování služby v Karviné, naproti tomu byl program rozšířen na Prostějovsko. Významnou bariérou v šíření tohoto programu je jeho problematické financování, absence systémového ukotvení (nevyhovuje typologii sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů), jeho nadresortní rozměr, neboť jeho koncepční ukotvení vyžaduje meziresortní a interdisciplinární přístup.

Dle organizace Drom se zaměření programu posunulo od jeho zahájení v roce 2006 z důrazu na osvětu, změnu postojů uživatelů ke zdraví a ke zdravotnickým službám k důrazu na podporu uživatelů v překonávání bariér a systémových znevýhodnění, kterým jsou při využívání těchto služeb nuceni čelit. Posun těžiště služby byl vyvolán zejména poznáním, že připsaná etnicita je silným zdrojem nerovného a předsudečného jednání v rámci veřejných služeb spojených se zdravím a že pouhé posílení motivace uživatelů nezajišťuje standardní možnosti využívání těchto služeb.

V roce 2013 každý ze zdravotně sociálních pomocníků (ZSP) organizace Drom poskytl službu v průměru 65 uživatelům, celkem pak 450 uživatelům, z nichž více než 70 % představovaly ženy. S těmito uživateli ZSP pracovaly na celkem 776 dlouhodobých zakázkách. V Brně pak ZSP poskytli službu celkem 157 uživatelům, se kterými řešili 232 dlouhodobých zakázek. Čeho se tyto zakázky týkaly, je uvedeno v následující tabulce.

Tab. č. 24 Výsledky programu Zdravotně sociální pomoc poskytovaném organizací Drom

Počet a podíl zakázek ZSP			
Typ zakázky	Počet zakázek		Podíl úspěšně naplněných zakázek
	počet	podíl	
Začlenění do systému sociální péče	211	27%	57%
Registrace u lékaře	175	23%	58%

Léčení nemoci	80	10%	70%
Stanovení diagnózy	72	9%	67%
Průkaz pojištěnce	71	9%	80%
Jiné	63	8%	71%
Dluhy u zdravotní pojišťovny	41	5%	71%
Zlepšení prevence	31	4%	65%
Změna zdravotní pojišťovny	11	1,4%	82%
Zlepšení hygienických podmínek	6	0,8%	83%
Očkování	6	0,8%	100%
Zdravější životní styl	5	0,6%	100%
Plánované rodičovství	4	0,5%	75%
Celkem	776	100%	73%

Největší podíl zakázek (27%) představují zakázky typu „začlenění do systému sociální péče“ a týkají se zajištění výhod pro zdravotně znevýhodněné (např. kompenzačních a protetických pomůcek, dávek pro osoby se zdravotním postižením, ale i invalidních důchodů, apod.).

V průběhu řešení všech zakázek zdravotně sociální pomoci provedli zdravotně sociální pomocníci 7 031 intervencí, tedy konkrétních úkonů či kroků, jejichž provedení je nezbytným předpokladem (ne však zárukou) pro úspěšné ukončení zakázky. Dlouhodobé zakázky se podařilo úspěšně dokončit v 73 % případů (to znamená, že v 73 % se podařilo dosáhnout cíle, který si klient společně se zdravotními sociálními pomocníkem během spolupráce stanovili).

Výsledky průzkumu hodnocení kvality služby z prosince 2013, jehož součástí bylo dotazníkové šetření se 147 náhodně vybranými uživateli a 17 zástupci spolupracujících institucí (lékaři, zdravotnický personál, městské úřady, Úřad práce ČR a neziskové organizace) svědčí o tom, že poskytování služby má ze subjektivního hlediska uživatelů pozitivní vliv na jejich situaci. Alespoň částečnou změnu vyjádřilo 76 % uživatelů. 61 % uživatelů zároveň deklarovalo, že se během spolupráce se zdravotně sociální pomocníkem naučili něco nového, co mohou použít v běžném životě, a 37 % respondentů si myslí, že budou v budoucnu schopni obdobnou situaci řešit samostatně. O další poskytování takto zaměřené služby pak projevilo explicitní zájem 78 % uživatelů a 56 % zároveň v této souvislosti vyslovilo konkrétní zakázku, kterou by dále chtěli řešit. 52 % uživatelů se domnívá, že v případě ukončení poskytování služby v dané lokalitě by se neměli se svými problémy týkajícími se zdraví na koho obrátit. Uživatelé jsou v 95 % spokojeni se způsobem poskytování služby v jejich přirozeném domácím prostředí. S intenzitou kontaktu se zdravotně sociálním pomocníkem je spokojeno 66 % a 33 % uživatelů stojí o ještě intenzivnější spolupráci. Všichni uživatelé si chválí způsob komunikace se zdravotně sociálním pomocníkem.

- **Projekt „Koncepte podpory zdraví a prevence nemocí v romské populaci“**

V roce 2013 byl zahájen projekt Státního zdravotního ústavu (Centrum podpory veřejného zdraví), podpořený ministerstvem zdravotnictví z programu Národní akční plány a koncepce, jehož cílem bylo vytvořit národní strategii pro implementaci podpory zdraví, zaměřenou na základní rizika životního stylu Romů. V roce 2013 byl Státním zdravotním ústavem uspořádán k tomuto projektu seminář, na kterém byl prezentován zdravotní stav Romů a

možnosti navazování kontaktů, spolupráce a komunikace s Romy. Výstupy tohoto projektu v době zpracovávání této zprávy vyhodnocovalo ministerstvo zdravotnictví.

3.6 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Sociální vyloučení postihuje více skupin obyvatelstva ČR. Znepokojivé je však to, že významný podíl z nich tvoří etnicky odlišná skupina - Romové. Romska etnicita je spouštěčem mechanismů, jako je diskriminace a segregace, které přispívají ke vzniku a k prohloubení sociální exkluze.

Vliv etnické příslušnosti na sociální vyloučení Romů dokládá i šetření WB, UNDP a EC „*Situace Romů v 11 členských státech EU*“, které poukazuje na to, že jsou mezi romskými a neromskými obyvateli žijícími ve vzájemné blízkosti v obdobných životních podmínkách významné rozdíly z hlediska jejich socioekonomické situace. Opatření zaměřená výhradně na sociální začleňování Romů tedy nestačí, je nutné současně působit i na postoje většinové společnosti a posilovat celkovou společenskou soudržnost, bojovat proti předsudkům a diskriminaci, které vedou k nepřijetí a k vyloučení Romů z hlavního společenského proudu.

Jak již konstatovala Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012, existence sociálně vyloučených lokalit obývaných ve vyšší míře Romy vážně ohrožuje sociální soudržnost české společnosti. Do okolí lokalit prorůstají problémy jejich obyvatel a stávají se zdrojem vzájemné nesnášenlivosti a sociálního napětí mezi romskou menšinou a většinovým obyvatelstvem. Stigmatizací a symbolickým vyloučením trpí i Romové žijící standardním způsobem života. Protiromská rétorika opírající se o důsledky sociálního vyloučení Romů se stává součástí kampaní nejen extremistických uskupení, ale i některých politiků. Koncentrace vyloučených Romů na izolovaném území znamená pro tuto skupinu nejen zamezení přístupu ke společenským zdrojům, ale i vážné bezpečnostní riziko, neboť se zde stávají snadnějším terčem pravicových extremistů a pachatelů rasově motivované trestné činnosti.

Jako závažný problém vidí někteří odborníci také pocit frustrace z neuspokojivého uplatnění mnohých Romů ve společnosti, kdy musí Romové často čelit zároveň existenčním problémům, xenofobním projevům ze strany okolí a sociálnímu vyčleňování, ale také změnám v rámci rozpadajícího se tradičního romského společenství s jeho hodnotovým systémem, včetně přejímání některých negativních hodnot od majoritní společnosti. Někteří Romové proto trpí pocitem nejistoty, ztrácejí důvěru v instituce a opatření státu a nevidí pozitivně svou budoucnost. Tyto pocity pak mohou přispívat ke změnám hodnotového žebříčku a způsobu života⁶⁹. Psychický dopad sociálního vyloučení by proto neměl být při tvorbě a realizaci integračních opatření opomíjen.

3.6.1 Analýza sociálně vyloučených lokalit

Sociální vyloučení Romů se projevuje v ostatních dimenzích života Romů a je spojené s obtížným přístupem k práci, ke vzdělání, ke kvalitnímu bydlení, ovlivňuje i zdravotní stav a celkově šance Romů na aktivní účast v politickém a kulturním životě společnosti. Vliv sociálního vyloučení na tyto dimenze života Romů byl popsán v předchozích kapitolách Zprávy.

Nejviditelněji se problém sociálního vyloučení Romů projevuje existencí sociálně vyloučených romských lokalit, neboť důsledkem sociálního vyloučení je i segregace Romů v určitém prostoru měst a obcí, kde žijí romské domácnosti oddělené od ostatních obyvatel. V návaznosti na výsledky analýzy sociálně vyloučených lokalit⁷⁰ z roku 2006 zadalo v roce

⁶⁹ Davidová E., Uherek Z. *Romové v československé a české společnosti v letech 1945-2012*. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, Praha, duben 2014.

⁷⁰ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacita subjektů působících v této oblasti*. GAC s.r.o. 2006).

2013 Ministerstvo práce a sociálních věcí projekt *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*, zaměřený na aktualizaci tehdy získaných dat a na analýzu současného stavu sociálně vyloučených lokalit. Na vytvoření zadávací dokumentace se prostřednictvím pracovní skupiny MPSV pro romské záležitosti podílela také Rada vlády pro záležitosti romské menšiny a Agentura pro sociální začleňování.

Nezávisle na tomto probíhajícím celostátním výzkumu si některé kraje nechaly v roce 2013 vypracovat vlastní analýzy sociálně vyloučených lokalit na svém území. Například „*Analýza sociálně vyloučených lokalit a dostupnosti sociálních služeb prevence v těchto lokalitách v Libereckém kraji*“ zpracovaná společností SocioFactor potvrzuje, že se v kraji zvyšuje počet obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a to především z důvodu narůstající nezaměstnanosti a prohlubující se zadluženosti. Kraj se potýká s vysokou nezaměstnaností především ve svých okrajových částech (Frýdlantský výběžek) a v menších městech a obcích, kde pracovní příležitosti téměř nejsou k dispozici. Prohlubující se sociální problémy obyvatel potvrzují i zástupci měst a obcí, kteří se shodují, že se problém sociálního vyloučení zdaleka netýká jen Romů, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale zasahuje poměrně široký segment místních komunit. Kapacita sociálních služeb ovšem tomuto vývoji neodpovídá, navíc jejich rozložení v kraji není optimální a personální zajištění je nedostatečné. Jako jednu z hlavních příčin tohoto stavu analýza uvádí nestabilní financování, kdy vzhledem k nejistotě odchází řada kvalitních pracovníků, což se podepisuje na kvalitě nabízených služeb a narušuje to potřebnou důvěru mezi pracovníkem a uživatelem služby. Někteří poskytovatelé také údajně nemají kapacity vyhledávat potenciální uživatele služby v terénu. Sociální služby tak poskytují relativní udržování situace v sociálně vyloučených lokalitách, nemohou se ale orientovat na efektivní podporu sociálního začleňování zdejších obyvatel a situace především v menších spádových obcích tak zůstává zcela neřešena⁷¹.

3.6.2 Eskalace sociálních nepokojů

V průběhu roku 2013 došlo v některých lokalitách k vyhocení napětí, kdy rostoucí nespokojenost obyvatel se sociální a politickou situací zneužily skupiny a jednotlivci z řad pravicových radikálů. Frustrace obyvatel pak byla zaměřena zejména proti Romům, tedy skupině obyvatel, která je v České republice nejvíce ohrožena chudobou, diskriminací a obecně sociálním vyloučením. Výsledkem byla protiromská kampaň od května do října 2013, zastoupená sérií 26 protestních akcí v Ústeckém, Moravskoslezském, Jihočeském, Olomouckém a Plzeňském kraji a v Praze, z nichž nejvýznamnější z hlediska účasti proběhly v Duchcově, Českých Budějovicích a v Ostravě.

Účastníci těchto demonstrací poukazovali zejména na „nedostatečné zajištění bezpečnosti ze strany státu v okolí problémových lokalit“ a také kritizovali údajně nespravedlivý systém sociálních dávek. Hlubší příčiny eskalace napětí na českobudějovickém sídlišti Máj zkoumala analýza „*Českobudějovické sídliště Máj – Léto 2013, základní screening situace sociálního vyloučení*“, která vznikla v červenci a srpnu 2013 z iniciativy Agentury pro sociální začleňování. Analýza, s odvoláním na materiál „*Analytické podklady pro jednání Pracovní skupiny pro řešení sociálních nepokojů ustavené v souladu s usnesením vlády ČR ze dne 3. 4. 2013 č. 232*“⁷², poukázala na dlouhodobě narůstající problémy vyplývající z nevyjasněných kompetencí a pravomocí státu a obcí v oblasti bydlení a sociálních politik, nepřehledného systému sociálních dávek, ze segregáčnických a diskriminačních politik obcí v oblasti bydlení,

⁷¹ *Analýza sociálně vyloučených lokalit a dostupnosti sociálních služeb prevence v těchto lokalitách v Libereckém kraji*. SocioFactor s.r.o., 2013.

⁷² *Analytické podklady pro jednání Pracovní skupiny pro řešení sociálních nepokojů ustavené v souladu s usnesením vlády ČR ze dne 3. 4. 2013 č. 232*, Agentura pro sociální začleňování, červenec 2013.

neexistující či nedostatečné politiky v oblasti sociálního bydlení, pokračující segregace ve školství, nedostatečné podpory sociálních služeb, nedostatečné nabídky, či neefektivního systému podpory zaměstnanosti, nedostatečné participace občanů v lokálním kontextu a také nedostatečné pozornosti věnované Policií ČR a Městskou policií spolupráci s občany a potírání drobné kriminality. Významnou roli v šíření nenávistných nálad a fám zaměřených proti znevýhodněným skupinám obyvatel pak sehrávají média, zvláště pak sociální sítě. Vyvrácení jimi šířených fám není věnována dostatečná pozornost ze strany významných politických představitelů a chybí i efektivnější osvěta v oblasti sociálních dávek a multietnického soužití.

Kromě těchto celospolečenských příčin uvádí analýza některé poznatky vztahující se přímo k situaci na sídlišti Máj. Část obyvatelstva vyjadřovala nespokojenost s bezpečnostní situací na sídlišti, s prací (městské) policie, s podobou vzájemného sousedského soužití na sídlišti (hluk, vulgární chování dětí a mládeže, krádeže, častá přítomnost Romů ve veřejném prostoru).

V reakci na situaci na sídlišti přijaly Rada a Zastupitelstvo Českých Budějovic dne 11. července 2013 společné prohlášení, ve kterém oznámily přijetí okamžitých opatření ke zvýšení pocitu bezpečí občanů sídliště Máj a přípravu některých střednědobých opatření. Na určité období byly výrazně posíleny jak hlídky městské policie, tak Policie ČR. Romští obyvatelé začali v červenci z vlastní iniciativy organizovat dobrovolné hlídky, na které navázalo město vytvořením pozic Asistentů prevence kriminality. V neposlední řadě proběhla během července celá řada dílčích jednání mezi jednotlivými aktéry, včetně kulatých stolů.

Kromě opatření již navržených místními aktéry analýza doporučila posílit zejména podpůrná a preventivní opatření zaměřená na sociálně znevýhodněné romské i neromské občany, a to především co se týče zvýšení kapacity a koordinace terénní sociální práce neziskových organizací; optimalizaci školního vzdělání a zvýšení zaměstnanosti mládeže. Kromě samotné realizace navržených kroků je nezbytné se soustředit také na jejich správnou komunikaci, zapojení místních občanů do jejich realizace a v neposlední řadě i aktivnější roli obce a jejich představitelů v boji s xenofobními a rasistickými postoji části populace.

V reakci na situaci zmocněnkyně vlády pro lidská práva navštívila České Budějovice a setkala se s primátorem města, ředitelem krajské policie, s představiteli místních občanů, a to ať Romů, či z majority. Nabídla spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování, vytvoření situační analýzy s návrhy na systémové řešení vzniklého konfliktu. Upozornila na důležitost zapojit se do procesu boření mýtů u zneužívání sociálních dávek, jež slouží k podněcování rasově motivovaného násilí.

Následně zmocněnkyně uspořádala dne 18. 7. 2013 setkání občanských členů Rady vlády pro záležitosti romské menšiny se zástupci policejního prezidia, zástupkyní ministerstva vnitra, krajským koordinátorem pro romské záležitosti pro Jihočeský kraj a představiteli romské komunity, na kterém diskutovali o příčinách vzniklé situace a o krocích jednotlivých aktérů k jejímu řešení.

3.6.3 Projekt „Opomíjení Romové: mapy úspěšného začleňování do společnosti“

V roce 2013 byl na Univerzitě Palackého v Olomouci realizován projekt „*Opomíjení Romové: Mapy úspěšného začleňování do společnosti*“⁷³. Tento projekt je ve svém kontextu unikátní tím, že se nezaměřuje na koncept sociálního vyloučení, tedy „sociálního problému“, ale věnuje se naopak zkoumání mechanismů, které vedly k úspěšné integraci Romů.

⁷³ Číslo projektu FF_2012_032.

Zkoumanou skupinou tedy nebyli „viditelní“ Romové, ale ti „neviditelní“, kteří jsou úspěšní a žijí v lokalitě, která nenese známky sociální exkluze. Jednalo se o kvalitativní výzkum, jehož součástí bylo dlouhodobé působení v terénu. Do analýzy bylo zahrnuto 20 Romů, kteří otevřeně deklarují své romství, dlouhodobě žijí na jednom místě, dlouhodobě participují na trhu práce, žijí v odpovídajících bytových podmínkách mimo sociálně vyloučenou lokalitu a jsou úspěšně začlenění do lokální majoritní společnosti.

Výzkumníci popsali mechanismus, který nazvali „transformace romství“. Díky tomuto fenoménu podle nich vznikla v posledních letech samostatná sociální skupina, která by z pohledu sociální integrace mohla být označena jako „úspěšně začlenění Romové“. Tito Romové vykazují shodný životní styl se stylem majority, přesto se ale potýkají se symbolickým vyloučením v podobě stigmatizace z důvodu jejich příslušnosti k romskému etniku, která jejich naprostou integraci znemožňuje. Toto symbolické vyloučení může pro některé integrované Romy představovat motivaci pro vymezení se vůči charakteristikám stereotypně přisuzovaným romské menšině, jako je život v sociálně vyloučené lokalitě, zadluženost, krádeže, užívání drog.

Stěžejní hodnotou pro vznik fenoménu „transformované romství“ byla podle výzkumu kategorie práce. Práci „opomíjení Romové“ vnímali jednak jako prostředek obživy a získání a udržení dobrého sociálního statusu, ale především jako způsob seberealizace a hlavní náplň života. Zároveň jim jejich zapojení se do pracovního procesu sloužilo jako prostředek k vymezení se vůči sociálně vyloučeným Romům. Všichni zkoumaní Romové měli pozitivní vzor v původní rodině reprezentovaný pracovní historií rodičů a zároveň silnou potřebu předávat pozitivní vztah ke vzdělávání a práci dále svým dětem.

I když výzkum kvůli svému rozsahu nemůže činit obecné závěry týkající se integrovaných Romů, je z něj patrná důležitost dlouhodobé participace Romů na trhu práce. Ten má totiž nejen pozitivní vliv na socioekonomický status jedince a jeho rodiny, ale jeho důležitou přidanou hodnotou je také předávání pozitivních vzorů a hodnot dalším generacím.

3.6.4 Opatření k řešení sociálního vyloučení Romů

- **Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020**

V roce 2013 byl vypracován národní rámcový dokument pro oblast sociálního začleňování a boj s chudobou pod názvem „*Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020*“⁷⁴ (dále jen „Strategie“), který zastřešuje hlavní oblasti významné pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených.

Účelem Strategie je přispět k plnění národního cíle redukce chudoby a snižování míry sociálního vyloučení Národního programu reforem České republiky, vycházejícího ze strategie Evropa 2020: „Udržení hranice počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou do roku 2020 na úrovni roku 2008.“ Česká republika se současně zavázala vyvinout úsilí vedoucí ke snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou o 30 000 osob.

Základním východiskem a podkladem pro zpracování Strategie byla „*Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování*“ schválená 21. poradou vedení MPSV konanou dne 31. května 2012. Na vypracování Strategie se významným způsobem podílela Komise pro sociální začleňování MPSV, která je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem ministra práce a sociálních věcí v oblasti sociální

⁷⁴ Strategie byla schválena usnesením vlády č. 24 ze dne 8. ledna 2014.

politiky se zaměřením na boj s chudobou a sociálním vyloučením, jakož i zástupci dotčených resortů.

Jako základní nástroj pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených je v dokumentu zdůrazněna sociální práce. Všechny oblasti podporující sociální začleňování jsou proto ve Strategii pojímány také z pohledu, jak může sociální práce přispět k fungování opatření v jednotlivých oblastech. V rámci posílení sociální práce jako základního nástroje řešení sociálního začleňování bude třeba zajistit navýšení počtu sociálních pracovníků na obcích. Současný stav počtu sociálních pracovníků je na některých obcích značně poddimenzovaný. Navýšením stávajícího počtu sociálních pracovníků o 50 % by došlo k dosažení cílového stavu 2500 sociálních pracovníků obcí s rozšířenou působností.

Kromě důrazu na sociální práci jsou prioritami Strategie podpora přístupu k zaměstnání a jeho udržení, podpora rodiny, podpora rovného přístupu ke vzdělání, přístup k bydlení a zdravotní péči a zajištění slušných životních podmínek.

- **Návrh opatření pro řešení sociálních nepokojů**

V reakci na eskalaci sociálního napětí v Duchově, Českých Budějovicích a dalších místech republiky svolala dne 1. srpna 2013 zmocněnkyně vlády pro lidská práva zasedání *Pracovní skupiny pro řešení sociálních nepokojů* sestavenou z náměstků 5 resortů, kterého se pro naléhavost situace zúčastnili také předseda vlády a ministr vnitra. Pracovní skupina konsenzuálně schválila usnesení, které vládě České republiky navrhuje přijmout celkem 8 zásadních opatření, která adekvátně reagují na nastalou situaci a systematicky ji z pozice státní správy řeší:

- 1) **Legislativně ukotvit sociální (veřejné) bydlení**, které vymeze postavení státu a obcí v oblasti bytové politiky, určí minimální standard bydlení, vymeze cílovou skupinu osob pro sociální bydlení a vyřeší vazbu na související právní předpisy, zejména zákon o obcích, občanský zákoník, zákon o pomoci v hmotné nouzi a zákon o životním a existenčním minimu.
- 2) **Vytvořit mechanismy finanční podpory sociální práce** a garantovat minimální kapacitu sítě preventivních sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách, především zajištěním koncepčních a legislativních podmínek pro vyšší flexibilitu a diverzifikaci služeb přizpůsobených více potřebám příjemců a jejich životní situaci.
- 3) **Vyhodnocení možností zmírnění dopadů zadlužování obyvatel například snížením nákladnosti vymáhání pohledávek** s ohledem na poslední legislativní změny a nastavením mechanismů školení a kontrol správních orgánů v tom smyslu, aby pohledávky vůči veřejné správě byly vymáhány včas a s využíváním správních exekucí. Vyhodnotit institut oddlužení, případně navrhnout jiné nástroje na podporu oddlužování zadlužených a předlužených občanů.
- 4) **V oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi** zavést jednotnou metodiku pro stanovování výše doplatku na bydlení a v případech hodných zvláštního zřetele používat výše úhrady, která je v místě obvyklá u obdobných zařízení (ubytoven), popř. bytu a podmínit výplatu splněním alespoň minimálních parametrů kvality bydlení a tím výrazně omezit „byznys s chudobou“ provozovaný majiteli ubytoven.
- 5) **Obnovit finanční bonifikaci za výkon veřejné služby** podle zrušeného § 25 zákona o pomoci v hmotné nouzi a tím motivovat sociálně vyloučené osoby ke zvýšení příjmu vlastní prací, a dále vytvořit jednotnou metodiku individuálního prověřování a

řešení příjmové a dluhové situace uchazečů o zaměstnání s cílem zamezit demotivaci k přijetí legálního zaměstnání navazujícího na aktivizační veřejnou službu.

- 6) **Prostřednictvím Úřadu práce ČR zohledňovat při zacílení finanční podpory aktivní politiky zaměstnanosti nutnost podpory zaměstnanosti sociálně vyloučených osob**, resp. zvyšování zaměstnanosti v sociálně vyloučených lokalitách, zajistit podporu vytváření dotovaných pracovních míst s návazností na pracovní místa na volném trhu práce, s využitím mapování místních trhů práce a úzké spolupráce se zaměstnavateli
- 7) **Dokončit novelu školského zákona včetně úpravy financování podpůrných opatření**, přičemž podstatné je nové znění § 16 upravující systém podpůrných opatření a jejich financování dle stupňů podpory vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, mj. v důsledku toho, že pocházejí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, a nové znění prováděcích vyhlášek o poradenských službách a o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V rámci plnění tohoto opatření je nutné zpracovat analýzu nároků nového systému na státní rozpočet a zapracovat zjištěné nároky do střednědobého výhledu státního rozpočtu
- 8) **Koordinovaně a efektivně reagovat co nejčastěji prostřednictvím médií na objevující se „mýty“ o Romech**. Důsledně se stavět proti zneužívání extremismu v předvolební kampani. Informovat veřejnost o aktivitách a opatřeních v boji proti eskalaci sociálního napětí.

Vláda tento návrh schválila usnesením č. 935 ze dne 11. prosince 2013.

• Činnost Agentury pro sociální začleňování v roce 2013

V roce 2013 došlo k výrazné změně v seznamu obcí, se kterými Agentura spolupracuje. Podle plánu zahájila od 1. ledna Agentura spolupráci s 9 obcemi (Nové Sedlo, Odry, Osoblaha, Ralsko, Rumburk a Staré Křečany, Šternberk, Velké Hamry, Žlutice) a od 1. července s dalšími 8 obcemi (Dubí, Frýdek-Místek, Jaroměř, Kraslice, Krnov, Mikulovice, Moravský Beroun, Poběžovice, Štětí).

V červnu 2013 naopak Agentura ukončovala činnost v devíti městech a obcích (Bílina, Bruntál, Havířov, Jáchymov, Jirkov, Kutná Hora, Obrnice, Trmice, Teplá a Toužim). V červenci představila výsledky spolupráce v těchto obcích, které byly až na výjimky jak ze strany Agentury, tak ze strany obcí, označeny za dobré a velmi dobré. S výjimkou Jáchymova jsou ve všech městech naplňovány strategické plány sociálního začleňování, což ve všech osmi představuje také rozsáhlé individuální projekty z prostředků EU, které budou pokračovat také po skončení spolupráce s Agenturou.

Mezi zvláště významné výsledky spolupráce lze zařadit např. obrnické centrum sociálních služeb, jež poskytuje zázemí čtyřem službám, či obdobné projekty na rozvoj sociálních služeb v Kutné Hoře, Bruntálu, Trmicích, Havířově a Bílině. Sociální podnikání se rozvíjelo zejména v Bruntále, sociální firma byla úspěšně založena v Kutné Hoře a Jirkově, kde byla také přijata bytová koncepce či systém dostupného bydlení. Rozvoj inkluzivního vzdělávání se podařilo podpořit zejména v Jáchymově a Kutné Hoře, dostupné zaměstnávání se uplatnilo zejména v Bruntálu a Jirkově, zaměstnanostní poradenství v Obrnicích.

Strategické plány lokálního partnerství vznikly (či vznikají) ve všech 35 lokalitách spolupracujících v roce 2013 a zároveň probíhá i jejich implementace. Všechny strategické

plány jsou k dispozici na webových stránkách Agentury⁷⁵. Naplňování cílů strategických plánů je platformami lokálních partnerství ročně vyhodnocováno a plány jsou na základě výsledků hodnocení revidovány. Revize strategických plánů reagují na změny uskutečněné v lokalitách, zpřesňují cíle, vycházejí z akceschopnosti partnerů.

Ve všech 35 spolupracujících lokalitách pokračovala Agentura v návaznosti na strategické plány v realizaci tzv. projektového poradenství a pomáhala partnerům připravit projekty na podporu opatření, a to jednak z prostředků strukturálních fondů, jednak z ostatních dostupných dotačních titulů. Agentura má zpracovaný metodický postup projektové asistence, využívá však i služeb externích poradenských společností, které se v regionech specializují na přípravu projektů ze strukturálních fondů.

Tab. č. 25 Projektové poradenství Agentury v roce 2013

projekty v přípravné fázi a v hodnocení	20
schválené a realizované projekty	98

V roce 2013 bylo s pomocí Agentury realizováno 98 projektů, z toho 58 projektů v oblasti sociálních služeb a práce s rodinou, 9 projektů v oblasti trhu práce, 6 projektů týkajících se inkluzivního vzdělávání a 25 projektů zaměřených na prevenci kriminality. Dotace na tyto projekty dosáhly 663 890 580 Kč, klíčové aktivity těchto projektů podpořily více než 12 tis. obyvatel sociálně vyloučených lokalit a přispěly ke změnám v 32 partnerských městech a obcích Agentury.

Dále se prohlubovala spolupráce s kraji, např. s Ústeckým krajem bylo uzavřeno Memorandum o spolupráci. Značně se rozvinula spolupráce s Olomouckým, Karlovarským a Moravskoslezským krajem, zcela nově byla zahájena funkční spolupráce s Libereckým krajem. Mezi významné projekty, které vznikly ve spolupráci s kraji, lze zařadit zejména podporu poskytování sociálních služeb. Agentura spolupracovala na přípravě a zahájení individuálních krajských projektů z prostředků OP LZZ v Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Moravskoslezském kraji.

Významné výsledky přinesla také spolupráce při přípravě regionálních individuálních projektů s krajskými ředitelstvími Úřadu práce ČR. Rozsáhlé projekty na podporu diagnostiky uchazečů o práci, jejich další kvalifikaci a zaměstnání byly ve spolupráci připraveny v Karlovarském, Ústeckém, Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Tyto projekty mj. úzce provazují služby zaměstnanosti se sociálními službami prevence a propojují činnosti kontaktních pracovišť Úřadů práce ČR, nestátních neziskových organizací a dále také zaměstnavatelů a obcí, což významně zvyšuje jejich účinnost na cílové skupiny uchazečů o zaměstnání.

Dále se v roce 2013 rozšířila výzkumná činnost Agentury. Mezi hlavní výstupy patřila tematická studie „Zmapování migračních trajektorií a sociální a bytové situace rodin odstěhovaných v posledním roce z Prunéřova do soukromých nájemních bytů v Kadani a v Tušimicích, a zmapování lokality Tušimice“. Tato studie vznikla z potřeby popsat možnosti intervence v momentě vzniku sociálně vyloučené lokality a možnosti intervence v případech podnikání s chudobou využitelné v dalších obcích ČR a z potřeby efektivně reagovat na měnící se situaci v Kadani a v širším ohledu na příkladu Kadaně. Tematická studie „Bezpečnost a možnosti jejího zlepšování v Hodoníně“, která analyzovala data z unikátního výzkumu realizovaného městem, který se zabýval pocitem bezpečí u místních obyvatel.

⁷⁵ <http://www.socialni-zaclenovani.cz>

Zajímavým počinem je také studie „*Možnosti rozvoje ve strukturálně znevýhodněných venkovských regionech (úvodní studie)*“, jejímž cílem bylo vytvořit určitou typologii regionů (se zohledněním těch regionů, ve kterých Agentura působí, tedy Osoblažsko, Ralsko, Toužimsko, Mikulovicko, Poběžovicko apod.), zmapovat existující možnosti dotační podpory těchto regionů, vyhodnotit platný zákon o regionálním rozvoji a Strategii regionálního rozvoje ČR, přinést inspiraci z domova i zahraničí v oblasti zvyšování zaměstnanosti, pobídek a jiných podpůrných modelů. Byla vypracována také hloubková studie zadlužení obyvatel města Děčína, výzkum na ubytovnách ve Větrní se zachycením migrace chudých obyvatel ze širšího okolí do větrnínských ubytoven a dále výzkum problematiky bydlení v ústeckých Předlicích s doporučeními legislativních změn.

V roce 2013 reagovala Agentura, ve spolupráci s Kanceláří Rady, na vlnu protiromských shromáždění a pochodů v českých městech, které monitorovala přímo v terénu, přičemž v 15 případech byli pracovníci Agentury na místě pochodů a nabízeli samosprávě a policii součinnost při mírnění dopadů na obyvatele v obcích. Vedle pochodů a demonstrací Agentura monitorovala podrobněji mj. také aktivity MO DSSS Duchcov, která iniciovala vznik nátlakové skupiny terorizující duchcovské obyvatele romského původu.

V případě vyhrocení krize v Duchcově a ústecké čtvrti Předlice probíhala výměna informací a koordinace na krajské úrovni mezi Agenturou a Pracovní skupinou Rady Ústeckého kraje pro sociálně vyloučené lokality a krajskou romskou koordinátorkou. V případě krize v Českých Budějovicích probíhala spolupráce zejména s krajským romským koordinátorem.

3.6.5 Řešení situace obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit na místní úrovni

Klíčovým nástrojem jsou pro oblast sociálního začleňování sociální služby poskytované na základě zákona č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o sociálních službách“), zejména služby sociální prevence. Postupem času došlo k rozšíření střednědobého plánování sociálních služeb, a to nejen na úrovni krajů, u nichž povinnost zpracovávat plány vyplývá ze zákona o sociálních službách, ale i na úrovni obcí. Střednědobé plánování však v mnohých městech a obcích naráží na limity, neboť se tento proces zabývá výhradně plánováním sociálních služeb. Sociální začleňování je přitom komplexní proces, k němuž samotné sociální služby nestačí. Nutné jsou i změny v oblasti bytové a zdravotní politiky, politiky zaměstnanosti, které přesahují rámec zákona o sociálních službách. Pozitivním příkladem jsou města a obce, které za účelem realizace masivní integrační politiky přistoupily k tvorbě komplexněji pojatých lokálních strategií sociálního začleňování či přímo koncepcí romské integrace, které jdou napříč klíčovými oblastmi, v nichž se nejčastěji projevuje sociální vyloučení (obsahují i opatření v oblasti bytové, vzdělávací politiky obce či veřejných služeb zaměstnanosti). Níže je uveden přehled strategických dokumentů, které se na oblast sociálního začleňování v jednotlivých krajích zaměřují.

Tab. č. 26 Dostupnost sociálních služeb v krajích

Kraj	Existence plánu na úrovni kraje	Počet obcí se střednědobými plány sociálních služeb	Dotační podpora sociálních služeb ve vztahu k Romům ze strany kraje
hl. m. Praha	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na léta 2011 – 2013, v roce 2013 se připravuje aktualizace střednědobého plánu na léta 2013 - 2015	10 správních obvodů z 22 na území hl. města Prahy má zpracovaný střednědobý plán rozvoje sociálních služeb	2 395 500 Kč
Jihočeský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje na období 2014 - 2016	Proces střednědobého plánování sociálních služeb probíhal na území všech správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Na území Soběslavi byl ve stádiu přípravy.	300 000 Kč GP Podpora sociálního začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením na území Jihočeského kraje
Jihomoravský	Rámcový dokument: Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji na období 2012 – 2014 Prováděcí dokument: Akční plán rozvoje sociálních služeb v JMK pro rok 2013	všech 21 obcí s rozšířenou působností (Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice)	V roce 2013 si sociální služby mohly žádat o dotační podporu z těchto systémů: a) jednoleté dotační řízení celková částka 8 mil. Kč b) víceleté dotační řízení celková částka 40 mil. Kč (nutnost splnění specifických podmínek pro zařazení)
Karlovarský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2009 – 2013 a nový na 2014 – 2017.	6 obcí	1. Dotační podpora sociálních služeb z Fondu na podporu nestátních neziskových organizací: Program II Podpora poskytování sociálních služeb v sociálně vyloučených romských lokalitách, celkem rozděleno 317 600 Kč 2. Poskytování příspěvků z rozpočtu Karlovarského kraje na podporu aktivit v oblasti prevence kriminality – některé z projektů byly zaměřeny na práci pro děti a mládež ze sociálně vyloučených lokalit (např. Český západ, o.s. – příspěvek ve výši 48 000 Kč, o.s. ROMA KARLOVY VARY – příspěvek ve výši 27 000 Kč) 3. Podpora sociálních služeb v rámci Individuálního projektu Karlovarského kraje Podpora sociálního začleňování příslušníků sociálně vyloučených lokalit v Karlovarském kraji – podpora terénních programů.
Královéhradecký	Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011 - 2016	13 obcí s rozšířenou působností (u některých probíhá aktualizace), 2 obce jsou bez střednědobých plánů	Speciální dotační program pro aktivity přímo zaměřené jen na Romy kraj nemá. Kraj realizuje individuální projekt na podporu služeb sociální prevence, v rámci kterého podporuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi komunitního charakteru v obcích, kde jsou sociálně vyloučení Romové, a terénní program specificky zaměřený na sociálně vyloučené lokality.

Liberecký	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje.	10 obcí (Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Liberec, Jilemnice, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod).	V rámci Individuálního projektu IP 5 – Podpora a rozvoj služeb v sociálně vyloučených lokalitách Libereckého kraje.
Moravsko slezský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje 2010 – 2014.	27 obcí	4 409 800 Kč
Olomoucký	Střednědobý plán rozvoje služeb v Olomouckém kraji 2011 – 2014 (cílová skupina etnické menšiny a cizinci, opatření jsou zaměřena na udržení, rozvoj stávajících a případný vznik nových sociálních služeb; optimalizace sítě a zajištění provázanosti odborných poradenských služeb a návazných fakultativních služeb v oblasti zaměstnanosti, bydlení, prevence předluženosti, vzdělávání; napojení sociálních služeb na oblast zaměstnanosti; vytvoření prostoru pro mezikulturní dialog, zajištění a posílení pozitivních integračních procesů imigrantů a cizinců)	13 obcí nebo mikroregionů (Šumperk, Přerov, Olomouc, Uničov, Jeseník, Lipník nad Bečvou, mikroregion Litovelsko, Šternberk, město Zábřeh, mikroregion Konicko, město Kojetín, město Prostějov, Hanušovicko).	<p>Od roku 2008 vyhlašuje Olomoucký kraj dotační titul zacílený na prevenci sociálního vyloučení. Pro rok 2013 byl vyhlášen příspěvkový program Podpora aktivit zaměřených na sociální začleňování pro rok 2013 určený k podpoře nestátních neziskových organizací, a to občanských sdružení, obecně prospěšných společností, církevních organizací, organizačních jednotek sdružení, a v případě oblasti podpory B. Podpora integrace romských komunit také obcí a svazků obcí, realizujících aktivity související se sociální problematikou na území Olomouckého kraje.</p> <p>V rámci programu byly vymezeny následující oblasti podpory:</p> <p>A) Podpora prevence kriminality – sociální prevence v celkové výši 100 000 Kč</p> <p>B) Podpora integrace romských komunit v celkové výši 150 000 Kč</p> <p>C) Podpora poskytování sociálních služeb v celkové výši 3 000 000 Kč</p> <p>IP Zajištění integrace příslušníků romských komunit v Olomouckém kraji II, reg.č.: CZ.1.04/3.2.00/15.00016, realizace od 1. 10. 2013 do 31. 5. 2015, částka 23 072 000 Kč.</p>
Pardubický	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje na období 2012 – 2015. Za rok 2013 je také zohledněna romská problematika v Akčním plánu Pardubického kraje, kdy si klade za cíl zachovat služby pro osoby v nepříznivé životní situaci. Podporovány budou poradenské a krizové služby, terénní práce ve vyloučených lokalitách a aktivizační služby zaměřené zejména na rodiny s dětmi.	8 obcí	<ol style="list-style-type: none"> 1. Program podpory sociálních služeb poskytovaných v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. 2. Program podpory aktivit navazujících na služby poskytované podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách 3. Program podpory prorodinných aktivit

Plzeňský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Plzeňského kraje, 2 dodatky prodlužující jeho platnost (v roce 2014 prodloužena jeho účinnost do konce roku)	4 obce s rozšířenou působností mají zpracován střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, 1 ORP plán zpracován nemá a od zbývajících 10 ORP se nepodařilo tento údaj získat.	Dotační titul specificky zaměřený na Romy v r. 2013 nebyl, ale kraj podporoval organizace poskytující služby mj. i cílové skupině etnických menšin v dotačních programech „Podpora sociálních služeb v Plzeňském kraji 2013“ a „Program podpory projektů protidrogové prevence v Plzeňském kraji 2013“.
Středočeský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje 2012 – 2013. Dodatkem se posunuje platnost aktuálního SPRSS i pro rok 2014.	Většina z 26 obcí. Většina obcí s rozšířenou působností však plány řeší pouze situací na území obcí, ne však už v celém jejich správním obvodu.	Informace nebyla poskytnuta.
Ústecký	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje 2012 – 2013 V současné době již schválen Střednědobý plán rozvoje služeb v Ústeckém kraji na období 2014 – 2017	14 ze 16 obcí s rozšířenou působností	IP Ústeckého kraje „Podpora sociálních služeb v Ústeckém kraji“ IP Ústeckého kraje „Podpora integrace romské komunity 2“
Vysočina	Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb na období 2012 - 2014	15 obcí s rozšířenou působností v kraji. V Havlíčkově Brodě je počítáno se zapojením Romů přímo do tvorby plánu.	12 169 209 Kč
Zlínský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb 2012 - 2015	Plán má zpracován 12 obcí s rozšířenou působností ze 13.	Podpora služeb sociální prevence v rámci individuálního projektu Zlínského kraje „Prevenčí proti sociálnímu vyloučení ve Zlínském kraji“ reg. č. CZ.1.04/3.1.00/05.0067. (aktivity do 31. 12. 2014)

3.7 OBLAST BEZPEČNOSTI

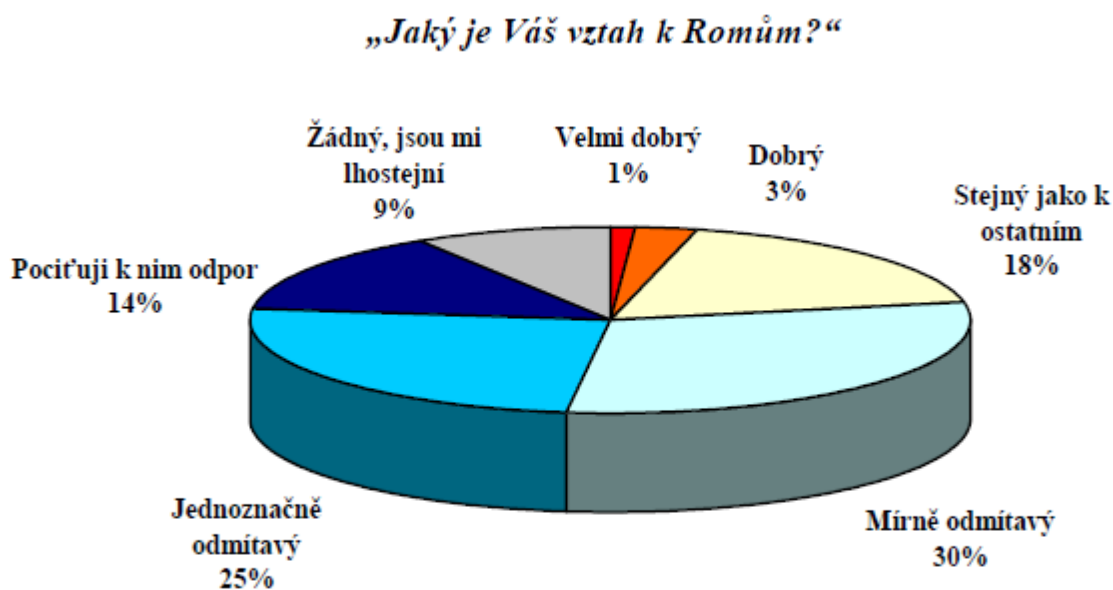
Prioritními oblastmi bezpečnostní politiky vlády jsou ve vztahu k romské menšině řešení extremismu, kriminality a dalších rizikových forem chování.

3.7.1 Postoj české společnosti vůči Romům

Z hlediska bezpečnostní situace Romů je důležité sledovat postoje české společnosti vůči Romům. Negativní postoje mohou přerůst v inklinaci k názorům pravicově extremistickým hnutí a v rasově motivovanou trestnou činnost. V roce 2013 proběhla na téma soužití s Romy dvě šetření, která byla realizována agenturou STEM, respektive Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd. Oba výzkumy prokázaly přetrvávající negativní vztah obyvatel ČR k Romům.

Z výzkumu agentury STEM⁷⁶ vyplynulo, že nepříznivé postoje vůči Romům zaujímají přibližně dvě třetiny lidí (69%). Z toho mírně odmítavý vztah k Romům deklaruje 30% obyvatel, 25% se vyjádřilo jednoznačně odmítavě a 14% lidí dokonce pociťuje k Romům odpor. Pouze 4% respondentů mají vůči Romům dobrý nebo velmi dobrý vztah a 18% deklaruje stejný vztah jako vůči ostatním a 9% respondentů nemá vůči Romům vztah vůbec žádný. Ve srovnání s rokem 2012 došlo k mírnému poklesu podílu lidí, kteří zaujímají vůči Romům negativní postoje (v roce 2012 to bylo 75%, což bylo nejvíce od roku 1994).

Graf č. 4 Postoj veřejnosti vůči Romům

Pramen: STEM, Trendy 4/2013, 1009 respondentů starších 18 let

Mezi skupinami populace podle sociodemografických statistik nejsou patrné velké rozdíly ve vnímání Romů. Oproti minulosti se již příliš neliší názor na Romy u lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání. U lidí se základním vzděláním uvádí negativní vztah k Romům 76% respondentů, mezi vyučenými 70%, mezi středoškolsky vzdělanými s maturitou 67% a mezi vysokoškolsky vzdělanými je to stejně jako u vyučených, tedy 70%. Od roku 1994 se přitom

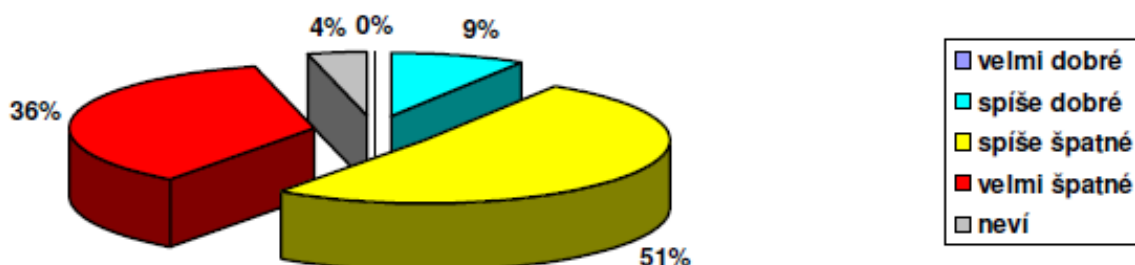
⁷⁶ Informace z výzkumu Trendy 4/2013, STEM, vydáno 30. dubna 2013.

pohybuje poměrně stabilně okolo 70%⁷⁷. Toto zjištění potvrzuje, že negativní postoje vůči Romům jsou zakořeněné ve všech vrstvách české společnosti.

Od předchozího roku se také jen nepatrně změnily názory na otázku, zda by se v České republice mělo více dbát na práva romské menšiny. Naprostá většina veřejnosti (81%) stále trvá na tom, že práva Romů v České republice nevyžadují žádnou zvláštní péči⁷⁸. Zde jde opět o poměrně stabilní názor sdílený respondenty bez ohledu na to, z jaké společenské skupiny pocházejí.

Podobné výsledky přineslo šetření Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR s názvem „Romové a soužití s nimi očima české společnosti“⁷⁹ z dubna 2013. To se věnovalo soužití romské menšiny s ostatními obyvateli ČR, ale i stávajícím možnostem, které mají Romové v rámci většinové společnosti. Výzkum také zjišťoval názor respondentů na to, jak vláda a místní samosprávy řeší problematiku romské menšiny.

Graf č. 5 Hodnocení vztahů mezi většinovými obyvateli a Romy

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české společnosti*. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR, duben 2013.

Podle tohoto výzkumu považuje soužití s Romy za problematické 87% veřejnosti, z toho dokonce 36% za „velmi špatné“. Jako „dobré“ hodnotilo soužití pouze 9% respondentů, hodnocení „velmi dobré“ se objevovalo jen velmi ojediněle. Na rozdíl od výzkumu agentury STEM vyplývá z výsledků tohoto výzkumu zhoršení postojů oproti roku 2012⁸⁰ a aktuální hodnocení je dokonce nejhorší od roku 1997, kdy začaly být prováděny srovnatelné výzkumy. Šetření rovněž potvrdilo, že hodnocení soužití s romskou menšinou se výrazně neliší u různých skupin obyvatelstva, přičemž pozitivněji soužití hodnotí lidé, kteří mají podle svého vyjádření mezi Romy přátele či známé⁸¹ a ti, kteří kladně hodnotí soužití s Romy v místě svého bydliště.

Téměř polovina dotázaných (48%) uvedla, že v místě jejich bydliště žijí Romové. Soužití s nimi⁸² pak hodnotili sice poněkud příznivěji než celkové soužití v České republice, stále však bylo převažující hodnocení negativní.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

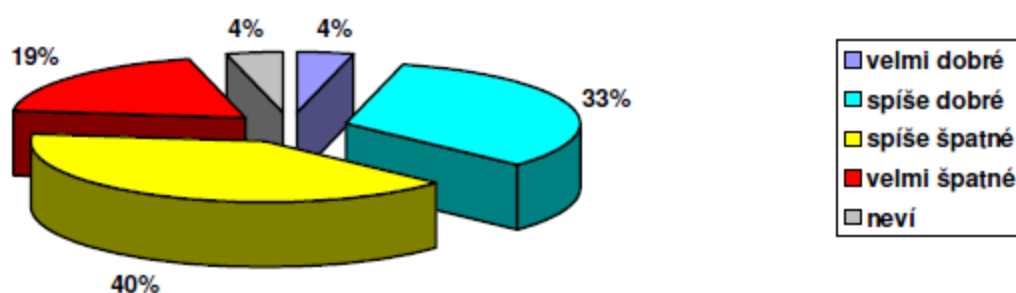
⁷⁹ Výzkumu se zúčastnilo 1049 respondentů starších 15 let.

⁸⁰ Podíl nepříznivého hodnocení vzrostl o 5%.

⁸¹ Tuto skutečnost o sobě uvedlo 18% respondentů.

⁸² Otázka respondentům, kteří uvedli, že v jejich okolí žijí Romové (505 respondentů), zněla: „Jak celkově hodnotíte soužití romské a neromské populace v místě svého bydliště? Jako velmi dobré, spíše dobré, spíše špatné, velmi špatné?“

Graf č. 6 Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v místě bydliště

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české společnosti*. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR, duben 2013.

Jako dobré označují soužití mezi Romy a ostatními obyvateli v místě svého bydliště necelé dvě pětiny (37 %) z těch, kdo uvedli, že v blízkosti jejich bydliště žijí Romové, když 4 % toto soužití vidí jako „velmi dobré“ a 33 % jako „spíše dobré“. Naproti tomu tři pětiny (59 %) respondentů z této skupiny soužití v místě svého bydliště vnímají kriticky, když 40 % je považuje za „spíše špatné“ a 19 % dokonce za „velmi špatné“. 4 % dotázaných soužití Romů s neromskými obyvateli v místě svého bydliště nebyla s to zhodnotit. Ve srovnání s rokem 2012 se snížilo kladné vnímání soužití o 4%, naopak negativní názor mělo v této otázce o 3% respondentů více než v předešlém roce.

V rámci výzkumu byla dotázaným položena baterie otázek, které se zabývají tím, jaké mají Romové v některých oblastech života možnosti v porovnání s většinou neromskou populací. V porovnání se situací ostatních obyvatel naprostá většina české veřejnosti vnímá jako horší možnosti Romů při zaměstnávání. V šetření tento názor vyjádřily asi tři pětiny (6 %) respondentů. Pokud jde o další oblasti života, u žádné z nich již ti, kdo považují možnosti romské populace za horší, nepřevažují nad těmi, kdo soudí, že podmínky Romů v porovnání s ostatními jsou stejné nebo dokonce lepší. Oproti minulému šetření z dubna 2012 se postoje v této otázce statisticky významně nezměnily. V delším časovém ohlednutí pak můžeme pozorovat, že mezi roky 1997 a 2003 se s výjimkou možností rozvoje vlastní kultury hodnocení šancí romské populace v porovnání s neromskou většinou vesměs zhoršovalo. Od roku 2003 lze naopak u většiny zkoumaných položek vidět trend opačný.

Tab. č. 27 Názory na možnosti Romů v porovnání s většinou populací

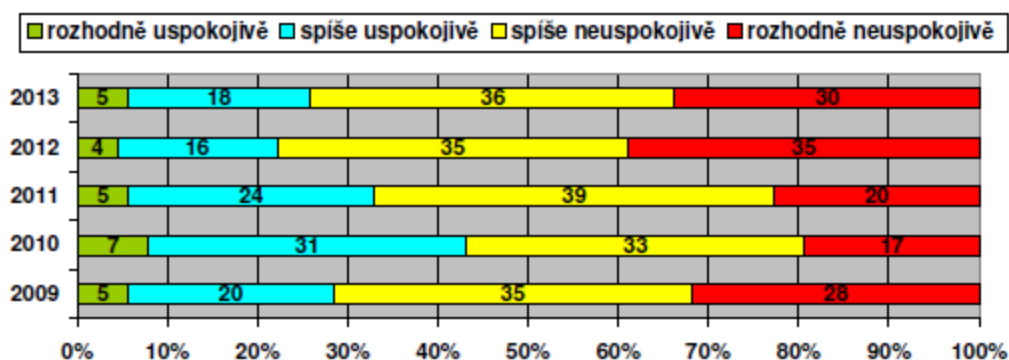
	rozhodně lepší	spíše lepší	asi tak stejné	spíše horší	rozhodně horší	neví
při zaměstnávání	1	5	30	47	14	3
ve veřejném a občanském životě	6	8	41	31	6	8
při získávání kvalifikace	3	7	60	24	4	2
v získávání bydlení	24	26	24	16	5	5
při získávání vzdělání	4	10	65	16	3	2
v rozvoji své kultury	9	23	50	8	2	8
při zajištění osobní bezpečnosti	15	23	47	7	2	6
při jednání na úřadech	29	30	29	7	2	3
hájit své zájmy	23	29	33	6	2	7

Pozn.: Procenta v řádku.

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české společnosti*. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR, duben 2013.

Poslední otázkou bylo hodnocení toho, jak v problematice romské menšiny postupuje vláda a místní samospráva. V tomto ohledu jen jedna pětina občanů (20%) považuje řešení romské problematiky ze strany vlády za uspokojivé, 7 lidí z 10 (70%) je naopak vnímá jako neuspokojivé. V porovnání s výsledky z roku 2011 došlo k výraznému zhoršení hodnocení.

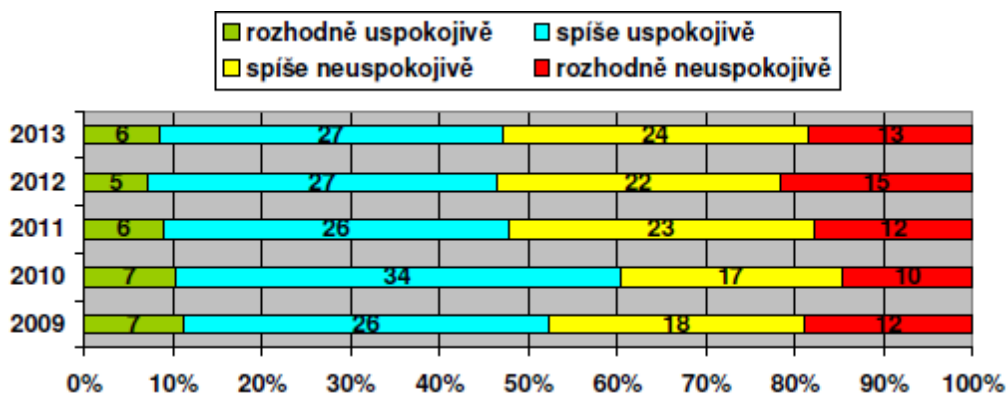
Graf č. 7 Jak řeší otázku romské menšiny vláda ČR (%)

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české společnosti*. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR, duben 2013.

Z grafu výše vyplývá, že jen necelá čtvrtina lidí (23 %) považuje řešení romské problematiky ze strany vlády za uspokojivé, dvě třetiny (66 %) je naopak vnímají jako neuspokojivé, když 30 % je vidí jako „rozhodně neuspokojivé“ a 36 % jako „spíše neuspokojivé“. V porovnání s loňským šetřením došlo k mírnému zlepšení tohoto hodnocení, když podíl kritických ohlasů zaznamenal čtyřbodový pokles.

Graf č. 8 Jak řeší otázku romské menšiny místní samospráva/obec (%)

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české společnosti*. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR, duben 2013.

Hodnocení řešení romské problematiky ze strany obecní samosprávy vyznívá o něco příznivěji, kdy podíl respondentů označujících tuto věc za uspokojivou (33%) a podíl hodnocení opačného (37%) byly statisticky téměř stejné. Zde se oproti loňsku situace významně neposunula.

Podrobnější analýza ukázala, že příznivěji jak činnost vlády, tak obecní samosprávy hodnotí ti, kdo považují soužití Romů s ostatními v ČR za dobré. Hodnocení soužití v místě

bydliště se podobným způsobem promítá pouze do hodnocení činnosti obce. Kritičtější k vládě jsou i lidé, kteří uvedli, že v místě jejich bydliště žijí Romové.

Výzkum prostřednictvím otevřených otázek také zjišťoval, čím by ke zlepšení vzájemného soužití měla přispět většinová populace a čím Romové. Pokud jde o většinovou společnost, respondenti nejčastěji doporučovali pozitivní přístup, větší toleranci a trpělivost ve vztahu k Romům (26 %), nediskriminaci a uplatňování stejných měřítek na ně jako na ostatní (6 %) a zajistit jim pracovní příležitosti (6 %). 7 % dotázaných má za to, že většinová společnost toho dělá již dost nebo že nic dalšího, čím by soužití mohla zlepšovat, dělat nemůže. Na adresu Romů dotázaní uváděli, že by měli pracovat (23 %), dodržovat zákony (13 %), přizpůsobit své chování normám většinové společnosti (13 %) a chovat se slušně (13 %).

Postoj většinové společnosti k romské menšině je patrný i v problematice náhradní rodinné péče. Zprostředkování náhradní rodinné péče (NRP) v České republice pro děti se zdravotním postižením, starší děti, početnější sourozenecké skupiny i děti, u nichž je vyznačena jiná, popř. romská etnicita, je dlouhodobě problematické. V případě zprostředkování osvojení do zahraničí je etnicita dětí zprostředkujícími subjekty uváděna jako hlavní důvod, pro který se nepodařilo zajistit náhradní rodinnou péči v České republice. Takový stav nelze nahlížet jinak než jako důsledek faktické diskriminace těchto dětí v procesu zprostředkování.

Osvojení do zahraničí by mělo být využíváno jen jako krajní možnost řešení, pokud není možné pro dítě nalézt náhradní rodinu v zemi původu, neboť při osvojování do zahraničí je dítě většinou vystaveno výrazným změnám kulturního, jazykového a sociálního prostředí a především pak ztrátě kontaktu se svojí původní rodinou.

Krajské úřady a další subjekty působící při zprostředkování NRP by proto měly věnovat intenzivní pozornost a péči těmto dětem a usilovat vždy o jejich umístění v náhradní rodinné péči v České republice. Zároveň by měly vykonávat vzdělávání a osvětu budoucích osvojitelů a pěstounů a poskytovat jim rovněž pomoc a podporu při péči o tyto děti. Za tímto účelem je nutné agendu zprostředkování na krajských úřadech, resp. Magistrátu hlavního města Prahy personálně posílit, aby se právě těmto dětem mohlo věnovat dostatek osob, případně hledat jiný způsob zprostředkovávání NRP, který na tento problém bude adekvátně reagovat. O zlepšení stavu usiluje rovněž Ministerstvo práce a sociálních věcí průběžným zaváděním nového systému příprav budoucích osvojitelů a pěstounů, které se podrobně věnují i otázce etnicity a identity.

3.7.2 Mediální obraz Romů

Na postoje veřejnosti vůči Romům mají výrazný vliv média. Negativní prezentace Romů z jejich strany působí jako zdroj negativních modelů, stereotypů, předsudků a ideologií o romské menšině. Na zobrazování romské menšiny v médiích v období od 1. 1. 2013 do 31. 8. 2013 se zaměřil výzkum společnosti Newton Media „*Romové v neklidné době. Analýza mediálních stereotypů spojovaných s Romy*“. Výzkum si všiml mediálních výstupů⁸³ o „Romech“, „cikánech“, „cigánech“ a „nepřizpůsobivých“. Ačkoli mezi zvolenými klíčovými existuje na první pohled jistá diskrepance v tom, že zatímco slova Rom, cikán či cigán odkazují spíše k etnicitě a vnějším rysům skupiny osob, jako jsou celkový fyzický zjev či barva pleti, slovo „nepřizpůsobivý“ se více odkazuje k určitému chování a mělo by mít

⁸³ Výzkum sledoval informace, které se objevily v celostátních denících Mladá Fronta DNES, Lidové noviny, Právo a Hospodářské noviny, v týdenících Respekt, Reflex, Týden, Ekonom a Euro, v regionálních Denících skupiny VLP, ve zpravodajství hlavních veřejnoprávních stanic ČT 1 a ČRo Radiožurnál a na internetovém serveru Aktuálně.cz. Celkem bylo v těchto médiích zaznamenáno ve sledovaném období 4 094 zpráv, které obsahovaly některé z uvedených klíčových slov.

obecnější význam. V praxi se však potvrdila již známá skutečnost, že oba dva typy označení bývají v médiích často používána zástupným způsobem. Přitom adjektivum „nepřizpůsobivý“ bývá zejména některými zástupci státní správy a samospráv chápáno jako více politicky korektní ekvivalent slova Rom. Často se tak objevuje například slovní spojení „občan z řad nepřizpůsobivých“, které má jasně kategorizující a paušalizující podtext⁸⁴.

Z výše uvedených výrazů užívaných v souvislosti s romskou menšinou bylo v drtivé většině používáno slovo Rom. To se v některém ze svých tvarů objevilo celkem v 3 754 příspěvcích ze zkoumaného souboru (tj. v 92 % z nich). Nejčastějším tematickým kontextem, v němž se objevovalo slovo Rom, byly tzv. „protiromské protesty“ (996 výskytů), konkrétně nejvíce ty v Duchcově, Českých Budějovicích, ve Vítkově a v Ostravě. Druhým nejčastějším kontextem byla kultura (717x) a třetím kriminalita (626x). Slovo „cikán“ zaznamenalo druhý nejvyšší výskyt, když bylo zaznamenáno v 602 příspěvcích. Nejčastěji to sice bylo v kontextu kulturního dění (197x), ale druhý nejčastější výskyt byl evidován v souvislosti s protesty proti Romům (134x) a s kriminalitou (78x). Z toho podle výzkumu vyplývá, že toto označení, které řada Romů vnímá jako hanlivé, slyší-li jej z úst příslušníků majority, nepatří pouze do oblasti umění a folkloru, ani nefiguruje pouze v historických připomínkách (48x), ale že je stále součástí živého jazyka, jímž jsou popisovány aktuální události⁸⁵. Slovo „nepřizpůsobivý“ figurovalo ve 468 zprávách (tj. 11,5 %). Zmínky o „nepřizpůsobivých“ se nejčastěji objevovaly v souvislosti s tematikou bydlení (136x), o něco méně pak v kontextu kriminality (123x) a protiromských protestů (121x). Slovo „cikán“ má podle výzkumu v médiích zcela jiný význam než výraz „cikán“, což se odráží v jeho mnohem menším výskytu (pouze v 79 příspěvcích), ale také v tom, že se nejčastěji objevilo v souvislosti s kulturním děním (61x), (konkrétně s koncerty souboru „Cigánský diablo“ v Česku), mnohem méně pak v jiných kontextech coby vlastní označení skupiny Romů.

Co se týče četnosti příspěvků o Romech v českých médiích během sledovaného období, po relativně stabilních prvních měsících roku došlo v posledním květnovém týdnu k výraznému nárůstu. Autoři výzkumu tento nárůst dávají do souvislosti s útokem skupinky Romů na manželský pár a následnou sérií protiromských pochodů v Duchcově a dalších městech. Další významnou událostí sledovanou médii byl incident na dětském hřišti českobudějovického sídliště Máj⁸⁶. Tato událost a její dozvuky v podobě několika po sobě jdoucích „protiromských demonstrací“ byla vůbec nejvíce medializovanou kauzou související s Romy v celém sledovaném období. Týkalo se jí více než 500 zmínek (konkrétně 516, tj. 13 % veškeré zaznamenané publicity). Tyto kauzy pak odstartovaly řadu protestů a akcí organizovaných zpravidla pravicovými extremisty, které se konaly v období letních prázdnin za velkého zájmu médií.

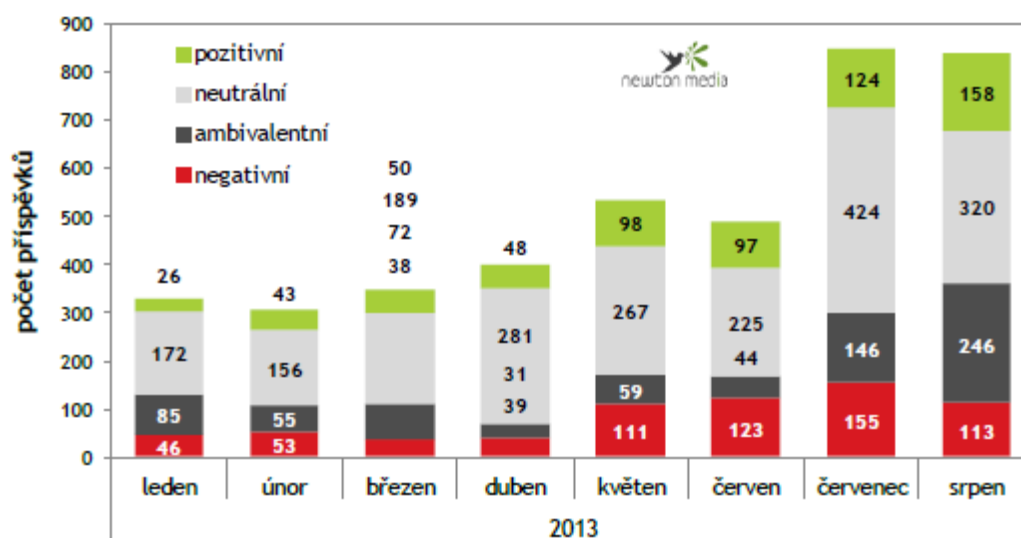
Spolu s tím, jak postupně rostla celková publicita Romů a „nepřizpůsobivých“, se postupně zvyšoval také počet negativních zmínek médií o nich. Dobře patrné je to opět na srovnání mezi březnem (38 negativních zmínek) a červencem (155 negativních). Výzkum uvádí, že tento nárůst nebyl většinou sycen rostoucí publicitou samotných „protiromských protestů“, ale rostoucím počtem zmínek o romské kriminalitě. Zatímco informování o samotných demonstracích vyznívalo povětšinou neutrálně, negativní vyznění těmto zprávám dodávaly informace o konkrétní kriminalitě – násilí ze strany Romů, které bylo prezentováno jako zdůvodnění protestů. Množství příspěvků a jejich vyznění je patrné z grafu níže.

⁸⁴ *Romové v neklidné době. Analýza mediálních stereotypů spojovaných s Romy*. NEWTON Media a.s., 2013.

⁸⁵ Zejména to platí v kontextech, v nichž média zpravidla nechávají nejvíce zaznívat právě hlasy nespokojených či dotčených příslušníků většinové společnosti (protesty, kriminalita, bydlení a podobně).

⁸⁶ Podrobněji viz kapitola 3.6 Sociální vyloučení v této Zprávě.

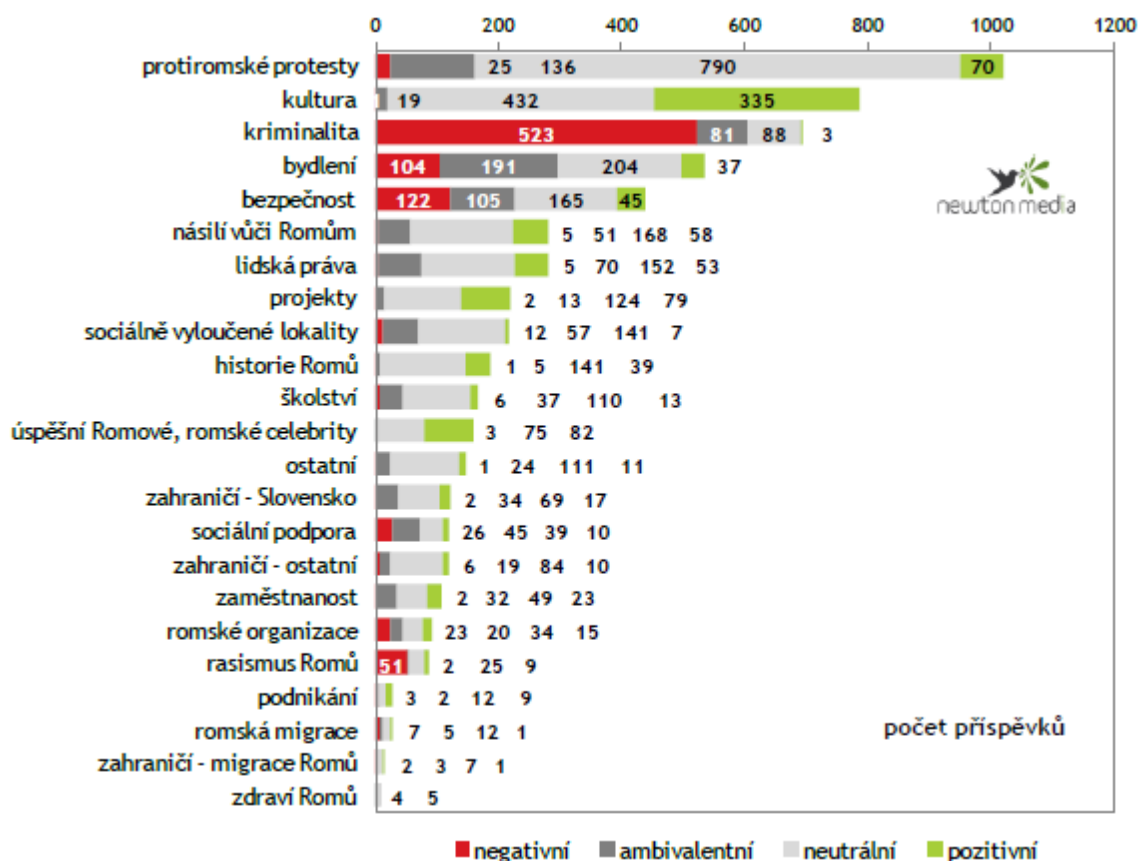
Graf č. 9 Vývoj publicity Romů v roce 2013 (leden-srpen)

Zdroj: *Romové v neklidné době. Analýza mediálních stereotypů spojovaných s Romy*. NEWTON Media a.s., 2013.

Demonstrace a s nimi spojené nepokoje se výrazně promítly také do nejčastějších témat zkoumaných příspěvků. Příspěvky pojednávající o „protiromských protestech“ se vyskytly v 1 021 zprávách, to znamená v každé čtvrté. Na druhém místě bylo téma kultura (787 zmínek), pod kterým se však skrývá velice různorodý souhrn všech možných kulturních akcí a událostí, na kterých se podíleli Romové, nebo v rámci nichž byli Romové tematizováni (od nejrůznějších festivalů, kde zazněla romská hudba, přes projekce filmů a výstavy s romskou tematikou, až po romské taneční zábavy). Toto téma na sebe poutalo zdaleka nejvíce pozitivního hodnocení Romů, když 335 z těchto zmínek (tj. přes 42 %) mělo pozitivní tón. Opačné tvrzení lze vztáhnout na téma kriminality, když z celkových 695 tematických zmínek mělo celých 523 (tj. přes tři čtvrtiny) negativní vyznění. Přitom v celých 192 zprávách bylo téma kriminality provázáno s tématem protiromských protestů, což znamená, že v téměř třetině případů byla kriminalita Romů médiu připomínána v souvislosti s těmito protesty. Další neméně důležitá témata, jako bydlení či bezpečnost, pak zůstala poněkud ve stínu zpráv o demonstracích a kriminalitě.

Graf č. 10 Témata příspěvků o romské menšině

Zdroj: *Romové v neklidné době. Analýza mediálních stereotypů spojovaných s Romy*. NEWTON Media a.s., 2013.

Také z dalšího pořadí témat je vidět, že ta témata, která mají větší potenciál přiblížit Romy, jejich život, každodenní problémy (školství, zaměstnanost, násilí páchané na Romech a podobně), historii a úspěchy některých z nich většinové společnosti, se v poslední době těšila mnohem menšímu zájmu médií než ta, která naopak upozorňují na problémy v soužití mezi Romy a majoritou (protesty, kriminalita, bydlení, bezpečnost). Tato témata byla, ponecháme-li stranou specifické téma kultury, nejfrekventovanější, a zároveň na sebe nabalovala nejvíce negativní a ambivalentní publicity. Příliš na tom nemění ani skutečnost, že na rozdíl od dřívějších si novináři dávali mnohem větší pozor, aby samotné informování o „protiromských“ akcích (pochodech, shromážděních, demonstracích) bylo vyvážené a nevyvolávalo dojem, že Romové nesou za násilné události, proti nimž demonstrující protestovali, kolektivní vinu, ale že se jedná o činy konkrétních jedinců. Jako problematické na celé této publicitě tento výzkum považuje samotné riziko nadužívání výrazu „protiromský“ – pochod, demonstrace, akce, shromáždění. Ten se zhusta vyskytoval i v příspěvcích, kde se jinak žádná další zmínka o Romech neobjevila, a stal se tak výrazným nositelem etnické „nálepky“ při popisu těchto nepokojů, které mají, jak mnozí komentátoři upozorňovali, především sociální důvody (vysoká nezaměstnanost, rostoucí chudoba, obavy z budoucnosti atd.).

Kromě témat zmíněných výzkumem výše se v českém mediálním prostředí v roce 2013 vyskytlo také několik izolovaných událostí více či méně souvisejících s romskou menšinou, kterým se dostalo poměrně velké pozornosti. Jednou z nich bylo v červnu narození prvních paterčat v České republice, přičemž radostný rozměr této události byl zkalen nenávislnými projevy ve veřejném prostoru v souvislosti s tím, že rodiče dětí jsou Romové. Nenávislné

příspěvky se objevovaly zejména v diskusích pod články na internetu a na sociálních sítích. Terčem slovních útoků se stala i firma, která rodičům paterčat darovala dva kočárky. Na řadu nenávistných reakcí zareagovala kromě jiných i zmocněnkyně vlády pro lidská práva Monika Šimůnková, která vyjádřila rodině podporu osobní návštěvou, a ostře je odsoudil například Český helsinský výbor.

Diskusi vyvolaly také výroky některých politiků na adresu romské menšiny. Pozornost si vysloužily některé výroky senátorů při projednávání Návrhu doporučení Rady Evropy o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech⁸⁷, které proběhlo 27. listopadu 2013 v Senátu ČR. Výroky odsoudili představitelé nestátních neziskových organizací a také některých základních škol. Senátorům poslali otevřený dopis, v němž označili příspěvky některých senátorů za rasistické a xenofobní, a požádali jejich kolegy, aby se od podobných výroků vždy distancovali. Této kauzy si všimla také Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2013 vydaná americkým Ministerstvem zahraničí.⁸⁸

V posledních letech se v souvislosti s rozvojem elektronické komunikace objevují tzv. hoaxy (poplašné podvodné e-mailové zprávy). Tyto e-maily, které se řetězově šíří mezi uživateli elektronické pošty, obsahují v některých případech lživé a dezinterpretované informace o zneužívání sociálních dávek ze strany Romů, fyzických útocích Romů na majoritu a zvýhodňování romské minority v různých oblastech ze strany státu a jeho institucí. V roce 2013 se Sociologický ústav AV ČR oficiálně distancoval od zfalšovaných statistických dat o romské populaci, která se šířila prostřednictvím blogů a dalších médií. Prezentovaná data se týkala sňatečnosti Romů, jejich životních podmínek, vzdělanosti, zaměstnanosti, kriminality a prostituce. Hoax, ze kterého autoři blogů čerpali, se šíří českým internetem minimálně od roku 2004 a s výzkumy Sociologického ústavu ani jiné seriózní instituce nemá nic společného.

3.7.3 Bezpečnostní rizika vyplývající z pravicového extremismu⁸⁹

Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území ČR v roce 2013 považuje za nejvýraznější událost sledovaného období série protiromských demonstrací, trvající od května do října. Celkem bylo v roce 2013 zaznamenáno 26 těchto protestních akcí, z nichž nejvýznamnější z hlediska účasti proběhly v Duchcově, Českých Budějovicích a v Ostravě. Tato shromáždění poukázala nejen na rizika plynoucí z aktivního zapojení místní populace, ale, zejména v případě sídliště Máj v Českých Budějovicích, i na vypuknutí dalších demonstrací nebo výtržností v místech, která nebyla identifikována jako riziková.

Série protiromských demonstrací byla započata na jaře 2013 v Duchcově a o něco později pokračovala v Českých Budějovicích. Spouštěcím mechanismem nebo alespoň záminkou k němu bylo několik menších incidentů mezi zástupci romské menšiny a majoritní společností – v Duchcově šlo o napadení manželského páru, v Českých Budějovicích o potyčku na dětském hřišti. Protiromská shromáždění v těchto dvou městech neměla s ohledem na skladbu účastníků, až na výjimky, výlučně extremistický charakter. Převážnou většinu přítomných totiž tvořili běžní občané, kteří ventilovali svou frustraci a nespokojenost se situací v daných regionech, přesto byla zaznamenána mezi účastníky těchto akcí řada pravicových extremistů.

⁸⁷ Senátní tisk č. N 81/09 a N 81/09/01.

⁸⁸ *Czech Republic 2013 Human Rights Report. Country Reports on Human Rights Practices for 2013.* Ministerstvo zahraničí USA.

⁸⁹ Informace vycházejí ze *Zprávy o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2013*, MVČR 2014.

Na protestech v Duchcově se z krajní pravice podílela zejména Dělnická strana sociální spravedlnosti, která zde např. dne 22. června 2013 uspořádala demonstraci za účasti zhruba tisíce osob. Při demonstracích v Českých Budějovicích se strana již neangažovala.

K nejmambicióznějším protiromským „projektům“ krajně pravicové scény patřil pokus ze dne 24. srpna 2013 o zorganizování více protestů během jednoho dne, jehož účelem bylo mj. rozdrobit síly Policie ČR a demonstrovat vlastní jednotu a sílu. Na několika místech ČR proběhla pod hlavičkou různých organizátorů shromáždění proti romské kriminalitě a policejní brutalitě, kterých se celkem zúčastnilo cca 1 500 - 2 000 osob. Největší nepokoje se odehrály v Ostravě, kde většinu účastníků tvořili pravicoví extremisté a hooligans.

Postupem času a v důsledku převzetí role organizátorů pravicovými extremisty a přenesení protestů do dalších regionů, se tedy podoba protiromských demonstrací měnila. Místní obyvatelé přestávali tvořit většinu a naopak rostl počet účastníků z řad extremistů, hooligans a různých výtržníků, kterým a priori šlo o vyvolávání násilností a střetů s policií. Jakákoliv ideologie či snaha řešit konkrétní regionální problém byla v těchto případech marginální a dominantním cílem se stal adrenalinový zážitek, spočívající ve střetu s protivníkem (zejména s policisty).

• **Trestná činnost motivovaná nenávisťmi proti Romům⁹⁰**

Na rozdíl od předcházejících let nedošlo podle dostupných informací v roce 2013 v ČR k útokům spáchaným z rasové pohnutky, jimiž by byla způsobena těžká újma na zdraví nebo smrt. Podle Ministerstva vnitra se nevyskytly ani žhářské útoky na romské rodiny. Nicméně zpráva Amnesty International „*Žádáme spravedlnost: Neschopnost Evropy ochránit Romy před rasově motivovaným násilím*“ zmiňuje pokus o žhářský útok na romský dům, který se udál 14. června 2013, v době kulminace protiromských protestů, v jižní části Českých Budějovic. Podle zprávy byl zřejmě opilý muž přistižen při rozlévání benzínu pod okny domu obývaného Romy. Místní mu údajně zabránili v tom, aby dům zapálil, a zavolali policii. Muž byl po ukončení vyšetřování obviněn z pokusu o obecné ohrožení, obžaloba nicméně nezmínila žádný rasový motiv. Někteří pozorovatelé prohlásili, že policie příliš rychle vyloučila možný rasový motiv, když byla 17. července uvedena slova policejního mluvčího, podle nějž podezřelý nemířil proti Romům⁹¹.

Celkově bylo v roce 2013 na území České republiky spácháno 325 366 trestných činů. Na tomto čísle se zaevidované trestné činy s extremistickým podtextem podílely 0,06 % s celkovým počtem 211 trestných činů. Pro srovnání v roce 2012 z 304 528 trestných činů představovaly 0,06 % (173 trestných činů). Z výše uvedených trestných činů s extremistickým podtextem bylo objasněno 144, tj. 68, % trestných činů (v roce 2012 to bylo 67,1 %, 116 trestných činů). V souvislosti s těmito trestnými činy došlo také ke stíhání 198 osob (v roce 2012 to bylo 208 osob).

Co se týče romské problematiky, Česká republika nesleduje etnicitu pachatele ani oběti. Od roku 2011 jsou v periodických zprávách uváděny trestné činy motivované nenávisťmi vůči Romům. V roce 2012 bylo zaevidováno celkem 52 trestných činů motivovaných nenávisťmi proti Romům (jde o pokles oproti roku 2011, kdy bylo zaevidováno 69 trestných činů). Tyto trestné činy se podílely na celkovém počtu trestných činů s extremistickým podtextem 30,1 %. V roce 2013 se počet trestných činů oproti roku 2012 snížil na 42 trestných činů.

⁹⁰ Zdroj *Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území ČR v roce 2013*. MVČR Praha 2014 a podklady poskytnuté Ministerstvem vnitra.

⁹¹ „*Žádáme spravedlnost: Neschopnost Evropy ochránit Romy před rasově motivovaným násilím*“. Amnesty International, 2014.

Nejčastěji se jedná o trestné činy dle § 404 (projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačování práv a svobod člověka), dle § 355 (hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob) a § 352 (násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci).

3.7.4 Opatření boje proti extremismu, rasismu a xenofobii v roce 2013

- **Koncepce boje proti extremismu pro rok 2013**

Boj proti extremismu je primárně v gesci MV a příslušná opatření byla obsažena v *Koncepci boje proti extremismu pro rok 2013*. Do realizace úkolů Koncepce za rok 2013 byly zapojeny kromě MV a Policie ČR další resorty - MŠMT, Úřad vlády ČR, MS, MO, MPO a MF⁹².

V rámci naplňování prvního pilíře Koncepce „*Komunikací proti demagogii*“ pracovníci odboru tisku a public relations MV průběžně zveřejňovali informace a analýzy týkající se extremismu a dalších aktivit souvisejících s bojem proti extremismu a rasismu. Tímto způsobem komunikovali i s novináři a širší veřejností. Ministr vnitra rovněž představil opatření ke zlepšení situace v sociálně citlivých lokalitách – např. posílení asistentů prevence kriminality, důraz na volnočasové aktivity, zvýšení počtu policistů v konkrétních oblastech nebo pěší hlídky namísto autohlídek.

V roce 2013 byla provozována Hotline PČR. Jedná o on-line formulář „*Hlášení kyberkriminality*“, který je veřejnosti zpřístupněn na internetových stránkách www.policie.cz. Prostřednictvím něj mohou občané hlásit závadný obsah a závadové aktivity na internetu. V roce 2013 bylo prostřednictvím formuláře přijato celkem 3 829 oznámení, z nichž 46% tvořila zjevná trestná činnost nebo podezření na ni. Bylo podáno celkem 156 oznámení s extremistickým podtextem.

V rámci druhého pilíře „*Vědomostí proti totalitářům*“ byl vyhlášen program na realizaci aktivit v oblasti prevence rizikového chování v působnosti resortu MŠMT (vyčleněno 20.000.000 Kč z jeho rozpočtu). Na prevenci rizikového chování se zaměřuje také portál www.prevence-info.cz, který je zacílen i na problematiku rasismu a extremismu. V roce 2013 MŠMT zveřejnilo na svých webových stránkách *Národní strategii prevence rizikových forem chování u dětí a mládeže na období 2013 – 2018* a bylo podpořeno vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence extremismu.

V rámci třetího pilíře „*Jednotná protiextremistická platforma*“ byly financovány protiextremistické preventivní a vzdělávací projekty, které mají přesah i na problematiku extremismu. Sem patří preventivní projekt „*Úsvit*“, vzdělávání na policejních školách či programy integrace cizinců.

Byl také vytvořen *Kvalitativní popis psychologie osobnosti pachatele extremisticky, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti*. Cílem materiálu je obohatit tzv. tvrdá statistická data o kvalitativní popis osobnosti pachatelů, který byl získán zkoumáním znaleckých posudků 15 odsouzených osob⁹³.

Probační a mediační služba (PMS) pokračovala v roce 2013 ve využívání služby „*Romský mentoring*“ (dříve Služba Mentor). Jedná se o službu realizovanou RUBIKON Centrem. Cílem služby je snížit riziko recidivy a sociálního vyloučení u příslušníků romského etnika, u kterých Probační a mediační služba (dále „PMS“) zajišťuje výkon alternativního trestu, a zvýšit efektivitu práce PMS s těmito klienty. V roce 2013 pokračovala realizace Romského

⁹² Komplexní vyhodnocení Koncepce je obsaženo v materiálu Vyhodnocení plnění Koncepce boje proti extremismu pro rok 2013, MV 2014.

⁹³ Studie je k dispozici na <http://mvcr.cz/clanek/psychologicke-studie.aspx>.

mentoringu v rámci tříletého projektu „Romové pomáhají Romům“ (realizační období bylo prodlouženo do 30. 4. 2014), financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu (ESF) prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR, který realizuje RUBIKON Centrum v partnerství s PMS. V Ostravě, v Děčíně a Mostě byl Romský mentoring podpořen z dalších zdrojů (Program prevence kriminality Ministerstva vnitra). Realizace služby romského mentora probíhala v jihočeském, severočeském, severomoravském, středočeském, východočeském a západočeském soudním kraji. Do Romského mentoringu bylo od 1. listopadu 2011 do 31. srpna 2013 zapojeno 83 mentorů, kteří spolupracovali celkem s 24 středisky PMS a poskytli službu celkem 906 klientům.

Otázce prevence extremismu u mladistvých se v resortu Ministerstva spravedlnosti věnoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen „IKSP“). Dokončil výzkumný projekt *Současná situace v oblasti extremistických hnutí v ČR s důrazem na jejich potenciální podporu u mladistvých a na šíření extremistických ideologických obsahů po Internetu*. Základním pilířem projektu byl výzkum názorů a postojů mládeže ve věku 16-18 let k problematice politického radikalismu. Výzkum přinesl řadu poznatků o vztahu dnešní mládeže k minoritám a extremistickým uskupením. Další částí projektu byl expertní výzkum, jehož respondenty byli specialisté Policie ČR na oblast extremismu. Okruhy témat se týkaly jejich názorů na současný stav a vývoj jednotlivých subjektů na extremistické scéně, nová rizika v této oblasti a v neposlední řadě hodnocení kvality spolupráce s justičními orgány (především státními zastupitelstvími). Na základě jejich informací doporučil IKSP prohloubit specializaci státních zástupců na problematiku extremismu a trestné činnosti z nenávisti.

V rámci čtvrtého pilíře „*Odbornost a imunita*“ probíhalo vzdělávání policistů, např. specializační kurz pro velitele bezpečnostních opatření, který je v gesci Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia. Součástí vzdělávání policistů specialistů na problematiku extremismu zařazených v pracovních skupinách pro boj s extremismem krajských ředitelství Policie ČR probíhaly tři typy vzdělávacích kurzů – „*Extremismus a právo*“, „*Operativně pátrací činnost v prostředí extremistických skupin s využitím informátora*“ a „*Zhotovování, zpracování a archivace digitálních obrazových dat*“.

V rámci pátého pilíře „*Efektivně a korektně proti násilí*“ byla uskutečněna bezpečnostní opatření při extremistických akcích. V souvislosti s aktivitami některých pravicově extremistických uskupení a sérií protiromských shromáždění, které vyvrcholily výtržnostmi a střety s PČR, vznikla na MV pod záštitou ministra vnitra pracovní skupina. Zabývala se represí proti tvrdému jádru neonacistů a opatřeními pro lepší a standardizované zvládnutí extremistických shromáždění zaměřených do sociálně vyloučených lokalit. Závěry z pracovní skupiny se promítly do nových úkolů Koncepce boje proti extremismu pro rok 2014.

MV se aktivně podílelo na zákoně č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů a o změně některých zákonů* (dále jen „zákon č. 45/2013 Sb.“), kam patří rovněž oběti hate crime. Zákon č. 45/2013 Sb. v první řadě výslovně vyžaduje ohleduplnější přístup k obětem trestné činnosti ze strany orgánů činných v trestním řízení. Upravuje za určitých podmínek právo na omezení kontaktu oběti s pachatelem trestné činnosti při úkonech trestního řízení, právo na ohleduplný průběh výslechu týkajícího se intimních a citlivých záležitostí, právo na výslech osobou zvoleného pohlaví, právo na doprovod důvěrníka, právo podat tzv. „*prohlášení oběti o dopadu trestného činu na jeho život*“. Zvláště zranitelné oběti vymezené zákonem pak mají stanoveny ochranu vyšší. Tento zákon zvyšuje důraz na ochranu bezpečí obětí trestné činnosti. Zavádí velmi užitečný institut předběžných opatření uložených v trestním řízení, mezi které patří například zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými, zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným, zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné

činnosti. Tato opatření mohou v praxi pomoci jak obětem trestné činnosti, tak i policii při účinnějším plnění jejích úkolů. Bude o nich rozhodovat předseda senátu a v některých případech v přípravném řízení i státní zástupce.

- **Aktivity Úřadu vlády ČR proti šíření extremismu, rasismu a xenofobie**

Aktivity zaměřené proti extremismu, rasismu a xenofobii realizovala i Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR. V části 3.6.4 této zprávy již byl zmíněn vznik a aktivity *Pracovní skupiny pro řešení sociálních nepokojů*.

V průběhu roku 2013 byl rozpracován záměr kampaně Sekce pro lidská práva s názvem *Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti*. Kampaň je součástí tříletého projektu financovaného z finančních mechanismů EHP/Norsko. Koordinátorem kampaně je Agentura pro sociální začleňování. Projekt reaguje na narůstající projevy extremismu, rasismu a násilí z nenávisti mezi mladými lidmi, zacílené často na Romy, a to v krajích s obecně vysokou mírou nezaměstnanosti. Projekt se zaměřuje celostátní mediální kampaní na mladé lidi ve věku 15 – 25 let. Kromě kampaně budou součástí projektu vzdělávací a koordinační aktivity. Pro realizaci vzdělávacích aktivit byly vybrány kraje Ústecký a Moravskoslezský, které vykazují dlouhodobě vysokou míru nezaměstnanosti, kdy bývá existenční nejistota spouštěčem napětí mezi skupinami, včetně rasistických projevů a inklinace k zastávání extremistických postojů a podpory extremistických hnutí a politických stran. Aktivity v těchto regionech budou cílené na děti ve věku 10 – 15 let, u nichž se teprve formují postoje, a dále na profesní skupiny, které projevy násilí z nenávisti a jejich prevenci v terénu řeší, jako jsou učitelé, policisté, vedení obcí a měst (včetně zastupitelů).

Hlavními aktivitami projektu jsou:

- *Celostátní mediální kampaň Proti rasismu a násilí z nenávisti* - zaměřená na mladé lidi ve věku 15- 25 let, jejímž cílem je informování o projevech rasismu a násilí z nenávisti a tomu, jak jim čelit. Využity budou televizní a rozhlasové spoty, internet, Facebook a další komunikační nástroje atraktivní pro danou cílovou skupinu.
- *Šíření dobré praxe v sociálně vyloučených lokalitách* - prostřednictvím k tomu zřízených interaktivních webových stránek a informačních materiálů určených pro zástupce samospráv (vedení a členů zastupitelstev), vedení příslušných odborů (školský, sociálně-zdravotní), pro zástupce hlavních partnerů v lokalitách (Policie ČR a městská policie, ředitelé škol, zdravotníci, NNO a další).
- *Realizace výzkumu* - o současné podobě lichvy v sociálně vyloučených lokalitách, s cílem navrhnout opatření pro potírání tohoto jevu a o migraci chudých osob, zejména Romů, s cílem posílit prevenci jejich vynucené migrace.
- *Regionální vzdělávací aktivity na školách v Ústeckém a Moravskoslezském kraji* se zapojením žáků od 10 let a učitelů do programů zaměřených na porozumění, jak čelit projevům rasismu a násilí z nenávisti a šikaně obecně, včetně přípravy didaktických materiálů (film, metodiky apod.).
- *Regionální vzdělávací aktivity pro policii v Ústeckém a Moravskoslezském kraji* směřující k lepšímu pochopení situace v sociálně vyloučených lokalitách a zvyšování kompetencí pro realizaci zejména preventivních opatření a pro potírání trestných činů násilí z nenávisti.
- *Externí evaluace dopadů projektu*, která zhodnotí efektivnost jednotlivých aktivit porovnáním postojů cílových skupin před a po zahájení realizace aktivit projektu.

- **Gypsy Spirit**

K pozitivní medializaci romských témat přispívá také projekt Gypsy Spirit, který se zaměřuje na podporu aktivní snahy všech, kdo se podílejí na zlepšení životních podmínek Romů v České republice. Cílem projektu je vytvořit tradici v oceňování práce pro romskou komunitu, vytvořit veřejnou platformu na prezentaci pozitivních reálných přínosů a tak přiblížit široké veřejnosti aktivity organizací a jednotlivců zaměřené na podporu integrace romské menšiny do společnosti, na zlepšení její životní situace a přinášející efektivní a fungující řešení problémů romské komunity. Tato ocenění a prezentace pozitivních příkladů jsou motivací i pro další subjekty, aby se angažovaly v aktivitách, které přinášejí komplexní a dlouhodobé řešení otázek týkajících se romské komunity a jsou inspirací pro všechny, kteří se rozhodnou aktivně se podílet na řešení romské problematiky a výrazně ovlivňovat veřejné mínění. V neposlední řadě je cílem projektu prostřednictvím pozitivní informovanosti pracovat s předsudky, jež jsou vůči Romům v české společnosti rozšířené.

V roce 2013 se předávání cen Gypsy Spirit konalo 10. prosince pod záštitou tehdejšího veřejného ochránce práv JUDr. Pavla Varvařovského a Dagmar Havlové. Realizátory byly Nadace Michaela Kocába a Otevřená společnost, o.p.s. Ocenění se udělovala v šesti kategoriích, a to Ocenění pro nevládní organizaci, Ocenění pro společnost/firmu, Ocenění pro obec / město, Ocenění pro jednotlivce, Čin roku a Gypsy Spirit média.

3.7.5 Kriminalita a výskyt rizikových forem jednání v sociálně vyloučených romských lokalitách

Jedním ze spouštěčů sociálního napětí a občanských nepokojů, jsou adaptační strategie sociálně vyloučených lidí na podmínky života ve vyloučeném prostředí, v němž nemají perspektivu zlepšení své sociální ani ekonomické situace. Vysoká míra nezaměstnanosti, extrémní chudoba, materiální deprivace a často i neřešitelné předlužení působí jako kriminogenní faktory, které obecně vedou vyloučené skupiny obyvatel k využívání alternativních zdrojů obživy, které mohou jít za hranici zákona. Tyto negativní společenské jevy provázané se sociálním vyloučením, se nevyhýbají ani vyloučeným romským komunitám, neboť významný podíl romských domácností žije v podmínkách sociálního vyloučení a čelí bezvýchodné životní situaci. Mezi nejčastější spouštěče negativních životních strategií patří nezaměstnanost, sankční vyřazení z evidence úřadu práce a ztráta nároku na sociální dávky, u nichž je evidence podmínkou pro jejich výplatu, závislost na návykových látkách, nenadálá životní událost spojená s vyššími finančními výdaji.

Bezpečnostní rizika jsou posilována prostorovou segregací vyloučených skupin, která vzniká v důsledku vytěšňování sociálně vyloučených Romů z prostoru obývaného většinou společností, a to i s vědomím měst a obcí či přímo na základě jimi uplatněných politik (nejčastěji bytovou či sociální politikou). Podle informací krajských koordinátorů dochází k výkupu „rizikových“ nemovitostí obcemi, vystěhovávání obyvatel a rekonstrukci budov pro jiné účely.

Obětí prostorové segregace se přitom často stávají jednotlivci či domácnosti v natolik tíživé životní situaci, že ji nemohou zvládnout vlastními silami bez podpory z vnějšku. Koncentrace a závažnost problémů dosahuje takové míry, že přesahuje kapacitu sociálního odboru a či možnosti dalších poskytovatelů sociálních služeb a integračních programů. Tlak na vytlačení sociálně vyloučených osob, které spáchaly přestupek, za hranice obcí na základě mimosoudního zákazu pobytu se navíc zvýšil v roce 2013 nabytím účinnosti poslanecké novely zákona č. 200/1990, *o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů*.

Na území vyloučených lokalit tak dochází ke koncentraci problémů, k prohloubení sociálního propadu a k vyššímu výskytu rizikových forem chování, které časem prorůstají z vyloučených území do okolí a stávají se zdrojem konfliktního soužití obyvatel měst a obcí. Vznikají tak ohniska napětí, která mohou přerůst v masové demonstrace proti Romům.

Bezvýhodnou životní situaci obyvatel vyloučených lokalit zneužívají některé subjekty, které cíleně vstupují na tato území a využívají nedostupnosti institucionální podpory a legálních zdrojů obživy, nízkého právního povědomí obyvatel a úrovně finanční gramotnosti k vlastnímu obohacení. Těmito subjekty bývají např. nebankovní subjekty, které nabízejí finanční pomoc formou rychlých půjček za velmi nevýhodných podmínek, které vedou k předlužení. Nezmapovaným a velmi obtížně řešitelným problémem je lichva, která uniká pozornosti policie vzhledem k tomu, že probíhá neformálně, skrytě mezi obyvateli lokalit a využívá jejich vnitřní sítě a vzájemné vazby, které brání obětem lichvy řešit situaci prostřednictvím institucionální podpory.

Relativně novým jevem je nárůst počtu ubytoven, v nichž žijí vedle sebe rodiny s dětmi, bezdomovci, alkoholici, drogově závislí, duševně nemocní a osoby s bohatou kriminální minulostí. Většina těchto osob nemá šanci ubytovny opustit. Majitelé ubytoven a soukromých domů a bytů využívají institutu příjemce dávky – příspěvku a doplatku na bydlení. Výjimkou není ani situace, kdy na účty provozovatelů ubytovacích zařízení jsou zasílány úřady práce veškeré sociální dávky rodin. Ti pak s nimi svévolně zacházejí, výjimkou není ani půjčování na lichvářský úrok.

Migrace sociálně dezintegrovaných osob s fiktivním trvalým pobytem znemožňuje práci orgánům sociálně právní ochrany dětí, včetně přehledu o plnění základní školní docházky a uspokojování základní potřeb dětí.

Údaje o výskytu kriminality nejsou k dispozici, neboť vyloučené lokality nejsou sledovanou statistickou jednotkou. Dle informací poskytnutých krajskými koordinátory pro romské záležitosti tvoří skladbu trestných činů nejčastěji majetková trestná činnost (vloupání do objektů, kapesní krádeže, krádeže barevných kovů, krádeže v obchodních centrech, černé odběry elektřiny), úvěrové podvody, obtížně řešitelná lichva, která je spíše interní záležitostí vyloučené komunity a z tohoto důvodu je postihována minimálně. Zaznamenány byly násilné trestné činy, tvorba a distribuce návykových látek, přestupky na úseku veřejného pořádku a občanského soužití, ignorování alternativních trestů.

Negativním jevem doprovázejícím život v sociálním vyloučení je užívání návykových látek a gamblerství, které lze vnímat jako určitou únikovou strategii z bezvýhodné situace, ale i jako spouštěč kriminality. Alarmujícím problémem je velmi nízká věková hranice prvního kontaktu romských dětí a mládeže s návykovou látkou. Ačkoliv neexistují oficiální statistické údaje o romských uživatelích drog, užívání drog mezi Romy rozhodně není zanedbatelný ani izolovaný fenomén, který doposud nebyl dostatečně zmapován na celostátní úrovni, což komplikuje řešení problémů založené na solidních výsledcích výzkumu.

Kromě užívání návykových látek byl zaznamenán i vyšší výskyt gamblerství, které se nevyhýbalo ani romským ženám. Tento negativní jev doprovází snazší dostupnost heren a hracích automatů v blízkosti vyloučených lokalit. Pozitivně lze v tomto ohledu vnímat zvyšující se zájem měst a obcí o regulaci či přímo zákaz heren a hracích automatů formou obecních vyhlášek.

Prostředí vyloučených lokalit, kde působí mnoho kriminogenních faktorů a jsou zde rizikové formy chování, není vhodné z hlediska výchovy romských dětí a mládeže z vyloučených lokalit. V kritické situaci je zejména mladá dospívající generace, která vyrostla na ubytovnách a nikdy nepoznala standardní způsob bydlení a sousedských vztahů. Krajší

koordinátoři uváděli, že zaznamenali působení dětských gangů v některých městech a obcích. V souvislosti s jejich existencí se v lokalitách rozšířilo užívání návykových látek dětmi a mladistvými, vandalismus a majetková trestná činnost mladistvých. U dětí vyrůstajících v prostředí lokalit se vyskytuje záškoláctví a zanedbávání povinné školní docházky, které se dostalo do stádia přestupku či trestného činu. Problém špatné docházky dětí do školy je spojen s migrací rodin, které se z důvodu dočasného řešení ztráty přístřeší stěhují jinam, a tím vznikají absence dětí ve škole.

Mladá generace Romů, která často i předčasně ukončí vzdělanostní dráhu, nemá potřebnou kvalifikaci, ani šance na získání dobře finančně ohodnoceného pracovního místa, nevnímá perspektivu svého budoucího života pozitivně. Současně trpí frustrací z toho, že nemůže žít stejným způsobem života jako jejich vrstevníci z běžného majoritního prostředí. Neúspěch a nepřijetí ze strany společnosti může být příčinou agresivního chování. Agresivita se může zvyšovat tam, kde se obecně radikalizují názory většinové společnosti vůči Romům.

3.7.6 Opatření k prevenci kriminality a rizikových forem chování

Řešení negativních adaptačních strategií obyvatel vyloučených romských lokalit spočívá ve včasném a komplexním řešení sociálního vyloučení, které je založeno na realizaci vzájemně provázaných intervencí zejména v oblasti politiky zaměstnanosti a vzdělávání, bytové, sociální i zdravotní politiky. Nedílnou součástí je však i včasné využití programů prevence kriminality, jejichž cílem je snižování míry a závažnosti trestné činnosti a zvyšování pocitu bezpečí občanů.

Koncepce a koordinace preventivní politiky v ČR je primárně v gesci *Republikového výboru pro prevenci kriminality*, který je meziresortním poradním orgánem MV. Mezi jeho hlavní činnosti patří metodické usměrňování preventivní politiky na úrovni resortů, krajů a obcí. Jeho úloha je především iniciační, koordinační a informační a nese gesci za zpracování materiálů pro jednání vlády České republiky z oblasti prevence kriminality. Rozhoduje také o přidělování finančních prostředků ze státního rozpočtu. Jednou z významných priorit Republikového výboru v roce 2013 byla prevence kriminality a zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených komunitách.

Ministerstvo vnitra dlouhodobě realizuje Program prevence kriminality v krajích a obcích (dále jen „Program“), jehož hlavním cílem je zvyšování pocitu bezpečí občanů, eliminace kriminálně rizikových jevů a ochrana lokálních komunit před kriminalitou.

Snaha o co nejvyšší míru zajištění bezpečí obyvatel ČR a realizaci efektivních preventivních opatření byla v roce 2013 zajištěna vyhlášením celkem čtyř kol Programu. Na první všeobecné kolo vyhlášené v listopadu 2012 navázala další tři již úžeji zaměřená a specifikovaná kola, a to na aktuální problematiku zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách a jejich okolí.

V prvním kole projevilo zájem o zvýšení bezpečí a veřejného pořádku prostřednictvím Programu celkem 164 samospráv krajů a obcí, které podaly 407 projektů se žádostí o dotaci ve výši 93 733 083 Kč. Oproti roku 2012 došlo ke zvýšení zájmu o Program ve všech parametrech. V roce 2013 požádalo o 37 více samospráv, bylo podáno o 47 projektů více a finanční požadavek byl vyšší o přibližně 30 000 000 Kč.

Protože v roce 2013 v sociálně vyloučených lokalitách a jejich okolí evidentně existovaly bezpečnostní problémy, vyhlásilo Ministerstvo vnitra v květnu druhé kolo Programu prevence kriminality zaměřeného na zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách v obcích spolupracujících s Agenturou pro sociální začleňování. Dotačního kola se mohly zúčastnit pouze obce, které alespoň část roku 2013 oficiálně s Agenturou spolupracovaly. Jednalo se o

37 obcí. Záměrem tohoto kola bylo podpořit samosprávy spolupracující s Agenturou, které jsou motivovány k pozitivnímu hledání řešení svých problémů a zajistit synergický efekt s dalšími samosprávou realizovanými projekty. Na výzvu reagovalo 21 obcí, které předložily 43 projektů. Ve druhém kole bylo podpořeno celkem 30 projektů v 18 obcích částkou 2 229 000 Kč.

V polovině roku 2013 počaly eskalovat problémy v sociálně vyloučených lokalitách. Byly doprovázeny mnoha demonstracemi převážně organizovanými příznivci pravicového extremismu, avšak s velkou podporou místních obyvatel. Ministerstvo vnitra na tuto situaci reagovalo v červenci vypsáním třetího kola Programu prevence kriminality. Toto kolo bylo zaměřeno na krizová a okamžitá preventivní opatření ve městě Duchcov a České Budějovice. Na doporučení Ministerstva vnitra se obě města rozhodla situaci uklidnit nasazením asistentů prevence kriminality jako nástroje komunikace a mediace problémů mezi problémovou skupinou obyvatel a obyvateli respektujícími právní řád. Ve třetím kole bylo celkem podpořeno 7 projektů (5 České Budějovice, 2 Duchcov) částkou 919 000 Kč.

Nejsilnější demonstrace zaměřené na kritiku státu v jeho integračních aktivitách a neschopnosti zajistit přiměřenou sociální úroveň a bezpečí občanů probíhaly opakovaně v Ostravě. Ministerstvo vnitra vyhlásilo v říjnu čtvrté kolo Programu prevence kriminality a zaměřilo jej na město Ostrava. To se rozhodlo zvýšit počet asistentů prevence kriminality ze současných 3 na 13. K výběrovému řízení na pozici asistenta se však nedostavil dostatečný počet kvalitních uchazečů a od prosince 2013 začali v Ostravě působit pouze 4 noví asistenti prevence kriminality, celkem jich tedy pracuje 7.

- **Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit**

V druhé polovině roku 2013 byla po dvou letech obnovena činnost Pracovní skupiny Úsvit, která připravila materiál prezentovaný vládě ČR s názvem *Souhrn návrhů opatření ke snižování bezpečnostních rizik v sociálně vyloučených lokalitách*. Jedná se o opatření preventivně intervenční a stabilizující bezpečnostní situaci v gesci Ministerstva vnitra a Policie ČR a o návrh opatření spadajících do gescie dalších ústředních orgánů státní správy. Výstupy z pracovní skupiny vzala vláda na vědomí dne 30. října 2013.

Hlavním dílčím projektem realizace Programu prevence kriminality „Úsvit“ v sociálně vyloučených lokalitách je *Asistent prevence kriminality* (dále jen „APK“), který je plošně realizován v celé ČR. Asistent je vybrán z řad nezaměstnaných a obtížně zaměstnatelných obyvatel sociálně vyloučených lokalit (často z řad Romů), který je po zaškolení zaměstnán v rámci obecní policie a podílí se na zvýšení standardu bezpečí a dodržování veřejného pořádku. Projekt APK byl v roce 2013 realizován v celkem 46 městech (o 18 měst více než v roce 2012). V těchto městech působilo celkem 140 asistentů (cca o 50 více než v roce 2012) zaměstnaných u městské policie. V každém městě je také vytvořena pozice mentora, což je strážník městské policie, který asistentům předává úkoly, kontroluje jejich plnění, pomáhá asistentům při zvládnutí úkolů a překonávání problémů. Na úspěšnosti projektu se podílí i jednotlivá pracoviště Policie ČR v příslušných lokalitách. Konkrétní asistenty vybírá odborná komise, která je složena ze zástupců Ministerstva vnitra, samosprávy, obecní policie, Policie ČR a často také koordinátora (poradce) pro romské záležitosti (kraje, obce) či zástupce v lokalitě působících významných nestátních neziskových organizací.

Projekt APK je podporován ze dvou zdrojů. Prvním je státní rozpočet, kapitola Ministerstvo vnitra, státní účelová dotace v rámci Programu prevence kriminality 2013 (celkem 13 407 000 Kč v 35 městech, 90 APK), druhým zdrojem je Evropský sociální fond, Operační program lidské zdroje a zaměstnanost. V rámci projektu ESF OP LZZ „*Asistent prevence kriminality*“ registrační číslo projektu: CZ 1.04/ 3.3.00/61.00003 působí v 11

lokality 50 APK. Mzdové náklady na činnost 50 asistentů po dobu 2 let (červenec 2012 – červen 2014) jsou 20 160 000 Kč.

Kromě podpory samotné činnosti APK se Ministerstvo vnitra v roce 2013 zaměřilo na vzdělávání s cílem zkvalitnit jejich práci a zajistit tak vyšší míru bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách. Na sklonku roku 2013 realizovalo dvě vzdělávací akce, obě schválil na svém říjnovém jednání Republikový výbor pro prevenci kriminality.

Smyslem první vzdělávací aktivity bylo navázat na již standardizované dvoudenní vstupní vzdělávání APK a pilotně vyzkoušet jejich navazující (průběžné) vzdělávání. Kurz byl zaměřen zejména na praktický výkon činnosti APK a jeho obsah byl tvořen na základě zkušeností dobré praxe. Pilotního jednodenního kurzu se zúčastnilo celkem 37 asistentů.

Druhou vzdělávací aktivitou určenou pro APK bylo vzdělávání zvyšující jejich kompetence v oblasti finanční gramotnosti. Při supervizních setkáních, průběžném odborném vzdělávání nebo při osobních pohovorech s asistenty se potvrdila vysoká míra zadlužení a tendencí k dalšímu zadlužování u klientů asistentů prevence kriminality, ale i u asistentů samotných. Asistenti se v prosinci 2013 zúčastnili jednodenního akreditovaného kurzu, který měl za cíl vybavit je kompetencemi k tomu, aby uměli:

- lépe hospodařit a vyhnout se zadlužení,
- rozpoznat rizika zadlužení a nevýhodné i podvodné nabídky,
- řešit již vzniklé dluhy a nevyhýbat se odpovědnosti za jejich splacení ještě ve chvíli kdy jejich výše není astronomická,
- poskytnout základní poradenství svým klientům.

Kurz byl koncipován jako úvod do problematiky a byl přizpůsoben různorodé úrovni dosaženého formálního vzdělání APK, která osciluje od základního po vysokoškolské. Vítězem výběrového řízení na dodavatele kurzu bylo občanské sdružení Rubikon Centrum se sídlem v Praze. Kurzu se zúčastnilo 118 asistentů prevence kriminality, z nichž téměř 100 % obdrželo certifikát o absolvování akreditovaného kurzu, když úspěšně složili závěrečný test.

Realizací a rozšiřováním projektu APK tak úspěšně pokračuje zcela inovativní preventivní projekt nejen v poměrech České republiky. Zájem o projekt projevil např. Slovensko, Rumunsko, Maďarsko a Norsko. Asistent je zaměstnancem samosprávy zařazeným v obecní policii ve smyslu zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů. Asistent není strážníkem ani čekatelem, ale plní úkoly, které nejsou dle zákona o obecní policii svěřeny výhradně strážníkovi nebo čekateli, zejména se: podílí na prevenci kriminality v obci; přispívá k ochraně a bezpečnosti osob a majetku; provádí dohled nad dodržováním čistoty na veřejných prostranstvích v obci. Při své činnosti je Asistent podřízen konkrétnímu strážníkovi, se kterým pracuje v úzké součinnosti.

K cílům činnosti APK patří zejména:

- snížení počtu spáchaných trestných činů i přestupků v sociálně vyloučené lokalitě,
- zvýšení pocitu bezpečí obyvatel sociálně vyloučené lokality,
- zajištění vymahatelnosti práva a posílení subjektů garantujících dodržování práva (veřejná správa, Policie ČR, obecní policie),
- motivace k zaměstnání pro osoby dlouhodobě nezaměstnané a obtížně zaměstnatelné obývající sociálně vyloučené lokality,

- zvýšení pracovních a sociálních kompetencí, zvýšení vzdělání, zajištění praxe a zaměstnanosti pro osoby dlouhodobě nezaměstnané a obtížně zaměstnatelné obývající sociálně vyloučené lokality,
- podpora sociální integrace, zvýšení sociálního statutu, prevence a eliminace sociálního vyloučení,
- garance šíření dobré praxe (výstupů projektu) i do dalších sociálně vyloučených nebo sociální exkluzí ohrožených lokalit v rámci ČR i zahraničí,
- posílení vnitřní koheze a pozitivních vzorců chování v rámci rodin v sociálně vyloučených lokalitách prostřednictvím zajištění zaměstnání pro dospělého člena rodiny,
- prevence sousedských sporů, bagatelní a latentní protiprávní činnosti, kterou Policie ČR a obecní policie v rámci sociálně vyloučených lokalit obtížně řeší,
- prevence rasově motivovaných sporů a extremistických projevů,
- změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené.

• **Práce Policie ČR s menšinami**

Již od roku 1991 se Ministerstvo vnitra zaměřuje na vytváření koncepčních a metodických dokumentů pro práci policie s menšinami. V roce 2003 byla vládou přijata „Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám“, která byla od svého přijetí několikrát aktualizována. Současně platná „Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období let 2013 – 2014“⁹⁴ (dále jen „Strategie“), byla schválena ministrem vnitra v květnu 2013.

Strategie se zaměřuje na příslušníky menšin, přičemž pojem „menšina“ je chápán v širším smyslu slova. Jedná se jak o osoby nebo skupiny osob, které se odlišují jednak na základě etnických, rasových, náboženských či obecně kulturních zvláštností, jednak na základě sociální situace, která vede k jejich marginalizaci nebo podle odlišného právního statutu, tj. občané jiného státu - cizinci. Smyslem policejní práce ve vztahu k menšinám je uplatňování rovného a korektního přístupu a respektování menšinových odlišností. Respektování odlišnosti v žádném případě neznamená totéž jako zvýšená tolerance k nezákonnému jednání členů menšin. Vyžaduje naopak pozitivní snahu pochopit odlišnost kulturních hodnot a vzorců jednání, na jejichž základě nemůže být příslušník menšiny či cizinec odsuzován, vylučován, omezován či obecně diskriminován, pokud z jeho strany nedochází k porušení zákona.

Hlavním systémovým opatřením Policie ČR ve vztahu k menšinám jsou v současnosti *styční důstojníci pro menšiny a jejich pracovní skupiny*. Funkce styčných důstojníků byla v rámci Policie ČR zřízena v roce 2005, a to při všech krajských správách Policie ČR (v současné době 14 krajů, včetně hl. města Prahy). Od té doby působí se svými pracovními skupinami na základě rozkazů jednotlivých ředitelů správ krajů. Na základě vyhodnocení úkolů vyplývajících ze Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období 2008-2012 (2.1 Priorita: Zdokonalení systémových opatření Policie ČR pro práci s menšinami) byla provedena systémová změna a gesce za problematiku menšin v rámci Policie ČR přešla dne 22. dubna 2013 z Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR na Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR. Pokynem Policejního

⁹⁴ <http://www.mvcr.cz/clanek/prace-policie-ve-vztahu-k-mensinam.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

prezidenta č. 258/2013, o činnosti na úseku menšin, byly nově definovány činnosti styčných důstojníků, a složení a činnost jejich pracovních skupin.

Styčný důstojník pro menšiny má za úkol systematicky monitorovat výskyt příslušníků menšin, komunit a sociálně vyloučených lokalit včetně jejich struktury, kriminogenních faktorů a potencionálních bezpečnostních rizik, zároveň se podílet na preventivních a intervenčních opatřeních, která policie realizuje v souvislosti s menšinami, dále iniciovat a spolupracovat s orgány státní správy, územní samosprávy, nevládními organizacemi a dalšími subjekty, které se zabývají problematikou menšin. V rámci zákonné působnosti Policie ČR nabízí osobám z menšinových komunit pomoc při řešení konkrétních problémů, navrhuje opatření snižující mezietnické napětí a buduje oboustrannou důvěru mezi policií a příslušníky menšin. Rovněž se podílí na tvorbě komunitních a krizových plánů. Styční důstojníci si pro každý rok stanovují **plán činnosti příslušné krajské správy Policie ČR ve vztahu k menšinám** a pravidelně vypracovávají pololetní Zprávu o činnosti styčných důstojníků pro menšiny za dané období. Styční důstojníci a členové jejich pracovních skupin jsou pravidelně proškoleni v dané problematice na celorepublikových setkáních, které pro ně minimálně 1x ročně připravuje Ministerstvo vnitra, přičemž zde zároveň mají možnost své zkušenosti, poznatky či problémy mezi sebou prezentovat a konzultovat.

V rámci Strategie byly vypracovány standardy činnosti Policie ČR na úseku menšin, které mají standardizovat činnost styčných důstojníků pro menšiny a jejich pracovních skupin, a také standardy hodnocení jejich práce. Dále je ve Strategii kladen důraz na vzdělávání příslušníků Policie ČR v problematice menšin. Projekt „*Efektivní rozvoj a posilování kompetencí lidských zdrojů*“, reg. č. CZ.1.04/4.1.00/A3.00005, který je realizovaný od poloviny roku 2013 do konce roku 2015, se zaměřuje mimo jiné na rozvoj kompetencí policistů, kteří se při výkonu své činnosti ve zvýšené míře dostávají do kontaktu s příslušníky menšin. Jako jedna z aktivit v rámci projektu bude uskutečněna realizace interaktivních sebezkušenostních tréninků (aktuálně probíhá květen – říjen 2014). Cílem těchto tréninků je rozvoj osobnosti a multikulturních kompetencí cílové skupiny, která pracuje s menšinovými komunitami a řeší komunikačně náročné a často vypjaté situace, a to za využití specifických lektorských metod, které mohou formou osobní zkušenosti a prožitku přinést nový pohled na danou situaci a vnitřní proměnu účastníků vzdělávání (odbourávání hluboce zakořeněných postojů / předsudků). Dalším z dílčích aktivit projektu bude „*Zpracování metodických materiálů pro lektory a tvorba instruktážních videospotů*“, ve kterých budou připraveny ukázky situací, které jsou z hlediska policejní práce s menšinami vysoce zátěžové a které tak umožní policistům se na ně lépe připravit a zvládat je.

S ohledem na rostoucí závažnost problematiky sociálního vyloučení Strategie počítá nově také se zavedením institutu *policejních specialistů* pro práci v sociálně vyloučených lokalitách. Inspirací byl Policejní sbor Slovenské republiky, kde byla funkce „*policajných špecialistov pre prácu s komunitami*“ zavedena od roku 2006. Hlavní náplní jejich činnosti je dohled nad dodržováním veřejného pořádku v romských osadách a jejich okolí, řešení drobných sporů a setkávání se s obyvateli osad i dalšími zainteresovanými institucemi se snahou řešit problémy vedoucí k protiprávnímu jednání, působit na zvyšování právního vědomí a poskytovat základní právní poradenství. Cílem jejich práce je vybudovat vzájemnou důvěru mezi obyvateli osad a policií a zachovávat principy práva a spravedlnosti v romských osadách. V České republice byl za účelem implementace tohoto opatření vypracován projekt „*Zavedení policejních specialistů v oblasti policejní práce ve vztahu k minoritní skupině Romů v sociálně vyloučených lokalitách*“, který je v gesci Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR a spolufinancovaný z Norských fondů. Projekt bude realizován v období 2014 – 2016.

3.7.7 Realizace opatření prevence kriminality na regionální úrovni

Všechny kraje v ČR měly v roce 2013 vytvořené Strategie prevence kriminality. Stejně tak přistoupily k tvorbě a naplňování koncepcí i některé obce (viz přehled uvedený v tabulce níže).

Tab. č. 28 Využívání nástrojů prevence kriminality v roce 2013 v krajích

Kraj	Koncepce kriminality na úrovni kraje	Počet obcí s koncepcí prevence kriminality	Propojení činnosti koordinátora s činností styčného důstojníka pro menšiny Policie ČR
hl. m. Praha	Koncepce prevence kriminality hl. m. Prahy na léta 2013-2016	Na úrovni městských částí jsou vytvořeny plány prevence kriminality v rámci jejich samostatné působnosti. Městské části je většinou tvoří na období 2 – 3 roky.	Úzká spolupráce funguje od roku 2005, styčný důstojník pro menšiny PČR je stálým členem Poradního sboru romských poradců pro záležitosti romské menšiny. Předává informace o extremismu a kriminalitě, o preventivních opatřeních směrem k národnostním menšinám a Romům. Romský koordinátor bude i nadále organizovat ve spolupráci se školami s vyšším počtem romských dětí semináře na téma „Bezpečnost v ulicích“ v DNM Praha.
Jihočeský	Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2012 – 2014.	Koncepce je vytvořena v 10 obcích v kraji.	Krajský koordinátor spolupracuje se styčným důstojníkem pro menšiny. Spolupráce a aktivity byly směřovány k řešení konkrétních problémů, které se vyskytly v dané lokalitě.
Jihomoravský	Koncepce prevence kriminality Jihomoravského kraje 2013 - 2016	7 obcí (vlastní koncepci mají pouze obce s rozšířenou působností, které si žádají o dotace ze státního rozpočtu v rámci Programu prevence kriminality)	Krajská koordinátorka pro romské záležitosti a národnostní menšiny se zúčastňuje pracovních schůzek pracovní skupiny pro menšiny s tématy extremismu, prevence předsudků vůči menšinám. Na základě dokumentu Strategie romské integrace v JMK na období 2014 -2018 byl počet skupiny rozšířen tak, aby pokrýval naprosto všechny lokality s výskytem Romů, proto policie ČR JMK bude moci monitorovat situaci menšin na celém svém teritoriu.
Karlovarský	Koncepce kriminality Karlovarského kraje 2013 – 2016	6 (Karlovy Vary, Cheb, Sokolov, Aš, Nové Sedlo, Kraslice) Ostatní obce mají většinou Plán prevence.	Koordinátor se styčným důstojníkem pro menšiny udržuje pravidelný kontakt, zejména při prevenci rizikových akcí (koncertů, pochodů), kdy společně navrhovali postupy řešení a operativně spolupracovali na zklidnění situace. Dále spolupracují např. v rámci činnosti pracovní skupiny prevence kriminality KK. Styčný důstojník se v roce 2013 stal stálým hostem na jednáních Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva KK a aktivně se účastní jeho činnosti.

Královehradecký	Koncepce prevence kriminality v Královehradeckém kraji na období 2012 - 2016	10 obcí	<p>Multidisciplinární jednání se zástupci státních i nestátních organizací se zástupci Policie ČR – v prosinci 2013.</p> <p>Multidisciplinární jednání v Úpici – červen 2013 a několik dalších jednání ohledně situace v Úpici v průběhu celého roku.</p> <p>Individuální schůzky s cílem vzájemného informování o situaci v kraji.</p>
Liberecký	Koncepce prevence kriminality Libereckého kraje na období 2012 - 2016	21 obcí (výrazný nárůst oproti roku 2012, kdy mělo koncepci jen 8 obcí).	<p>Spolupráce policie s krajským koordinátorem je hodnocena kladně. Zástupce Policie ČR je členem komise pro národnostní menšiny a sociální začleňování.</p> <p>V září 2013 bylo uspořádáno multikulturní zasedání Policie ČR, Agentury pro sociální začleňování a poskytovatelů sociálních služeb.</p>
Moravskoslezský	Koncepce prevence kriminality Moravskoslezského kraje na období 2012 – 2016	14 obcí (významný pokles oproti roku 2012, kdy mělo koncepci 20 obcí).	<p>Styčný důstojník pro menšiny je členem pracovní skupiny pro naplňování strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje a podílel se na vypracování Akčního plánu Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje. V roce 2013 probíhala pravidelně jednání pracovní skupiny, kterých se styčný důstojník také účastnil.</p> <p>V průběhu roku 2013 probíhala další vzájemná spolupráce koordinátora a styčného důstojníka pro menšiny ve formě vzájemného informování na základě aktuální potřeby.</p>
Olomoucký	Strategie prevence kriminality Olomouckého kraje na léta 2013 – 2016,	12 měst a obcí (Jeseník, Šumperk, Olomouc, Prostějov, Přerov, Hranice, Lipník nad Bečvou, Jezernice, Litovel, Dobromilice, Velká Bystřice, Šternberk)	<p>Spolupráce policistů, zejména styčné důstojnice pro menšiny a členů pracovní skupiny pro problematiku menšin, s krajskou koordinátorkou je velmi intenzivní a na velmi dobré úrovni. Dochází k pravidelným setkáním i operativnímu řešení konkrétních a aktuálních problémů. Krajská koordinátorka a styčná důstojnice pro menšiny se např. společně účastnily vzdělávacích školení policistů ve VPŠ a SPŠ MV v Holešově pod názvem „Policista v multikulturním prostředí“ nebo jednání bezpečnostní rady v Přerově v souvislosti s pochodem</p>

			neonacistů ohlášeným na 1. 5. 2013. Styčná důstojnice pro menšiny se také pravidelně zúčastňuje jednání pracovních skupin lokálního partnerství Agentury pro sociální začleňování.
Pardubický	Strategie prevence kriminality na období 2013 - 2016	10 obcí	V roce 2013 nadále působila na krajském ředitelství policie ČR styčná důstojnice pro menšiny. Styčná důstojnice přijala členství v Komisi Rady Pardubického kraje pro integraci romské menšiny a dalších etnických skupin, zároveň se každý měsíc účastní jednání pracovní skupiny komunitního plánování „Cizinci, národnostní a etnické menšiny“ v Pardubicích. Krajský koordinátor romských poradců je díky tomu se styčnou důstojnicí v kontaktu minimálně jednou měsíčně, spolupráce je nyní na velmi dobré úrovni.
Plzeňský	Koncepce prevence kriminality a sociálně patologických jevů Plzeňského kraje na léta 2013 - 2016	Koncepci prevence kriminality mají vypracované ORP, které podávají žádost o účelovou dotaci na MV ČR (Plzeň, Přeštice, Poběžovice). Koncepci prevence kriminality má zpracovanou ORP Sušice. Plán prevence kriminality má vypracován ORP Domažlice, Přeštice a město Plzeň. Od zbývajících ORP se k této otázce nepodařilo získat vyjádření.	V roce 2013 pokračovala i nadále úzká spolupráce se styčným důstojníkem pro menšiny, zejména při řešení individuálních případů.
Středočeský	Strategie prevence kriminality ve Středočeském kraji na léta 2012 – 2015	26 obcí v kraji (Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem, Čáslav, Černošice, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Říčany, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice).	Styčný důstojník pro menšiny spolupracuje s krajským koordinátorem Středočeského kraje pro etnické menšiny odboru sociálních a pověřenými osobami zabývajícími se etnickou (romskou) problematikou obcí s rozšířenou působností.

Ústecký	Strategie prevence kriminality na území Ústeckého kraje na období 2012-2016	26 obcí	Spolupráce se styčným důstojníkem pro menšiny je navázána. Spolupráce probíhá v rámci pracovní skupiny Sociálně vyloučené lokality, dále rovněž prostřednictvím konzultací s Agenturou pro sociální začleňování.
Vysočina	Program prevence kriminality Kraje Vysočina na rok 2013	18 obcí	Spolupráce mezi styčným důstojníkem pro menšiny a krajským koordinátorem pro romské záležitosti je navázána. Ponejvíce je realizována vzájemnou výměnou relevantních informací.
Zlínský	Koncepce prevence kriminality ve Zlínském kraji na léta 2012-2016	Není žádná zákonná úprava, ukládající povinnost obcím zpracovat takový typ dokumentu. Zpracovávají ho tedy pouze obce, které se aktivně zapojují do Programu prevence kriminality vyhlášeného MVČR. MVČR totiž poskytnutí dotace podmiňuje jeho zpracováním, a to ve formě Plánu prevence kriminality. Koncepti prevence kriminality má pouze město Zlín, ostatní města (např. Vsetín, Kroměříž, Uherské Hradiště) mají zpracovaný Plán prevence kriminality. Další města typu ORP tyto plány zpracovávají v závislosti na míře zapojení do Programu prevence kriminality.	Spolupráce se styčným důstojníkem pro menšiny je na dobré úrovni. Během roku probíhají koordinační schůzky pracovní skupiny pro menšiny a přednášky týkající se problematiky soužití menšiny a většiny nejen v kraji. Spolupráce s Vyšší policejní školou a Střední policejní školou MV v Holešově při náboru romských studentů.

4. MEZINÁRODNÍ AKTIVITY NA POLI ROMSKÉ INTEGRACE

Romové jsou nejpočetnější menšinou nejen v ČR, ale i na území členských zemí Evropské unie (dále jen „EU“), kdy kvalifikované odhady uvádějí, že jich zde je 10 - 12 milionů. Mnozí z nich žijí v neuspokojivých socioekonomických podmínkách, čelí nezaměstnanosti, chudobě a jsou vystaveni marginalizaci. Setkávají se také ve vyšší míře s předsudky, intolerancí a s diskriminací. Situace Romů v členských zemích EU je na začátku 21. století alarmující.

Z tohoto důvodu vyvíjejí mezinárodní iniciativy a významné evropské ve spolupráci s členskými státy společné úsilí o sociální integraci Romů, neboť problémy romské menšiny vážně ohrožují sociální soudržnost a konkurenceschopnost EU. Nejinak tomu bylo v roce 2013, kdy probíhala na mezinárodní úrovni velmi intenzivní diskuse o začleňování Romů, a to zejména v souvislosti s činností Rady Evropy (Ad-hoc výbor pro záležitosti Romů⁹⁵) a Evropské komise⁹⁶, která se soustředila na naplňování Rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. Prostřednictvím zmíněného rámce vyzvala Evropská komise v roce 2011 členské státy, aby rozvinuly s přihlédnutím k počtu a k situaci Romů žijících na jejich území komplexní přístup k vedoucí k integraci romské menšiny.

Ve sledovaném období bylo nejvýznamnějším počinem přijetí doporučení *o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech* (2013/C 378/01)⁹⁷, které Rada EU přijala na svém zasedání dne 9. prosince 2013. Celá osmadvacítka členských států Evropské unie se tak zavázala, že se bude řídit souborem doporučení, jež Komise navrhla ve snaze zlepšit hospodářskou a sociální integraci romských komunit. Rada ministrů doporučení přijala za necelých šest měsíců poté, co Komise návrh předložila. Jde o vůbec první právní nástroj na úrovni EU pro začleňování Romů. Přijetím doporučení se členské státy zavázaly, že budou podnikat konkrétní opatření k tomu, aby se zmenšila vzdálenost, která Romy dělí od ostatních obyvatel.

V roce 2013 byly rovněž ze strany Open Society Foundations učiněny první kroky k vytvoření romského institutu na evropské úrovni. Tato instituce by měla za úkol zastřešovat snahy o oživení a podporu kulturního dědictví Romů a současně posilovat jejich sebeúctu a vyvracet odmítavé stereotypy, které převládají ve společnosti.

4.1 VÝVOJ AGENDY EU V OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE V ROCE 2013

Ve sdělení Komise *Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020* byly členské státy vyzvány, aby přijaly nebo dále rozvinuly komplexní přístup k integraci Romů a potvrdily celou řadu společných cílů. Tyto cíle se týkají čtyř pilířů – vzdělávání, zaměstnanosti, zdravotní péče a bydlení – a zaměřily se na urychlení integrace Romů.

V reakci na tuto výzvu členské státy předložily vnitrostátní strategie integrace Romů. Odlišností vnitrostátních strategií se odvíjely od velikosti populace Romů a od problémů, jejichž řešení se členské státy musí věnovat. Evropská komise tyto strategie v roce 2012 posoudila a dospěla k závěru, že k dosažení pokroku ve čtyřech pilířích je nutné zaměřit se přednostně na několik strukturálních předpokladů, které jsou pro úspěšné provádění strategií nezbytné, např. na spolupráci s místními a regionálními orgány a občanskou společností, přidělování přiměřených finančních zdrojů, monitorování a umožňování úpravy politiky, přesvědčivý boj proti diskriminaci a zřizování vnitrostátních kontaktních míst pro integraci Romů.

⁹⁵ <http://hub.coe.int/cahrom1>

⁹⁶ http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/index_en.htm

⁹⁷ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2013.378.01.0001.01.CES

V návaznosti na to přijala Rada EU dne 26. června 2013 *Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Další kroky v provádění vnitrostátních strategií integrace Romů*⁹⁸, ve kterém se zaměřuje na tyto strukturální předpoklady, neboť ačkoli již členské státy na politické úrovni učinily určité kroky, zejména v oblasti lepší koordinace všech stran, které se na integraci Romů aktivně podílejí, účinné změny zatím nejsou dostatečné. Komise se v tomto sdělení zavazuje poskytnout členským státům další podporu zejména při využívání finančních prostředků EU na integraci Romů.

Sdělení se věnuje účinným prováděním strategií a nastavení strukturálních předpokladů pro jejich účinné provádění v jednotlivých členských státech. Mezi sledované oblasti patřily zapojení místních a regionálních orgánů; těsnější spolupráce s občanskou společností; přidělování odpovídajících finančních zdrojů; monitorování a umožňování úpravy politiky; přesvědčivý boj proti diskriminaci; vytvoření sítě vnitrostátních kontaktních míst pro integraci Romů. Sdělení se krátce věnuje zemím rozšíření.

Jako součást procesu strategie Evropa 2020 bude Evropská komise každoročně až do roku 2020 sledovat začleňování Romů a jeho soulad s většinovými politikami v členských státech. V Evropském semestru 2013 Komise navrhla posílit a dále vylepšit doporučení důležitá pro začleňování Romů pro nejvíce dotčené členské státy.

V souvislosti s rámcem EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů Komise posílila dialog s řadou členských států. Na dvoustranných schůzkách, které proběhly v letech 2012 a 2013, se setkali zástupci příslušných vnitrostátních orgánů a odborníci z Komise, aby diskutovali o podrobném hodnocení vnitrostátních strategií integrace Romů a o způsobech, jak zajistit jejich účinné provádění. Tato setkání se netýkala České republiky.

Za účelem poskytnutí vodítka členským státům při zvyšování účinnosti opatření k dosažení integrace Romů a posílení provádění vnitrostátních strategií členských států k integraci Romů nebo integrovaných souborů politických opatření v rámci širších politik sociálního začleňování zaměřených na zlepšení situace Romů a na odstranění veškerých rozdílů mezi Romy a obecnou populací připravila Evropská komise doporučení o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech, které bylo Radou přijato dne 9. prosince 2013.

Doporučení se opírá o zprávy Komise z posledních let o situaci Romů a zaměřuje se na čtyři oblasti, v nichž se vedoucí představitelé zemí EU vyslovili pro plnění společných cílů týkajících se začleňování Romů, jež spadají do rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů – jedná se o vzdělávání, zaměstnanost, zdravotní péči a bydlení. V zájmu realizace cílených opatření vyzývá doporučení členské státy, aby přidělily na začleňování Romů konkrétní finanční prostředky pocházející nejen z EU, ale i z vnitrostátních zdrojů a od třetích stran.

4.1.1 Evropská platforma pro romskou inkluzi

Evropská platforma pro začleňování Romů (dále jen „Platforma“) vznikla v prosinci 2008 za účelem podpory politik pro začleňování Romů a koordinace kroků všech zúčastněných stran: orgánů Evropské unie, vlád členských států, mezinárodních organizací, odborníků a představitelů romské občanské společnosti. Hlavním cílem Platformy je výměna dobré praxe a zkušeností, osvědčených postupů a diskuze o přístupech mezi členskými státy. Poprvé se účastníci Platformy setkali během českého předsednictví v Radě EU.

⁹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52013DC0454>

V roce 2013 se Platforma sešla dne dne 27. června 2013 za účelem projednat možnosti zlepšení integrace romských dětí a mládeže, které jsou obzvlášť ohrožené v rámci romských komunit. Jednání se tak soustředilo na shromáždění příkladů dobré praxe a modelových příkladů pro práci s romskými dětmi a mládeží, které by překonaly překážky, jež jim brání v rovném přístupu ke službám v oblastech vzdělávání, zdravotní péči, ale také s ohledem na přechod mezi školou a zaměstnáním. Jednotlivé panely byly zaměřeny na: Vytváření změn pro romské děti od narození po povinnou školní docházku, se zaměřením na zdravotní péči, předškolní vzdělávání a povinnou školní docházku; romskou mládež se zaměřením na přesun ze vzdělávání do zaměstnání; a poslední panel byl věnován pokroku na místní úrovni s příklady dobrých praxí, které se v terénu osvědčily.

Zasedání Evropské platformy pro romskou inkluzi se zúčastnili zástupci členských států mezinárodních organizací, občanské společnosti, akademici, a představitelé místních a regionálních samospráv.

4.1.2 Síť národních kontaktních míst

V roce 2013 proběhla dvě zasedání sítě národních kontaktních míst pro integraci Romů. Tato síť byla vytvořena, aby členské státy mohly lépe sdílet zkušenosti v oblasti romské integrace, vzájemně se učit a spolupracovat. Setkání se zaměřila na současné a budoucí financování programů podporujících romskou integraci z fondů EU a na implementaci nástrojů integrace na lokální úrovni.

4.1.3 Agentura EU pro základní práva

Do užší spolupráce byla zapojena také Agentura EU pro základní práva, která ustanovila ad hoc pracovní skupinu, aby pomohla členským státům měřit pokrok, kterého dosáhly v oblasti integrace Romů. Jejím hlavním cílem je pomoci zúčastněným členským státům vytvořit účinné mechanismy monitorování s cílem dosáhnout věrohodných a srovnatelných výsledků. Pracovní skupiny se účastní zástupci Bulharska, České republiky, Finska, Francie, Maďarska, Rumunska, Slovenska, Spojeného království, Španělska a rovněž odborníci z Eurofondu a Rozvojového programu OSN.

4.2 ZAPOJENÍ ČR DO DALŠÍCH MEZINÁRODNÍCH AKTIVIT V ROCE 2013

4.2.1 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě/Úřad pro demokratické instituce a lidská práva

Situaci Romů a Sintů se v rámci OBSE dostává stále větší pozornosti, protože jde o jedno z mála konsenzuálních témat v lidskoprávní dimenzi. V roce 2013 bylo romské integraci věnováno pracovní sezení v rámci Implementačního zasedání lidské dimenze OBSE⁹⁹, které se zejména zaměřilo na naplňování Akčního plánu OBSE ke zlepšení situace Romů a Sintů.

Ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem zahraničních věcí připravila Sekce pro lidská práva dobrovolný příspěvek na zasedání Výboru pro lidskou dimenzi OBSE dne 21. června 2013 ve Vídni. Příspěvek ČR navázal na hodnotící zprávu z návštěvy odborníků OBSE v České republice z května roku 2012 „*Rovný přístup ke kvalitnímu vzdělání pro romské děti*“. V rámci prezentace České republiky byl představen

⁹⁹ http://www.osce.org/hdim_2013

vývoj v oblasti inkluzivního vzdělávání s ohledem na novelizaci školského zákona a opatření vyplývající z připravované koncepce romské integrace.

Implementaci Akčního plánu OBSE ke zlepšení situace Romů a Sintů z roku 2003 bylo také věnováno doprovodné zasedání Výboru pro lidskou dimenzi OBSE (SHDM). Závěry ze zasedání se promítly do rozhodnutí ke „*Zlepšení úsilí OBSE k implementaci Akčního plánu ke zlepšení situace Romů a Sintů se zvláštním zřetelem na romské ženy, mládež a děti*“ z 20. zasedání Rady ministrů OBSE, které proběhlo 5. prosince 2013¹⁰⁰.

4.2.2 Výbor expertů Rady Evropy pro záležitosti Romů (CAHROM)

Ad hoc výbor Rady Evropy pro záležitosti Romů (CAHROM) zasedá pravidelně dvakrát do roka. V roce 2013 proběhlo jedno zasedání ve Štrasburku a druhé hostila Itálie v Římě. Výbor zasedal za účelem výměny zkušeností států v oblasti romské integrace. Členové výboru projednávali situaci Romů v Evropě se zaměřením na činnost v tzv. pracovních tematických skupinách, zaměřených na oblasti vzdělávání, zaměstnanost, migrace, situace v oblasti bydlení a další relevantní témata spojená se situací Romů.

Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny se podílelo na tematických zprávách k antidiskriminačním opatřením a boji s anticiganismem a dále na přípravě zprávy, která se zabývala inkluzivním vzděláváním v ČR a na Slovensku. Česká republika na zasedání představila naplňování Akčního plánu pro výkon rozsudku ESLP v případě D. H. a ostatní proti České republice.

Výbor v roce 2013 projednal uskutečněné tematické zprávy a byl informován o aktivitách OBSE, Evropské komise, Mezinárodní organizace pro migraci, Evropského romského fóra v oblasti romské inkluze. Výbor obdržel podporu Rady ministrů Rady Evropy, která předběžně souhlasila s jeho činností i v dalším období.

4.2.3 Dekáda romské inkluze 2005 – 2015

Česká republika přistoupila k mezinárodní iniciativě Dekáda romské inkluze 2005-2015 dne 26. ledna 2005 usnesením vlády ČR č. 136 o přistoupení k mezinárodní iniciativě Dekáda romské inkluze 2005 – 2015¹⁰¹. Stejně jako v předchozích letech vykonávala koordinaci dekádních aktivit kancelář Rady se zapojením členů Výboru pro Evropskou platformu pro začleňování Romů a Dekádu romské inkluze 2005 – 2015.

V roce 2013 byly předsednickými státy Dekády Chorvatsko a Černá Hora. Předsednictví Chorvatska bylo zahájeno dne 1. července 2012 a ukončeno dne 31. června 2013. Černá Hora společně s dalšími jedenácti evropskými státy vytvářela a realizovala programy, které se ve značné míře podílejí na zlepšování sociálního začleňování a snižování chudoby. Hlavním cílem je překlenout hluboce zakořeněné problémy a sociální vyloučení Romů, jako nejpočetnější evropské menšiny.

V roce 2013 proběhla dvě zasedání mezinárodního řídicího výboru Dekády romské inkluze. Účastnili se jich představitelé evropských států, mezinárodních institucí, mezi něž

¹⁰⁰ <http://www.osce.org/mc/kyiv?download=true>

¹⁰¹ Cílem Dekády je podpora sociálního začleňování Romů jako priority regionální a evropské politické agendy, výměna zkušeností a vzájemného poučení, zapojení Romů do rozhodování, která se jich týkají, využití mezinárodních zkušeností a odborných znalostí s cílem urychlit řešení náročných otázek romské integrace a zvyšování povědomí veřejnosti o situaci Romů prostřednictvím aktivní celospolečenské diskuze. Do této iniciativy je zapojeno celkem dvanáct zemí Evropy. Kromě České republiky je do této mezinárodní iniciativy zapojeno Bulharsko, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Černá Hora, Albánie, Bosna a Hercegovina a Španělsko, Slovinsko má v rámci Dekády statut pozorovatele.

patří Světová banka, UNDP, OBSE, dále zástupci Evropské komise a nevládního sektoru. Mezinárodní řídicí výbor je vrcholným orgánem iniciativy, který monitoruje naplňování národních akčních plánů Dekády a poskytuje příležitost pro sdílení dobrých praxí.

V rámci programu Dekády romské inkluze proběhl seminář k možnostem financování romské integrace z prostředků EU; dále konference zaměřená na kvalitní vzdělávání pro Romy - udržitelná vzdělávací politika v rámci Dekády na evropské úrovni; dále proběhl workshop věnovaný oblasti bydlení; pod předsednictvím Černé Hory byla v roce 2013 uspořádána konference na téma diskriminace Romů – výzvy anticiganismu a několikanásobné diskriminace.

Aktivity v rámci této mezinárodní iniciativy za rok 2013 jsou podrobně popsány v samostatném materiálu „*Informace o naplňování Dekády romské inkluze 2005 – 2015 v roce 2013*“.

4.2.4 EURoma Network

EURoma Network¹⁰² je evropská síť spojující 12 členských států EU s cílem podpořit využívání strukturálních fondů ve prospěch sociálního začleňování romské populace. Členské státy v rámci EURoma network spolupracují na zlepšení nastavení Evropského sociálního fondu k romské integraci ve spojitosti s jednotlivými prioritami plynoucí z vnitrostátních strategií romské integrace. Jedná se tak např. o otázku zaměstnanosti Romů, bydlení, zdraví a vzdělávání.

V roce 2013 se EURoma Network sešla v bulharské Sofii. Cílem jednání byla příprava nového programového období 2014-2020, diskuse nad zapojením relevantních partnerů romské inkluze do Evropského kodexu partnerství, projednání modalit zapojení Romů do využívání strukturálních fondů pro romskou inkluzi a rovněž zapojení lokálních autorit do tohoto procesu.

¹⁰² <http://www.euromanet.eu/>

SEZNAM PODKLADŮ

Analytické podklady pro jednání Pracovní skupiny pro řešení sociálních nepokojů ustavené v souladu s usnesením vlády ČR ze dne 3. 4. 2013 č. 232, Agentura pro sociální začleňování, červenec 2013.

Analýza sociálně vyloučených lokalit a dostupnosti sociálních služeb prevence v těchto lokalitách v Libereckém kraji. SocioFactor s.r.o., 2013.

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacita subjektů působících v této oblasti, GAC s.r.o. 2006.

Analýza výsledků výzkumu FRA podle genderu (Analysis of FRA Roma Survey Results by Gender), FRA 2013.

Bartoš, V., Bauer, M., Chytilová, J., Matějka, F., *Attention Discrimination: Theory and Field Experiments*, CERGE-EI, Praha, 2013.

Bezpečnost a možnosti jejího zlepšování v Hodoníně. Agentura pro sociální začleňování, 2013.

Česká vláda propadá již pátým rokem, školy stále diskriminují Romy. Amnesty International a Evropské centrum pro práva Romů, Budapešť 2012.

Českobudějovické sídliště Máj – Léto 2013, základní screening situace sociálního vyloučení. Agentura pro sociální začleňování, 2013.

Davidová E., Uherek Z. *Romové v československé a české společnosti v letech 1945-2012. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, Praha, duben 2014.*

Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování. MPSV, 2012.

Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2013. Dostupné online: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17212/davky_prosinec_2013_3.pdf

Informace podaná hejtmanem Jihočeského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 6. března 2014.

Informace podaná hejtmanem Jihomoravského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 10. března 2014.

Informace podaná hejtmanem kraje Vysočina k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 3. dubna 2014.

Informace podaná hejtmanem Libereckého kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 3. dubna 2014.

Informace podaná hejtmanem Moravskoslezského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 14. března 2014.

Informace podaná hejtmanem Olomouckého kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 13. března 2014.

Informace podaná hejtmanem Ústeckého kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 10. března 2014.

Informace podaná Kanceláří veřejného ochránce práv k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá elektronicky dne 21. března 2014.

Informace podaná ministrem kultury k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 24. února 2014.

Informace podaná ministrem obrany k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 25. února 2014.

Informace podaná ministrem průmyslu a obchodu k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 26. února 2014.

Informace podaná ministrem zahraničních věcí k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 11. února 2014.

Informace podaná ministrem zdravotnictví k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 25. února 2014.

Informace podaná ministrem zemědělství k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012 poskytnutá dopisem ze dne 3. března 2014.

Informace podaná ministryní práce a sociálních věcí k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 27. února 2014.

Informace podaná ministryní pro místní rozvoj k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 26. února 2014.

Informace podaná ministryní spravedlnosti k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 20. března 2014.

Informace podaná náměstkem ministra školství, mládeže na tělovýchovy k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 24. února 2014.

Informace podaná náměstkem ministra vnitra k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 25. února 2014.

Informace podaná primátorem hl. města Prahy k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 6. března 2014.

Informace podaná ředitelem Národního ústavu pro vzdělávání k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá dopisem ze dne 28. února 2014.

Informace podaná vedoucí odboru sociálních věcí Karlovarského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 13. března 2014.

Informace podaná vedoucí odboru sociálních věcí Krajského úřadu Pardubického kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 28. ledna 2014.

Informace podaná vedoucí oddělení neziskového sektoru Zlínského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 11. března 2014.

Informace podaná vedoucím odboru sociálních věcí Krajského úřadu Plzeňského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 12. března 2014.

Informace podaná vedoucím Oddělení koordinace sektorových politik COREPER I k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá referátníkem dne 29. března 2014.

Informace podaná vedoucím Semináře romistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, poskytnutá elektronicky dne 4. června 2014.

Informace podaná zastupující ředitelkou Muzea romské kultury poskytnutá elektronicky dne 28. března 2014.

Informace poskytnutá ředitelem Agentury pro sociální začleňování k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny za rok 2013 poskytnutá elektronicky dne 30. dubna 2014.

Informace poskytnuté hejtmanem Středočeského kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 14. března 2014.

Informace poskytnuté krajskou koordinátorkou pro romské záležitosti Královéhradeckého kraje k vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v ČR za rok 2013 dopisem ze dne 27. března 2014.

Informace z výzkumu Trendy 4/2013, STEM, vydáno 30. 4. 2013.

Koncepce boje proti extremismu pro rok 2013. MV, 2012.

Koncepce bydlení ČR do roku 2020, MMR 2011.

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. MPSV, Praha 2013.

Kreidl, M., *Mohou rozdíly v laickém chápání zdraví vysvětlit rozdíly v subjektivním zdravotním stavu mezi statusovými skupinami?*, In: Sociologický časopis, 2008, Vol. 44, No. 1.

Kvalitativní popis psychologie osobnosti pachatele extremisticky, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti. MV, Praha, 2012. Dostupné online: <http://www.mvcr.cz/soubor/kvalitativni-popis-psychologie-osobnosti-pachatele-extremisticke-trestne-cinnosti-pdf.aspx>

Možnosti rozvoje ve strukturálně znevýhodněných venkovských regionech (úvodní studie). Agentura pro sociální začleňování, 2013.

Národní strategie prevence rizikových forem chování u dětí a mládeže na období 2013 – 2018. MŠMT, Praha, 2013.

Pilotní výzkum situace Romů, FRA 2012.

Podpora inkluzivního vzdělávání v základních a středních školách ve školním roce 2012/2013. Česká školní inspekce, Praha 2014.

Předčasné odchody žáků ze středních škol: Názory pracovníků škol a úřadů práce na nástroje prevence a intervence, Národní ústav pro vzdělávání, Praha 2013.

Radostný L., Štěpánková H., Kryl M. *Situační analýza obce Velké Hamry. Agentura pro sociální začleňování 2013.* Dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/velke-hamry/situačni-analyza-obce-velke-hamry-radostny-l-stepankova-h-kryl-m-2013/download>

Romové a soužití s nimi očima české společnosti. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR, duben 2013.

Romové v neklidné době. Analýza mediálních stereotypů spojovaných s Romy. NEWTON Media a.s., 2013.

Rovnost a kvalita ve vzdělávání: Podpora znevýhodněných žáků a škol. OECD 2012.

Rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání pro romské děti: Hodnotící zpráva z návštěvy ČR, OBSE 2012.

Rovný přístup ke vzdělávání v České republice: situace a doporučení. Česká školní inspekce 2014.

Situace Romů v 11 členských státech EU, UNDP/WB/EC 2012.

Situace Romů v 11 členských státech, FRA 2012.

Stínová zpráva Evropské sítě proti rasismu (ENAR) o rasismu a diskriminaci v zaměstnání v České republice (Racism and related discriminatory practices in employment in the Czech Republic), ENAR 2014.

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015, ÚVČR 2012.

Strategie prevence kriminality na léta 2012 – 2015, MVČR 2012.

Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období let 2013 – 2014. MV, Praha, 2013.

Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020. MPSV, 2013.

Štěpánková H. *Závěrečná zpráva z výzkumu. Analýza školské sítě ve městě Kutná Hora a návrh podpory vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.* Agentura pro sociální začleňování, Praha 2013. Dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-kutna-hora/analyza-skolske-site-ve-meste-kutna-hora-stepankova-h-2013/download>

Tematická zpráva: Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012, Česká školní inspekce, Praha 2012.

Toward an Equal Start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe. WB, 2012.

Vyhodnocení plnění Koncepce boje proti extremismu pro rok 2013, MV 2014.

Výroční zpráva 2013, Slovo 21, Praha 2014. Dostupné online: http://www.slovo21.cz/images/dokumenty/vyrocni_zprava_2013.pdf.

Výroční zpráva o činnosti Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny za rok 2013. Úřad vlády ČR, 2014. Dostupná online: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Vyrocni_zprava_romske_rady_2013.pdf.

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2013, MŠMT, Praha 2014.

Výstupy služby Zdravotně sociální pomoc za rok 2013. DROM, romské středisko, 2014. Dostupné online: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/socialni-sluzby/zdravotne-socialni-pomoc/vystupy-sluzby-za-rok-2011/>

Výzkum veřejného ochránce práv k otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol, Brno 2012.

Zdravotní situace romských komunit: Analýza dat z regionálního výzkumu UNDP/Světové banky/Evropské komise (The health situation of Roma communities: Analysis of the data from the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey). UNDP Europe and the CIS, Bratislava 2012.

Zmapování kapacit bydlení využívaného k ubytování sociálně znevýhodněných v obci Větrní s důrazem na soukromé ubytovny. Agentura pro sociální začleňování, 2013.

Zmapování migračních trajektorií a sociální a bytové situace rodin odstěhovaných v posledním roce z Pruněrova do soukromých nájemních bytů v Kadani a v Tušimicích, a zmapování lokality Tušimice. Agentura pro sociální začleňování, 2013.

Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2013, MV ČR 2014.

Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2013, MV, 2014.

Zpráva o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR za rok 2012. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012.

Zpráva o stavu lidských práv v České republice za rok 2013 (Czech Republic 2013 Human Rights Report). Country Reports on Human Rights Practices for 2013. Ministerstvo zahraničí USA.

Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2012. Úřad vlády ČR, Praha 2013.

Zpráva o terénním programu Zdravotně sociální pomoc, poskytovaném organizací DROM, romským střediskem Brno; DROM, Brno 2012.

Zpráva o ubytovnách na Ostravsku aneb Jsou ubytovny opravdu vhodným řešením pro bydlení rodin s dětmi a lidí bez domova? Občanské sdružení Vzájemné soužití, březen 2013.

Žádáme spravedlnost: Neschopnost Evropy ochránit Romy před rasově motivovaným násilím. Amnesty International, 2014.